FRONTO

ET

·M· AVRELIVS

Fronto romanae eloquentiae non secundum sed alterum decus.

Eumenius paneg. Const. cap. XIIII.

M. AVRELIVS CAESAR

EX NVMISMATE MAX. MODVLI

MVSEI CAES. REG. MEDIOL.

·M· CORNELII FRONTONIS

ET

·M· AVRELII IMPERATORIS

EPISTVLAE.

·L· VERI ET ANTONINI PII ET APPIANI ·
EPISTVLARVM RELIQVIAE.

FRAGMENTA FRONTONIS ET SCRIPTA GRAMMATICA.

EDITIO PRIMA ROMANA PLVS CENTVM EPISTVLIS AVCTA
EX CODICE RESCRIPTO BIBLIOTHECAE PONTIFICIAE VATICANAE

CVRANTE

ANGELO MAIO

BIBLIOTHECAE EIVSDEM PRAEFECTO.

ROMAE

IN COLLEGIO VRBANO APVD BVRLIAEVM

M · DCCC · XXIII

PIVS VII. P. M.

SACRI PRINCIPATUS AN. XXIIII.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

PIO VII

PONTIFICI MAXIMO

ANGELVS MAIVS

Bene ac feliciter accidit, ut his annis, quibus mansuetudo tua, PIE PONTIFEX MAXIME, Antoninorum aetatem Romae renovat, suavissima M· Aurelii Caesaris scripta e palimpsestorum tenebris liberata ad conspec-

tum romanae lucis emerserint; eademque ut nomen tuum, tot iam monumentis aeternae laudis incisum, prae se ferre meruerint. Quippe hic est ·M· Aurelius princeps omnium indulgentissimus, et tuae clementiae simillimus, qui cuncta officia humanitatis semper exprompsit; qui neminem mortalem, teste Herodiano, a se umquam repelli sivit, immo quemque adeuntem porrecta dextra placide excepit. Hic est qui benivolentiam suam, qua diu noctuque publicis utilitatibus invigilabat, tantopere testatam voluit, ut, observante Dione, templum nominis inauditi, deae videlicet Beneficentiae, in Capitolio excitaverit. Eo regnante id facile contigit, quod politicus Cicero optavit, nempe ut virtute gubernante remp. nihil posset esse praeclarius: nec non illud Platonis placitum, ut tum denique floreret civitas, cum vel philosophus imperaret vel rex philosopharetur. Talis ego romani principis ad Te, PONTIFEX MAXIME, novas litteras perfero. Iam et mutuae Frontonis litterae, in codicibus aeque tuis partim repertae, vel eo nomine Tibi iucundae erunt, quod tantus ille imperator ex huius magistri sui fonte doctrinae ac consiliorum manavit. Sunt autem qualiacumque inventa haec,

PATER BEATISSIME, non tam ludentis fortunae arbitrium, quam regni tui iusta conditio, qui fovendis honorandisque litterarum studiis tantas opes impertis; qui tot in Urbe renovas, quae iam cesserant vetustati; quique plurimas curas monumentis undique conquirendis ac ruinis publicis reficiundis indulges. Accedit illa commoditas, quod hac aetate, qua tot philosophi exorti sunt ad perturbandam religionem perniciosi et graves, Marci scripta philosophi, quotquot umquam fuerunt, iustissimi recuperamus; qui tum moribus tum verbis docuit nihil esse philosophiam nisi sapientem virtutem, a qua mater delictorum stultitia expellitur. Accipe igitur devotionis meae leve munusculum, PRINCEPS OPTIME et Marci hereditate dignissime, cuius etsi civile imperium tenes adstrictius, virtutes tamen copiosius aemularis. Nam ex quo meritorum magnorum nixus fulcimine ad pontificalis honoris culmen adscendisti, unum hoc Tibi negotium fuit vitam perpeti sollicitudine pro omnium salute transigere. Quis illam non amat admissionum facilitatem, in quibus auditionis tuae patiens dignatio copiam cuique dicendi libere tribuit? Quotidiana vero beneficia, liberalitates innumeras, tuumque per-

petuum de universo hominum genere bene merendi studium, nemo est qui oratione complecti possit. Hinc Tibi populos ad omne obsequium non tam potentiae metus quam sanctitatis admiratio componit: hinc iustitiae fiducia regnas et tuorum mentibus fretus: quamquam denique tui veneratio cum summi Dei religione coniungitur, eae tamen sunt exantlatorum laborum utilitates, ut Roma tua felix et avitorum compos bonorum vix umquam parem Tibi gratiam pro meritis relatura sit. Quod superest, tantam Tibi precamur, PIE PONTIFEX MAXIME, longaevitatem, quantam nostrae felicitati optamus addere prolixitatem.

PRAEFATIO

Codicis frontoniani partes duae.

I. Frontonis et ·M· Aurelii scripta incognita partim in membranis pridem mediolanensibus apparuerunt, partim nunc e romanis prodeunt: quae tamen reliquiae ad unius operis palimpsestum, qui Bobii olim extitit, cunctae pertinent. Scilicet editione mea mediolanensi patefactum est, servari in ambrosiana bibliotheca latinum codicem pervetustum atque peramplum concilii primi chalcedonensis, cuius folia pleraque omnia rescripta sunt. Iam in eo palimpsesto cum alia veterum auctorum fragmenta inerant, de quibus alibi verba feci, tum pars foliorum multo maior epistulas Frontonis triumque Caesarum in deletitiis membranis habuit; ita tamen, ut invenusto more palimpsestorum complures foliorum fasciculi periisse viderentur. Nunc ecce in codice vaticano pars notabilis eiusdem concilii est, quam ambrosianus codex desiderat: tum in iisdem membranis latent obruta Frontonis et ·M· Aurelii praeclara et magna incrementa, quae cum mediolanensibus editis coalescunt. Porro his codicibus inter se diligenter conlatis, meridiana luce clarius fit, concilium illud in duo saltem volumina propter amplitudinem fuisse tributum: quumque bobienses monachi rogatu aliquot principum bibliothecam distraherent, prius quidem volumen Romam et ad vaticanos codices accessisse, alterum Mediolani in ambrosianis pluteis fuisse conlocatum (1). Tunc necessaria ratione contigit, ut Fronto quoque in diversa distractus iverit, quem hac romana editione reconciliare demum licet. Verum ut hactenus dictis fidem adstruam, remque apprime lectoribus probem, utrumque codicem paulo accuratius exponere non me piget.

Codex concilii chalc. in duo volumina distributus.

II. Et quoniam priores concilii partes codex vaticanus continet, ab hoc explicando exordiar. Codex est membraneus, ampli moduli, scripturae eam formam habens, quae

(1) Confer, si vacat, quae scripsi ad Cic. de re p. praef. cap. VIII.

mihi paulo ante saeculum decimum usitata videtur: nota vero in pluteis distinguitur VMDCCL, adeoque septem tantum spatiolis a bobiensi de re p. distat, qui est VMDCCLVII. Quin adeo codex quoque tertius bobiensis ibi proximus est, nempe VMDCCLXVI, in cuius rescriptis foliis fragmenta inedita reperi iuridici cuiusdam corporis ante Theodosium scripti, quae hoc ipso in tempore evulgo cum auctiore Symmacho, cumque novo rhetore, et cum inedito ac optimo Ciceronis interprete: quas res cum spero eloquentiae ac Themidi fore utiles, tum scio gratas emo ac rmo Principi S. R. E. CARDINALI CONSALVIO, qui vaticanam bibliothecam et studia mea patrocinio, ope, atque auctoritate sua tuetur et ornat, quique hos fructus palimpsestorum, et quas deinde daturus sum romanae historiae et rei christianae copias classicas, festinata luce post Frontonem dignas existimat. Prima in pagina concilii chalcedonensis manu vetere scribitur *liber s. Columbani de Bobio*. Statim vero incipit s. Caelestini Papae epistula ad Nestorium, quae cum synodi ephesinae actis coniungi solet. Pagina 12 incipiunt tot illae epistulae, quae synodo chalc. viam muniunt: donec p. 79 est adlocutio synodi ad principem: tum p. 94 edictum explicit principis synodum confirmantis. Pagina demum 95 exorditur prima synodi actio, cuius amplus tractatus totum deinceps codicem occupat usque ad p. 286, quae voluminis extrema est. Sunt autem verba libri ultima: *preces quae a viro religioso Eutyche praesbytero invictissimis principibus porrectae sunt*; quae videmus in parisiaca conciliorum editione labbeana t. IIII. laterc. 248. (1) v. 6. Transeo nunc ad codicem ambrosianum (E. 147 part. sup.) quem et ego perdiu manu tractavi, et post denuo cl. sodalis meus Petrus Mazzuchellus, ambrosiani collegii doctor, mei causa haud semel inspexit, mihique Romam quae scire vellem perquam comiter scripsit. Ab hoc scilicet codice omnis illa concilii pars abest, quam codex romanus habet: incipit autem acephalus (2) mediolanensis sic: *frui iustum est. Theodorus episcopus Damascenae* etc. quae verba sunt in labbea-

(1) Sic corr. pro 256. (2) Hinc Olgiatus, qui primus nascenti Ambrosianae praefuit, quique et bobiensium et aliorum codicum scripsit titulos, adnotavit in codice, *nonnulla initio et in calce desiderari*. Item is, qui vaticanae bibliothecae olim syllabos scripsit, in codice hoc bobiensi partem tantummodo concilii chalc. contineri nos monuit.

na editione laterc. 260. Ergo inter romanum ac mediolanensem codicem hiatus interiacet laterculorum sex (totidem enim graeci textus latercula subtrahenda sunt, quae latinus codex habere non potest). Et ambrosiani quidem codicis initium, quoniam perfecta sententia caret, satis demonstrat folia aliquot ab eo excidisse: sed enim et vaticanus partem eius interiectae materiae amisisse videtur: ac valde arbitror voluminum bobiensium divisionem ad id loci fuisse, ubi in edd. laterc. 250. recitari incipiunt acta Ephesi sub Dioscoro. Habet codex mediolanensis paginas 452, iisque continentur concilii actiones a prima acephala usque ad XIIII non expletam. Explicit autem codex: *Pompeianus episcopus Emessae dixit, * his quae regulariter ecclesiastice definita ** (1) *sunt a sanctissimis et Deo* (2) *amantissimis et metro* . . . quae sunt in labbeana editione act. XIIII. laterc. 744. Atque adeo exploratum est, mediolanensem codicem amisisse in calce folia complura (uti iam monuit Olginatus); neque enim volumen in medio vocabulo desinere potuit. Igitur inde revulsam puto actionis XIIII partem reliquam, cuius finis est in labbeana editione lat. 754. Iam duae postremae concilii actiones XV et XVI cum aliquot parergis, quae in plerisque codicibus subtexi solent synodo, tantum fere corpus efficiunt, ut ex eo tertium quoddam, etsi brevius, volumen confieri possit: idque sane volumen extitisse olim in bibliotheca bobiensi mihi facile persuadeo, et nunc fortasse alicubi latitat: quod utinam scrutator aliquis detegat! vel Taurini videlicet, vel fortasse Papiae, vel Neapoli, vel in aliis Italiae oppidis, vel etiam Vindobonae, quibus in urbibus partem aliquantam codicum bobiensium superesse audio. Sperare enim valde licet sub eo quoque tertio volumine seu reliquis concilii membranis, latere Frontonem, latere Symmachum, latere Ciceronis interpretem, atque alia veterum scripta lucis adhuc desiderantia. Sed hoc domina rerum providentia Dei gubernabit.

(1) Quae verba uncis clausi ea lector aere cusa reperiet in calce Symmachi a me Mediolani editi. Quippe illi extremae et inversae paginae codicis subest pars laudum priorum in Valentinianum seniorem. (2) Ita *Deo* (non *Dei*, ut in edd.) codex hic habet aliique constanter codices veteres huius synodi. Est autem, ut puto, *amantissimis* pro *amatissimis* φιλτάτοις, ut saepe in priscis scripturis *desiderantissimus* pro *desideratissimus*.

Frontonis reliquiae mediolanenses et romanae ex uno corpore avulsae fuerunt.

III. Ergo undique mihi subpeditat quo planè demonstrem, membranas istas seu romanas seu mediolanenses uno olim in corpore cohaesisse. 1. Uterque concilii codex teste epigraphe bobiensis est. 2. Uterque eiusdem latitudinis atque altitudinis. 3. Utriusque codicis paginae eandem versiculorum rationem retinent. 4. Uterque eadem scripturae specie, iisdem etiam rubricis, atque eadem manu confectus est (1). 5. Uterque in deletitiis membranis habet eosdem auctores, Frontonem, Symmachum, moesogothicae linguae fragmenta etc. 6. Uterque denique sine altero imperfectus est; coniunctus autem, ad integritatem accedit. Sed ut in subscripto Frontone consistam; 1. tum vaticanae paginae tum ambrosianae binis aeque laterculis constant, quorum singula versus habent xxiiii. 2. In membranis mediolanensibus tam scriptura auctoris quam scholiorum et lemmatum ne latum quidem unguem a romani codicis forma recedit. 3. Amborum codicum eadem sive orthographia sive palaeographia est. 4. Uterque codex ab eodem grammatico emendatus fuit, qui varias quoque codicum lectiones nonnumquam adscripsit. 5. In utroque codice scriptor synodi frontonianis membranis prope perpetuo inversis usus est. 6. Aliquoties demum ubi desinit pagina mediolanensis, romana sequitur, incolumi orationis filo: vicissimque romana desinente, pergit mediolanensis (2). Quod vero tum in codice mediolanensi, ut olim docui (3), tum in romano (4), paucae quaedam epistulae repetuntur, et quidem eiusdem librarii manu; id videlicet accidit, quia bobiensis codex e diversis Frontonis collectionibus exscriptus fuit, quarum interdum varietates in marginibus extant. Uti que et Tullii codex nobilis florentinus saeculi ferme decimi repetitas, ut audio, epistulas interdum exhibet: idque ego aliquoties in vaticanis quoque Tullii co-

(1) Utriusque palimpsesti duplicem scripturam duabus in tabulis do; similem prorsus, ut aequi iudices existimabunt. Sed tamen cogitandum est, archetypas quidem codicum scripturas ab eodem librario fuisse exaratas; specimina vero mea a diversis delineantibus ac caelatoribus, Mediolani videlicet et Romae, expressa fuisse. Quare si qua forte, quod vix credo, differentia in speciminibus paret, ea non codicibus sed artificibus tribuenda est. (2) Ad .M. Caes. II. 2. p. 39. n. 2; p. 42. n. 2; ad Ver. imp. ep. I. p. 181. n. 3; p. 184. n. 1. (3) Fronto ed. mediol. t. I. p. 1. n. 1. Vide etiam ed. rom. pp. 30. 39. (4) Ad .M. Caes. I. 9. II. 2.

dicibus observare me memini. Tum in quodam vetustissimo vat. non rescripto codice MCCCXXII concilii chalc. adlocutio Marciani augusti ter scribitur; bis quidem eadem manu p.3. b. et p. 16. a. (non sine levibus varietatibus, ut in Frontonis repetitis epistulis) tertio p. 150. b. manu diversa. Porro quod supra dixi, concilium chalcedonense propter magnitudinem in plures tomos fuisse digestum, id de Frontonis quoque palimpsesto existimandum videtur. Quum enim in codice, licet imperfecto, quaternionum prope quadraginta notas repererim, fieri vix potuit, ut tomus unicus tantum membranarum volumen amplecteretur. Tum ex. gr. in interprete Tullii ambrosiano notam animadverti quaternionis LXVIIII: unde aperte cognoscimus plures fuisse operis tomos; quamquam series quaternionum continua fiebat. Hinc videmus in synodis acta interdum aut testimonia non e tomis recitari sed ex quaternionibus.

Frontonis reliquiae romanae.

IIII. Quandoquidem codex synodicus vaticanus, ad foliorum copiam quod adtinet, ambrosiano minor est, sequitur ut frontoniana quoque materia Mediolani copiosior deprehensa fuerit. Quia tamen romanae paginae perbelle legentibus patent, ambrosianae vero fortuna paulo minus sospite usae sunt; romanas quidem reliquias prope continuas in librum transfero, e contrario mediolanenses crebris admodum et spatiosis lacunis intercipere necesse est. Codicis romani epistulae ineditae plus centum sunt, et quidem pleraeque integrae atque inlibatae. Pars paulo maior ·M· Aurelium auctorem habet, reliqua pars Frontonem. Primo autem sunt libri II ad ·M· Caesarem, quem Mediolani edidi, additamenta in codicis paginis octo: deinde liber tertius in paginis viginti sex; liber quartus in paginis viginti quatuor; quintus in paginis viginti et una. Exin liber primus ad eundem Marcum iam Augustum, et Antonini nomine utentem, in paginis tredecim. Tum alterius libri ad eundem Marcum (Augustum ne an potius Caesarem?) supplementa in paginis quatuor. Exin fragmentum quoddam ad Verum (nempe ad Marcum qui adhuc appellabatur Verus) in paginis quatuor, quarum duae posteriores connectuntur cum folio supplementorum ad ·L· Verum imp.; quae quidem supplementa paginas occupant codicis sex cum gravioribus lacunis. Igitur paginas romani codicis, quae Frontonem cum ·M· Aurelio habent,

sex omnino supra centum inveni (nam reliquus palimpsestus aliorum auctorum operibus impeditur.) En autem ut romanorum foliorum ordo, palimpsestorum ritu olim conturbatus, a me nuper restitutus est. Punctis quidem foliorum defectum indico; curva linea foliorum cohaerentium paria; linea duplici suspensa significo transitum, (uti fit in membranis pro quaternionum natura) ad alium librum. Addo quaternionum notas, prout in codice repertae sunt. Quaternioni decimo, quia foliis extimis amissis nota deest, adpingo asteriscum.

Q. IIII. 166. 165‿168. 167)
. . . .) Ad ·M· Caes. lib. II.
. . . .)
160. 159‿174. 173‖)
. . . .

Q. VII. 126. 125‿112. 111)
124. 123‿114. 113) Ad ·M· Caes. lib. III.
118. 117‿120. 119)
116. 115‿122. 121)

Q. VIII. 242. 241‿228. 227)
. . . .) Ad ·M· Caes. lib. III–IIII.
186. 185‿180. 179‖)
148. 147‿154. 153)

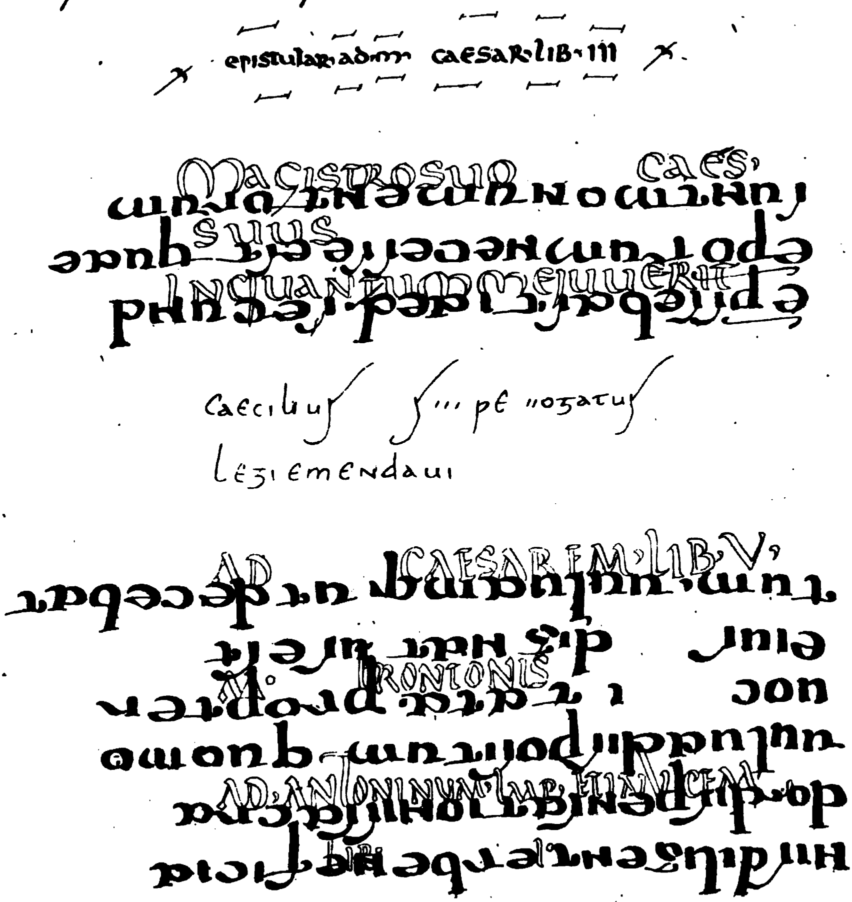
Q. VIIII. 182. 181‿184. 183)
176. 175‿190. 189) Ad ·M· Caes. lib. IIII.
146. 145‿156. 155)
152. 151‿150. 149)

* Q. X. . . . .)
. . . .) Ad ·M· Caes. lib. IIII–V.
142. 141‿128. 127)
132. 131‿138. 137‖)

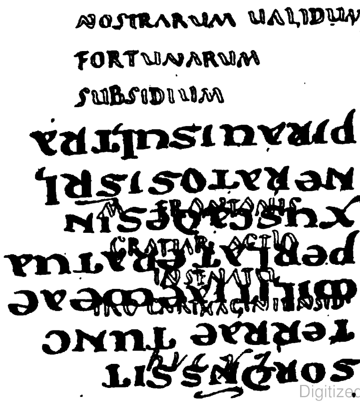
Q. XI. 106. 105‿100. 99)
88. 87‿86. 85) Ad ·M· Caes. lib. V.
102. 101‿104. 103)
80. 79‿94. 93)

Q. XII. 110. 109‿96. 95‖)
84‖ 83‿90. 89) Ad ·M· Caes. lib. V. et ad

Specimen Palimpsesti bobiensis—vaticani.

Specimen Palimpsesti palatini—vaticani.

	98. 97‿108. 107)	Antoninum imp. lib. I.
	92. 91‿ 82. 81)	
	. . . .	
Pag.	144. 143‿158. 157||)	Ad Ant. imp. (vel ad ·M· Caes.) fragmenta libri II, seu potius incerti.
	. . . .)	
Pag.	2. 1. . . . . . .)	Ad Verum (nempe ad Marcum dum adhuc diceretur Verus) et ad ·L· Verum imp.
	4. 3||‿ 14. 13)	
	29. 30‿ 15. 16)	

Atque haec tabella interim sufficiat ad declarandam adserendamque dispositionem editionis meae, siquis eam ad codicem exigere volet. Ceteras vero sedulitates tum demum toti libro adhibiturus sum, cum copia fuerit mediolanensem codicem retractandi: id quod alia editione a me factum iri confido. Etsi enim in plerisque schedis meis fidelissima codicis mediolanensis imago est, nondum tamen habeo satis explicatam aut absolutam rationem universae rei. Porro aliquot locorum ac difficultatum, quae nonnisi oculis subiectae ad liquidum deduci possunt, nolo persequi verbis rationes infinitas: satis autem interea fuerit suas cuique folio, quod et olim feci, partes conservare, sententiarumque nexum, ubi per lacunas licet, tenere.

Varia scripturarum genera in codice frontoniano.

V. De scriptura codicis frontoniani verba facere vix est opus; formam quippe duabus tabulis expressi: ortographiam vero partim in ordine partim in criticis adnotationibus diligenter posui; indicem quoque ortographicum concinnavi. Et quidem scripturae formam duplicem in codice habemus, maiorem alteram, nempe textus ipsius, speciosam ac paulo rotundatam; alteram lemmatum ac recensionum litteris inclinatis et valde festinatam, qualis tabellionum fuit, ut papyri docent; immo qualis, ut ut arbitror, omnium veterum familiariter scribentium fuit. Quare nihil vetat quin hae duae scripturae contemporales prope habeantur. Semper enim cautum est, ut lemmatum seu scholiorum scriptura a textus forma differret. Illud non semel in sequioris aetatis codicibus, puta saeculi VIIII aut X, seu graecis seu latinis miratus sum, nempe in lemmatibus atque in scholiis genus scripturae quadratum et nobilius, etsi minutulum;

in textu autem deterius, inclinatum et rude: quod omne contra in antiquioribus codicibus fit. Tituli operum frontonianorum tum initio tum in calce librorum scribuntur maioribus solito litteris: et sic interdum praefationes quoque epistularum. De codicis emendatore et scholiaste Caecilio verba in loco feci (1): et quidem is codicem non solum a mendis, partim saltem, purgavit, verum etiam, conlatis exemplaribus, varietate aliqua lectionum ornavit (2). Quominus tamen autographam esse putem Caecilii scripturam satis deterreor multitudine errorum qui adhuc contextum obsident; tum etiam quia lemmatum orthographia saepe differt a frontoniana. Librorum quinque ad ·M· Caesarem tituli (excepto quantum memini primo) in oris quoque summis codicis perpetuo scribuntur litteris paulo minoribus, etsi specie contextui similibus atque pulchris. Reliquae codicis summae orae suis titulis, quod iure mirere, carent. Sic in Tullii codice de re p. tertii libri summae paginae vacant titulo, etsi in calce secundi libri titulus quoque tertii incipientis est. Epistularum clausulae, sive subscriptiones, litteris plerumque minoribus, sed tamen eiusdem generis, conficiuntur; ideo fortasse quia hae clausulae in ipsis autographis manu propria, atque idcirco minutioribus formis, ab epistularum auctoribus adpingi solebant (quem deinde morem amanuenses religiose tenuisse videntur). Id ne temere suspicer, faciunt verba cuiusdam rhetoris: *observabant veteres karissimis sua manu scribere, vel plurimum subscribere*. Sunt tamen quaedam epistulae, quae subscriptionibus carent. Denique de aetate codicis frontoniani quid dicam? Enimvero nihil impedit, quominus eum antiquissimum esse credamus; natale tamen saeculum definire non audeo: si enim dicam vetustissimum, adfectionibus atque opinionibus meis favere nimis videar; sin sequioris aetatis, contra animi sententiam loquar. Hanc igitur quaestionem in pluribus iam codicibus a me ventilatam comperendinare nunc saltem liceat.

(1) Ad .M. Caes. III. fin. (2) PP. 14. 48. 49. 70. 80. 84. 98. 100. 102. 104. 109. 160.

Editionis romanae a mediolanensi discrepantiae.

VI. Ceteroqui hic locus postulat ut differentias romanae editionis huius et mediolanensis item meae breviter demonstrem. Quum ambrosianus codex ita hiaret, totque lacunis et maximis urgeretur, ut seriem nancisci veterem me non sperarem; ego ita rem moderatus sum, ut in priore volumine epistularum maiorem numerum concluderem: huncque ordinem sequerer, ut a Pio inciperem, mox ad divos Fratres, exin ad amicos venirem, et denique epistulas paulo expolitiores adderem de feriis alsiensibus et de nepote amisso. In altero autem volumine ea ponerem quae propinquius eloquentiam adtingunt atque historiam: exin quaedam ludicra ac leviora subiungerem; denique epistularum graecarum unum corpus conficerem. Nunc vero postquam in codice vaticano complurium quaternionum seriem incolumem reperi, quorum notae cum mediolanensibus aliquot, quas legere olim licuit, naturam veteris dispositionis magna ex parte me docent, hunc ipsum codicis ordinem pro viribus redintegrare cordi fuit, tum in serie librorum tum etiam aliquot epistularum. Quamquam reapse in codice nulla vel temporum vel personarum aut materiarum ratio habetur. Nam quae v. gr. temporis perturbatio fieri maior potuit, quam cum liber ad Pium positus est prope in codicis calce, nempe in trigesimo quaternione, et quidem post epistulas ad Marcum augustum? (cui rei olim remedium feci cum librum ad Pium editionis meae primum esse volui.) Item cum epistula de paranda eloquentia ad Marcum scripta vix dum pueritiam egressum, conlocata est in quaternione XXVII, quum tamen liber I ad Marcum augustum in quaternione XII sit? Neque idcirco est quamobrem magnopere miremur inconcinnam hanc librarii veteris dispositionem: sic enim et in aliorum auctorum libris, praesertim epistularibus, saepe usuvenit. Nonne Tullii epistulas ad Tironem Lambinus disposuit (1)? nonne eiusdem libros epistularum ad diversos Petrarcha inventor marte suo notis numeralibus distinxisse creditur? Cunctas denique Tullii epistulas nonne his demum annis Wielandus et Schutzius ad rationem temporum exactas disposuerunt? id quod aliquando

(1) Cf. eiusdem Lambini adnotationes.

b

Frontonis quoque et .M. Aurelii scriptis factum iri auguror. Interea dum codicis ordo placet, scire interest, permultam operis partem recte se habere vel ob fasciculorum integritatem vel ob continui sermonis seriem: quam vero partem graviora palimpsesti vitia obsederunt, aut ubi nexus omnis interruptus est, eam fere in medio relinqui, conceptis formulis pyrrhonicorum *οὐδὲν ὁρίζω*, *οὐδὲν μᾶλλον*. Immo ut verba ad compendium conferam, nova prorsus est editionis huius ratio, quae videlicet neque cum mediolanensi mea neque cum aliorum doctorum editionibus congruit: praeter quam quod emendationibus pluribus, et novo quoque commentario instructa est: parce hoc tamen; namque occupatos lectores plus brevitas sterilis, quam utilis commentariorum delectat prolixitas. Hactenus de Frontonis reliquiis e bobiensi codice eductis: nam de brevi eiusdem auctoris fragmento in palatinis membranis nuper item reperto commodius infra suo loco disseram.

Frontonis scripta grammaticalia.

VII. Ante editionem meam mediolanensem nullum vulgatum fuerat Frontonis opus, praeter *differentias vocabulorum*. Nam quod *exempla elocutionum* (quae utrum Frontonis an Messii sint alibi disputabo) Fabricius dixerat inserta fuisse in Stubelii thesaurum, minus id accurate dixisse, olim demonstravi, cum primus libellum edidi. Itaque et noster Garatonius, quamquam ei famae pronas aures praebuerat (1), nihilominus coactus est grammatici excerpta e ms. libro neapolitano sibi accersere. Ceteroqui, ut olim, sic nunc etiam lectores admoneo, Saxio docente (2), particulam huius opusculi a P.Bondamo ante me fuisse vulgatam cum adnotationibus; etsi is liber Bondami in manus meas nondum pervenit. Praeterea praecipuas opusculi utilitates ii multo ante delibaverunt, qui Sallustii et Ciceronis exempla inedita ex eo ms. deprompserunt. Nonnulla tamen adhuc erant, ut reor, exempla incognita. Praeterea cognitorum magna varietas est, quam certe Garatonius in oratoriis tullianis suspicit, eaque ad Tullium emendandum commode utitur: quamquam ipse gramma-

(1) Praef. ad tom. VII. orationum Ciceronis. (2) Onomast. t. I. p. 511.

ticus, a librariis valde corruptus, emendationibus plurimis eget. Denique edenti mihi Frontonis quae supersunt omnia, grammaticae eiusdem non fuerunt praetermittendae disputationes a Gellii diligentia nobis servatae: in quibus Fronto, maximorum scriptorum exemplo, ad persubtilem descendit rerum tenuitatem.

Frontonis vita.

VIII. Nunc ipsius auctoris notitiam scribere non incongruum est. Is in codice bobiensi passim dicitur ·M· Fronto, itemque in palatino; semel a ·M· Aurelio (1) ·M· Cornelius appellatur. Et quidem Cornelii nomen confirmatur Frontoni ab inscriptione pisaurensi, a Gellio, a Dione, a Capitolino, a Servio, et ab opusculorum grammaticorum inscriptionibus. Patria Frontonis Cirta fuit (2), numidarum regum olim sedes, armis potens et litterarum quoque ornamentis diu florens: nam praeter multos numidas, quos peculiari commentario recensuit ·A· Turrianus e soc. Iesu, ipsos eius reges graecis litteris et vario disciplinarum genere semet imbuisse tradunt Livius (3) ac Diodorus (4). In his Iubam II regem plurimis scriptis et doctrina innumera inclaruisse scimus. Hac in urbe natus Fronto (origine tamen italica, ut eius nomen Cornelius suadet, et quidem genitus fortasse de Sitii nucerini colonis, qui Cirtam sub divo Iulio insederunt (5);) Cirtae, inquam, natus Fronto latinis impensius studiis quam graecis (6) eruditus fuit. Magistros suos memorat (qui nomine certe graeci sunt) Dionysium Tenuiorem et Athenodotum (7), quem postremum parentis quoque appellatione, honoris causa, ut opinor, indigitat. Ceteroqui non admodum puer Fronto videtur dedisse operam litteris, quandoquidem ipse ait, se circa aetatis annum XXII vix quicquam veterum lectionum attigisse (8). Quonam anno Fronto ex Africa Romam migraverit, nondum constat: sed certe Hadriano imperante Fronto Romae principatum eloquentiae tenebat, teste Dione (9): ipse autem ait Hadriani laudes a se in senatu saepenumero fuisse recitatas (10). Ergo quam personam sub Traiano Plinius, eandem

(1) Ad .M. Caes. III. 17. (2) Ad am. II. 10, Minucius cap. VIIII. (3) Epitom. lib. L. (4) Excerpt. de u. et u. lib. XXXIIII. p. 607. t. II. (5) Confer Liuii supplementa lib. CXIIII. 13.64. (6) Ad .M. Caes. II. 1. 2. (7) Ad .M. Caes. I. 12. IIII. 12; ad Ver. p. 173; de eloq. p. 237. (8) Ad .M. Caes. II. 1. (9) Lib. LXVIIII. 18. (10) Ad .M. Caes. II. 4.

*

sub Hadriano Fronto gessit. Rursus quo anno ad ·M· Aurelii institutionem accesserit, etsi adhuc nescimus, vix tamen dubito quin munus id exceperit Hadriani iussu, qui Marcum ei tenera aetate tradiderit: ait enim Fronto (1) prima sibi studiorum Marci incunabula fuisse cognita; quem dum variis exercitationibus instrueret, repente eum eloquentiae studiis prope vale dixisse, atque ad philosophiam devertisse. Porro narrat Capitolinus (2) Marcum anno aetatis XII habitum philosophi adsumpsisse: et quidem anno aetatis XVIII, qui fuit Hadriani extremus, Marcum in Pii adoptionem transisse novimus. Mansit ceteroqui in Frontonis disciplina Marcus tota paene magistri vita: quamquam rhetoricis exercitiis non tantum otii subpeditavit, quantum Frontoni in votis erat. Lucii quoque Veri puerilibus annis erudiendis Fronto praefuit: sed tamen huius epistulae, quotquot hactenus habemus, ad illum iam augustum scriptae sunt. Praeter regios adulescentes, alios quoque discipulos ad eloquentiam Fronto instituit, ut eius epistulae ad amicos declarant: atque in foro et apud principes pro clientibus et familiaribus ac pro negotiis provinciarum saepissime dixit. Quare homo plenus officii multos mortales habuit implicatos consuetudine et benivolentia. Quod egregiam operam Fronto summumque amorem regiis praesertim alumnis exhibere videretur, relata est gratia pietati eius, ita ut honores in re p. maximos obtinuerit. Anno enim Marci XXII (Ch. CXLIII) a Pio, qui iam quartum annum imperabat, consul bimestris suffectus fuit in quarto nundino, iulio scilicet et augusto mensibus: quo anno consul ordinarius fuit atticus Herodes Marci in graeca eloquentia magister. Iam ab honore consulatus senatoria dignitas non erat seiuncta, quam reapse Fronto haud semel commemorat. Exin (nempe quinquennio post consulatum, ex vetere ·SC· et lege Octaviani aug. (3)) proconsularibus fascibus donatus est: provinciam autem splendidissimam asiaticam ei obvenisse cum ipse in epistula VIII ad Pium innuit, tum Marcus in novis romani codicis litteris (4) diserte confirmat: sed quamvis idem Marcus Frontoni proconsuli commendat hominem, qui eum in provincia

(1) De eloq. p. 236. (2) In Marco cap. II. (3) Dio XL. 56. LIII. 14. Atque hinc annum cognoscimus quo illae Marci epistulae ad Frontonem proconsulem scribuntur. (4) Ad M. Caes. V. 36.

aditurus erat, tamen vix aut ne vix quidem se itineri commisit Fronto ob adversam valetudinem, ac demum muneris excusationem a Pio impetravit. Sane nec inscriptio pisaurensis proconsulem Frontonem dicit. Statuam tamen Marcus Frontoni petiit in senatu (1): quin adeo honores sibi quotidianos a Marco augusto tributos Fronto memorat apud Charisium (2). Non caruit igitur gloriae insignibus Fronto, etsi non fuit pragmaticus homo, neque politicae vitae genus aptum fuisse videtur eius moribus: quare et publicorum negotiorum satis infrequens in his scriptis mentio fit.

Frontonis res domesticae.

VIIII. Ad domesticam Frontonis vitam quod adtinet, uxor ei Gratia fuit, quam sibi morte ereptam senex deflet (3). Filia superstes unica, nomine item Gratia (4), quinque aliis liberis in infantia demortuis (5). Gener Aufidius Victorinus umber, discipulus eiusdem, singulari facundia et praeclaris moribus praeditus, Marcoque Caesari in primis dilectus (6). Nepotes ex filia pietate eximia Fronto complexus est, ita ut unum ex his trimulum in germanico patris exercitu extinctum longa epistula luxerit: in qua quidem lucubratione valde mihi videor deprehendere consolationis tullianae, nec non Quintiliani (inst. VI. prohoem.) tacitam imitationem. Fratrem habuit unanimem, quem item Pius imperator ad summos honores provexit (7). Claudii Frontonis asiarchae et pontificis nummos duos cum Pii Marcique typis in commentario editionis mediolanensis olim protuli: quominus tamen is fuerit oratoris nostri frater, obstat, ut tum dixi, Claudius nomen: nisi forte adoptione aliqua contigit ut frater oratoris in aliam gentem transierit; ceu paulo ante Quintiliani filius in adoptionem consularem pervenerat (8). Sed ecce Claudii Frontonis inscriptio insignis recitatur apud Pyrrhum Ligorium, quam ex regiis archiis taurinensibus vol. XV. p. 117, me rogante, exscripsit cl. Costa iuris consultus, nuper autem ego in codice quoque vat. ottob. IIIMCCCLXXIIII p. 191 offendi. Ait quippe Capitolinus (9)

(1) Capitol. in .M. cap. II. (2) Videsis Frontonis fragmenta miscella. (3) Ad Ver. imp. ep. VIIII, de nep. ep. II. fin. (4) Ad .M. Caes. II. 16. IIII. 6. (5) De nep. am. II. (6) Fronto saepe, Dio LXXII. 11, Capitolinus in .M. cap. III. (7) De nep. am. II. (8) Inst. prohoem. lib. VI. (9) In .M. cap. XXII.

multos sub Marco nobiles bello germanico sive marcomannico, immo plurimarum gentium, interiisse, quibus omnibus statuas in foro ulpio Marcus conlocavit. In his Claudius Fronto fuit ·Q· Surae filius, cuius signi basim haec epigraphe luculenta exornavit, quam inventam in orientali fori latere testatur Ligorius.

M· CLAVDIO · F· Q
FRONTONI · COS (1)
LEG· AVG· PR· PR· PROVINCIARVM · DACIARVM . ET
SVPER · SIMVL · LEG· AVG· PR· PR· PROVINCIA · · (2)
DACIAR· LEG· AVGG· PR· PR· MOESIAE · SVPER
DACIAE · APVLESIS · SIMVL · LEG· AVGG· PR· PR· PRO
VINCIAE · MOESIAE · SVPER · COMITI · DIVI . VERI
AVG· DONATO · DONIS · MILITARIB· BELLO · AR
MENIACO · ET · PARTHICO · AB · IMPERATORE · AN·
TONINO · AVG· ET . A · DIVO . VERO · AVG. CORONA
MVRALI · ITEM · VALLARI · ITEM · CLASSICA · ITEM
AVREA · ITEM · HASTIS · PVRIS · IIII· ITEM VEXILLIS
IIII· CVRATORI · OPERVM · LOCORVMQ· PVBLICOR
MISSO · AD · IVVENTVTEM · PER · ITALIAM · LEGEN
DAM · LEG· AVGG· PR· PR· EXERCITVS · LEGIONARII
ET · AVXILIOR· PER · ORIENTEM · IN · ARMENIAM
ET · OSRHOENAM · ET · ANTHEMVSIAM · DVCTO
RVM · LEG· AVGG· LEGIONI · PRIMAE · MINERVI
AE · IN · EXSPEDITIONEM (3) · PARTHICAM · DEDVCEN
DAE · LEG· DIVI · ANTONINI · AVG· LEG· XI· CL· PRAE
TORI · AEDILI · CVRVLI · AB · ACTIS · SENATVS · QVAES
TORI · VRBANO · X· VIRO · STLITIBVS · IVDICANDIS
HVIC · SENATVS · AVCTOREM · IMPERATOREM (4) · AV
RELIO · ANTONINO · AVG· ARMENIACO · MEDICO
PARTHICO · MAXIMO · QVOD · POST · ALIQVOT · SE
CVNDA · PROELIA · ADVERSVM · GERMANOS
ET · IAZYGES · AD · POSTREMVM · PRO · R· P· FORTITER
PVGNANS · CECIDERIT · ARMATAM · STATVAM · ET
IN · FORO · DIVI · TRAIANI · PECVNIA · PVBLICA · CEN·

(1) Num hic est ille consul, de quo Marcus ad Frontonem p. 107? (2) Vat. sine punctis. (3) Vat. EXPEDITIONEM. (4) Ita mendose in utroque codice quartus casus pro sexto.

Frontonem hunc, qui bello parthico claruit, fortasse intelligit Lucianus (1), dum ait, nomen eius a quodam illius belli graeco scriptore fuisse perversum, qui videlicet Φρόντιν pro Φρέντωνα scripserat. Epistulae, quas habemus Frontonis, pleraeque saltem, senili aetate conscriptae fuerunt; in iisque hominem arthriticum, quod iam Artemidorus Gelliusque dixerant, saepe agnoscimus. Fuit alioqui Fronto noster lepido ingénio, ut multa eius argute dicta demonstrant; theatralium spectaculorum, conviviorum et perdicum studiosus (2); tenui uel liquida voce praeditus (3); simplici animo, et qui nihil suarum rerum clam ceteris esse vellet (4). Virtutes suas ipse Fronto praedicat epistula de nepote amisso, cui quominus fidem arrogemus, nihil vetat: quum praesertim divinae providentiae futuraeque vitae praemiis satis se confidere dicat ibi Fronto. Pleniorem vitae actae suae praedicationem in oratione bithyna fecerat (5). Certe is amicitiae iura sanctissime coluisse videtur (6). Lauta denique re familiari Frontonem arbitror usum, quippe qui mecenatianos hortos possederit (7); et munifica tantorum principum benivolentia semper munitus fuerit. Villam certe suburbanam ipse memorat (8); tum etiam in Campania atque in Aurelia rusticatus est et vindemias egit (9). Praeterea in Africa se rem familiarem habuisse manifesto docet (10), atque hortos extra Romam (11). Quamquam Fronto prae innumera romanorum procerum pecunia fortunas suas, tot cupidorum more mortalium, verbis extenuat, neque sibi tribuit domesticorum commodorum summas facultates (12). Quid quod quincuncem hereditatis viri consularis Nigri Censorii Fronto adiit (13)? Ceteroqui noster patronus, legem cinciam fortasse reveritus, ne gravius quoddam munus cogeretur accipere, sophisticam oravit excusationem (14). Vitam ad extremam usque senectam sustentavit, cum tot licet membrorum omnium do-

(1) Quomodo scrib. hist. cap. XXI. (2) Ad .M. Caes. IIII. 12. V. 37; ad am. I. 15. II. 3; Dio LXVIIII. 18. (3) Ad .M. Caes. IIII. 2. (4) Ad am. I. 15. (5) Ad am. I. 17. (6) Ad Pium ep. III, et VII; ad am. I. 22. (7) Ad .M. Caes. II. 1. (8) Ad am. I. 9. (9) Ad .M. Caes. IIII. 4. Confer emendationes. (10) Ad .M. Caes. V. 34. (11) Ad Ver. imp. XIII. (12) Ad Ver. imp. VII; de nep. am. II. (13) Ad Pium III. IIII. (14) Ad am. I. 2.

loribus conflictaret. Videtur autem marcomannicum ante bellum diem supremum obiisse, vel certe ante quam Verus augustus apoplexi extingueretur: nam sive eius belli sive obitus nulla in scriptis Frontonis, quae quidem invenimus, mentio fit.

Genus eloquentiae frontonianae.

X. De frontoniano elocutionis genere iudicium a me interponi vix opus est: quippe quum eius reliquiae tam copiosae in lucem prolatae sint, ipse per se lector et arbitratu suo rem, quae iam publici iuris est, aestimabit. Neque vero veterum laudibus, quae permultae Frontonem ornant, uti fere licet ad iudicanda scripta editionis meae: ego enim Frontonem epistulographum edo, illae de oratore prope omnes loquuntur: quae tamen si iustae rataeque sunt, et si illius orationes fautorum laudibus responderunt, Frontonem usquequaque commendatum habemus: nam quominus eius epistulae partem aliquam laudis mereantur, pauci credo morosi erunt qui id non ultro concedant. Sed interim dum Frontonis orationes desideramus, illud subobscurum explicatu est, cur Macrobius frontonianum genus dicat siccum, Mamertus autem pompaticum, quae pugnantia iudicia videntur. Et siccum quidem dicendi genus, Cicerone auctore (1), intelligere licet sincerum illud, sanum, solidum, et modico ornatu contentum, quod proprium Atticorum fuit, quodque ipse sibi Fronto semel vindicat (2): idque adeo spectare videntur etiam Hieronymus et Sidonius, qui Frontonem a gravitate laudant. Pompaticum vero genus intelligo imaginibus variis pictum, quod in Frontonis panegyricis, ut puto, orationibus dominabatur. Equidem imagines mirifice Frontoni placuerunt, ut cognoscimus ex eius epistulis: magisterio videlicet Athenodoti praeceptoris (3), immo fortasse Platonis exemplo antiquiore, quem non perfunctorie iis uti videmus. Frontonem panegyricos suos imaginibus exornavisse, ostendebat Eumenii testimonium (4); nunc autem Fronto Marcum ipsum Aurelium docet ponere imagines in oratione panegyrica, quarum etiam τέχνην se diserte traditurum ei promittit (5): immo et pompaticas nominatim atque ornatas orationes legere ei suadet pede-

(1) Brut. LV. LXXXII. LXXXIIII. (2) Ad M. Caes. II. 1. (3) Ad M. Caes. IIII. 12. (4) Confer etiam ad M. Caes. II. 1. p. 34. v. 3. (5) Ad M. Caes. III. 8, de eloq. p. 232.

temptimque imitari (1). Imaginum usum et veternosum simul elocutionis genus placuisse sectae Frontonianorum docet etiam Sidonius. Postquam enim dixit, Titianum frustra conatum esse Tullii stilum epistularem exprimere in iis litteris, quas sub imaginibus scripsit inlustrium feminarum; addit Sidonius, ceteros quosque Frontonianorum Titianum, utpote consectaneum, fuisse aemulatos, quem etiam quia veterniosum dicendi genus imitabatur, oratorum simiam nuncupaverunt. Ergo Titianus imaginibus nec non prisca dicendi ratione gaudens in eadem secta erat ac Frontoniani. Iam vero hoc ipsum figuratum et panegyricum apud Frontonem dicendi genus a Mamerto opinor pompaticum appellari; siccum vero a Macrobio genus alterum Frontonis eiusdem causidicale, severum, priscum, adstrictum, ac prope durum; quod neque deliciis diffluit, neque odoribus, ut ita dicam, fragrat: quamquam ne in causidicali quidem ab imaginibus temperavit Fronto (2). Nihilominus ipse ait se in orationibus iudiciariis sedulo curare solitum, ut pleraeque sententiae durius interdum et incautius finirentur (3). Contra in ornatis orationibus numerum tullianae conclusionis studiose imitabatur, ut ex eius item testimonio cognoscimus (4). Numerosae autem oratoris Frontonis conclusiones tres in eius epistulis referuntur. Prima haec, cui magnis clamoribus succlamatum fuit (5): *omnibus tunc imago patriciis pingebatur insignis*. Altera (6): *ut non ocius aut vehementius terra urbem illam, quam animos audientium tua oratio moverit*. Tertia (7): *ut quisque amore quempiam deperit, eius etiam naevolos saviatur*. Nisi forte haec ultima ex ipso Tullio describitur. Quin etiam stili interdum novitati, etsi invitus et parcissime, indulsisse Fronto videtur in orationis structura ob mulcendos vulgi animos (8): cui postea necessitati multò saepius Symmachus, quamvis et ipse invitus, obtemperavit (9). Quid plura? Interim dum Frontonis orationes desideramus, facultatem tamen eius oratoriam cognoscere aliquantum licet ex hoc volumine;

(1) Ad M. Caes. III. 16. (2) Ad M. Caes. I. 8, ad Ant. imp. II. 22; ad am. II. 6. (3) Laud. fumi et pulv. (4) Ad M. Caes. II. 4. (5) Ad M. Caes. II. 1. (6) Ad Ant. imp. I. 2. (7) Ibid. (8) Ad M. Caes. II. 1. (9) Symmach. ep. III. 11.

in quo, praeter fragmentum palatinum, aliae quaedam partes sunt oratorio potius quam epistulari stilo conditae. Prima est de testamento transmarino, quam quidem esse partem alicuius orationis dubitare vix licet. Altera est de hereditate Matidiae epistulari quidem forma sed tamen oratorio spiritu utens. Tertia est epistularis causidicatio pro Volumnio cive concordiensi. Sed misso iam Frontonis oratorio stilo (in quo certe tullianae facundiae divitias et vim non habuit, sed tamen familiam duxit (1)) Fronto quidem in epistulis, quibus iam abundamus, non imaginum solum, sed, quod magis interest, purissimi sermonis sectator adsiduus atque acerrimus vindex cognoscitur. Placet enim ei ut in latino sermone antiquitatis religio apprime servetur: ac nedum recentes, Senecam puta vel iuniorem Plinium, quorum is fortasse vel fucum vel novitatem aversabatur, neminem Fronto aemulari videtur (etsi Ciceronis scripta omnia studiosissime lectitavit (2)) quam qui ante Ciceronem et Caesarem, Sallustio excepto, inclaruissent. Quare hoc ipso nomine, ut opinor, Fronto peculiari antiquariorum seu grammaticorum studio dignus est; eorum scilicet qui seniorum voluntates semper sequuntur, et quidquid carioso aliquo exemplo fit, id non solum iure fieri sed de nota meliore putant. Quare et lexicis locupletandis grammaticorumque regulis ampliandis Fronto in primis idoneus est; magis fortasse quam nova scripta ipsius Ciceronis, quem a quaerendis scrupulosius verbis procul afuisse nos Fronto certiores facit (3). Dicerem denique nos habere iustum quoque historici specimen, nisi eius rei fragmenta nimis essent abrupta, et nisi Fronto in historiae principiis panegyricum potius .L. Veri, quam historiam veridicam, moliretur.

M. Aurelii stilus epistularis.

XI. Marci autem Aurelii stilum cum in eius epistulis abunde cernimus, tum Fronto non solum saepe testimonio suo comprobat, sed sectae suae in eius elocutione vestigia animadvertit. Enimvero pure et saepe plautinis vocabulis loquitur Marcus, humanitatis sparsus sale, cum insignibus amoris

(1) Sectam frontonianam non Sidonius solum et Macrobius, sed ipse quoque Fronto agnoscit ad Ant. imp. I. 2. p. 144. (2) Ad .M. Caes. IIII. 3. p. 96. (3) Ad .M. Caes. IIII. 3.

notis. Immo ipse ait (1) epistulas se scribere ἀφελῶς, quam ceteroqui virtutem non Frontoni sed Rustico acceptam refert. Verum, omissis sive oris proprii sive magistri suspectis laudibus, grave est testimonium Philostrati (2), qui formam epistularem post veteres optime omnium Caesarum romanorum perspexisse ait divum Marcum, cuius in epistulis, praeter verborum delectum, morum gravitas impressa sit: τὸν ἐπιστολικὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου, μετὰ τοὺς παλαιοὺς, ἄριστά μοι διεσκέφθαι δοκοῦσι κ. τ. λ. βασιλέων δὲ ὁ θεσπέσιος Μάρκος, ἐν οἷς αὐτὸς ἐπέστελλε· πρὸς γὰρ τῷ κεκριμένῳ τοῦ λόγου καὶ τὸ ἑδραῖον τοῦ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι. Quod si forte Philostratus de graecis Marci epistulis loquitur (quamquam graecus Marci sermo latino valde inferior mihi videtur); generatim certe Herodianus (3) Marcum in antiqua litteratura tantum profecisse ait, ut nemini Graecorum aut Romanorum secundus sit: id quod eius vel dictis, vel scriptis quae aetatem tulissent, confirmari ait. Sed, quod rei caput est, in his Marcus redivivis epistulis speciem animi sui pulcherrimam pinxit, et dignam oppido quam principes aeque ac privati perstudiose imitentur. Equidem non tam ob illustrandam Marci notitiam, quae clarissima est, quam ob complures epistularum locos luculentius declarandos, tanti principis vitam a Capitolino conscriptam huic volumini adiungere constitueram, eamque variis vaticanorum codicum lectionibus iam exornaveram: sed id demum consilium praetermisi, seu certe distuli: neque enim Capitolini solam lucubrationem, sed cetera quoque veterum scripta coacervare praestaret, quibus principis sine controversia optimi res gestae narrantur. Atque utinam panegyricos etiam nancisci liceret, quos in Marcum scripsit, teste Suida, Nicostratus orator! Iam circa Pii Verique litteraturam praeiudicia extabant Capitolini in eorum vitis; nunc autem de utriusque, et de Veri praesertim, humanissima elocutione iudicare lectori per se licet. Sed enim hunc mihi fructum mutuae Frontonis et Antoninorum epistulae vel praecipuum habere videntur, exemplum scilicet mirae

(1) De rebus suis I. 7. (2) Epist. I. (3) Hist. I. 2.

philostorgiae seu mutuae dilectionis, qua multi mortales nimis carent, quaeque una virtus divini etiam Praeceptoris supremo oraculo felicitatem hominum parit et alit. At contra permulti propter suos animos malivolentia suffusos, id faciunt quod politicus Cicero miserrimum esse ait, nempe digladiantur semper tum faciendis tum accipiendis iniuriis. Quem non moveat tantorum principum, qui orbi universo praeerant, eximius amor tot epistulis benignitate scatentibus, tot omnis generis officiis erga suum magistrum expromptus? Ex hac scilicet domestica charitate Marcus initia exemplumque cepit ad universum hominum genus publicis officiis in imperio demerendum: quam ob rem optimus principum romanorum evasit; ita ut eum non sua solum aetas unice dilexerit, sed cuncta deinceps tempora desideraverint.

Scripta Frontonis adhuc deperdita.

XII. Reliquum est ut Frontonis scripta adhuc latentia recenseantur, quorum aliquam notitiam nancisci licuit.

Orationes panegyricae complures ad Hadrianum imp. *Ad M. Caes. II.* 4.

Orationes item complures panegyricae ad Pium. (*Ad Pium ep. II. n.* 3.) In his ea fuit, qua victoriam britannicam gratulatus est Fronto, teste Eumenio, tertio, ut videtur, Pii imperantis anno; tum illa quam dixit post initum consulatum, sexto Pii anno, de qua oratione multus sermo est in *II* ad ·M· Caes. libro. Nimirum in ea oratione non solum Pii, sed etiam ·M· Aurelii, et Calvillae quoque fortasse, laudes persecutus fuerat; Plinii, ut credere par est, exemplo qui totam Traiani familiam laudavit. *Ad ·M· Caes. II.* 2, *ad Ant. imp. II.* 2.

Gratiarum actio in senatu pro Carthaginiensibus, cuius fragmentum damus e codice palatino.

Oratio de hereditate Matidiae. *Ad Ant. imp. II.* 13.

Oratio pro Bithynis. (*Ad am. I.* 17. 18.) De caede mandata sermo ibi fuerat: tum pluribus annis interiectis multa eidem orationi Fronto addiderat, locum in primis de acta vita.

Oratio pro Nucerinis. (*Fulgentius voc. iustitium.*) Scilicet ille Sitius qui romanam coloniam Cirtae firmavit, eiusque

urbis principatum tenuit, nucerinus erat (1). Quam ob rem merito Fronto pro metropoli Nuceria causam oravit.

Oratio pro Ptolemaeensibus. *Charisius.*

Oratio in Christianos. *Minucius.*

Oratio in Herodem atticum. *Ad M. Caes. III. 2. sqq.*

Oratio in Pelopem, quam frontonianarum optimam existimabat Sidonius.

Oratio pro Demonstrato Petiliano. (*Ad Ant. imp. II.* 8; *ad Ver. imp.* VIIII.) Suspicor hunc Demonstratum fuisse Frontonis civem, quia certe ille iunior, contra quem scripsit s. Augustinus, praesul cirtensis erat. Hac oratione se Herodem laesisse narrat ipse Fronto. Sed enim Demonstrati quoque attici orationes aliquot contra Herodem, quas Theodotus sophista scripserat, commemorat Philostratus in Herode cap. VIII. XI. XIII, et in Theodoto.

Orationes pro Senio Pompeiano. Namque hunc in plurimis causis a se fuisse defensum ait Fronto *ad M. Caes.* V. 34.

Sunt et ἀνεπίγραφοι Frontonis orationes: veluti causae Cilicum apud Pium defensae. (*ad P. ep.* VIII.). Item duae causae amicorum non minimi laboris apud eundem peroratae. (*Ibid.*). Incertum aeque est cuinam patrocinatus Fronto sit, cum noctu causam dixit coram Hadriano, ut narrat Dio. Orationum aliquot a Frontone habitarum memoria est *ad M. Caes.* I. 5. 6. II. 1. 2. V. 7. 27; *ad Ant. imp.* II. 2. 7. 8; *ad Ver. imp.* VIIII; *ad am.* I. 20.

Epistulae Frontonis multae interciderunt, uti demonstrant indices in palimpsestis inventi: et praeterea ipse Fronto interdum meminit aliarum quae nusquam apparent. Ceterum ait Fronto raro se scripsisse ad amicos aut rescripsisse (2).

Liber quintus ad Antoninum (nempe ad Marcum augustum) citatur a Charisio. Ergo praeter duos, quorum reliquias reperi, videntur alii saltem tres extitisse libri epistularum ad M. Antoninum augustum. Nisi forte in his connumerandi sunt libri de feriis alsiensibus, de nepote amisso, et de bello parthico, qui ad eundem augustum scribuntur.

(1) Confer Livii supplementa CXIIII. 13. (2) Ad am. I. 20.

Frontonis edictum ludis circensibus in suo consulatu propositum, quo gratias Pio augusto agebat. *Ad .M. Caes.* II. 4. Eius edicti initium extat *ibid.*

Fabula Polemonis, quam a se facete in primis compositam ait Fronto (*ad .M. Caes.* II. 1.) pars fortasse alicuius orationis fuit.

Somni laudes videntur in quadam Frontonis epistula (praeter tertiam alsiensem) extitisse. *Ad .M. Caes.* I. 3.

Ciceroniani libri adnotati a se, quos in vulgus exire nolebat, memorantur a Frontone *ad am.* II. 2.

Graeca carmina. (*Ad M. Caes.* I. 3.) In graeca quidem anthologia (Lips. MDCCCXIIII.) XII. 174. 233 Frontonis occurrunt epigrammata duo, quicumque demum is Fronto est.

Artem imaginum scribendarum traditurum se diligenter et subtiliter promittit Fronto *ad .M. Caes.* III. 8.

Themata scholastica Frontonis cognoscuntur ex epistulis, v. gr. *ad .M. Caes.* V. 22. 23. 26. 27. 28. 59.

Excerpta, *ad .M. Caes.* III. 18. Ex Sallustio, *ad Ant. imp.* II. 1. *sqq.* Horum partes nobis occurrerunt. Ex Ciceronis epistulis quibus inesset aliqua de eloquentia, vel philosophia, vel de re p. disputatio, vel aliquid eleganti aut verbo notabili dictum, *ad Ant. imp.* II. 5. Ex Lucretio atque Ennio, ut credere par est, *ad Ant. imp.* II. 1.

Monita ad parandam historiae scribendae facultatem se Marco tradidisse ait Fronto *ad .M. Caes.* IIII. 3. *fin.* Eo pertinent sallustiana excerpta, si forte illa ad Marcum adhuc Caesarem missa sunt.

Historiam belli parthici a .L. Vero confecti promittit quidem Fronto *princip. hist. p.* 313; utrum tamen fidem liberaverit, vehementer dubito.

Apotelesmata Frontonis citat Firmicus. Utrum vero Cirtensem nostrum intelligat, nescio equidem: quamquam superstitionibus indulsisse nostrum, saltem quod spectat ad morborum remedia, satis declarat Artemidorus.

Geoponica Frontonis vocantur ad partes in Porphyrogeniti eclogis. Quis tamen nisi temere de Cirtensi nostro potius quam de alio quovis Frontone cogitet? Alii certe Frontones sunt qui appellantur in hippiatricis.

Quaestiones convivales, seu de scommatibus in convivio dicendis, scripsisse Frontonem, videtur adfirmavisse Macrobius. Ait enim saturnal. VII. 3: *quod genus veteres ita ludicrum non putarunt, ut et Aristoteles de ipsis aliqua conscripserit, et Plutarchus et vester Apuleius (cum Frontone)*. Verba tamen *cum Frontone* a Macrobii textu nunc absunt; sed habet ea idem textus abs Iohanne saresberiensi policr. VIII. 10 olim exscriptus. Quaerendum tamen rursus superest, quisnam Fronto intelligatur: quamquam eiusmodi scriptum a lepido Frontonis nostri ingenio minime abhorret.

Denique Fronto ille, qui apud Aelianum de instr. copiis cap. I. dicitur scripsisse de acie homerica, sine dubio error est pro *Frontinus*; licet id mendum passim codices retineant. Atque ita *Frontonius* pro *Frontinus* de strateg. legitur apud Petrum blesensem ep. LXVIIII; rursusque *Fronto* de aquaeductibus pro *Frontinus* apud Ambrosium camaldulensem ep. lib. VIII. 42 et 43.

TESTIMONIA VETERVM

DE FRONTONE.

M. Aurelius de rebus suis I. 11.

ΠΑΡΑ Φρόντωνος, τὸ ἐπιστῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία καὶ ὑπόκρισις καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι οὗτοι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, ἀστοργότεροί πως εἰσί: *a Frontone didici, quae inuidentia et simulatio tyrannidem consequatur; quodque ut plurimum qui patricii nobis nuncupantur a uero affectu alieni sunt* (1).

Dio Cassius LXVIIII. 18.

Κορνήλιος Φρόντων, ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος ἑσπέρας ποτὲ βαθείας ἀπὸ δείπνου οἴκα-

(1) *Confer Frontonem ad L. Ver. imp. ep.* VII, *ad am.* I. 6: *cuius uerba intelligenda esse tantummodo de aulicis simulationibus et inuidentia docet heic M. Aurelius. Alioqui ibi Fronto insignem calumniam Romanis imposuisset, quorum urbs omni uirtutum genere, nedum multis* φιλοστοργίας *exemplis, semper excelluit, ut innumerae historiae testantur.*

δε ἐπανιὼν, καὶ μαθὼν παρά τινος, ᾧ συνηγορήσειν ὑπέσχετο, δικάζειν αὐτὸν, ἔν τε τῇ στολῇ τῇ δειπνίτιδι, ὥσπερ εἶχεν, ἐς τὸ δικαστήριον αὐτοῦ ἐσῆλθε, καὶ ἠσπάσατο, οὔτι γε τῷ ἑωθινῷ προσρήματι, τῷ χαῖρε, ἀλλὰ τῷ ἑσπερινῷ, τῷ ὑγίαινε, χρησάμενος: *Cornelius Fronto, qui causis agendis inter eius aetatis Romanos primas ferebat; quum aliquando uespere profundo a caena domum rediret, ac intellexisset a quodam, cui patrocinium promiserat, illum* (Hadrianum imp.) *ius dicere; habitu caenatorio, quo tunc utebatur, ad tribunal eius accessit, eumque salutauit, non matutina uoce salue, sed uespertina uale, usus.*

Idem LXXI. 35.

Πάμπολλα ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθεὶς· τῶν μὲν γὰρ τόν τε Φρόντωνα, τὸν Κορνήλιον καὶ τὸν Ἡρώδην τὸν Κλαύδιον διδασκάλους εἶχε· τῶν δὲ κ. τ. λ. *magnum adiumentum Marco attulit doctrina: nam rhetoricis et philosophicis praeceptis exercitus fuit, habuitque illorum Cornelium Frontonem et Claudium Herodem magistros; horum autem* etc.

Artemidorus de somniis IIII. 24.

Ὡς καὶ Φρόντων ὁ ἀρθριτικὸς θεραπείαν αἰτήσας, ἔδοξεν ἐν τοῖς προαστείοις περιπατεῖν, καὶ πυρπολήσει χρησάμενος, παρηγορήθη ἱκανῶς· ὡς ἴσον εἶναι τὸ χρῆμα θεραπείᾳ: *quemadmodum Fronto arthriticus curatione a diis petita, uisus est sibi in suburbiis deambulare, et ignis admotione usus, multum recreatus est: tamquam compar res esset medicamento et curationi.*

Capitolinus in Marco cap. II.

Oratoribus usus est (Marcus) graecis Annio Marco, Caninio Celere, et Herode attico; latino Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit, cui et statuam in senatu petiit.

Idem in Uero cap. II.

Audiuit (Uerus) rhetores graecos Apollonium, Celerem Caninium, Herodem atticum, latinum Cornelium Frontonem. Hos omnes amauit unice, atque ab his inuicem dilectus est.

Minucius Felix cap. VIIII.

Et de conuiuio notum est, passim omnes loquuntur. Id etiam Cirtensis nostri testatur oratio (1).

Idem cap. XXXI.

Sic de isto (conuiuio) et tuus Fronto non ut affirmator, testimonium fecit, sed conuicium ut orator aspersit.

Eumenius in panegyrico Constantii cap. XIIII.

Fronto romanae eloquentiae non secundum sed alterum decus, cum belli in Britannia confecti laudem Antonino principi daret, quamuis ille in ipso urbis Palatio residens gerendi eius mandasset auspicium, ueluti longae nauis gubernaculis praesidentem totius uelificationis et cursus gloriam meruisse testatus est.

Ausonius in gratiarum actione circa medium.

Unica mihi amplectenda est Frontonis imitatio: quem tamen Augusti magistrum sic consulatus ornauit, ut praefectura non cingeret. Sed consulatus ille cuiusmodi? ordinario suffectus, bimestri spatio interpositus, in sexta anni parte consumptus: quaerendum ut reliquerit tantus orator, quibus consulibus gesserit consulatum. Ecce aliud quod aliquis opponat. In tanti te ergo oratoris fastigium gloriosus attollis? cui talia requirenti respondebo breuiter: non ego me contendo Frontoni, sed Antonino praefero Gratianum.

Macrobius saturnal. V. 1.

Quatuor sunt genera dicendi: copiosum, in quo Cicero dominatur: breue, in quo Sallustius regnat: siccum, quod Frontoni adscribitur: pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo ueterum minor noster Symmachus luxuriatur.

Claudianus Mamertus epist. ad Sepaudum rhetorem Baluz. miscell. ed. Paris. t. VI. *p.* 535.

Naeuius et Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad grauitatem, Uarro ad

(1) *Minucius gente afer et Frontoni prope coaetaneus in huius oratoriis scriptis satis uidetur fuisse uersatus. Nam cap.* VII *de Romanorum cladibus exprimit Frontonis locum de bell. parth. p.* 199. *Tum cap.* IIII. *de non ambitiosa amicitia belle consonat Frontoni ad am,* I. 6. *p.* 279. *Praeterea cap.* XI *de cadauerum sepulturis et de fato, imitatur Frontonem ad M. Caes.* I. 8. *p.* 19, *et de nep. am. p.* 218. *Denique cap.* XVIII *de regnorum auspiciis respicit ad Frontonem ad Ver. ep.* I. *p.* 183. *Alia quoque sunt apud Minucium, quorum similia reperiet lector apud Frontonem; u. gr.* in ludricris in seriis; fabula *i. e.* sermo; in praesentiarum; integrum inlibatum; examen scrupulosum; impiatum; fata a fando; uicimus, *cum emphasi. Tum ipsa orthographia interdum congruit, ut* audaciter, promisce, hisdem.

δι ἐπανιὼν, καὶ μαθὼν παρά τινος, ᾧ συνηγορήσειν ὑπέσχετο, δικάζειν αὐτὸν, ἔν τε τῇ στολῇ τῇ δειπνίτιδι, ὥσπερ εἶχεν, ἐς τὸ δικαστήριον αὐτοῦ ἐσῆλθε, καὶ ἠσπάσατο, οὔτι γε τῷ ἑωθινῷ προσρήματι, τῷ χαῖρε, ἀλλὰ τῷ ἑσπερινῷ, τῷ ὑγίαινε, χρησάμενος: *Cornelius Fronto, qui causis agendis inter eius aetatis Romanos primas ferebat; quum aliquando uespere profundo a caena domum rediret, ac intellexisset a quodam, cui patrocinium promiserat, illum* (Hadrianum imp.) *ius dicere; habitu caenatorio, quo tunc utebatur, ad tribunal eius accessit, eumque salutauit, non matutina uoce salue, sed uespertina uale, usus.*

Idem LXXI. 35.

Πάμπολλα ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς· τῶν μὲν γὰρ τόν τε Φρόντωνα, τὸν Κορνήλιον καὶ τὸν Ἡρώδην τὸν Κλαύδιον διδασκάλους εἶχε· τῶν δὲ κ. τ. λ. *magnum adiumentum Marco attulit doctrina: nam rhetoricis et philosophicis praeceptis exercitus fuit, habuitque illorum Cornelium Frontonem et Claudium Herodem magistros; horum autem* etc.

Artemidorus de somniis IIII. 24.

Ὡς καὶ Φρόντων ὁ ἀρθριτικὸς θεραπείαν αἰτήσας, ἔδοξεν ἐν τοῖς προαστείοισι περιπατεῖν, καὶ πυρπολήσει χρησάμενος, παρηγορήθη ἱκανῶς· ὡς ἴσον εἶναι τὸ χρῆμα θεραπείᾳ: *quemadmodum Fronto arthriticus curatione a diis petita, uisus est sibi in suburbiis deambulare, et ignis admotione usus, multum recreatus est: tamquam compar res esset medicamento et curationi.*

Capitolinus in Marco cap. II.

Oratoribus usus est (Marcus) graecis Annio Marco, Caninio Celere, et Herode attico; latino Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit, cui et statuam in senatu petiit.

Idem in Uero cap. II.

Audiuit (Uerus) rhetores graecos Apollonium, Celerem Caninium, Herodem atticum, latinum Cornelium Frontonem. Hos omnes amauit unice, atque ab his inuicem dilectus est.

Minucius Felix cap. VIIII.

Et de conuiuio notum est, passim omnes loquuntur. Id etiam Cirtensis nostri testatur oratio (1).

Idem cap. XXXI.

Sic de isto (conuiuio) et tuus Fronto non ut affirmator, testimonium fecit, sed conuicium ut orator aspersit.

Eumenius in panegyrico Constantii cap. XIIII.

Fronto romanae eloquentiae non secundum sed alterum decus, cum belli in Britannia confecti laudem Antonino principi daret, quamuis ille in ipso urbis Palatio residens gerendi eius mandasset auspicium, ueluti longae nauis gubernaculis praesidentem totius uelificationis et cursus gloriam meruisse testatus est.

Ausonius in gratiarum actione circa medium.

Unica mihi amplectenda est Frontonis imitatio: quem tamen Augusti magistrum sic consulatus ornauit, ut praefectura non cingeret. Sed consulatus ille cuiusmodi? ordinario suffectus, bimestri spatio interpositus, in sexta anni parte consumptus: quaerendum ut reliquerit tantus orator, quibus consulibus gesserit consulatum. Ecce aliud quod aliquis opponat. In tanti te ergo oratoris fastigium gloriosus attollis? cui talia requirenti respondebo breuiter: non ego me contendo Frontoni, sed Antonino praefero Gratianum.

Macrobius saturnal. V. I.

Quatuor sunt genera dicendi: copiosum, in quo Cicero dominatur: breue, in quo Sallustius regnat: siccum, quod Frontoni adscribitur: pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo ueterum minor noster Symmachus luxuriatur.

Claudianus Mamertus epist. ad Sepaudum rhetorem Balnz. miscell. ed. Paris. t. VI. *p.* 535.

Naeuius et Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad grauitatem; Uarro ad

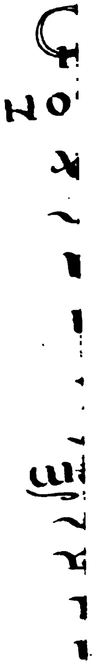
(1) *Minucius gente afer et Frontoni prope coaetaneus in huius oratoriis scriptis satis uidetur fuisse uersatus. Nam cap.* VII *de Romanorum cladibus exprimit Frontonis locum de bell. parth. p.* 199. *Tum cap.* IIII. *de non ambitiosa amicitia belle consonat Frontoni ad am,* I. 6. *p.* 279. *Praeterea cap.* XI *de cadauerum sepulturis et de fato, imitatur Frontonem ad M. Caes.* I. 8. *p.* 19, *et de nep. am. p.* 218. *Denique cap.* XVIII *de regnorum auspiciis respicit ad Frontonem ad Ver. ep.* I. *p.* 183. *Alia quoque sunt apud Minucium, quorum similia reperiet lector apud Frontonem;* *u. gr.* in ludricris in seriis; fabula *i. e.* sermo; in praesentiarum; integrum inlibatum; examen scrupulosum; impiatum; fata a fando; uicimus, *cum emphasi. Tum ipsa orthographia interdum congruit, ut* audaciter, promisce, hisdem.

FRONTONIS OPERA ET FRAGMENTA

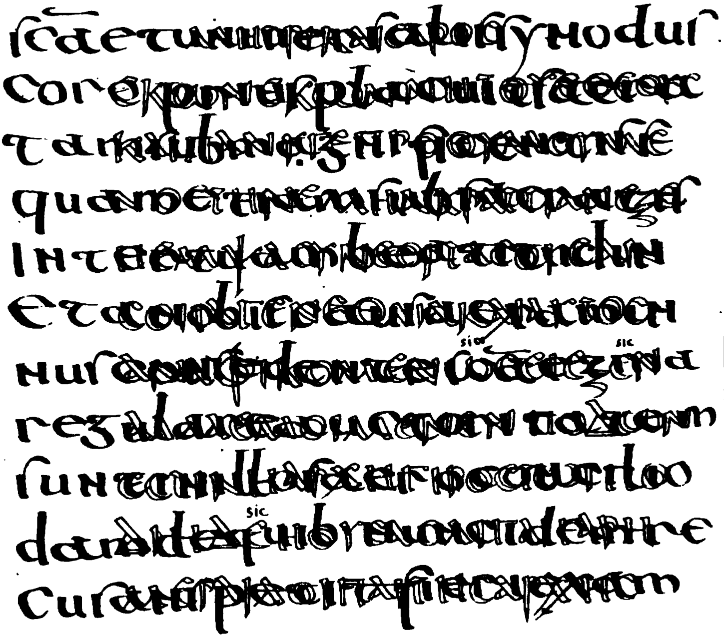
quae hac editione continentur.

brosiani

I.

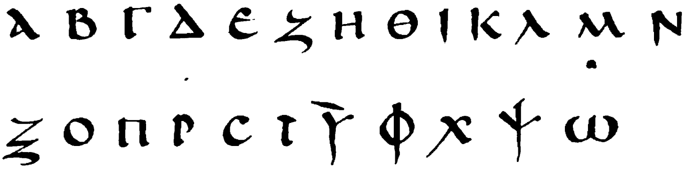
III.

IV.

VII.

M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ·M· CAESAREM

ET INVICEM

Liber I.

I. ·M· CAESAR IMPERATOR [1]

FRONTONI MAGISTRO SUO.

Quid ego ista mea fortuna satis dixerim, uel quomodo istam necessitatem meam durissimam condigne incusauero, quae me istic ita animo anxio tantaque sollicitudine praepedito alligatum attinet? neque me sinit ad meum Frontonem, ad meam pulcherrimam animam, confestim percurrere, praesertim in huiusmodi eius ualetudine, prope accedere,

1 Marcum Caesarem, uiuente adhuc Pio, imperatoris titulo fuisse insignitum, nil mirum est; compluribus enim Caesaribus nondum summam potestatem adeptis, is titulus anticipatus fuit in ipsis nummis apud Eckhelium t. VIII. p. 354; nominatimque Pio Marci parenti, et Commodo Marci filio, rem de Commodo testante etiam Capitolino in Marci uita cap. XVI. Non igitur dicere iam licet cum Eckhelio p. 341 nusquam legi Marcum ipsum Caesarem imperatoris praenomine fuisse usum. Marcum autem appellatum esse imperatorem post natam ei Lucillam e filia Pii Faustina, prope certum est: tunc enim donatus est dignitate proconsulari (teste Capitol. in eius uita cap. VI) a qua praenomen imperatoris obueniebat Caesaribus, ut certe censet Pagius in critica ad annum Ch. CXLVII. §. XIII.

manus tenere, ipsum denique illum pedem [1], quantum sine incommodo fieri posset, adtrectare sensim, in balneo fouere, ingredienti manum subicere. Et tu me amicum uocas, qui non abruptis domibus [a] cursu m*aximo* [b] peruolo? Ego uero magis sum claudus quom ista mea uerecundia immo pigritia. [O] me! quid dicam! metuo quicquam dicere, quod tu audire nolis: nam tu quidem me omni modo conisus es iocularibus istis tuis ac lepidissimis uerbis a cura amouere, atque te omnia ista aequo animo perpeti posse ostendere. At ego ubi animus meus sit, nescio: nisi hoc scio, illo nescio quo ad te profectum eum esse. Cura, miserere, omni temperantia, apstinentia omnem istam tibi pro tua uirtute tolerandam, mihi uero asperrimam nequissimamque, ualetudinem depellere. Et *si* [c] ad aquas proficisceris; et quando; et nunc ut commode agas; cito, oro, perscribe mihi, et mentem meam in pectus meum repone. Ego interim uel tales tuas litteras mecum gestabo. Uale mi Fronto iucundissime [d]. Quamquam ita me dis potius [e] dicere oportet; nam tu quidem semper aues [f]; o qui ubique estis di boni, ualeat oro meus Fronto iucundissimus atque carissimus mihi: ualeat semper integro inlibato incolumi corpore: ualeat, et mecum esse possit. Homo sanctissime uale.

a Ita legebam in cod. *domibus*. *b* Locus quatuor vel quinque litterarum. *c* *Si* deest in cod. *d* Cod. *iucundissimae*. Alibi quoque haud raro occurrunt in cod. uitiosae diphthongi. *e* Schedae meae, quae sunt ueluti imago codicis, habent *dispositus*. *f* Sch. *es*; olim tamen edidi *aues* meliore lectione.

1 Loquitur Marcus de Frontonis arthritide, cuius saepe mentio est in hisce epistulis, nec non apud Artemidorum de somn. IV. 24. Gellius autem II. 26 diserte narrat se inuisisse Frontonem nostrum pedibus aegrum.

II. CAESARI SUO FRONTO.

Tu, Caesar, Frontonem istum tuum sine fine amas, uix ut tibi homini facundissimo uerba sufficiant ad expromendum amorem tuum et beniuolentiam declarandam. Quid, oro te, fortunatius, quid me uno beatius esse potest? ad quem tu tam fraglantes [a] litteras mittis. Quin etiam, quod est amatorum [b] proprium, currere ad me uis et uolare. Solet mea Domina parens tua interdum ioco dicere, se mihi quod a te tanto opere diligar inuidere. Quid [c] si istas litteras tuas legerit? quibus pedem etiam pro salute mea uotis aduocas et precaris [d]! O me beatum! ort . . . [e] commendatum! Putas ne ullus dolor penetrare sciat corpus aut animum meum? prae tanto gaudio pro*siluerim* [f]. Babe [g] nec doleo iam quicquam [h]. *Babe*, Caesar, uigeo, ualeo, exulto, quo uis ueniam, quo uis curram. Crede istud mihi, tanta me laetitia perfusum, ut rescribere tibi ilico non potuerim: sed eas quidem litteras, quas ad priorem epistulam tuam iam rescripseram, dimisi ad te; sequentem autem tabellarium retinui, quo ex gaudio resipiscerem. Ecce nox praeteriit, dies hic est *alter et pro*pe exactus est. Nescio quid aut quemadmodum rescribam tibi. Quid enim ego possum iucundius, quid blandius, quid amantius? Scribsisti mihi [i] ... Et gaudeo quod ingratum me, et referundae gratiae imparem facias,

a Ita cod. *b* Ita legendum puto, schedis inspectis. *c* Cod. *quod*. *d* Cod. *praecaris*; et sic constanter in codice scribitur *praecari* et *praeces*. *e* Spatium septem fere litterarum. *f* Spatium rursus totidem fere litterarum. *g* Ita cod. pro *babae*. *h* Schedae *quamquam*. *i* Supple octo circiter litteras.

*

quoniam ut res est ita me diligis, ut ego te magis amare uix possim. Igitur ut argumentum aliquod prolixiori epistulae reperiam, quod, oro te, ob meritum sic me amas? quid iste Fronto tantum boni fecit ut eum tantopere [a] tu diligas? Caput suum pro te aut parentibus tuis deuouit? Succidaneum se pro uestris periculis subdidit? prouinciam aliquam fideliter administrauit [1]? exercitum duxit? Nihil eorum [b]. Ne cotidianis quidem istis officiis circa te praeter ceteros fungitur: et immo ... [c] vel istis [d] infrequens. Nam neque domum uestram diluculo uentitat, neque cotidie salutat, neque ubique comitatur, nec semper spectat. Uide igitur ut siquis interroget cur Frontonem ames, habeas in promptu quod facile respondeas. At ego nihil quidem malo quam amoris erga me tui nullam extare [e] rationem. Nec omnino mihi amor uidetur qui ratione oritur [f], et iustis certis de causis copulatur: amorem * ego illum intellego fortuitum et liberum, et nullis causis seruientem; inpetu potius quam ratione conceptum; qui non officiis, uti ignis, sed sponte ortus uaporibus caleat. Baiarum ego calidos specus malo [g] quam istas forna-

---

* *In margine*: Mirus locus de amore rationabili et fortuito.

---

a Ita lego in schedis; etsi alibi codex uariat *tanto opere*, tum etiam *magno opere*. *b* Ita cod. pro *horum*. *c* Supple quatuor litteras. *d* Ita sch. Olim edidi *uel is satis*. *e* Cod. *extra* pro *extare*. *f* Ita cod. prima manu, at secunda *munitur*. *g* In codice uidebar mihi legere *magis*; sed sine dubio est *malo* aut *malim*.

1 Scripta est haec epistula ante imperium Frontonis proconsulare, de quo sermo erit in sequentibus libris: quamquam id ipsum nonnisi designatum fuisse uidetur.

culas balnearum, in quibus ignis cum sumptu atque fumo accenditur, breuique restinguitur. At [a] illi ingenui uapores puri perpetuique sunt, grati pariter et gratuiti. Ad eundem prorsus modum amicitiae istae officiis calentes fumum interdum et lacrimas habent; et ubi primum cessaueris extinguntur [b]: amor autem fortuitus, et iugis est et iucundus. Quid quod neque adolescit [c] proinde neque conroboratur amicitia meritis parta, ut ille amor subitus ac repentinus? ut non aeque adolescunt in pomariis hortulisque arbusculae manu cultae rigataeque, ut illa in montibus aesculus et abies et alnus et cedrus et piceae, quae sponte natae, sine ratione ac sine ordine sitae, nullis cultorum laboribus neque officiis, sed uentis atque imbribus educantur. Tuus igitur iste amor incultus et sine ratione exortus, spero cum cedris porro adolescit et aesculis: qui si officiorum ratione coleretur, non ultra myrtos laurusque procresceret, quibus satis odoris, parum roboris. Et omnino quantum fortuna rationi, tantum amor fortuitus officioso amori antistat. Quis autem ignorat, rationem humani consilii uocabulum esse, fortunam autem deam dearumque praecipuam? templa fana delubra passim fortunae dicata; rationi nec simulacrum nec aram usquam consecratam? Non fallor igitur qui [d] malim amorem erga me tuum fortuna potius quam amore genitum. Neque uero umquam ratio fortunam aequiperat, neque maiestate, neque usu, neque dignitate. Nam neque aggeres manu ac ratione constructos montibus con-

a Cod. *ad*. b Ita cod. c Ita *adolescit* per *o* etiam apud Cic. de rep. II. 2; licet *adulescens* semper sit per *u* in antiquis codd. Sic lego constanter in codd. *uilicus*; at *uila* nusquam uidi. d Cod. *quin*.

parabis, neque aquae ductus amnibus, neque receptacula fontibus. Tum ratio consiliorum prudentia appellatur, uatum impetus diuinatio nuncupatur. Nec quisquam prudentissimae feminae consiliis potius accederet, quam uaticinationibus Sibyllae [a]. Quae omnia quorsum tendunt? ut ego recte malim impetu [b] et forte potius quam ratione ac merito meo diligi. Quam ob rem etiam siqua iusta ratio est amoris erga me tui, quaeso, Caesar, sedulo demus operam ut ignoretur et lateat; sine homines ambigant, disserant, disputent, coniectent, requirant, ut Nili caput, ita nostri amoris originem. Sed iam hora decima tangit, et tabellarius tuus mussat. Finis igitur sit epistulae. Ualeo multo quam opinabar commodius. De aquis nihil dum cogito. Te Dominum meum, decus morum, solacium [maximum] multum amo. Dices: num amplius quam ego te? Non sum tam ingratus ut hoc au[deam] dicere. Uale, Caesar, cum tuis parentibus [1], et ingenium tuum excole.

III. ·M· CAESAR FRONTONI

MAGISTRO SUO SALUTEM.

Accipe nunc [perpaucu]la contra somnum *ad tua* [2] pro somno. Quamquam, puto, praeuaricor,

a Cod. *Sybillae*. b Ita cod. at superius *inpetu*.

1 Pio scilicet et Caluilla.

2 Haec uerba suppleo. Equidem praeter ea quae pro somno dixit Fronto in epistula alsiensi ad Marcum iam Augustum, somni apologiam quandam scripsisse uidetur ad Marcum Caesarem. Sane mox in responso memorat Fronto eiusmodi epistulam, quae in deperditis est.

qui adsidue diei ac noctis somno adsum, neque eum desero, neque [ille me] deserat; adeo sumus familiares! Sed cupio hac sua accusatione offensus, paulisper a me abscedat, et lucubratiunculae aliquam tandem facultatem tribuat. Igitur ἐπιχειρήματα (ποικί)λα. Et quidem illo primo utar epichiremate; quod si tu dicas [a] faciliorem me materiam mihi ad[sumps]isse accusandi somni [b], quam te qui laudaueris somnum; quis enim, inquis, non facile somnum accusauerit? igit[ur cui]us facilis accusatio [est, indeque] difficilis laudatio, eius non utilis usurpatio. Sed hoc transeo. Nunc quando aput[c] Baias agimus in hoc diuturno Ulixi [d] labyrintho, ab Ulixe mihi paucula quae ad hanc rem attinent sumam. Non enim ille profecto εἰκοστῷ demum ἔτει uenisset εἰς πατρίδα γαῖαν; neque in isto lacu tamdiu oberrasset; neque alia omnia, quae 'Οδυσσείαν faciunt perpessus esset; nisi — Odyss. γ. 117.

γλυκὺς ὕπνος ἐπήλυθε κεκμηῶτα. — κ. 31.

Quamquam

τῇ δ' ἤδη δεκάτῃ ἀνεφαίνετο πατρὶς ἄρουρα. — 29.

Sed quid somnus fecit?

Βουλὴ δὲ κακὴ νείκησεν [e] ἑταίρων. — 46.
ἀσκὸν μὲν λῦσαν, ἄνεμοι δ' ἐκ πάντες ὄρουσαν. — 47.
τοὺς δ' αἶψ' ἁρπάξασα φέρεν πόντονδε θύελλα — 48.
κλαίοντας γαίης ἀπὸ πατρίδος. — 49.

Quid rursum apud insulam Trinacriam?

Οἱ δ' ἄν [f] ἐμοὶ γλυκὺν ὕπνεν ἐπὶ βλεφάροισιν ἔχευαν. — μ. 338.
Εὐρύλοχος δ' ἑτάροισι κακῆς ἐξήρχετο βουλῆς. — 339.

a Sch. *dices*. b Sch. *somnii*. c Ita cod. pro *apud*. d Ita cod. antiqua terminatione secundi casus. Confer Cic. de rep. I. 14. e Ita cod. pro νίκησεν; eaque lectio ferri fortasse potest, quamquam graeca codicis scriptura mendis permultis inquinatur. f Ita cod.

Odyss. Postea ubi

λ. 107. ἠελίοιο βόας καὶ ἴφια μῆλα

μ. 359. ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,

364. καὶ μῆρ' ἐκάη καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο.

Quid tum expertus Ulixes?

370. οἰμώξας δὲ θεοῖσι μετ' ἀθανατοῖσιν ἐγώνουν [a].

372. ἦ με μάλ' εἰς ἄτην κοιμήσατε νηλέϊ ὕπνῳ.

Somnus autem Ulixen ne patriam quidem suam diu agnasceret [b] siuit, cuius

α. 58. καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι

59. ἧς γαίης θανέειν ἱμείρετο.

Nunc a Laertio ad Atridam transeo. Nam illud πασεύνῃ [c], quod eum decepit, cuius causa tot legiones funduntur, fugantur, ex somno et ex somnio profecto oritur. Quid quom ὁ ποιητὴς Agamemnonem laudat, quid ait?

Iliad. δ. 223. ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.

Quid quom repraehendit?

β. 24. οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

quos quidem uersus orator egregius [1] quondam euertit. Transeo nunc ad ·Q· Ennium nostrum, quem tu ais ex somno et ex somnio initium sibi fecisse [2]. Sed profecto nisi ex somno suscitatus esset, numquam somnium suum narrasset. Hinc ad Hesiodum pastorem, quem dormientem poetam ais [d] factum [3]. At [e] enim ego memini olim aput magistrum me legere [4]:

a Ita cod. 1. manu; 2. ἐγεγώνουν. *b* Ita recte codex. *c* Ita cod. Sed scribe πανευδίῃ uel πασσυδίῃ. *d* Olim edidi *ais esse*; sed *esse* abest a schedis. *e* Cod. *ad*.

1 Intellige Frontonem.

2 De Ennio Homerum somniante Cic. acad. IV. 16, et de rep. VI. 10 in somn.

3 Lege Synesium de somniis ed. petau. p. 136, ibidemque Nicephorum p. 371.

4 Notemus Frontonis graecos uersus.

ποιμένι μῆλα νέμοντι παρ' ἴχνιον ὀξέος ἵππου
'Ησιόδῳ μουσέων ἑσμὸς ὅτ' ἠντίασεν.

Τὸ ὅτ' ἠντίασεν uides quale sit; scilicet ambulanti obuias uenisse musas. Quid autem tu de eo existimas, quem qui pulcherrime laudat, quid ait?

νήδυμος ἤδυστος θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς. Odyss. ν. 80.

Haec satis tui amore potius quam meae fiduciae [a] luserim. Nunc bene accusato somno dormitum eo: nam uespera haec ad te detexui. Orione [b] mihi somnus gratiam referat.

IIII. ·M· CAESARI DOMINO SUO FRONTO

Domum reuerso mihi epistula reddita est, quam tu uidelicet Romam mihi scripseras, et erat lata Romam; deinde hodie relata, et paulo ante mihi est reddita: in qua pauca, quae ego pro somno dixeram, tu multis et elegantibus argumentis refutasti ita scite, ita subtiliter et apte, ut si uigilia tibi hoc acuminis et leporis adfert, ego prorsus uigilare te mallem. Sed enim uespera scripsisse te ais, cum paulo post dormiturus esses: igitur adpropinquans et imminens tibi somnus tam elegantem hanc epistulam fecit. Namque, ut crocus, ita somnus prius quam prope adsit, longe praeolet longeque delectat. Ut a principio igitur epistulae tuae incipiam, elegantissime praeuaricari te ais; quod *uerbum adeo proprium* [c] est, ut eo sublato aliud subdi eiusdem usus et ponderis non possit. Illud uero dictum elegans Baiae,

a Ita cod. Num potius dicas *mei fiducia*? *b* Ita prorsus legebam in codice. Est tamen praeclara coniectura ill. Niebuhrii in berolinensi editione, nempe dicendum esse *oro ne*. *c* Omisit amanuensis uersum laterculi unum, cuius litterae totidem fere esse solent, quot ego heic suppleo.

Lucrinus, et Auernus, et alia omnia quae Ὀδυσσείαν faciunt *. Enimuero omnia istaec inter graecos uersus latina ita scite alternata sunt a te et interposita, ut est ille in pyrrica [a] uersicolorum discursus *; quom amicti cocco alii, alii luteo et ostro et purpura, alii aliique coherentes [b] concursant. Iam a Laertio ad Atridam eleganter transisti. Ecce autem circa Ennium aliam malitiosam peltam [c] dedisti, cum ais, nisi ex somno exsuscitatus esset, numquam somnium suum narrasset. [Quaerat] Marcus meus Caesar, si pote, aliquid [d] argutius *. Praestigiae nullae tam uersutae, nulla, ut ait Leuius [1], decipula tam insidiosa. Qui[d si] ego id postulo ne expergiscare? quin postul[o ut] tu dormias. Aliud scurrarum [2] prouerbium: en cum quo in tenebris mices *. Sed sum ne ego beatus, qui haec intellego et perspicio, et insuper almo nomine [e] magister appellor? Quo pacto

* *M.* Baiae, Lucrinus et Auernus, et alia omnia quaeque Odyssian faciunt.

* *M.* Ita in oratione ut in pyrrica uersicolorus debet fieri discursus.

* *M.* Caesar si putes (*pro* potes) aliquid argutius.

* *M.* Scurrarum prouerbium, in tenebris meces (*sic*).

a Ita cod. sine adspiratione. *b* Ita cod. sine diphthongo. *c* Ita olim edidi; schedae tamen dubiam exhibent litteram *l*, nisi forte eam deinde certiore lectione adsecutus sum. Num dicendum est cum Heindorfio *plagam*? *d* Deest *aliquid* uel non legitur; uerumtamen idem supplet r a marginis lemmate. *e* Ita superscriptum uidebar mihi legere in codice *almo nomine*.

1 Leuii, seu Laeuii, poëtae meminit Gellius II. 24.

2 Cic. de off. III. 19 dicit hoc rusticorum prouerbium; et sic legendum apud Frontonem existimo. Scurrae enim quid heic faciunt?

ego magister? qui unum hoc quod te docere cupio, ut dormias, non inpetro. Perge, ut libet; dummodo dii te mihi siue prodormias siue peruigiles ... [a] [pro-t]egant. Uale meum gaudium, uale.

V. [·M· CAESAR FRONTONI MAGISTRO SUO.]

[Hoc nego] magisue nego inpudens, qui umquam quicquam meorum scriptorum tanto ingenio, tanto iudicio, legendum committo, legas semidiuinum [b] locum ex oratione tua, quem me eligere [uoluerat] *ὑπήμεινα μὲν* commode. Plane illa suum auctorem sibi dari flagitabant: denique mihi uix succlamatum est . . . [c] *τοῦ πειντοῦ*. Sed quod tu merito omnibus praeoptas, non diu differas. Ita adfectus est Dominus meus [1], ut paene moleste ferret, quod alio modo [d] ad negotium *uenturus esset* [e], quam eo quo tu orationem habiturus. Ita [f] ueram sensuum facultatem, elocutionis uariam uirtutem, inuentionis aliquam nouitatem, orationis doctam dispositionem uehementer miratus est . . . [g] opes. Quaeris quid me maxime . . . [h] In his rebus et causis quid ni riualis iudicibus ... [i] causarum. De funere [k] [man]damus, sciat

a Legi nequit unus uersiculus. *b* Ita lego in schedis. *c* Supple tres uel quatuor litteras. *d Modo* pro *nunc*. *e* Tantum spatii est in codice obliterato. *f* Legebam *intra*; sed repono *ita*. *g* Supple duodecim ferme litteras. *h* Supple uersum unum circiter. *i* Supple uersus quatuor. *k* In schedis uideo *de* tam in fine praecedentis folii, quam initio huius; siue ita codex reuera habet, siue mendum mei scribentis fuit, uel etiam prisci amanuensis. Ut autem arbitrer sequentem materiam pertinere ad unam eandemque epistulam *hoc nego* etc., eo praesertim ator indicio, quod hoc folium, quod incipit *de funere* etc, complectitur etiam epistulam *accepi Caesar* etc.

1 Antoninus Pius audiendo excerpta, quae Marcus illi re frontonianae orationis aliquot citauerat.

familia quemadmodum lugeat : aliter plangit seruus manumissus, aliter cliens laudat uocatus [a], aliter amicus legat [b] honoratus. Quid incertas et suspensas exequias agis? Omnium animarum statim post mortem hereditas cernatur [1] ... *a*tra ... ueste ... pinnae olo ... hominum facere duas ... post ... defertur praedonis [c] ... post plangitur. Puto totum descripsi. Quid ergo facerent quod totum, ac mire totum amarem hominem bonum? Uale disertissime, doctissime, mihi carissime, dulcissime, magister optatissime, amice desiderantissime [d]. Horatius [e] cum Polione mihi emortuus est [2]. Id Herodes [3] non aequo fert animo. Uolo ut illi aliquid quod ad hanc rem attineat paucorum uerborum scribas. Semper uale.

VI. DOMINO MEO.

Accepi, Caesar, litteras tuas, quibus quantopere laetatus sim, facile aestimauis [f], si reputaueris singula. Primum caput est omnis mei gaudii cum

qua reuera respondet Marco Fronto super iis orationis suae excerptis, de quibus sermo est in epistula *hoc nego* etc. *a* Cod. *laudaucatus*. *b* Ita cod. sed dic *luget*. *c* Malo *praeconis*. His autem lacunis occupatur spatium uersuum fere sex. *d* Scriptura haec in lapidibus quoque occurrit. Quin apud Cassiodorium uar. VII. 24, et alibi, *reuerentissimus* pro *reuerendissimus*. *e* Schedae *Herodes*, secunda mea manu. Sed ueram lectionem puto *Horatius*, quam prima scripsi manu et edidi : quamquam in codice scriptum reuera credo *Herodes*. *f* Ita cod. uitiosa pronunciatione pro *aestimabis*.

1 Num respondet Marcus epistulae VIII, seu potius orationi, Frontonis de asiatico testamento?

2 De horum hominum obitu rursus lib. II. 13. Polione, seu Pollione, quidem usus est grammatico latino Marcus, teste Capitolino uit. cap. II. Publius Pollio comoedus apud Symmach. ep. X. 2.

3 Ab Herode ad graecam eloquentiam institutus est Marcus. Capitol. uit. II.

te bene ualere cognoui; tum quod ita amantem mei sensi, finem ut amori nullum neque modum statuas, quin cottidie [a] aliquid reperias quod circa me iucundius atque amicius facias. Ego denique olim iam me puto satis amari, tibi autem nondum etiam quantum me diligas satis est; ut non mare ipsum tam sit profundum, quam tuus aduersum me amor: sane ut illud queri possim; cur me nondum ames tantum, quantum plurimum potest: namque in dies plus amando efficis, ne quod ante diem [b] amaueris, plurimum fuerit. Consulatum mihi putas tanto gaudio fuisse [1], quanto tua tot in una re summi amoris indicia? Orationis meae particulas, quas excerpseram, recitasti patri tuo ipse, studiumque ad pronuntiandum adhibuisti: qua in re et oculos mihi tuos utendos, et uocem, et gestum, et in primis animum accommodasti. Nec uideo quis ueterum scriptorum quisquam me beatior fuerit, quorum scripta Aesopus ad populum pronuntiauit aut Roscius [2]. Meae uero orationi ·M· Caesar actor contigit et pronuntiator: tuaque ego opera ac uoce audientibus placui; cum audiri a te ac tibi placere, omnibus summe sit optabile. Non miror itaque quod placuerit oratio oris tui dignitate exornata. Nam pleraque propria uenustate carentia, gratiam sibimet alienam extrinsecus mutuantur. Quod euenit etiam in plebeis istis edulibus: nullum adeo uile aut uolgatum est holus [c] aut

a Ita cod. b Ita cod. prima manu; at 2. *dies*. c Ita cum adspiratione scribit etiam Eutyches grammaticus apud Putschium p. 2312.

1 Ergo scripta est haec epistula post consulatum.

2 Locum hunc imitatur Symmachus epistula x. 2.

pulpamentum, quin elegantius [a] uideatur uasis aureis adpositum. Idem euenit floribus et coronis: alia dignitate sunt quom a coronariis ueneunt, alia quom a sacerdotibus porriguntur *. Tantoque ego fortunatior quam fuit Hercules atque Achilles, quorum arma et tela gestata sunt a Patricole [b] et Philocteta, multo uiris uirtute inferioribus: mea contra oratio mediocris, ne dicam ignobilis, a doctissimo et facundissimo omnium Caesare inlustrata est. Nec ulla umquam scaena tantum habuit dignitatis, ·M· Caesar actor, Titus imperator [c]! Quid amplius cuiquam contingere potest, nisi unum quod in caelo fieri poetae ferunt, quo Ioue patre audiente musae cantant [1]? Enimvero quibus ego gaudium meum uerbis exprimere possim, quod orationem istam meam tua manu descriptam misisti mihi? Uerum est profecto, quod ait noster Laberius, ad amorem iniciendum delenimenta esse deliberamenta, beneficia autem ueneficia [d]. Neque poculo aut ueneno quisquam tantum flammae ad amatorem incussisset prae*ut me dulci* [e] facto hoc stupidum et attonitum ardente amore tuo reddidisti.

* *M.* In alio sic habet. Alia dignitate sunt in Portunio [f] cum a coronariis ueniunt [g], alia cum a sacerdote in templo porriguntur.

a Cod. *qui neglegentius*. *b* Ita habet uaria lectio etiam apud Cic. tusc. II. 16. *c* Dic *spectator* uel *inspectator*. *d* Cod. *beneficia*; sed *beneficia* pro *ueneficia* legimus apud Grut. inscr. 5· p. DCLXXXVII, nec non digest. XXXIX. 2. 40, et cod. III. 28. 27. *e* Tot fere litterae oblitteratae sunt, quot ego restituo. *f* Varro LL. V. 3 *Portunno*. Tum kalendarium amiterninum apud Fogginium mense augusto *feriae Portuno*. *g* Ita schedae.

1 De musarum cantu erudite loquitur Augustinus de doctr. christ. II. 27 ex doctrina Varronis.

Quot [a] litterae istae [1] sunt, totidem consulatus mihi, totidem laureas, triumphos, togas pictas [2], arbitror. Contigisse quid tale ·M· Porcio, aut Quinto Ennio, aut ·C· Graccho, aut Titio poetae [3]? quid Scipioni, aut Numidico? quid ·M· Tullio tale usuuenit? quorum libri pretiosiores habentur et summam gloriam retinent, si sunt *a* [b] Lampadione aut Staberio aut . . . [c] ui aut [Tirone] aut Aelio ... [d] aut Attico, aut Nepote [4]. Mea oratio extabit ·M· Caesaris manu scripta. Nam pleraque propria uenustate carentia, gratiam sibi alienam mutuant [e]. Qui orationem spreuerit, litteras concupiscet; qui scripta contempserit, scribtorem reuerebitur. Ut si simiam aut uolpem appelles . . . [f] tet bestiae ... [g] pretium adderet. Aut quod ·M· Cato de . . .

a Cod. *quod*. *b* Praepositio suppletur a me. *c* Supple quatuor fere litteras. *d* Supple duos uersus cum dimidio. *e* Fronto, uel potius socors amanuensis repetit locutionem paulo ante in hac epistula scriptam. *f* Supple tres fere litteras. *g* Supple septem fere litteras.

1 Intelligit scripturam ·M· Aurelii, qui frontonianam orationem manu sua descripserat.

2 Lege, si uacat, de his ornatibus Cassiodorium uar. VI. I.

3 C. Titium poëtam Marii aequalem memorat Cic. Brut. XLV. Recentiorem alium, nempe sui temporis, Septimium Titium poetam Horatius epist. lib. I. 3. 9; ubi uetus interpres docet eum lyrica carmina et tragoedias scripsisse, eiusque insigne monumentum infra Ariciam esse.

4 Lampadio Ennii codicem emendauit, Naeuiique bellum punicum in libros diuisit, Gell. XVIII. 5, Sueton. de ill. gram. II. Staberius Brutum Cassiumque docuit, Sueton. ibid. XIII. Aelius orationes nobilibus uiris scribebat, ibid. III, et Cic. in Brut. XLVI. Nepos Ciceronis familiaris, Gell. XV. 28. Tironis et Attici curae circa scripta Ciceronis notissimae sunt. De Attico lege Cic. ad Att. XVI. 3.

VII. (CAESARI SUO FRONTO .)

...Mittam [a] igitur tibi quantum pote librum hunc descriptum . Uale , Caesar , et ride , et omnem vitam laetare , et parentibus optimis , et eximio ingenio tuo fruere .

VIII. (·M· AURELIO IMPERATORI FRONTO .)

... [b] mum terminare ualent [1] ; tuis autem decretis , imp. [2] , exempla publice ualitura in perpetuum

a Hanc epistulae imperfectae clausulam subsequitur in codice epistula , quae prima est in mea editione . Itaque id fragmentum praeuertendum erat . Ego tamen de industria id huc transtuli , ne meae editionis initium careret initio . Interponere autem non potui , ne materiam codicis continuam separarem . Quod siqui hoc incommodo non mouentur , ii tranferant iure suo fragmentum in primam libri sedem . b Huic et sequenti codicis folio superscribitur in schedis *epist. ad ·M· lib. I*; quare me olim errauisse suspicor in editione cum dixi inscriptum esse in codice *lib. II* , praesertim quum in secundo codicis quaternione partim haec uersetur scriptura : quae me causa mouit ut hac in sede fragmentum nobile collocarem . Vix enim credi potest secundum codicis quaternionem extra librum primum procurrisse . Porro quum super hoc dubio ad mediolanenses amicos meos non semel scripserim, nihil certi ab iis ob membranarum obscuritatem rescire potui .

1 Hac epistula , seu potius oratione , continetur causidicatio quaedam de lite hereditatis in Asia (et quidem fortasse apud Bithynos aut Cilicas quorum causas Fronto non semel tuitus est .) Contendit autem orator testamenta non esse Romam e transmarinis prouinciis ad imperatorem mittenda , sed statim hereditatem cernendam . Iam huiusmodi epistulae, quibus causa ueluti agitur apud principem aut magistratum , aliae quoque sunt apud Frontonem; tum etiam apud Symmachum ep. x. 39.48. 60. 62, et praesertim 61 de ara Victoriae . Licet tamen, ut dixi, magnopere arbitrari hanc esse reuera orationem , quam Fronto legendam Marco miserit ; quaeque idcirco cum epistulis ad eundem copulata sit . Profecto omnia in hoc scripto stilum oratorium redolent . Habemus igitur specimen quoddam eloquentiae frontonianae .

2 Ita cod. Porro hoc scriptum

sanciuntur. Tanto maior tibi uis et potestas, quam fatis adtributa est: fata quid singulis nostrum eueniat statuunt; tu ubi quid in singulos decernis, ibi uniuersos exemplo adstringis. Quare si hoc decretum tibi procos. [1] placuerit, formam dederis omnibus omnium prouinciarum magistratibus quid in eiusmodi causis decernant. Quid igitur eueniet? illud scilicet, ut testamenta omnia ex longinquis transmarinis prouinciis Romam ad cognitionem tuam deferantur. Filius exheredatum se suspicabitur, postulauit [a] ne patris tabulae aperiantur. Idem filia postulabit, nepos, abnepos, frater, consobrinus, patruus, auunculus, amita, matertera, omnia necessitudinum nomina hoc priuilegium inuadent, ut tabulas aperiri ue-

a Ita cod. pro *postulabit*; quamquam paulo post scribitur recte *postulabit*.

missum esse ad Marcum, docent foliorum inscriptiones. Marcum autem, uiuente Pio, imperatorem fuisse appellatum, constat ex epistula uoluminis mei prima. Praeterea legendus est Pagius crit. ann. CXLVII. §. XVI. Nihil tamen obstat, quin oratio recitata fuerit coram Tito imp., missa uero ad Marcum. Quin adeo illa est fortasse Frontonis oratio quam Marcus Caesar Tito recitauit, suaque manu descripsit. (Confer ep. VI.) Atque hac item fortasse de causa cum epistulis ad Marcum copulata fuit.

1 Ita cod. Iam si legere oportet *proconsulis*, ut censet in sua berolinensi editione ill. Niebuhrius, intelligendum est decretum asiatici proconsulis, qui heredem legitimum in possessionem bonorum miserat, testamentum uero obsignatum Romam ad imp. deferri iusserat. Sin forte legendum est *proconsuli*, is titulus refertur ad Marcum, qui reapse uiuente Pio proconsulare imperium extra urbem, scilicet in omnes ditionis romanae prouincias, gessit, teste Capitol. uit. VI: praeter quam quod idem Marcus dicitur imperator simul et proconsul quatuor in inscriptionibus Gruter. CCLVIII. 6. 7. CCLX. 1. Murator. CDLV. 2. De proconsulatu imperatorum et Caesarum Spanhem. de us. num. diss. XII. 9; Mazzolen. t. I. animad. VII. in num. mus. pis; Eckhel. t. VIII. p. 338. sqq.

tent, ipsi possessione iure sanguinis fruantur. Causa denique Romam emissa, quid eueniet? heredes scripti nauigabunt, exheredati autem in possessione remanebunt, diem de die ducent, dilationes petentes, fora uariis excusationibus trahent. Hiemps [a] est, et crudum mare hibernum est; adesse non potuit. Ubi hiemps praeterierit, uernae tempestates incertae et dubiae moratae sunt. Uer exactum est? aestas est calida, et sol nauigantes urit, et homo nauseat. Autumnus sequitur? poma culpabuntur [1], et languor excusabitur. Fingo haec et comminiscor, quia in hac causa nonne hoc ipsum euenit? Ubi est aduersarius, qui iampridem ad agendam causam adesse debuerat? In itinere est. Quo tandem in itinere? ex Asia uenit; et est adhuc in Asia. Magnum iter et festinatum. Nauibus ne an equis an diplomatibus [2] facit haec tam uelocia statiba [b]? Cum interim cognitione proposita, semel a te, Caesar, petita dilatio et impetrata. Proposita cognitione rursum, a te duum mensium petitur dilatio [3]. Duo menses exacti sunt [c]? idibus proximis, et dies medii isti aliquot. Uenit tandem? si nondum uenit, saltem adpropinquat; si nondum adpropinquat, saltem profectus ex Asia est;

a Ita scribitur etiam apud Gruterum CXXXVI, contradicentibus licet Scauro p. 2256, et Caecilio p. 2292 apud Putschium. *b* Ita cod. pro *statiua*. *c* In codice reapse interpungitur post *sunt*.

1 Nequis messium et uindemiarum tempore cogeretur ad iudicium uenire, oratione diui Marci cautum est. Digest. II. 12. 1.

2 Diploma intelligitur principis aut delegati codicillus, quo usus publici cursus concedebatur.

3 De dilationibus iudiciariis a Marco concessis digest. II. 12. 7, et Aur. Victor in Caes. Marc. et Ver.

si nondum profectus est, at [a] saltem cogitat. Quid ille cogitet aliud, quam bonis alienis incubare, fructus diripere, agros uastare, rem omnem dilapidare? * Non ille ita stultus est, ut malit uenire ad Caesarem et uinci, quam remanere in Asia et possidere [1]. Qui mos si fuerit inductus ut defunctorum testamenta ex prouinciis transmarinis Romam mittantur, indignius et acerbius testamentorum periculum erit, *quam* [b] si corpora *mittantur defunc*torum *qui* [c] trans maria testantur: nam *his quidem* null*um fere grauius peri*culum super*ueniet*. *Sepul*tur*a* cadaueribus in ipsis iniuriis praesto est. Siue maria naufragos deuorent, siue flumina praecipites trahant, siue harenae [d] obruant, siue ferae lacerent, siue uolucres discerpant corpus humanum, satis sepellitur [e] ubicumque consumitur. At ubi testamentum naufragio submersum est, illa demum et res et domus et familia naufraga atque insepulta est. Olim testamenta ex deorum munitissimis aedibus proferebantur, aut tabulariis, aut [lu]cis, aut archiis, aut opisthodomis [2]: at iam testamenta pro[pe] ru . . . [f] nauigarint inter onera mercium et sarcinas remigum. Id etiam superest, siquando iactu opus est, ut testamenta cum legumi- *Q. II.

a Cod. *ad*. *b* Heic et in sequentibus paulo plura uerba, quam nos scripsimus, supplenda sunt. *c* Abest a cod. *qui*. *d* Ita cod. cum adspiratione, ut pronunciat ipse Fronto apud Gellium XIX. 8, neque legitur apud Putschium p. 2313. 2786. De pluratiuo numero *harenae* disputat Fronto apud Gellium loco citato. *e* Ita cod. *f* Supple octo fere litteras.

1 Contra hanc contumaciam extat Pii lex dig. XLII. 4. 7, lata fortasse ex huius litis occasione.

2 Confer Suetonium Caes. LXXXIII; nec non digest. XLIII. 5. 3. ff. 3. De opisthodomo atheniensi, sive aerario, in arce pone aedem Mineruae, legesis Suidam uoc. ὀπισθόδομος.

*

nibus iactentur: quin [et naulum] constituendum *quod* [a] pro testamentis exigatur. Antehac [b] ... quae ... tenendum. Nam ... exe .. cum .. etiam .. roge .. doleas .. ent .. item ...

VIIII. HAUE [c] MI MAGISTER OPTIME.

SIQUID [1] somni redit post uigilias, de quibus questus es, oro te scribe mihi: et illud oro te primum ualetudini operam da: tum securim tenediam [2], quam minaris, abde aliquo ac reconde: nec tu consilium causarum agendarum demiseris, aut tum simul omnia ora taceant. Graece nescio quid ais te compegisse [d], quod ut aeque pauca a te scripta [e] placeat tibi. Tu ne es qui me nuper concastigabas quorsum [f] graece scriberem? Mihi uero quid potissimum graece scribendum est. Quam ob rem, rogas? uolo periculum facere an id quod non didici, facilius obsecundet mihi, quoniam quidem illud quod didici deserit. Sed, si me amas, misisses mi istud noui-

a Supplementum *et naulum quod* ad codicis spatium probe quadrat certumque uidetur. *b* Exin pagina prope integra legi nequit. *c* Ita codex mediol. at rom. *habe* ob uitiosam pronunciationem. *d* Rom. *conpegisse*. *e* Mediol. *scribta*. *f* Ita cod. mediol.; at rom. *cur*.

1 Eadem haec epistula occurrit in codice romano lib. III. p. 121-120; alio tamen ordine. Namque in romano codice hanc praecedit epistula quae incipit *imaginem quam te quaerere*; subsequitur autem epistula incipiens *scio natali die*: in mediolanensi uero quid praecedat incertum est, quia epistula incipit initio folii, sed utique eam consequitur in eodem folio epistula *age perge*. Neque tamen idcirco existimes duos fuisse in monasterio bobiensi Frontonis codices, qua super re satis dixi in praefatione.

2 Seuerum propositum. Confer Diogen. prouerb. cent. VIII. 58; Suidam uoc. *τενέδιος*; et denique Ciceronem ad ·Q· fr. II. 11.

cium, quod placere ais. Ego uero te uel inuitum istic lego; et quidem hac re una uibo [a] et resto [b]. Materiam cruentam [c] misisti mihi: nec dum legi coelianum [d] excerptum [e], quod misisti, nec legam prius quam sensus ipse uenatus fuero. Sed me Caesaris oratio unceis [f] unguibus adtinet. Nunc denique sentio quantum operis sit ternos uel quinos uersus in die ornare, et aliquid diu scribere. Uale, spiritus meus. Ego non ardeam tuo amore qui mihi huc [g] scripseris [h]? Quid faciam? non possum insistere. At mihi anno priore datum fuit hoc eodem loco eodemque tempore [i] matris desiderio peruri. Id desiderium hoc anno tu mihi accendis. Salutat te Domina mea.

X. HAUE MI MAGISTER OPTUME [k].

Age perge, quantum libet, comminare, et argumentorum globis criminere: numquam tu tamen erasten tuum, me dico, depuleris: nec ego minus amare me Frontonem praedicabo, minusque amabo, quo tu tam uariis tamque uehementibus sententieis [l] adprobaris minus amantibus magis opitulandum ac largiendum esse [1]. Ego hercule te ita amo atque de-

a Ita cod. pro *uiuo*. *b* Ita perspicue in codice romano. At mediolanensis obscuratus; itaque ego dubitans olim nescio quo pacto edidi *aegre sum* pro *uiuo et resto*. *c* Ita cod. romanus perspicue; at mediolanensis obscuratus; quare ego olim ex coniectura supplebam *quantam*. *d* Ita per *oe* in utroque codice. *e* Cod. rom. *excertum*. *f* Ita cod. rom. 1. manu; at 2. *unceis*. *g* R. *hoc*. *h* M. *scribseris*. *i* Codex romanus habet tantum *hoc eodem tempore*; desiderat uero nerba *hoc eodem loco*, quae sunt in mediolanensi. *k* Ita cod. At in praec. ep. *optime*. *l* Ita cod. 1. manu; 2. *sententiis*.

1 Hic sensus extitit in graeca quadam Frontonis epistula, quam ad Lysiae imitationem scripsisse uidetur. Confer ep. XI. Nisi forte intelligit lysianam ipsam orationem.

pereo: neque deterreor [a] isto tuo dogmate: ac si magis eris alieis [b] non amantibus *facilis* [c] et promptus, ego [d] tamen [e] *non minus te* [tuosque] amabo. Ceterum quod ad sensuum densitatem, quod ad inuentionis [f] argutiarum, quod ad aemulationis tuae felicitatem adtinet, nolo quiquam dicere, *nisi* [g] te multo placentis illos sibi et prouocantis Atticos anteuenisse [1]. Ac tamen nequeo quin dicam; amo enim, et hoc denique amantibus uere tribuendum esse censeo, quod uictoriis τῶν ἐρωμένων magis gaude[rent. Ui]cimus igitur, [uici]mus inquam. Num [h] . . . [i] praestabilius . . . ubique eam sub . . . tra pae . . . tram promsi . . . ei quo . . . adsis [k] . . . disputari utra re magis caueret. Quid de re ista [oro] . . . [l] mam tulerit, an quo ... [m] magister meus de Platone? Illud quidem non temere adiurauero; siquis iste reuera Phaeder [n] fuit, si umquam is a Socrate afuit [2], non magis Socratem Phaedri desiderio, quam me perisse [sines] . . . [o] duo menses . . . [p] arsisse . . . in ... [q] amet, nisi confestim tuo amore corripitur. Uale mihi maxi-

a Heindorfii placet emendatio *deterreor* pro *debere reor*, ut mihi legere uidebar in codice. *b* Ita Cod. *c* Supple octo circiter litteras. *d* Ita prius legebam in codice; mox *eo*, quod iam non probo. *e* Supple sex circiter litteras. *f* Ita cod. pro *inuentiones*. *g* *Nisi* deest in cod. *h* Supple duos uersus cum dimidio. *i* Aliud folium hoc est; sed uix dubito quin cum praecedente copulandum sit tum propter materiae similitudinem, tum quia statim hoc eodem in folio, nempe p. 133, incipit littera graeca ὦ φίλε παῖ, cuius argumentum cum epistula *age perge* etc. conspirat. *k* Versuum septem nonnisi haec uerba leguntur. *l* Supple tredecim fere litteras. *m* Supple quatuor litteras. *n* Ita cod. non *Phaedrus*, sed *Phaeder*. *o* Supple uersum cum dimidio. *p* Supple uersum. *q* Supple alium uersum.

1 Intelligit, praeter alias, longam illam de amore graecam epistulam, quae in cod. mediol. subsequitur hanc *age perge*.

2 Hinc colligo, Marcum afuisse aliquamdiu a Frontone, dum ille ἐρωτικὸς scriberetur.

ma res sub caelo, gloria mea. Sufficit talem magistrum habuisse [a]. Domina mea mater te salutat.

XI. (ΕΡΩΤΙΚΟΣ)

Ω ΦΙΛΕ ΠΑΙ 1, τρίτον ἤδη σοι τοῦτο περὶ τῶν αὐτῶν ἐπιστέλλω, τὸ μὲν πρῶτον διὰ Λυσίου τοῦ Κεφάλου, δεύτερον δὲ διὰ Πλάτωνος τοῦ [b] σοφοῦ 2, τὸ δὲ δὴ τρίτον διὰ τοῦδε τοῦ ξένου ἀνδρὸς, τὴν μὲν φωνὴν ὀλίγου δεῖν βαρβάρου, τὴν δὲ γνώμην, ὡς ἤγημαι, οὐ πάνυ ἀξυνέτου. Γράφω δὲ νῦν οὐδέν τι τῶν πρότερον γεγραμμένων ἐφαπτόμενος, μηδὲ ἀμελήσῃς τοῦ λόγου ὡς παλιλλογοῦντος. Εἰ δὲ δόξει τῶν πρότερον διὰ Λυσίου καὶ Πλάτωνος ἐπεσταλμένων πλείω τάδε εἶναι, ἔστω σοι τεκμήριον, ὡς εὔλογα ἀξιῶ, ἔτι οὐκ ἀπορῶ λόγων. Προσέχοις δ' ἂν ἤδη τὸν νοῦν, εἰ καινά τε ἅμα καὶ δίκαια λέγω.

Tertiam hanc, care puer, eiusdem argumenti ad te epistulam do. Nam primo scripsi per Lysiam Cephali, iterum per Platonem sapientem, tertio denique tibi nunc scribo per hunc peregrinum hominem, sermone quidem paene barbarum, sententia tamen, ut puto, non plane insipientem. Scribo autem nihil ex ante perscriptis attingens. Neque tu profecto mea dicta negliges, quasi crambem recoxerim. Quod si haec epistula prolixior iis, quas antea per Lysiam et Platonem misi, uidebitur; hoc tibi argumento erit, ut iure censeo, uerba mihi non deesse. Nunc igitur, utrum noua et aequa dicam, quaeso animum aduerte.

a Ita cod. Sed enim suspicor dicendum *gloriae meae sufficit talem magistrum habuisse*. b Articulum του supplet cl. Iacobsius.

1 Nihil aliud est hoc graecum scriptum, quam scholastica exercitatio ad Lysiae et Platonis imitationem. Neque id Marci causa scribi potuit, iuuenis castissimi. Utique, ad ipsum thema quod adtinet, mera scelerum detestatio est.

2 Intelligit Lysiae et Socratis orationes in Platonis Phaedro, quarum summam facit Philostratus ep. VI his uerbis: τὸ μὲν μὴ ἐρῶντι χαρίζεσθαι, Λυσίᾳ δόξα· τῷ δὲ ἐρῶντι, δοκεῖ Πλάτωνι: *gratificandum esse ei, qui non amat, Lysiae erat opinio; amanti gratificandum, uidebatur Platoni.*

Ἔοικας, ὦ παῖ, πρὸ τοῦ λόγου παντὸς βούλεσθαι μαθεῖν, τί δή ποτέ γε μὴ ἐρῶν ἐγὼ, μετὰ τοσαύτης σπουδῆς γλίχομαι τυχεῖν ὧνπερ οἱ ἐρῶντες; Τοῦτο δή σοι φράσω πρῶτον ὅπως γε ἔχει. Οὐ μὰ Δία πέφυκεν ὁρᾷν ὀξύτερον οὑτοσὶ ὁ πάνυ ἐραστὴς ἐμοῦ τοῦ μὴ ἐρῶντος, ἀλλ' ἔγωγε τοῦ σοῦ κάλλους αἴσθομαι οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων· δυναίμην δ' ἂν εἰπεῖν ὅτι τούτου καὶ πολὺ ἀκριβέστερον· Ὅπερ δὲ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων καὶ τῶν εὖ μάλα ἐν παλαίστρᾳ γυμνασαμένων ὁρῶμεν, οὐκ ἐξ ὁμοίας αἰτίας ταυτὸν συμβαίνειν· διψῶσιν μὲν [a] γὰρ ὁ μὲν ὑπὸ νόσου, ὁ δὲ ὑπὸ γυμνασιῶν· τοιάνδε τινὰ κἀμοὶ [b] . . . .
λειτον τε ἅμα καὶ ὄλισθον. Ἀλλ' οὐκ ἔμοιγε ἐπ' ὀλέθρῳ πρόσει, οὐδὲ ἐπὶ βλάβῃ τινὶ ὁμιλήσεις, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ἀγαθῷ. Καὶ ὠφελοῦνται γὰρ καὶ διασώζονται οἱ καλοὶ ὑπὸ τῶν μὴ ἐρώντων μᾶλλον, ὥσπερ τὰ φυτὰ ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Οὐ γὰρ ἐρῶσιν οὔτε πηγαὶ οὔτε ποταμοὶ τῶν φυτῶν, ἀλλὰ παριόντες οὕτω δὴ καὶ παραρρέοντες, ἀνθεῖν αὐτὰ καὶ θάλλειν παρεσκεύασαν. Χρήματα δὲ τὰ μὲν ὑπ' ἐμοῦ διδόμενα δικαίως ἂν καλοίης δῶρα, τὰ δ' ὑπ' ἐκεί-

*Iam, ut puto, illud in primis scire uoles, o puer, cur nam ego qui minime sum amasius, tanto studio eadem, quae amasii, consequi appetam? Hoc igitur primum, quomodo se habeat, edisseram. Non mehercule hic, qui plane te deperit, acutius uidet quam ego, qui amore non sum correptus: sed pulchritudinem tuam non minus ego sensu percipio, quam ceteri; immo perfectius, iure addam, amatore tuo. Sicuti autem tum iis qui febri aestuant, tum iis qui sese in palaestra exercuerunt, non eadem de causa idem accidere uidemus; sitiunt enim illi quidem a morbo, hi ab exercitio; parem et mihi . . . .
simul et lapsum. Neque uero ad me cum tua pernicie aut cum aliquo detrimento accedes, sed cum omni utilitate mecum uersaberis. Nam et iuuari potius seruarique pulchri solent a non amantibus, ut plantae ab aquis. Neque enim amant seu scatebrae seu flumii plantas, sed prope cursu labentes rigantesque, florere eas ac uirescere faciunt. Iam et opes a me collatas, iure dona appellaueris, ab illo autem tributas, pretium. Atqui uates aiunt,*

a Cl. Bekkerus delet μεν. *b* Desiderantur paginae saltem duae.

νου λύτρα. Μάντεων δὲ παῖδες φασὶ καὶ τοῖς θεοῖς ἡδίους εἶναι τῶν θυσιῶν τὰς χαριστηρίους ἢ τὰς μειλιχίους· ὧν τὰς μὲν οἱ εὐτυχοῦντες ἐπὶ φυλακῇ καὶ κτήσει τῶν ἀγαθῶν, τὰς δὲ οἱ κακῶς πράττοντες ἐπὶ ἀποτροπῇ τῶν δεινῶν θύουσιν. Τάδε μὲν περὶ τῶν συμφερόντων σοί τε κἀκείνῳ ὠφελίμων εἰρήσθω.

Εἰ δὲ τῦτο δίκαιόν ἐστιν τυχεῖν τῆς παρὰ σῦ βοηθείας... ερεισω σὺ τῦτο.. αὐτῷ πονηρῷ δὲ τεκτηνῶ καὶ μηχανήσω τὰς θεττα.. μεν.. ων ἐρᾷς.. δὲ πα.. εἶπε... τοτα κον... (ἀ)ναίτιος.. τινὸς διὰ τὴν αὐτῷ κατακο... κο... [a] πλὴν εἰ μή τι ἐφθεὶς ἠδίκηκας.

Μὴ ἀγνόει δὲ καὶ ἀδικηθεὶς αὐτὸς καὶ ὑβριζόμενος οὐ μετρίαν ἤδη ταύτην τὴν [b] ὕβριν, τὸ ἅπαντας εἰδέναι τε καὶ φανερῶς οὕτως διαλέγεσθαι, ὅτι σου εἴη ἤδε ἐραστής· φθάνεις δὲ καὶ πρίν τι τῶν τοιῶνδε πρᾶξαι, τοὔνομα τῆς πράξεως ὑπομένων. Καλοῦσιν οὖν σε οἱ πλεῖστοι τῶν πολιτῶν τὸν τοῦδε ἐρώμενον· ἐγὼ δέ σοι διαφυλάξω τοὔνομα καθαρὸν καὶ ἀνύβριστον. Καλὸς γὰρ, οὐχὶ ἐρώμενος, τό γε κατ' ἐμὲ, ὀνομασθήσει. Εἰ δὲ τούτῳ ὡς δικαίῳ τινὶ χρήσεται ὅτι μᾶλ-

diis quoque iucundiora esse sacrificia quae grati animi, quam quae placamenti causa offeruntur. Nam illa quidem homines beati ob bonorum tutelam et conseruationem, haec miseri ob malorum propulsationem exhibent. Hactenus de iis, quae tibi illique expediunt, dictum esto.

Quod si aequum est auxilium abs te consequi... fulciam... tu hoc... ipsi malo... struam et moliar... amas... dixit... (innocens)... cuiusdam... propter... ipsi... nisi forte manifeste iniurius fuisti.

Ne illud quidem ignorare te uelim, tibi scilicet non modicam iniuriam et noxam inferri, quum omnes homines sciant palamque dicant, hunc esse tui amatorem: atque in antecessum, et priusquam huiusmodi quid peragas, famam facti sustineas. Dicunt te igitur plerique ciues huius amasium: ego autem purum tibi nec iniuriosum nomen seruo. Nam, quod ad me adtinet, pulcher non amasius uocaberis. Quod si tuus amator hoc quasi iure utetur, quod te nimi-

a Hactenus lacuna undecim paene uersuum, ex qua superiora uerba abrupta eruere licuit. *b* Τὴν supplet ill. N.

λον ἐπιθυμεῖ, ἴστω ὅτι οὐκ ἐπιθυμεῖ μᾶλλον, ἀλλὰ ἰταμώτερον. Τὰς δὲ μυίας καὶ τὰς ἐμπίδας μάλιστα ἀποσοβοῦμεν καὶ ἀπωθούμεθα, ὅτι ἀναιδέστατα καὶ ἰταμώτατα ἐπιπέτονται· Τοῦτο μὲν οὖν καὶ τὰ θηρία ἐπίσταται φεύγειν μάλιστα πάντων τοὺς κυνηγέτας, καὶ τὰ πτηνὰ τοὺς θηρευτάς. Καὶ πάντα δὲ τὰ ζῷα τούτυς μάλιστα ἐκτρέπεται τοὺς μάλιστα ἐνεδρεύοντας καὶ διώκοντας.

Εἰ δέ τις οἴεται ἐνδοξότερον καὶ ἐντιμότερον εἶναι τὸ κάλλος διὰ τοὺς ἐραστὰς, τοῦ παντὸς διαμαρτάνει. Κινδυνεύετε μὲν γὰρ οἱ καλοὶ περὶ τοῦ κάλλους τῆς ἐς τοὺς ἀκούοντας πίστεως διὰ τοὺς ἐρῶντας· δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς ἄλλους βεβαιοτέραν τὴν δόξαν κέκτησθε. Εἰ γοῦν τις τῶν μηδέπω σε ἑωρακότων πυνθάνοιτο ὁποῖός τις εἶ [a] τὴν ὄψιν, ἐμοὶ μὲν ἂν πιστεύσαι ἐπαινοῦντι, μαθὼν ὅτι οὐκ ἐρῶ· τῷ δὲ ἀπιστήσαι, ὡς οὐκ ἀληθῶς ἀλλ' ἐρωτικῶς ἐπαινοῦντι· Ὅσοις μὲν οὖν λώβη τις σώματος καὶ αἶσχος καὶ ἀμορφία πρόσεστιν, εὔξαιντο ἂν εἰκότως ἐραστὰς αὐτοῖς γενέσθαι. οὐ γὰρ ἂν ὑπ' ἄλλων θεραπεύοιντο, ἢ τῶν κατ' ἐρωτικὴν λύτταν καὶ ἀνάγκην προσιόν-

rum uehementius concupiscat; scias eum non tam uehementius concupiscere, quam proteruius. Iamuero muscas et culices uel ideo maxime arcemus ac dispellimus, quod impudentissime ac importunissime aduolant. Quare et ferae nouerunt fugere omnium maxime uenatores, et auiculae aucupes. Et cuncta plane animalia eos maxime uitant, quos insidiosissimos et persequentissimos sciunt.

Quod siquis putat pulchritudinem ab amatoribus illustriorem reddi atque honoratiorem, uehementer is errat. Nam uos profecto, o formosi, in periculum uenitis, ne pulchritudinis uestrae fides nulla sit, propter ipsos scilicet amatores: propter nos autem, qui ab amore alieni sumus, firmiorem opinionem obtinetis. Siquis igitur, qui numquam in conspectum uenerit, roget quali forma sit aliquis praeditus, mihi quidem laudanti credet, quum sciat me non amare; amasio autem nullam fidem adiunget, tamquam non uere sed amatorie exaltanti. Quotquot igitur uitio aliquo corporis et turpitudine ac deformitate laborant, ii merito cupiant amatores habere. Neque enim ab aliis colentur, praeterquam ab iis qui ob eroticam uesaniam et neces-

a Cod. εἰη.

των. Σὺ δ' ἐν τῷ τοιῷδε κάλλει οὐκ ἔσθ' ὅτι καρπώσει πλέον ὑπ' ἔρωτος a. Οὐδὲν γὰρ ἧττον δέονταί σου οἱ μὴ ἐρῶντες. Ἀχρήϊοι b δὲ οἱ ἐρασταὶ τοῖς ὄντως καλοῖς οὐδὲν ἧττον ἢ τοῖς δικαίως ἐπαινουμένοις οἱ κόλακες. Ἀρετὴ c δὲ καὶ δόξα καὶ τιμὴ καὶ σκέρδος κόσμος θαλάττῃ μὲν ναῦται καὶ κυβερνῆται καὶ τριήραρχοι καὶ ἔμποροι καὶ οἱ ἄλλως πλέοντες· οὐ μὰ Δία δελφῖνες, οἷς ἀδύνατον τὸ ζῆν ὅτι μὴ ἐν θαλάττῃ· κάλλους δὲ ἡμεῖς οἱ τηνάλλως ἐπαινοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι, οὐχὶ ἐρασταὶ, οἷς ἀβίωτον ἂν εἴη στερομένοις τῶν παιδικῶν. Εὕροις δ' ἂν σκοπῶν πλείστης ἀδοξίας αἰτίους μὲν ὄντας τοὺς ἐραστάς· ἀδοξίαν δὲ φεύγειν ἅπαντας μὲν χρὴ τοὺς εὐφρονοῦντας, μάλιστα δὲ τοὺς νέους, οἷς ἐπὶ μακρότερον ἐγκείσεται τὸ κακὸν ἐν ἀρχῇ μακροῦ βίου προσπεσόν. Ὥσπερ οὖν ἱερῶν καὶ θυσίας, οὕτω καὶ τοῦ βίου τοὺς ἀρχομένους εὐλογίας μάλιστα πρ(έπει ἐπιμελεῖσθαι) . . . τοῖς τῶν . . . εἰς ἐσχάτην ἀδοξίαν α . . . τούτους δὲ χρηστοὺς ἐραστὰς ἐξὸν εἰ . . . πέντε καὶ . . . . α νεικ . . . νον χρῆμα ἐρασταῖς . . . του

sitatem accedunt. Tibi uero tanta pulchritudine praedito nullum utilitatis augmentum ab amatore potest accidere. Neque enim, qui non amant, te expetent minus. Vere autem pulchris non minus inutiles sunt amatores, quam adsentatores iis qui uirtutis, famae, gloriaeque ergo iusta laude digni sunt. Mari quidem lucro et decori sunt nautae et gubernatores et triremium praefecti et mercatores et qui alio quouis pacto nauigant; non uero delphini, quibus extra mare uiuere non licet. Ita prorsus pulchritudini nos, qui gratis laudamus et admiramur, ornamento sumus, non autem amasii, quibus si ueneria subtrahantur, uita nulla est. Quod si mentem aduerteris, deprehendes, plurimi dedecoris causam esse amatores. Iamuero infamiam uitari ab omnibus oportet qui sapiunt: maxime autem ab adulescentibus, quibus diutius haerebit hoc malum in exordio longae uitae contractum. Ut igitur in caerimoniis et sacrificiis sic etiam eos, qui uitam occipiunt, a laudibus exordiri oportet *. . . in extremam infamiam hos quidem praeclaros amatores quum liceat . . . quinque et . . . res amatoribus . . . nempe ama-*

a Melius ἐρῶντος .N. *b* Ita cod. pro ἀχρεῖοι. *c* Pro ἀρετὴ pulchre coniicit Buttmannus legendum ἀληθὴς. Locum hunc uexatissimum emendare nititur Iacobsius sic: ἀρετῇ γὰρ ἕπεται δόξα καὶ τιμὴ, οὐκ εἰς κέρδος.

....[a] γὰρ οἱ ἐρῶντες διὰ τῶν τοιῶνδε φορημάτων οὐκ ἐκείνους τιμῶσιν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀλαζονεύονταί τε καὶ ἐπιδείκνυνται, καὶ ὡς εἰπεῖν ἐξορχοῦνται τὸν ἔρωτα.

Συγγράφει δέ, ὥς φασιν, ὁ σὸς ἐραστὴς ἐρωτικά τινα περὶ σοῦ συγγράμματα ὡς τούτῳ δὴ μάλιστά σε δελεάσων [b] καὶ προσαξόμενος καὶ αἱρήσων· τὰ δ' ἔστιν αἴσχη καὶ ὀνείδη καὶ βοή τις ἀκόλαστος ὑπὸ οἴστρου προπεμπομένη, ὁποῖαι θηρῶν ἢ βοσκημάτων [c] ὑπὸ ἔρωτος βρυχωμένων ἢ χρεμετιζομένων ἢ μυκωμένων ἢ ὠρυομένων. Τούτοις ἔοικε τὰ τῶν ἐρώντων ᾄσματα. Εἰ γοῦν ἐπιτρέψαις σαυτὸν [d] τῷ ἐραστῇ χρῆσθαι ὅπου [e] καὶ ὁπότε βούλοιτο, οὔτ' ἂν καιρὸν περιμείνας ἐπιτήδειον, οὔτε τόπον οὔτε σχολήν, οὔτε ἐρημίαν, ἀλλὰ θηρίου [f] δίκην ὑπὸ λύττης εὐθὺς εἴοιτο ἂν καὶ βαίνειν προθυμοῖτο μηδὲν αἰδούμενος.

Τοῦτο ἔτι προσθεὶς καταπαύσω τὸν λόγον· ὅτι πάντα θεῶν δῶρα καὶ ἔργα ὅσα ἐς ἀνθρώπων χρείαν τε καὶ τέρψιν καὶ ὠφέλειαν, ἀφύκτατα [g] μὲν αὐτῶν πάνυ καὶ παντὶ ἤθει [h], γῆν φημι καὶ οὐρανὸν καὶ ἥλιον καὶ θάλατταν, ὑμνεῖν μὲν

sii hoc uestium ornatu non illos honorant, sed ipsi se iactant et ostentant, atque, ut ita dicam, amorem saltant.

Aiunt etiam, amatorem tuum quaedam erotica de te scribere. His quippe se potissimum sperat te deleniturum, sibique arctissime deuincturum. Verum enimuero hae sunt turpitudines et ignominiae et clamor quidam impudicus a libidine missus, quales uoces ferarum sunt aut cicurum cum ex amore rugiunt aut hinniunt aut mugiunt aut fremunt. His pares sunt amantium cantiones. An igitur te amasio permittes ut uulgo et ubilibet tecum consuescat? ne expectato quidem tempore idoneo neque loco neque otio neque solitudine; sed ferae ritu, insane et sine ulla reuerentia, statim ac ille te ad te accedet tuaque consuetudine uti cupiuerit?

Uno adhuc addito, sermonem concludam. Cuncta deorum dona, quotquot ad hominum usum et delectationem et utilitatem omnino necessaria sunt, terram nempe et caelum et solem et

a Lacuna integrae fere paginae. *b* Cod. δεχεαζων. *c* Cod. βοσχημάτων. *d* Cod. αυτον. *e* Legebam in cod. οτε ου. Sed dicendum ὅπου putat recte B. *f* Cod. θηρου. *g* Cod. αφειχτατα. *h* Butt. πανδημεῖ. Locum sic exhibet Bekk. ὠφέλειαν ἀφῖκται, τὰ μὲν αὐτῶν πάνυ καὶ πάντῃ θεῖα, γῆν φημι etc.

καὶ θαυμάζειν πεφύκαμεν, ἐρᾷν δ' οὔ. καλῶν δέ τινων φαυλοτέρων καὶ ἀτιμοτέρας μοίρας τετυχηκότων, τούτων ἤδη φθόνος καὶ ἔρως καὶ ζῆλος καὶ ἵμερος ἅπτεται [a]. Καὶ οἱ μέν τινες κέρδους ἐρῶσιν, οἱ δὲ ὄψων αὖ, οἱ δὲ οἴνου. Ἐν δὲ τῷ τοιῷδε ἀριθμῷ καὶ μερίδι καθίσταται τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐρώντων, ὅμοιον κέρδει καὶ ὄψῳ καὶ μέλιτι [b]· ὑπὸ δὲ ἡμῶν τῶν θαυμαζόντων μὲν, μὴ ἐρώντων δὲ, ὅμοιον ἡλίῳ καὶ οὐρανῷ καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ· τὰ γὰρ τοιαῦτα παντὸς ἔρωτος κρείττω καὶ ὑπέρτερα.

Ἕν τί σοι φράσω πρὸς τούτοις, ὃ καὶ σὺ πρὸς τοὺς ἄλλους λέγων παῖδας, πιθανὸς εἶναι δόξεις. Εἰκὸς δέ σε ἢ παρὰ μητρὸς ἢ τῶν ἀναθρεψαμένων μὴ ἀνήκοον εἶναι, ὅτι τῶν ἀνθῶν [c] ἐστίν τι ὃ δὴ τοῦ ἡλίου ἐρᾷ, καὶ πάσχει τὰ τῶν ἐρώντων, ἀνατέλλοντος ἐπαιρόμενον, καὶ πορευομένου καταστρεφόμενον, δύνοντος δὲ περιτρεπόμενον· ἀλλά γ' ἐν γῇ πεσὸν ἀπόλλυσι, οὐδὲ εὐμενεστέρου πειρᾶται διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ ἡλίου. Ἀτιμότατον γοῦν ἐστιν φυτῶν καὶ ἀνθῶν, οὔτε εἰς ἑορταζόντων θαλίας, οὔτε στεφάνους θεῶν ἢ ἀνθρώπων

mare mirari ac celebrare solemus, minime uero adamare. At in pulchris quibusdam rebus, et quae deteriorem naturam sortitae sunt, inuidiae et amoris et zeli et cupiditatis nomina usurpantur. Atque alii quidem lucrum amant, alii rursus obsonia, alii uinum. Porro in hoc numero et statione pulchritudo ab amantibus collocatur, ut sit uidelicet lucro et opsonio et melli similis. A nobis autem admiratoribus quidem sed non amatoribus eadem par soli et caelo et terrae iudicatur: quae nobiliora et celsiora profecto sunt, quam ut queant amari.

Unum tibi praeter haec narrabo, quod et tu si coram ceteris pueris referes, blanda et probabilia narrare uideberis. Puto te uel a matre uel ab educatoribus audiuisse, florem esse quendam solis amore captum, qui similia amantium patitur. Nam sole exoriente attollitur, procedente conuertitur, occidente subuertitur. Atque hic quidem flos in terram decidens perit: neque amoris sui ergo sole utitur beneuolentiore. Contemptissimus igitur est et florum et arborum: neque ad festa conuiuia, ne-

a Cod. ἀπυεται. *b* Corrupta haec sunt uerba in codice. *c* Cod. pro ανθων habet αν.

παραλαμβανόμενον. Ἔοικας, ὦ παῖ, τὸ ἄνθος τοῦτο ἰδεῖν ἐθέλειν· ἀλλ' ἐγώ τε σοὶ δ' ἐπιδείξω τυχὸν, εἰ πρὸς τὸν Ἰλισὸν [a] ἅμα ἄμφω βαδίσαιμεν.

FELICITER [b].

que ad deorum aut hominum coronas adsumitur. Velle mihi uideris, o puer, hunc florem uidere. Ego uero fortasse tibi ostendam, cum una ad Ilissum uterque inambulabimus.

XII. (ΑΔΗΛΩΙ [1])

. . . . τερον γε ὡς η . . ἡμᾶς· τὸ δὲ μετριάζειν ἐν τοῖς ἥττοσιν κακοῖς ἐ δύσκολον. Ἐν παντὶ μὲν γὰρ τὸ κατὰ

(ANONYMO)

. . . sicut . . . nos. Aequo autem animo esse in minoribus malis, non est arduum. In omni enim quod . . . dicentis indigna

a Cod. τιχους προς τον ιαισον. Buttmannus autem recte mihi emendare uisus est τυχον κ. τ. λ. Ιλισον. Est autem Ilissus fluvius Athenas adluens musis sacer, ubi lustratio fiebat minoribus mysteriis. Ilisso imminebat stadium ab Herode Attico (ad quem fortasse scripta fuit epistula sequens) sumptibus maximis aedificatum, ut ait Philostratus in huius uita cap. V. Heindorfius paulo aliter coniiciebat δειξω ει εξω τειχους etc. Codex tamen id additamentum non patitur nisi forte librarius uerba praetermisit. b Ita latine est in codice, explicitque scriptura non sine aliquo spatio in reliqua pagina. Vocabulum autem *feliciter* uel finem libri indicat uel certe scripti longioris.

1 Hoc fragmentum bis in codice mediolanensi scribitur, semel uidelicet et plenius ante epistulam *quae sint aures hominum*, iterum ante graecam Appiani ad Frontonem epistulam. Id autem ego malui heic collocare propter materiae congruentiam cum praecedente: quamquam nullo modo pars praecedentis epistulae esse potest, ut ratio codicis aperte demonstrat. Et auctor quidem huius epistulae Fronto est, uti docet Athenodoti et Dionysii mentio, qui eius magistri fuerunt (ad ·M· Caes. IIII. 12, et in fragm. de oration.) Etsi uero argumentum eiusdem satis incertum est, libenter tamen coniecturam amplector ill. Niebuhrii, cui (ed. berol. p. 229.) uidetur consolatio ad Herodem, qui quum in Regillae uxoris ac filiarum, tum

τεν . . κφπὸ . . προσειπόντος [a] ἀπρεπὲς ἀνδρὶ παιδείας [b] πεπειραμένῳ . Χαίρων δὲ ἔγωγε μᾶλλον . . μὲν ὡς μέτρα . . . μι [c] . Τὸ γὰρ πρὸς ἡδονὴν παράλογον τȣ̃ πρὸς ἀνίαν αἱρετώτερον . Ἀλλ᾽ ȣ̓δὲ τὰ τῆς ἡλικίας σȣ [d] παρῴχηκεν πρὸς παίδων , εἰ ἐρῷν , ἀνατροφήν . Ζημία δὲ πᾶσα σὺν ἐλπίδι μὲν ἀποκοπτομένη χαλεπή · ῥᾴων δὲ ὑπολειπομένης εἰς τὸ ἀναχάσκειν ἐλπίδος · καὶ ὁ μὴ περιμείνας ταύτην ἀγεννὴς καὶ πολὺ τῆς τύχης αὐτῷ χαλεπώτερος . Ἡ μέν γε τύχη τὸ παρὸν ἀφείλετο , ὁ δὲ ἐστέρησεν [e] αὐτὸν καὶ τῆς ἐλπίδος . Ὅθεν δ᾽ ἂν ῥᾷστα παραψυχῆς τύχοις , πείρᾳ μαθὼν ἔγωγε ἀλλ᾽ ȣ̓ σοφίᾳ [f] διδάξω . Ἀεί μοι συνέβη τι τῶν δεινῶν παθεῖν ἐρῶντι. Ἤρων δὲ τοτὲ μὲν Ἀθηνοδότȣ τȣ̃ σοφȣ̃ , τοτὲ δὲ Διονυσίȣ τȣ̃

homine doctrina erudito . Ego uero potius laetor . . . qui . . . . . . Namque ex absurdis id potius eligendum est quod ad uoluptatem , quam quod ad maerorem ducit . Sed neque adhuc aetas tua liberis alendis , si forte ea cupiditate adficeris , inepta facta est . Iam quoduis damnum , si spes abscindatur , molestissimum est ; tolerabilius , si spes relinquatur : quam qui non retinet , abiecto animo est , multoque ipsa fortuna sibi infestior : siquidem fortuna praesentia aufert , ille spe etiam semet orbat · Unde autem facillimam recreationem accersas , experimento te potius meo quam sapientia docebo . Amanti mihi semper contigit acerbum aliquid pati . Amaui autem tum Athenodotum sapientem ,

a Schedae προσεποντος . *b* Cod. παιδιας ; quamquam eiusmodi menda tacitus plerumque corrigam. *c* His lacunis comprehenduntur uersus decem. *d* Schedae σοι , quae scilicet est uaria lectio in duplici exemplari . *e* Sched. εστερησεν quae rursus est uaria lectio . *f* Cod. σοφίαν .

etiam alumnorum seu libertorum, obitu multum prae se tulisset maerorem , complurium philosophorum atque amicorum hortamentis ad extremum recreatus est . (Philostr. in eius uita.) Herodem igitur solatur Fronto , ac porro hortatur ut consulat orbitati suae fortasse nouis nuptiis : atque interim in praeclari adulescentis (Marci uidelicet) charitate acquiescat , quem ipse quoque Fronto in primis diligebat . Quoniam igitur epistula ad amicum est , et in ea de Marco (suppresso licet nomine) sermo fit , hinc facile explico cur in uariis Frontonianorum operum collectionibus modo inter epistulas ad Marcum , modo inter eas quae sunt ad amicos , recepta fuerit .

ῥήτορος. Καὶ δὲ τοῦτο ἐννοῶν, ὅτι μοι σώζοιτο κεῖνος οὗ [a] ἐρῶν τύχοιμι, ἧττον ἦν τῇ τε λύπῃ καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἁλώσιμος. Εἰ δέ τινος ἐρᾷς καὶ σὺ νέου γενναίου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ καὶ τύχῃ καὶ σωφροσύνῃ διαφέροντος, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις ὁρμῶν ἐπ᾽ ἐκείνῳ, καὶ πᾶσαν ἀγαθῶν ἀσφάλειαν ἐπ᾽ [b] αὐτῷ τιθέμενος· ὃς ἐφ᾽ ὅσον γε ἡμῖν οὗτος περίεστιν· αὖτ᾽ ἐραστὴς γὰρ εἶναί σοι φημὶ καὶ οὐκ ἀποκρύπτομαι. Τἄλλα γε πάντα ἡμῖν εὐΐατα καὶ τούτου μακρῷ δεύτερα.

tum rhetorem Dionysium: sed hac una cogitatione quod mihi incolumis esset ille, cuius ego amore tenerer, minus fiebam dolori et casibus obnoxius. Quod siquem tu quoque generosum iuuenem, uirtute, disciplina, fortunis etiam et pudore praestantem amas, bene facies si te ipsi tradideris, atque omnem felicitatis tuae tutelam in ipso collocaueris. Atqui nobis adulescens eiusmodi fere adest. Porro et ego amatorem sine ulla dissimulatione me fateor. Reliqua nobis omnia facili remedio expedientur: sunt enim hoc negotio longe leuiora.

a Cod. uidetur ουν. b Var. lect. in sched. ασφαλειαν αν επ᾽.

·M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ·M· CAESAREM

ET INVICEM

LIBER II.

I. CAESARI AURELIO DOMINO MEO

CONSUL TUUS FRONTO. [a]

Quae sint aures hominum hoc tempore, quanta in spectandis orationibus elegantia, ex Aufidio nostro [b] scire poteris: quantos in oratione mea clamores concitarit, quantoque concentu laudantium sit exce-

[a] Paginis huius epistulae haud superscribitur, quantum memini, nota *lib. II*, quod fieri solet in sequentibus; itaque pertinere uideretur ad librum I, cuius notam desiderari uidebam in codice. Verumtamen duplici de causa collocanda uidetur mihi haec epistula in secundo libro; tum quia scripta est in consulatu Frontonis, cuius temporis litteras in secundo libro collocatas reperiebam; tum quia hanc subsequitur epistula ad Caluillam πως αν, cuius pars occurrit etiam in romani codicis folio, quod cohaeret cum foliis libri secundi.

[b] In codice post uocabulum *nostro* inseruntur graeca haec και ουκ αποκρυπτομαι. Τ'αλλα γε παντα ημιν ευιατα και τουτου μακρῳ δευτερα; quae est clausula graecae epistulae acephalae, quae in codice mediolanensi tum ante hanc latinam scribitur, tum repetitur ante graecam Appiani. Et nos quidem eam acephalam epistulam in calce prioris libri posuimus; caussam autem praesentis mendi aperire pulchrum est. Nimirum librarius in codice mediolanensi praetermisit suo loco illam clausulam graecam, miraque socordia post aliquot uersus in latinam inseruit epistulam; quae tamen ipsa clausula alio in folio, ut dixi, eiusdem codicis mediolanensis sedem suam obtinet.

ptum : - omnibus tunc imago patriciis pingebatur insignis - . At ubi genus nobile ignobili comparans dixi : - ut siquis ignem de rogo et ara accensum similem putet, quoniam aeque luceat - ; ad [a] hoc pauca [b] admurmurati sunt . Quorsum hoc retuli ? uti te, Domine, ita conpares ubi quid in coetu hominum recitabis , ut scias auribus seruiendum ; plane non ubique nec omni modo , attamen nonnumquam et aliquando . Quod ubi facies , simile facere te reputato atque illut facitis , ubi eos qui bestias strenue interfecerint, populo postulante , ornatis aut manumittitis ; nocentes etiam homines aut scelere damnatos, sed populo postulante conceditis [1] . Ubique igitur populus dominatur et praepollet . Igitur ut populo gratum erit , ita facies atque dices . Hic summa illa uirtus oratoris atque ardua est , ut non magno detrimento rectae eloquentiae [c] auditores oblectet ; eaque delenimenta , quae mulcendis uolgi animis conparat, ne cum multo ac magno dedecore fucata sint : ut in compositionis instructura [d] aeque mollitia sit delictum, quam in sententia inpudentia [e] . Uestem quoque lanarum mollitia delicatam malo [f], quam colore muliebri , filo tenui aut serico ; purpuream ipsam, non luteam nec

a Cod. *at*. *b* Ita legebam in codice; quamquam omnino scribendum uidetur *pauci* . *c* Cod. *recta eloquentia* , quod uix ferendum uidebatur . *d* Ita cod. et inferius *inscribendae* pro *scribendae* . *e* *Ita* cod. 1. manu; at 2. *inpudenti* , quod mendum uidetur . Ut cacophoniam uites , recte scribes cum H. *in sententiis inpudentia* . *f* Ita scribendum censeo inspectis schedis meis .

1 Contraria lex Diocletiani et Maximiani augg. extat in cod. IX. 47. 12 de damnatis ad bestias: *uanae uoces populi non sunt audiendae , quando aut noxium crimine absolui , aut innocentem condemnari desiderant* .

crocatam. Uobis praeterea quibus purpura et cocco uti necessarium est, eodem cultu nonnumquam oratio quoque amicienda est. Facies istut, et temperabis et moderaberis optimo modo ac temperamento. Sic enim auguror: quidquid egregie umquam in eloquentia factum sit, te id perfecturum: tanto ingenio es praeditus, tantoque te studio exerces et labore [1]; quom in aliis uel sine ingenio studium, uel sine studio solum ingenium, egregiam gloriam pepererit. Certum habeo te, Domine, aliquantum temporis etiam prosae orationi [a] inscribendae inpendere. Nam [etsi] aeque pernicitas equorum exercetur, siue quadrupedo currant atque exerceantur, siue tolutim; attamen ea quae magis necessaria, frequentius sunt experiunda. Iam enim non ita tecum ago, ut te duos et uiginti annos natum cogitem [2]. Qua aetate ego uix dum quicquam ueterum lectionum attigeram [b] [3], deorum et tua uirtute, profectum tantum in eloquentia adsecutus es [c], quantum senioribus ad gloriam sufficiat; et, quod est difficillimum, in omni genere

a Cod. *prose orationis*.. b Cod. *adeceram*, unde liceret etiam facere *addiliceram*. c *Es* desideratur in meis schedis; extare tamen in codice puto, ut schedarum spatia mihi innuunt.

1 Lege Capitolinum uit. cap. III.

2 M. Aurelii annus XXII, quartus post adoptionem, incidit in annum urbis uarronianum DCCCXCVI Torquato et Herode consulibus, quia scilicet Marcus natus erat Vero et Augure consulibus, teste Capitol. cap. I, anno urbis DCCCLXXIV. Hinc igitur patet quo anno consul suffectus Fronto fuerit; inferius autem ep. X constabit etiam nundinum eius consulatus; unde cognoscimus cunctas has consulares Frontonis epistulas scriptas esse mensibus iulio et augusto.

3 Ergo Fronto fuit ὀψιμαθής.

*

dicendi[a]. Epistulae tuae, quas adsiduas [b] scribsisti, mihi satis ostendunt, quid etiam in istis remissioribus et tullianis [1] facere possis. Pro Polemone rhetore, quem tu mihi in epistula tua proxime exhibuisti tullianum [2], ego in oratione, quam in senatu recitaui philosophum reddidi, nisi me opinio fallit, peratticum. An quid [c]? tu dicas, Marce, quemadmodum tibi uidetur fabula Polemonis descripta [d]. Plane multum mihi facetiarum contulit istic Oratius [e] Flaccus memorabilis poeta, mihique propter Mecenatem ac mecenatianos hortos meos non alienus [3]. Is [f] namque Oratius sermonum libro secundo [g] fabulam istam Polemonis inseruit, si [h] recte memini, hisce uersibus:

Mutatus Polemon ponas [i] insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille

a Ita interpungitur in codice post *dicendi*. *b* *Adsiduus* opponitur heic *remissiori*. Dicit nimirum Fronto uetuste *adsiduas* pro *contentas* seu *classicas*, uel *locupletes*. Fronto ipse noster apud Gellium XIX. 8 ait, *classicus adsiduusque scriptor*, *non proletarius*. Confer et Cic. de rep. II. 22. *c* Ita olim edidi, et ita meae schedae habent, licet lectio mendosa uideatur. *d* Cod. *adescripta*; unde licet facere *a te descripta*, uel *a te scripta*. *e* Ita cod. sine adspiratione, contra ac inferius ep. XIII. *f* Cod. *his*. *g* Cod. *libro S*, nempe *secundo*, sat. III. 254–257. *h* Cod. *se*. *i* Cod. *poenas*.

1 Caue putes oblique reprehensas Ciceronis epistulas, quas immo in codice romano insigni laude mactat Fronto. Itaque intellige genus iocosum tullianarum epistularum. Ad hanc rem quod attinet, lege Sidonii uerba in testimoniis.

2 Videtur intelligenda illa Marci epistula *Polemona ante hoc triduum* etc. quae si uera coniectura est; illa epistula scripta est ante hanc, ideoque praeuertenda, siquando Frontonis epistulas χρονολογικῶς disponere libebit.

3 Ergo Fronto possedit esquilinos Mecenatis hortos, quos memorat Acro ad Hor. sat. I. 8. 7. Sane et ille Fronto antiquior, de quo Iuuenalis I. 12, nostro oratori necessitudine aliqua fortasse iunctus, possedit horatianam domum, teste eiusdem Iuuenalis scholiaste.

Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas
Postquam est inpransi correptus [a] uoce magistri [1].

Uersus, quos mihi miseras [2], remisi tibi per Uictorinum nostrum [3], atque ita remisi: chartam [b] diligenter lino transui, et ita linum obsignaui, ne musculus iste aliquid aliqua rimari possit. Nam mihi ipse de tuis hexametris numquam quicquam impertiuit: ita est malus ac malitiosus: set [c] ait te de industria cito et cursim hexametros [d] tuos recitare: eo se memoriae mandare non posse. Remuneratus est igitur a me mutuo. [Paria] habet, ne ullum hinc uersum audiret. Memini etiam te frequenter, ne cuiquam uersus tuos ostenderem, admonuisse.

Quid est, Domine? Certe hilaris es, certe bene uales, omnium rerum certe sanus es. Male [e] dum similiter ne umquam nos perturbes ut natali tuo perturbasti, cetera minus laboro. Εἴ τι [f] σοι κακὸν, εἰς Πυῤῥαίων [g] κεφαλὴν. Uale, meum gaudium, mea securitas, hilaritas, gloria. Uale, et me, obsecro, omnimode ames qua ioco qua serio.

a Cod. *corruptus*. *b* Cod. *cartham*. *c* Ita cod. pro *sed*. *d* Cod. *exametros*. *e* H. suadet legere *uale*. *f* In cod. legebam ἐπι. *g* Cod. uidebatur Πυῤῥυ; sed recipio praeclaram lectionem Buttmanni e Zenob. prouerb. cent. IV. 2, unde cognoscimus solitos fuisse Pyrrhaeorum finitimos hac uti dirarum formula.

1 Augustinus ep. CXLIV Cirtensibus Frontonis ciuibus respondens ait: *Xenocrates Polemonem, ut scribitis, et nos ex illis litteris recordamur, de fruge temperantiae disputando, non solum ebriosum uerum etiam tunc ebrium, ad mores alios repente conuertit*. Hinc uidelicet satis cognoscimus et Augustinum et ipsos, ut puto, Cirtenses legisse has Frontonis litteras.

2 De uersibus Marci ad Frontonem mittendis recole epistulam XIII. libri huius.

3 Aufidius Victorinus Marci condiscipulus fuit, ab eoque praecipue dilectus. Capitol. uit, III.

Epistulam matri tuae scripsi, quae mea inpudentia est, graece, eamque [a] epistulae ad te scribtae inplicui. Tu prior lege: et siquis insit [b] barbarismus, tu qui a graecis litteris recentior es corrige, atque ita matri redde: nolo enim me mater tua ut opicum contemnat. Uale, Domine, et matri sauium da, cum epistulam dabis, quo libentius legat.

II. ΜΗΤΡΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ. 1 [c] *

ΠΩΣ ἂν ἀπολογησάμενος συγγνώμης παρὰ σοῦ τύχοιμι ὅτι σοι [d] τούτων τῶν ἡμερῶν οὐκ ἐπέστειλα; ἢ δῆλον ὅτι τὴν ἀληθῆ ἀσχολίας εἰπὼν αἰτίαν; λόγον γὰρ συνήγαγέν τινα [e] περὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως [f]. Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων παροιμία, φίλου τρόπον μὴ μισεῖν ἀλλ' εἰδέναι [g] φησὶ δεῖν 2.

MATRI CAESARIS.

Quanam ego defensione utens ueniam abs te consequar, quod tibi per hos dies nihil scripserim, nisi ueram causam dicam occupationis meae? Nam quendam concinnaui panegyricum regis magni. Est autem Romanorum adagium, amici morem non odio

---

* *M. codicis romani*: Epistula ista graeca, quae a Frontone scribta est ad matrem Caesaris, continet excusationem ipsius [h] in laude scribenda Antonini, propter quod ad eam non scribserit post integritatem redditam 3.

---

a Cod. *eam quae*. *b* Cod. habet *infit*, superposita *r*. *c* Epistulae huius initium bis inest in codice mediolanensi, semel p. 55 post superiorem latinam, iterum p. 158 initio folii. Priore loco omittitur titulus, sed posteriore scribitur *μητρι καισαρος*. *d* In alio exemplari omittitur *σοι*. *e* In alio *τινα συνήγαγον*. *f* In alio *βασιληως*. *g* In alio *οιδεναι*. *h* Cod. *ipsus*.

1 Nempe Domitiae Caluillae.

2 En uerba Porphyrionis ad Hor. sat. I. 3. 32: *secundum illud quod praecipitur per prouerbium – amici mores noueris non oderis*. H.

3 Siue suam, siue ipsius Caluillae, de cuius infirmitate in quinto libro mentio fiet.

Οἷος δ' ἐμὸς τρόπος φράσω καὶ οὐκ ἀποκρύφομαι [a]. Ὑπὸ τῆς πολλῆς ἀφυίας [b] καὶ οὐθενείας [c] ὅμοιόν τι πάσχω τῇ ὑπὸ Ῥωμαίων ὑαίνῃ καλουμένῃ 1, ἧς τὸν τράχηλον κατ' εὐθὺ τετάσθαι λέγουσιν, κάμπτεσθαι δὲ ἐπὶ θάτερα * τῶν πλευρῶν μὴ δύνασθαι 3· κἀγὼ [d] δὴ ἐπειδάν τι [e] συντάττω προθυμότερον· ἀκαμπής τις εἰμὶ, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἀφέμενος, ἐπ' ἐκεῖνο μόνον ἵεμαι ἀνεπιστρεπτεί [f]. Κατὰ τὴν ὕαιναν ἶξ [g] *Q.III.2

habendum esse, sed cognoscendum. Quis autem sit meus mos, sine ulla simulatione enarrabo. Propter exiguum meum ingenium et imbecillitatem simile quid patior eius ferae, quae a Romanis hyaena appellatur, cuius collum rectum extendi fertur, inflecti autem ad utrumque latus non posse. Ego itidem cum aliquid impensius exorno, rigidus quodammodo sum, ac ceteris omnibus omissis, in illud unum incumbo quod me uehementer ad se trahit. Hyaenae conuoluolus similis est. Sic etiam serpentes ia-

a Ita exemplar utrumque αποκρυφομαι. *b* P. 55. αφυειας; p. 158. αφυας. *c* Al. ουθηνειας. *d* Med. καγω. *e* R. επι δ' αν τις. *f* Ita euidenter in R., quod in M. non satis olim legebam. *g* Ita euidenter romanus codex. De uermiculo ιξ, qui est latine *conuoluolus*, docte loquitur Walckenarius ad Ammon. II. 5, cum antiquis grammaticis. Est autem uermiculus uineas corrodens, Vide Hesychium in ιξ et ιψ, nec non etym. M. in ιψ.

1 Graeci quoque nomen ὕαινα nouerunt, ut Aristot. hist. anim. VI. 32. VIII. 5, et de gener. anim. III. 6.

2 Hanc habet notam tertii quaternionis codex mediolanensis in calce paginae 55: sequitur autem materia adamussim in codice romano p. 164 initio folii, ex quo patet eundem Frontonis codicem partim Mediolanum partim Romam fuisse translatum. Id nos alio exemplo docebimus, supplementi scilicet ad epistulam ad Verum. Iam folium romanum p. 164-163 connectitur cum alio romano p. 166-165, ubi est nota quaternionis IIII, quod erat necessarium; sic enim procedere solent quaterniones. Eadem autem materia continuatur in codice mediolanensi etiam p. 158, sed alia scripturae dispositione; quare duos fuisse Frontonis codices bobienses, opinari liceret, nisi alia indicia id uehementer negarent, qua de re satis alibi dixi. Sunt igitur epistulae aliquot in eodem codice repetitae, ut Ciceronis item aliquot epistulae in nobilissimo codice florentino.

3 Ita ait etiam Plinius VIII. 30, ex eoque Solinus XXIX. Ni-

καὶ τοὺς ὄφεις δέ φασιν τὰ ἀκόντια 1 οὕτως πως ἄττειν [a] κατ' εὐθύ· τὰς δὲ ἄλλας ἐπιστροφὰς μὴ στρέφεσθαι. Καὶ τὰ δόρατα δὲ καὶ τὰ τόξα τότε μάλιστα τυγχάνει τοῦ σκοποῦ ὅταν εὐθεῖαν [b] ἄξῃ, μήτε ὑπ' ἀνέμου παρωσθέντα, μήτε ὑπὸ χειρὸς Ἀθηνᾶς ἢ [c] Ἀπόλλωνος σφαλέντα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ Τεύκρου 2 ἢ τὰ ὑπὸ τῶν μνηστήρων 3 βληθέντα. Ταύτας μὲν δὴ τρεῖς εἰκόνας ἐμαυτῷ [d] προσείκασα, τὰς μὲν δύο ἀγρίας καὶ θηριώδεις, τὴν τῆς ὑαίνης [e] καὶ τὴν τῶν ὄφεων καὶ τὴν τῶν ἀκοντίων [f]· τρίτην δὴ τὴν τῶν βελῶν καταύτην [g] ἀπάνθρωπον οὖσαν καὶ ἄμουσον. Εἰ δὲ δὴ [h] καὶ τῶν ἀνέμων φαίην ἐπαινεῖσθαι μάλιστα τὸν οὔριον ὅτι δὴ ἐπ' εὐθὺ φέρει [i] τὴν ναῦν· ἀλλὰ μὴ εἰς τὰ πλάγια ἀπονεύει νέω [k], ἡ τετάρτη ἂν εἴη αὕτη εἰκὼν καταύτη βιαία. Εἰ δὲ προσθείην καὶ τὸ τῆς γραμμῆς, ὅτι πρεσβυτάτη τῶν γραμμῶν ἡ εὐθεῖά ἐστιν, πέμ-

culi directim feruntur; alias uero conuersiones non habent. Spicula item et tela tunc maxime scopo potiuntur cum recta aguntur, neque uento detorquentur, neque Mineruae aut Apollinis manu auertuntur, ut olim ea quae a Teucro uel a procis missa fuerant. His tribus imaginibus me ipsum expressi: duabus quidem immanibus et ferinis, hyaenae et serpentium; tertia autem telorum inhumana et ipsa atque immiti. Quod si et uentorum dicam laudari maxime auram secundam, quae recta fert nauim, neque in errores inflectit; quarta haec erit imago et ipsa uiolenta. Tum si addam et linearum antiquissimam atque nobilissimam esse rectam, quintam imaginem dixerim, non solum

a Ita R, et sic etiam schedae Med. quam lectionem olim immutaui in ἀγειν. *b* R. ευθιαν. Sed eiusmodi menda deinceps fere tacitus corrigam. *c* Desideratur η in R. *d* M. εμαυτον, si bene legebam. *e* R. υηνης. *f* Cod. M. tantum και την των οφεων. *g* Ita R. et mox καταυτη. At in M. legebam και αυτην et και αυτη. *h* R. mendose δε δε. *i* Ita uterque cod. M. R., quamquam sequitur απονευει. *k* Νεω est in utroque cod. M. R., etsi in M. paulo obscuratius fuit vocabulum. Videtur dicendum πνεων.

hil ea de re Aristoteles neque viii. 5, neque vi. 32, quo in utroque loco hyaenam describit.

1 Ita neutro genere; quamquam Aelianus H. A. vi. 18. scribit ἀκοντίας. Id serpentium genus *iaculum* ab Afris dici, testis est Lucanus ix. 823.

2 Iliad. Θ. 311.

3 Odyss. χ. 256.

τοιαύτην ἂν εἰκόνα λέγοιμι, μὴ μόνον ἄψυχον [a], ὥσπερ τὴν τῶν ὑφάτων, ἀλλὰ καὶ ἀσώματον ταύτην οὖσαν.

Τίς οὖν [b] εἰκὼν εὑρεθείη πιθανὴ, μάλιστα μὲν ἀνθρωπίνη, ἄμεινον δὲ εἰ καὶ μουσική· εἰ δ' αὖ καὶ φιλίας ἢ ἔρωτος [c] αὐτῇ μετείλη [d], μᾶλλον ἂν εἰ ἡ [e] εἰκὼν ἐοίκοι. Τὸν Ὀρφέα φασὶν οἰμῶξαι ὀπίσω ἐπιστραφέντα· εἰ δὲ κατ' εὐθὺ ἔβλεπέν τε καὶ ἐβάδιζεν, οὐκ ἂν ᾤμωξεν. Ἅλις εἰκόνων. Καὶ γὰρ αὕτη τις ἀπίθανος ἡ τοῦ Ὀρφέως εἰκὼν ἡ ἐξ ᾅδου ἀνειμένη. Ἀπολογήσομαι δὲ τοὐντεῦθεν ἤδη ὅθεν ἂν ῥᾶστα συγγνώμης τύχοιμι. Τί δὲ [f] τοῦτό ἐστιν; ὅτι συγγράφων τὸ τοῦ βασιλέως ἐγκώμιον ἔπραττον ὃ μάλιστα σοί τε καὶ τῷ σῷ παιδὶ κεχαρισμένον ἐστίν. Ἔπειτα δὲ [g] καὶ ὑμῶν [h] ἐμεμνήμην καὶ ὠνόμαζόν τε ὑμᾶς ἐν τῷ συγγράμματι 1, ὥσπερ οἱ ἐρασταὶ τοὺς φιλτάτους ὀνομάζουσιν ἐπὶ πάσῃ κύλικι [i]. Ἀλλὰ γὰρ ἀτεχνῶς [k]

inanimem, secus atque imaginem a telis sumptam, uerum etiam incorpoream.

Sed iam quaenam dicetur imago blanda et probabilis atque in primis humana, praesertim si a musica petita fuerit? quae si etiam cum beneuolentia et amore coniuncta sit, maxime ad rem accedet. Orpheus luxisse fertur, postquam retrorsum conuersus est: quod si directe prospiciens incessisset, nulla ei causa dolendi nata esset. Sed iam satis imaginum. Nam et Orphei imago absurda quodammodo uidetur, quia scilicet ex inferis est. Superest igitur ut ea ratione me defendam, qua ueniam facillime consequar. Quae porro haec est? Laudes regis scripsi, quas tibi et filio tuo gratissimas fore scio. Praeterea et uestrum in illis mentionem facio, uosque compello, ut suos carissimos amasii ad singulos cyathos. Sed heic ultro imagines obrepunt atque

a Ita euidenter in cod. R., et sic lego etiam in meis schedis M. 1. manu mea. *b* M. τις αν ουν. *c* R. mendose ερωντος. *d* Ita R. et ita puto scriptum etiam in M. *e* Sic R. et M. ut uideo in schedis; quamquam ex coniectura olim edidi ετι. *f* R. δη. *g* R. δη. *h* R. mendose κατ' υμων. Ita et de superioribus καταυτην et καταυτη dubito. *i* Lectio praeclara κυλικι, quae in M. erat obscurata, in R. patescit. *k* In M. legebam τεχνωσις.

1 Nimirum in illo ad Pium panegyrico ·M· quoque Aurelium laudabat Fronto.

τὰ τῶν εἰκόνων ἐπεισρεῖ [a] καὶ ἐπιφύεται. Αὕτη γοῦν παρεφάνη, ἣν ἐπὶ πάσαις λέξω [b], ἥ τις καὶ δικαιοτάτη εἰκὼν ἂν προσαγορεύοιτο, οὖσα ἐκ ζωγράφου. Τὸν Πρωτογένη τὸν ζωγράφον φασὶν ἕνδεκα ἔτεσιν τὸν Ἰάλυσον γράψαι, μηδὲν ἕτερον ἐν τοῖς ἕνδεκα ἔτεσιν ἢ τὸν Ἰάλυσον γράφοντα 1. Ἐμοὶ δὲ οὐχ εἷς, δύο δὲ ἅμα Ἰαλύσω ἐγραφέσθην, οὐδὲ [c] τοῖν προσώποιν οὐδὲ ταῖν μορφαῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖν τρόποιν καὶ ταῖν ἀρεταῖν. [d] οὐ μετρίω ὄντε (ἀμφὶ οὗ δεῖ γράφεσθαι ῥαδίω · [e]) ἀλλ' ὁ [f] μέν ἐστιν μέγας βασιλεὺς ἄρχων πάσης γῆς καὶ θαλάσσης· ὁ δὲ [g] ἕτερος υἱὸς μεγάλου 2 βασιλέως, ἐκείνου μὲν οὕτω παῖς, ὥσπερ Ἀθηνᾶ τοῦ Διός, σὸς δὲ υἱὸς [h] ὡς τῆς Ἥρας ὁ Ἥφαιστος· ἀπέστω δὲ τὸ [i] τῶν ποδῶν 3 ταύτης τῆς

adnascuntur. En quaedam se nobis offert, quae et omnium postrema dicetur, et iustissima merito appellabitur, a pictore scilicet ducta. Protogenes pictor fertur undecim annis Ialysum pinxisse: nihil aliud, inquam, undecim annis praeter Ialysum. At ego non unum sed duos simul Ialysos pingere studui: neque hos uultuum tantum et formarum tenus, sed morum etiam atque uirtutum, quae in utroque insignes sunt, neque facile pro dignitate commendandae. Atque horum quidem unus est magnus rex, qui uniuersae terrae marique imperat, alter autem regis magni filius, ita ab illo ortus ut Minerua ex Ioue, ex te autem genitus ut ex Iunone Vulcanus. Quamquam hanc Vulcani

a R. επισρι. In M. legebam επειςρει; nunc error utriusque codicis et emendatio patescunt. Etsi in M. scriptum reuera fuisse puto επεισρεῖ. *b* Cod. rom. επι πασες ληξω. Quamquam et ληξω commodum sensum habet. *c* R. ου δη. *d* R. την αρετην; quae mendosa quidem lectio est, docens tamen eundem fuisse utriusque terminationis sonum. Huiusmodi enim menda fiunt a dictata scribentibus *e* Haec uerba abundant in R. At M. habet tantum οντε αμφω · αλλ' etc. *f* Ita emendauit ill. N. Tamen cod. R. αλλω. In M. obscura lectio. *g* Cod. uidebatur τε. *h* Cod. uidebatur δεσωνιος, unde licet fortasse scribere cum Iacobsio δ' ἐξ ὠδῖνος. *i* Cod. τε.

1 De Protogene eiusque insigni tabula Ialyso legesis Plinium XXXV. 10, et Cic. orator II. At Plutarchus in Demetrio XXII ait Ialysum pictum septem annis, translatum Romam, ibique incendio consumptum.

2 Hactenus folium romanum p. 163; pergit autem folium mediolanense ex dimidia pagina.

3 Tacite significat claudos Vulcani pedes.

τῦ Ἡφαίστυ εἰκόνος a. Ἡ μὲν ὖν ἀπολογία αὕτη ἂν εἴη πάνυ τις εἰκαστικὴ γινομένη καὶ γραφικὴ εἰκόνων ἔμπλεως b αὐτὴ μάλα.

Ἔτι κατὰ τὺς γεωμέτρας αἰτήσομαι· τὸ ποῖον; εἴ τι τῶν ὀνομάτων ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις εἴη ἄκυρον ἢ βάρβαρον ἢ ἄλλως ἀδόκιμον καὶ μὴ πάνυ ἀττικόν· ἀλλὰ τῦ ὀνόματος σ' ἀξιῶ τὴν διάνοιαν σκοπεῖν αὐτὴν καθ' αὐτὴν c. οἶσθα γὰρ ὅτι ἐν αὐτοῖς d ὀνόμασιν καὶ αὐτῇ διαλέκτῳ διατρίβω. Καὶ γὰρ τὸν σκύθην ἐκεῖνον τὸν Ἀνάχαρσιν ὐ πάνυ τι ἀττικίσαι φασὶν, ἐπαινεθῆναι δ' ἐκ τῆς διανοίας καὶ τῶν ἐνθυμημάτων. Παραβαλῶ δ' ἐμαυτὸν Ἀναχάρσιδι ὐ μὰ Δία κατὰ τὴν σοφίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ βάρβαρος ὁμοίως εἶναι. Ἦν γὰρ ὁ μὲν σκύθης τῶν νομάδων σκυθῶν, ἐγὼ δὲ λίβυς τῶν λιβύων τῶν νομάδων. Κοινὸν δὲ ἦν τὸ νέμεσθαι ἐμοί τε καὶ Ἀναχάρσιδι· κοινὸν ὖν ἔσται καὶ τὸ βληχᾶσθαι νεμομένοις, ὅπως ἄν τις βληχήσεται. Οὕτως μὲν δὴ καὶ τὸ βαρβαρίζειν τῷ βληχᾶσθαι προσείκασα. Οὐκοῦν παύσομαι μηδὲν ἕτερον γράφων ἀλλ' ἢ εἰκόνας e.

imaginem amoueri sit satius. Haec igitur defensio constat similitudinibus ac ueluti picturis, et tota imaginibus scatet.

Superest ut geometrarum more postulem. Quid uero? Siqua nimirum uerba huius epistulae impropria sint aut barbara, aut quauis alia de causa non probata nec prorsus attica, ego enimuero te rogo, ut uerborum notionem per se ipsam spectare uelis: nosti enim in graecis uocabulis et dialecto me haerere. Atqui ille etiam scythes Anacharsis non admodum attice locutus fertur, sed laudem sententiis, atque animi conceptibus consecutus. Me autem contendo Anacharsidi non sapientia mehercule, sed barbarie. Ille enim fuit scythes e nomadibus scythicis, ego libys e nomadibus libycis. Commune igitur mihi cum Anacharside in pascuis uictitare. Commune ergo erit nobis in pascuis et balare, quacumque demum ratione quis balet. Igitur et barbarismum meum balatui comparaui. Finem ergo huic scripto imponam in quo nihil, praeter imagines, inest.

a Ita in schedis meis. Olim edidi ταυτη του Ηφαιστου εικων. b Cod. uidebatur εκπλεως. c Ita schedae. Olim edidi καθ' ταυτην. d Iacobsius malebat ἄλλοις, et mox ἄλλῃ. e Cod. αλλα εικονας.

III. ΜΗΤΡΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

ΕΚΩΝ ἑκὼν νὴ τοὺς θεοὺς καὶ πάνυ γε προθυμούμενος τὴν ἐμὴν Κραττίαν ἐξέπεμψα συνεορτάζουσάν σοι τὰ γενέθλια, καὶ αὐτὸς ἂν ἀφικόμενος εἰ ἐξῆν 1. Ἀλλὰ ἐμοὶ μὲν ἐμποδών ἐστιν ἀρχὴ γῦρος [a] τῷ ποδὶ ἤδη [b] οὖσα 2. Ὀλίγαι γὰρ ἡμέραι λοιπαὶ τῆς ἀρχῆς περιλείπονται, καὶ μᾶλλόν τι ἄσχολοι διὰ τὰς λειτουργίας· ὧν ἀπαλλαγεὶς ἔοικα δραμεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς τῶν τὸν στάδιον τρεχόντων πολὺ προθυμότερον· ὡς ἐκεῖνοί γε βραχύτατον χρόνον ἐπὶ τῆς ὕσπληγος ἐπιστάντες, ἔπειτα ἀφεῖνται τρέχειν, ἐγὼ δὲ τοῦτον ἤδη μῆνα δεύτερον εἴργομαι τοῦ πρὸς ὑμᾶς δρόμου.

Ἐχρῆν δὲ ἄρα πάσας τὰς πανταχόθεν [c] γυναῖκας ἐπὶ ταύτην τὴν ἡμέραν ἀθροίζεσθαι, καὶ ἑορτάζειν τὰ σὰ γενέθλια· πρώτας μὲν τῶν γυναικῶν τὰς φιλάνδρους καὶ φιλοτέκνους

MATRI CAESARIS.

Libens libens, deos testor, et plane gestiens meam Gratiam misi ad diem natalem tuum tecum celebrandum: atque ipse quoque uenissem, si liceret. Sed me impedit consulatus, quo, ueluti compede, adhuc detineor. Pauci enim dies reliqui sunt magistratus mei, iique maxime ministeriis occupati: quibus curis solutus, promptius mihi uideor properaturus ad uos, quam ii qui stadium currunt. Siquidem hi breuissimo tempore ad carceres detenti, deinde in cursum emittuntur; ego autem altero iam mense, quominus ad uos curram, impedior.

Oporteret autem omnes undique feminas ad hanc diem congregari, tuumque natalem celebrare. Primum quidem mulieres uirorum et prolis amantes et pudicas. Deinde omnes sinceras et

a Cod. γιρος. b Dic. ηδη. c Cod. πανταχοδεν.

1 Lege huius libri epistulas x. xi.

2 Vix dubito quin Fronto in mente habuerit circulum illum quo romanus Popilius Antiochum regem circumscripsit. Certe uoce γυρος utitur Polybius de illo ipso facinore loquens xxix. 11, itemque Plutarchus in loco quem laudat H. Stephanus in lex. gr. sub hac uoce.

καὶ σώφρονας· δευτέρας δὲ ὅσαι [a] ἄπλαστοι καὶ ἀψευδεῖς εἰσιν· τρίτας δὲ ἑορτάζειν τὰς εὐγνώμονας καὶ εὐπροσίτους καὶ εὐπροσηγόρους καὶ ἀτύφους. Πολλαὶ δ' ἂν καὶ ἄλλαι γυναικῶν τάξεις γένοιντο τῶν σοὶ μέρους τινος ἐπαίνου καὶ ἀρετῆς μετεχουσῶν [b]. σοῦ μὲν ἁπάσας τὰς γυναικὶ πρεπούσας ἀρετὰς καὶ ἐπιστήμας κεκτημένης καὶ ἐπισταμένης· ὥσπερ ἡ Ἀθηνᾶ τέχνας ἁπάσας κέκτηταί τε καὶ ἐπίσταται· τῶν ἄλλων δὲ γυναικῶν ἕν τι [c] τῆς ἀρετῆς μέρος ἑκάστης ἐπισταμένης, καὶ κατὰ τοῦτο ἐπαινουμένης· οἷος ὁ τῶν μουσῶν ἔπαινος ἐκ μιᾶς τέχνης καθ' ἑκάστην διῃρημένος.

Εἰ δ' οὖν ἐγὼ πρὸ θύραις εἰσαγωγεύς τις εἶναι λαχὼν τῶν τῆς ἑορτῆς ἀξίων, πρώτας ἂν Ὁμήρῳ πειθόμενος 1 ἀπέκλεισα τὰς τὴν εὔνοιαν ψευδομένας καὶ πλαττομένας· καὶ ἕτερον μέν τι κευθούσας ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ λεγούσας, ἅπαντα δὲ τὰ ἀπὸ γέλωτος μέχρι δακρύων προσποιουμένας· ὃ τοι γέλως οὕτως τὸ πρὶν ἄδολος εἶναι πεφυκὼς ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας τῶν γελώντων ἐπιδεικνύειν, εἰς τοσοῦτον ἤδη περιέστηκεν κακομηχανίας καὶ ἐνέδρας, ὡς καὶ τὰ χείλη κρύπτειν τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς προσγελώντων.

ueridicas. Tertio loco fide bona praeditas et faciles et comes et non superbas. Alii multi praeterea ordines feminarum erunt, quae uirtutum tuarum partem aliquam attingant: quum tu quidem cunctas mulieri conuenientes uirtutes ac dotes et teneas et noscas, ut Minerua scilicet cunctas artes et tenet et nouit; ceterarum uero mulierum partem aliquam uirtutis unaquaeque possideat, eoque ex capite laudetur: qualis nimirum musarum est laus, quae in singulas ab una arte tribuitur.

Quod si ego pridem ianuae praefectus feminas ad te inducerem, quae festi dignae essent; primum quidem, de Homeri sententia, eas excluderem, quae beneuolentiam mendaciter fingunt, et aliud mente celant, aliud loquuntur, et cuncta a risu usque ad lacrymas simulant. Quum enim risus natura sua tam sit sincerus, ut dentes etiam ridentium ostendat, idem in tantum malitiae et insidiarum iam uenit, ut et labia occulat eorum qui dolose rident.

a Cod. ὅσοι. b Cod. μετεχων. c Cod. ἐπι.

1 Iliad. ι. v. 312.

Γυναικεία δή τις αὕτη [a] θεὸς παρὰ ταῖς πλείσταις τῶν γυναικῶν θρησκεύεται ἡ Ἀπάτη· τίς γοῦν Ἀφροδίτης τόκ(ος) [b] ἐκ πολλῶν τινων καὶ ποικίλων θηλειῶν [c] κατασκευασμένος 1 ...

Quoddam a mulieribus colitur femineum numen Fraus. Est autem haec nescio quae Veneris proles ex multis et uariis feminis concreta . . .

(IIII. DOMINO MEO CAESARI FRONTO. [d])

INEDITA IN CODICE VATICANO.

Posterioribus litteris tuis, cur orationem in senatu non recitauerim requisisti. At ego et edicto gratias agere Domino meo patri tuo debeo; sed edictum quidem circensibus nostris proponam, cuius principium id ipsum erit: - Qua die primum beneficio maximi principis ederem spectaculum 2 gratissimum populo maximeque populare, tempestiuom [e] duxisse gratias agere, ut idem dies [f] - Hic aliqua sequatur [g] tulliana conclusio. Orationem autem in senatu recitabo augustis idibus. Quaeras fortasse cur tarde? quoniam ego numquam primum officio sollemni quoquo modo fungi propero. Sed, ut tecum agere debeo sine fuco et sine ambagibus, dicam quid cum animo meo reputem. Diuom Hadrianum auom tuum

a Iacobsius pro *αὕτη* mauult *ἄρτι*. *b* Iacob. *ὁ τόκος*. *c* Iacob. mauult *θηρίων*. Rei fauet, quod ego in cod. legebam *θηλιων*. *d* In codice spatium uacuum relinquitur unius uersus, fortasse ob scribendum epistulae titulum, quod ego feci. *e* Ita cod. heic et inferius *o* pro *u*. *f* Mirum *idem dies*, quum in eodem ambitu scriptum fuerit *qua die*. *g* Ita recte codex, non *sequetur*.

1 Pagina altera huius folii legi nequit.

2 Satis hinc apparet, pecuniam ad ludos edendos a Principe fuisse suppeditatam; qui pius mos Antoninorum fuit. Legesis Capitolinum in Pio cap. VIII, et Frontonem in epistula qua Gauium Clarum Vero Augusto commendat.

laudaui in senatu saepenumero studio inpenso et propenso quoque: et sunt orationes istae frequentes in omnium manibus [1]. Hadrianum autem ego, quod bona benia [a] pietatis tuae dictum sit, ut Martem Gradiuom, ut Ditem patrem, propitium et placatum magis uolui, quam amaui. Quare [b]? quia ad amandum fiducia aliqua opus est et familiaritate: quia fiducia mihi defuit, eo quem tantopere uenerabar, non sum ausus diligere. Antoninum uero ut solem, ut diem, ut uitam, ut spiritum, amo, diligo, amari me ab eo sentio. Hunc nisi ita laudo, ut laudatio mea non in actis senatus abstrusa lateat, sed in manibus hominum oculisque uersetur, ingratus sum etiam aduersus te. Tum, quod cursorem fugitiuum ferunt dixisse: domino sexagena currebam, mihi centena ut fugiam curram *; ego quoque quom Hadrianum laudabam, domino currebam; hodie autem mihi curro, mihi, inquam, meoque ingenio hanc orationem conscribo. Ad meum igitur commodum faciam, lente, otiose, clementer. Tu si et ualde properas, aliter te interim oblecta: basia patrem tuum, amplectere, postremo ipse eum lauda. Ceterum quidem in idus augustas [2] tibi expectandum est

* *M.* Cursor fugitiuus dixit: sexagena domino currebam; cur mihi centena non curro, ut fugiam?

a Ita cod. pro *uenia*. *b Quare* deest in textu; est tamen in margine, ubi repetitur sententia. Ibidem inuerso ordine scribitur, *aliqua fiducia*.

1 Ex Dione Cassio LXIX. 18 notum est, Frontonem sub Hadriano praecipuum oratorem Romae fuisse existimatum.

2 Ergo scripta est haec epistula ante illam *Fratrem meum beatum*; immo et ante alias aliquot huiusmet libri.

ut quiduis quale uis audias. Uale, Caesar, et patrem promerere; et siquid scribere uis, lente scribe [1].

V. MI FRONTO CONSUL [a] AMPLISSIME.

INEDITA IN CODICE VATICANO.

Manus do, uicisti: tu plane omnis, qui umquam amatores fuerunt, uicisti amando. Cape coronam; atque etiam praeco pronuntiet palam pro tuo tribunali uictoriam istam tuam: ·M· Κορνήλιος Φρόντων ὕπατος νικᾷ, στεφανοῦται τὸν ἀγῶνα τῶν μεγάλων φιλοτησίων [2]. At ego, quamquam superatus, tamen nihil de mea prothymia * decessero aut defecero. Igitur tu quidem me [b] magis [c] amabis [d] quam ullus hominum ullum hominem amat; ego uero te, qui minorem uim in amando possideo [e], magis amabo quam ullus hominum te amat: magis denique quam tu temet ipsum amas. Iam mihi cum Gratia certamen erit, quam timeo ut superare possim. Nam illius quidem, ut Plautus ait [3], - amoris imber grandibus guttis non uestem modo permanauit, sed in medullam ultro fluit * -.

---

* *M.* Delectatione.

* *M.* In alio pluit.

---

a Tò *mi* scribitur litteris inclinatis, ut marginis lemmata. Vocis *Fronto* uideor mihi cernere aliquod uestigium. Tò *consul* ipse suppleo. Est autem in codice spatium his uocibus uacuum relictum, uel potius elutum, ante *amplissime*, quae postrema uox euidentissima est. *b* Ita 2. manu; at 1. *mea*. *c* Ita cod. 1. manu; at 2. male *magistèr*. *d* Cod. *ambis*; sed *a* fortasse superposita. *e* Cod. *habeo possideo*, tum *habeo* expunctum.

1 Confer ipsius Marci epistulam lib. I. 9.

2 Confer lib. I. 10. De uoce φιλοτήσια lege Athenaeum XI. 14. ff. 106.

3 Plautus mostell. I. 2. 62: *continuo pro imbre amor aduenit in cor meum; -is usque in pectus permanauit, permadefecit -cor meum.*

Quas tu litteras te ad me existimas scribsisse [a] ! Ausim dicere, quae me genuit atque aluit nihil umquam tam iucundum tamque mellitum eam ad me scripsisse. Neque hoc fit facundia aut eloquentia tua: alioqui non modo mater mea, sed omnes qui spirant, quod faciant [b] confestim tibi cesserint: sed istae litterae ad me tuae neque [c] disertae neque doctae, tanta benignitate scatentes, tanta adfectione abundantes, tanto amore lucentes, non satis proloqui possum ut animum meum gaudio in altum sustulerint, desiderio fraglantissimo [d] incitauerint *; postremo, quod ait Neuius, animum amore capitali * conpleuerint.

Illa alia [e] epistula tua, qua indicabas cur tardius orationem, qua laudaturus es Dominum meum, in senatu prolaturus esses, tanta uoluptate adfecit [f], ut temperare non potuerim; et uideris tu an temere fecerim; quin eam ipsi patri meo recitarem. Quanto opere [g] autem eum iuuerit [h], nihil me oportet persequi, quom [i] tu et illius summam beniuolentiam, et tuarum litterarum egregiam elegantiam noris. Sed ex ea re longus sermo nobis super te exortus est multo multoque longior, quam tibi et quaestori [k] tuo de me.

---

* *M.* In alio incenderint.
* *M.* Amor capitalis.

---

a Ita cod. at mox *scripsisse*, cuiuscemodi inconstantia ueteres scripturae pleraeque omnes laborant. *b* Num pro *facient*. *c* Ita cod. 2. manu; at 1. *denique*. *d* Ita cod. ut supra lib. I. 2, et infra II. 13. *e* *Alia* additum 2. manu. *f* Supple *me*, praesertim quia in codice est litura *ut et*, expuncta mox *et*. *g* Ita cod. 2. manu, at 1. *quantopere*. *h* Ita 1. manu; at 2. *iuuerint*, quod emendator posuit *κατὰ πρόληψιν* ex subsequente *tuarum litterarum*. *i* Cod. 1. manu *quo*, 2. *cum*; erat autem scribendum frontoniano more *quom*. *k* Cod. *questori*.

Itaque nec tibi dubito ibidem in foro diu tinnisse auriculas. Conprobat igitur Dominus meus et amat causas propter quas recitationem tuam in longiorem diem protulisti [a] ...

VI. (AURELIUS CAESAR FRONTONI)

INEDITA IN CODICE VATICANO.

SANE siquid Graeci ueteres tale scripserunt, uiderint qui sciunt: ego, si fas est dicere, nec ·M· Porcium tam bene uituperantem, quam tu laudasti [1], usquam aduorti. O si Dominus meus satis laudari posset, profecto a te satis laudatus esset! Τοῦτο τὸ ἔργον οὐ γίνεται [b] νῦν. Facilius quis Phidian, facilius Apellen, facilius denique ipsum Demosthenen [c] imitatus fuerit, aut ipsum Catonem, quam hoc tam effectum et elaboratum opus. Nihil ego umquam cultius, nihil antiquius, nihil conditius, nihil latinius legi. O te hominem beatum hac eloquentia praeditum! o me hominem beatum huic magistro traditum! o ἐπιχειρήματα! o τάξις! o elegantia! o lepos! o uenustas! o

a Desiderari puto paginas quatuor; mihi enim uidetur hoc folium (cod. p. 158. 157. 172. 171.) intimum quaternionis quarti. Utique folium 166-165 cohaeret cum folio 164-163, in quo est pars epistulae illius graecae quae in mea editione est huius libri secunda. Iam sicuti hians finis eius graeci folii in initio sequentis latini *posterioribus litteris* etc. continuari non potest; ita ne pagina quidem 171 continuari potest in p. 166 *sane si quid Graeci*; si certe, ut dixi, hoc est intimum quaternionis quarti folium: quod nisi ita esset, ne superioris quidem epistulae titulus *amplissime*, qui est in extrema pagina 157, pertineret ad epistulam quintam, cuius uerba *manus do* sunt initio p. 172. b Ita cod. 2. manu; at 1. γείνεται. c Cod. sine adspiratione.

1 Loquitur Marcus de Frontonis panegyrico ad Antoninum Pium dicto: quare hinc rursus patet partem hanc epistulae non pertinere ad superioris folii epistulam, ubi is panegyricus dicitur nondum recitatus.

uerba! o nitor! o argutiae! o kharites! o δεινότης! o omnia! Ne ualeam, nisi aliqua die uirga [a] in manus tibi tradenda erat, diadema circumponendum, tribunal ponendum: tum praeco omnis nos citaret: quid nos dico? omnis, inquam, philologos et disertos istos: eos tu singulos uirga perduceres, uerbis moneres. Mihi adhuc nullus metus huius monitionis erat; multa supersunt ut in ludum tuum pedem introferam. Haec cum summa festinatione ad te scribo: nam quom [b] Domini mei ad te epistulam mitterem tam benignam [1], quid meis longioribus litteris opus erat? Igitur uale, decus eloquentiae romanae, amicorum gloria, μέγα πρᾶγμα, homo iucundissime, consul amplissime, magister dulcissime.

Postea cauebis de me, praesertim in senatu, tam multa mentiri [2]. Horribiliter [c] scripsisti hanc orationem. O si ad singula capita caput tuum [d] basiare possem! ἰσχυρῶς πάντων καταπεφρόνηκας. Hac oratione lecta, frustra nos studemus, frustra laboramus, frustra neruos contendimus. Uale semper, magister dulcissime.

VII. MAGISTRO MEO.

INEDITA IN CODICE VATICANO.

Ego ab hora quarta et dimidia in hanc horam [e] scripsi, et Catonis multa legi, et haec ad te eodem

a In codice secunda manus superposuit *aliqua*, quae lectio improbabilis est ob praecedens simile uocabulum. b Ita cod. 1 manu; at 2 *cum*. c E graeco δαιμονίως aut δεινῶς. d Cod. *tum*. e Cod. *oram*.

1 Puta illam epistulam quae est secunda in libro ad Pium.

2 Nimirum Fronto in eo panegyrico Marcum quoque Caesarem laudauerat. Confer lib. II. 2. Locum hunc M. Aurelii imitari uidetur Augustinus, harum litterarum (ut dixi lib. II.

calamo scribo, et te saluto, et quam commode agas
*Q. IIII. sciscitor. O quamdiu te non uidi *!

VIII. (UERUS [1] FRONTONI MAGISTRO SUO.)

... deatur. Polemona [2] ante hoc triduum declamantem audiui [3], ἵνα τι καὶ περὶ ἀνθρώπων λαλήσωμεν. Si quaeris quid uisus sit mihi, accipe *. Uidetur mihi agricola strenuus, summa sollertia praeditus, latum fundum in sola segete frumenti et uitibus occupasse, ubi sane et fructus pulcherrimus et reditus uberrimus. Sed enim nusquam in eo rure ficus pompeiana, uel holus aricinum, uel rosa tarentina, uel nemus amoenum, uel densus lucus, uel platanus um-

* *M.* Laus eloquentiae solidae, cui desunt flores, ubi latus fundus in sola segete frumenti et uitibus occupatur.

p. 37. n. 1) lector, de ord. II. §. 54 his uerbis: *qui de nobis solet libenter multa mentiri*.

1 In clausula epistulae se dicit Verum is qui scribit. Iam ipsum Marcum usum esse nomine Veri, donec adepto imperio, nomen illud in fratrem transtulit, tradit Capitolinus non semel in eius uita. Satis autem e codice ipso cognoscitur, hanc epistulam contineri libro II ad ·M· Caesarem. Scripta uidetur Neapoli; nam sequens, quae cum hac in eodem folio connectitur, Neapoli data est.

2 In Polemonis uita apud Philostratum I. 25 extat quoddam iudicium Marci ipsius de Polemone; nec non Dionysii milesii in huiusmet uita apud eundem Philostratum cap. IIII. Polemonis graecas declamationes exaequare uidetur latinis Quintiliani Hieronymus comm. ad Gal. lib. III. prol. *Siquis eloquentiam quaerit, uel declamationibus delectatur, habet in utraque lingua Demosthenem et Tullium, Polemonem et Quintilianum*.

3 Marci studium audiendi declamatores testatur Capitolinus cap. III.

brosa*: omnia ad usum magis quam ad uoluptatem, quaeque magis laudare oporteat, amare non libeat [1]. Satis ne ego audaci consilio et iudicio temerario uidear, cum de tantae gloriae uiro existimo? Sed quom [a] me recordor tibi scribere, minus me audere, quam tu uelis arbitror.

Nos istic uehementer aestuamus.
Habes et hendecasyllabum ingenuum. Igitur prius quam poetare incipio, pausam tecum facio. Uale desiderantissime homo, et tuo Uero carissime, consul amplissime, magister dulcissime. Uale mi semper, anima dulcissima.

VIIII. ·M· AURELIUS CAESAR

CONSULI SUO ET MAGISTRO SALUTEM.

Postquam ad te proxime scripsi, postea nihil operae pretium [b] quod ad te scriberetur, aut quod monitum ad aliquem modum iuuaret. Nam διὰ τῶν αὐτῶν fere dies tramisimus. Idem theatrum, idem [c] otium, idem desiderium tuum. Quid dico idem? im-

---

* *M.* Ficus pompeiana, olus aricinum, rosa tarentina, lucus densus, platanus umbrosa.

---

a Cod. *quam*. *b* Cod. *praetium*. *c* Cod. *item*.

1 Contra apud Dionys. halic. de ui Demosth. cap. XXXII comparatur demosthenica dictio agro fertili et uberi, in quo tum nihil ad uitam necessarium, tum etiam nihil ad delectationem desideretur. Eadem similitudine utitur Quintilianus inst. VIII. 3. Quare licet suspicari, Marcum ex his libris hanc imaginem arcessiuisse.

mio id cottidie nouatur et gliscit. Et quod ait Laberius de amore, suo modo καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ μούσῃ, - amor tuus tam cito crescit quam porrus, tam firme [a] quam palma - ; hoc igitur ego ad desiderium uerto, quod ille de amore ait. Uolo ad te plura scribere, sed nihil suppetit. Ecce quod in animum uenit. Encomiographos istos audimus, graecos scilicet, sed miros mortales: ut ego qui a graeca litteratura tantum absum, quantum a terra Graecia mons Coelius meus [1] abest, tamen me sperem illis conparatum etiam Theopompum aequiperare posse: nam hunc audio aput Graecos disertissimum natum esse. Igitur paene me opicum animantem ad graecam [b] scripturam perpulerunt homines, ut Caecilius ait, - incolumi inscientia -. Caelum neapolitanum plane commodum, sed uehementer uarium. In singulis scripulis horarum frigidius aut tepidius aut horridius fit. Iam primum media nox tepida, laurentina: tum autem gallicinium frigidulum, lanuinum: iam conticinnum [c] atque matutinum atque diluculum usque ad solis ortum, gelidum, ad Algidum maxime [d]: exim ante meridiem apricum, tusculanum: tum meridies feruida, puteolana. At enim ubi sol latum ad oceanum profectus, fit demum caelum modestius, quod genus tiburtinum. Id uespera et concubia nocte,, dum se intempesta nox, ut ait ·M· Porcius, praecipitat,, eodem modo perseuerat. Sed quid ego, qui me [e] paucula

a Cod. *quam fime*. *b* Cod. *a graeca*; sed quia sequitur *scripturam*, sic emendare oportuit. *c* Ita cod. *conticinnum*. Macrobius sat. I. 3 scribit *conticuum*. *d* In codice interpungitur ante *maxime*. *e* Cod. *me qui*.

1 Quia scilicet Marcus in Coelio natus est. Capitol. cap. I.

scripturum promisi, deleramenta [a] masuriana [1] congero? Igitur uale, magister benignissime, consul amplissime, et me quantum amas tantum desidera.

X. CAESARI SUO CONSUL [2].

Meum fratrem [3] beatum, qui uos in isto biduo uiderit! At ego Romae hereo conpedibus aureis uinctus [4]: nec aliter kal. sept. expecto [5], quam superstitiosi stellam, qua uisa ieiunium polluant [6]. Uale, Caesar, decus patriae et romani nominis. Uale, Domine.

a Ita cod. *e* pro *i*.

1 Masurius celebrem de iure ciuili librum scripsit, quem Persius V. 90 *rubricam* appellat. *Rubricam* autem, ut uulgarem tritamque doctrinam, spernit quodammodo Quintilianus inst. XII. 3. Sic ergo Marcus loquitur de quotidianis rebus et flocci faciendis.

2 Quum haec epistula sit in p. 108, sequens autem *Gratiam meam* sit in p. 107; soleantque omnes Frontonis paginae esse numero inuerso, propter duas palimpsesti scripturas inuersas, sequitur ut merito existimem, me rectum ordinem epistularum hoc folio ponere, licet imaginem codicis in his duabus apud me non habeam.

3 Fratris, cum quo concordissime uixit, meminit Fronto etiam in epistulis de nepote amisso, et ad ·L· Verum.

4 Consulatu scilicet. Confer ep. III. gr.

5 Consul bimestris fuit Fronto teste Ausonio in gratiarum actione. Eo tempore is abfuit a ·M· Aurelio, qui Neapoli cum matre uersabatur. Fronto consulatu abiit kal. septembribus.

6 Athenaeus IIII. 14: *ὥσπερ νηστείαν ἄγοντας, καὶ περιμένοντας τὸ ἀνατέλλον ἄστρον, οὗ φασι μὴ φανέντος οἱ τὴν χρηστὴν ταύτην φιλοσοφίαν εὑρόντες νόμιμον εἶναι μηδενὸς γεύεσθαι*. Nigidius apud Isidorum orig. xx. 2: *nos ipsi ieiunia ientaculis leuibus polluimus*.

XI. DOMINO MEO.

Gratiam meam misi ad diem natalem matris tuae celebrandum, eique praecepi ut istic subsisteret quoad ego uenirem. Eodem autem momento, quo consulatum eiurauero [1], uehiculum conscendam, et ad uos peruolabo. Interim Gratiae meae nullum a fame periculum fore fide mea spopondi: mater enim tua particulas a te sibi missas cum clienta communicabit. Neque est Gratia mea, ut causidicorum uxores feruntur, multi cibi: uel osculis matris tuae contenta erit [a]. Sed enim quid me fiet? Ne osculum quidem usquam ullum est Romae residuum. Omnes meae fortunae et [b] mea omnia gaudia Neapoli sunt. Oro [c] te, quis iste mos est pridie magistratus eiurandi? Quid quod ego paratus sum, dum ante plures dies eiurem, per plures deos [d] iurare? Quid est autem, quod iuraturus sum me consulatu abire? Ego uero etiam illud iurauero, me olim consulatu abire cupere, ut ·M· Aurelium conplectar.

XII. CONSULI ET MAGISTRO MEO OPTIMO.

Hoc sane supererat, ut super cetera quae insigniter erga nos facis, etiam Gratiam mitteres huc . . .

a Desunt aliquot uerba in editione mediol. *b* Cod. *de*. *c* Cod. *orto*. *d* Cod. 1. manu *dies*; 2. *deos*.

1 Herodianus hist. IIII. 3: εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν προτιθέασιν· ἔνθα οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες ἀπόμνυνται.

XIII. (CONSULI ET MAGISTRO MEO OPTIMO.)

. . . * adfinitae sociatum, neque tutelae subditum: praeterea in ea fortuna constitutum, in qua, ut ·Q· Ennius ait, – omnes dant consilium uanum, adque [a] ad uoluptatem omnia [b]. – Item quod Plautus egregie in Colace super eadem re ait:

Qui data fide firmata fidentem fefellerint,
Subdoli subsentatores, regi qui sunt proximi,
Qui aliter regi dictis dicunt, aliter in animo habent.

Haec enim olim incommoda regibus solis fieri solebant: at enim nunc adfatim sunt qui et regum filiis [1], ut Neuius ait,

Linguis faueant adque adnutent et subseruiant.

Merito ego, mi magister, fraglo; merito unum meum σκοπὸν mihi constitui; merito unum hominem cogito, quom stilus in manus uenit. Hexametros meos [c] iucundissime petis, quos ego quoque confestim misissem, si illos mecum haberem. Nam librarius meus, quem tu nosti, Anicetum [2] dico, cum proficiscerer, nihil meorum scribtorum mecum mi-

a Ita cod. *b* In ed. mediol. desunt aliquot uerba huius epistulae. *c* De hexametris Marci ad Frontonem missis recole epistulam huius libri primam, quae res uiciniam temporis epistularum harum suadere uidetur.

1 Confer in testimoniis Marcum ipsum de rebus suis I. ff. 11.

2 ·*M*· *Magius Anicetus* est inter eos qui anno urbis DCCCXCIII, Pio III et ·M· Aurelio coss. pecuniam contulerunt ad templum quoddam ampliandum. *Anicetus* item est in base capitolina hadrianei aeui inter uicorum rom. magistros. Denique *Anicetus Homullae libertus.* (de Homullo Capitol. in Pio XI, et in Marco VI.) Gruter. CXXVII. OCLI. LXXXIIII. 2. Tum apud Murator. inscr. CMXCV. 8. *Anicetus Caesaris ·N· ser.* Rursus apud eun-

sit. Scit enim morbum meum, et timuit, ne si uenissent in potestatem, quod soleo facerem, et in furnum dimitterem. Sane istis hexametris [a] prope nullum periculum erat. Ut enim uerum magistro meo confitear, amo illos [b]. Ego istic noctibus [c] studeo: nam interdiu in theatro consumitur [1]. Itaque minus ago uespere [d] fatigatus, luce dormitans. Feci tamen mihi per hos dies excerpta ex libris sexaginta in quinque tomis [2]: sed cum [e] leges sexaginta [f] inibi sint [g] et nouianae, et atellaniolae [h], et Scipionis [3] oratiunculae, ne tu numerum nimis expauescas. Polemonis tui quoniam [i] meministi, rogo ne Horatii memineris, qui mihi cum Polione est emortuus [k]. Uale mi amicissime, uale mi amantissime, consul amplissime, magister dulcissime, quem ego biennio iam non uidi. Nam quod aiunt quidam duos menses interfuisse tantum, dies numerant. Erit ne quom te uidebo?

a Cod. sine *h*. *b* Ergo uidentur illi ipsi, qui missi dicuntur ep. lib. II. 1. *c* In schedis meis supra *noctibus* uideo scriptum *confiteor*, quod tamen heic locum non habet. *d* Ita cod. quamquam Charisius, lib. II. p. 198. ed. Putsch. locum citans, per *a* scribit – Aurelius Caesar ad Frontonem II: *uespera fatigatus*, *luce dormitans*. Rursus Charisius – Fronto uero ad Antoninum quinto: *ad eum uespera in triduum mittant*. ·M· Aurelius I. 3. II. 9. *uespera*; sed idem de nep. am. I. *uesperi* sexto item casu. *e* Suprascriptum in schedis *tum*. *f* Vix dubito quin *sexaginta* delendum sit, utpote a librario ex praecedentibus repetitum. *g* Cod. *sunt*. *h* Num dicendum *nouianae atellaniolae*, quoniam Nouius apud Macrob. sat. I. 10 probatissimus dicitur atellanarum scriptor? *i* Cod. *quam*. *k* De his mortuis recole lib. I. 5; quod est fortasse indicium uiciniae harum epistularum, si certe temporum ratio habeatur.

dem inscr. M. 1. *Anicetus Aug. lib. Priscianus*.

1 Marci indulgentiam ob quam descendere in theatrum et spectaculis interesse nonnumquam patiebatur, narrat Capitolinus cap. IIII.

2 Tomus est uolumen papyraceum.

3 Africani minoris. Nam superioris nullum extitisse scriptum testis est Cicero de off. III. 1.

XIIII. AMPLISSIMO CONSULI MAGISTRO SUO

·M· CAESAR SALUTEM.

Anno abhinc tertio me commemini cum patre meo a uindemia redeunte [1] in agrum Pompei Falconis [2] deuertere. Ibi me uidere arborem multorum ramorum, quam ille suum nomen catachannam [3] * nominabat [a]. Sed illa arbor mira et noua uisa est mihi in uno trunco omnia omnium ferme germina....

XV. (·M· CAESAR MAGISTRO SUO.)

... et [4] meus me alipta [5] faucibus urgebat [b]. Sed

* *M.* Arbor catachanna.

a Sic fere Liuius I. 1. *cui Ascanium parentes dixere nomen*. *b* Ita cod. Nisi forte scribendum est *unguebat*.

1 Cum Antonino Pio, quem Capitolinus in eius uita cap. XI ait *uindemias priuati modo cum amicis egisse*.

2 Ad Pompeium Falconem extant plures Plinii epistulae. Ad eundem tradit Ulpianus dig. XXVIII. 3. 6. ff. 7 scriptam ab Hadriano epistulam de casibus infecti testamenti.

3 Nomen arboris in latina lingua nouum et punicae, ut uidetur, originis. Plinii uerba XVII. 15 de hac arbore loquentia notauit ill. Nieb. *Tot modis insitam arborem uidimus iuxta tiburtes Tullias* (num *tilias?*) *omni genere pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio bacis, aliunde uite, ficis, piris, punicis, malorumque generibus. Sed huic breuis fuit uita*. Sic de eadem arbore rursus loquitur Fronto in fragm. de orat.

4 Quoniam haec acephala epistula in alio est codicis folio, idcirco eam a superiore fragmento separandam curaui, quia consulis salutatione clausula caret, ut et sequentes epistulae usque ad libri finem, quae omnes continuae sunt post hanc: ideoque et haec statim post depositum consulatum a Frontone scripta uidetur.

5 Cicero ad famil. I. 9: *salu-*

quae, inquis, fabula? Ut pater meus a uineis domum se recepit, ego solito more equom inscendi, et in uiam profectus sum, et paululum prouectus. Deinde ibi in uia sic oues multae conglobatae adstabant, ut [a] locus solitarius, et canes quattuor, et duo pastores, sed nihil praeterea. Tum pastor unus ad alterum pastorem, postquam plusculos equites uidit, uide tibi [b] istos equites, inquit, nam illi solent maximas rapinationes [c] facere. Ubi id audiui, calcar equo subringo, ecum [d] in ouis inigo. Oues consternatae disperguntur: aliae alibi palantes balantesque oberrant. Pastor furcam intorquet; furca in equitem, qui me sectabatur, cadit. Nos aufugimus. Eo pacto qui metuebat ne oues amitteret, furcam perdidit. Fabulam existimas? res uera est. At [e] etiam plura erant quae de ea re scriberem, nisi iam me nuntius in balneum arcesseret. Uale, mi magister dulcissime, homo honestissime et rarissime, suauitas et caritas et uoluptas mea.

XVI. MAGISTRO MEO.

Gratia minor effecit [f] quod Gratia maior [1] fe-

a Ita cod. nisi mauis *et*. *b* Cod. *uidebitibi*. *c* *Rapinatores* dederat Nonius ex Varrone et Lucilio; nunc ·M· Aurelius etiam *rapinationes*. *d* Ita cod. pro *equum*. *e* Cod. *ad*. *f* Cod. *minorefecit*; neque tamen legendum arbitror *minore fecit*, sed *minor effecit*. Est autem *effecit* fortasse pro *efficit*, *e* pro *i* prisco scribendi modo.

tis medici, aliptae etiam uirium et coloris rationem haberi uolunt.

1 Intellige uxorem filiamque Frontonis. Infra lib. IIII. 6, uxor dicitur simpliciter Gratia, filia uero Gratia minuscula. Equidem, ut obseruat Oliuerius ad marm. pisaur. inscr. LXIX, more romano filia dicenda fuisset potius

cit; et sollicitudinem nostram uel interim minuat uel iam omnino detergeat. Ego tibi de patrono meo ·M· Porcio gratias ago, quod eum crebro lectitas. Tu mihi de ·C· Crispo timeo ut umquam gratias agere possis: nam uni ·M· Porcio me dedicaui atque despondi atque delegaui. Hoc etiam ipsum ATQUE unde putas? ex ipso furor [a]. Perendinus dies meus festus erit, si certe tu uenis. Uale, amicissime et rarissime homo, dulcissime magister [b]. Die [c] senatus huius magis hic futuri, quam illuc [d] uenturi uidemur. Sed utrumque in ambiguo est. Tu modo perendie ueni, et fiat quod uolt. Semper mi uale, animus meus. Mater mea te tuosque salutat.

XVII. ·M· CAESAR [e] MAGISTRO SUO.

Tu cum sine me es Catonem legis: at ego, cum sine te sum, causidicos in undecimam horam audio. Equidem uelim istam noctem, quae sequitur, quam breuissimam esse. Tanti est minus lucubrare, ut te maturius uideam. Uale, mi magister dulcissime. Mater mea te salutat. Spiritum uix habeo, ita sum defessus.

a Cod. *furore*. Et quidem in ipso codice fortasse deleta est *e*. *b* Desunt duo haec uerba in ed. mediol. *c* Cod. *de*; quod si retines, subintelligendum aut addendum uidetur *consulto*. *d* Schedae *illic*. *e* Verba ·*M*· *Caesar* a me adduntur; puto enim fuisse in codice, licet fortasse oblitterata: alioqui Marcus diceret *magistro meo*.

Cornelia a patre (non uero *Aufidia* a uiro, ut Antonius Augustinus falso putauit:) sed tamen etiam Marcus unam e filiabus appellauit *Cornificiam* a sorore sua *Cornificia*; aliisque item filiabus uaria nomina imposuit.

XVIII. ·M· CAESAR [a] MAGISTRO SUO SALUTEM DICIT.

Profecto [b] ista tua benignitate magnum mihi negotium peperisti. Nam illa cottidie tua Lorium [c] [1] uentio, illa in serum expectatio . . .

a Heic item apparet necessaria esse uerba *·M· Caesar*, quae in oblitteratione codicis latent, ut meae me schedae docent. *b* Cod. *proficio*. *c* Ita schedae. Olim edidi *in Lorium*.

1 Lorium Antonini Pii uilla, ubi etiam extinctus est, ad duodecimum ab urbe lapidem, inter Romam et Alsium. Vide Capitol. in Pio cap. XII, Antonin. itiner. p. 290. Eutrop. breuiar. VIII. 4. E uilla Lorio scripsit ·M· Aurelius ad smyrnaeos mystas epistulam graecam, quam laudo lib. I. ad ·M· Antoninum Augustum ep. III.

QUI SEQUUNTUR LIBB. III. IIII. V.
AD ·M· CAESAREM,
ITEM LIBER I AD ANTONINUM IMP.,
SUNT INEDITI IN CODICE VATICANO.

M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ·M· CAESAREM

ET INVICEM

LIBER III.

I. (CAESARI SUO FRONTO.)

... *Oratio*, *nisi grauitate* uerborum honestatur, fit plane inpudens atque inpudica [1]. Denique idem tu, quom in senatu uel in contione populi dicendum fuit, nullo uerbo remotiore usus es, nulla figura obscura aut insolenti: ut qui scias eloquentiam Caesaris tubae similem esse debere, non tibiarum, in quibus minus est soni, plus difficultatis * [2].

II. AURELIUS CAESAR FRONTONI SUO SALUTEM.

SAEPE te mihi dixisse scio, quaerere te quid maxime faceres gratum mihi: id tempus nunc adest; nunc amorem erga te meum augere potes, si augeri

* *M.* Eloquentia Caesaris tubae debet similis esse non tibiae, ubi minus soni plus difficultatis est.

1 Confer lib. II. 1. p. 34.

2 Ergo in hac epistula egit Fronto de elocutione seu de eloquentia.

potest . Adpropinquat [a] cognitio , in qua homines non modo orationem tuam [1] benigne audituri , sed indignationem maligne spectaturi uidentur . Neque ullum uideo qui te in hac re monere audeat [b] : nam qui minus amici sunt malunt te inspectare incostantius agentem ; qui autem magis amici sunt , metuunt ne aduersario tuo amiciores esse uideantur , si te ab accusatione eius propria tua [c] abducant : tum autem siquod tu in eam rem dictum elegantius meditatus es [d] , per silentium dictionem auferre tibi non sustinent . Adeo siue tu me temerarium consultorem , siue audacem puerulum , siue aduersario tuo beniuolentiorem esse existimabis ; non propterea , quod rectius esse arbitrabor , pedetemptius tibi consulam . Sed quid dixi consulam ? qui id a te postulo et magnopere postulo et me , si inpetro , obligari tibi repromitto . Et dices : quid ? si lacessitus fuero , non eum simili dicto remunerabo ? At ex eo tibi maiorem laudem quaeris , si nec lacessitus , quicquam responderis . Uerum si prior fecerit, respondenti tibi utcumque poterit ignosci : ut autem non inciperet , postulabi [e] ab eo , et impetrasse [f] me credo . Utrumque enim uestrum pro suis quemque meritis diligo [2] : et scio illum quidem in aui mei ·P· Caluisii [3] domo eruditum , me au-

a Ita 2. manu ; at 1. *atpropinquat* ; ut in cod. de rep. *atpellat* . *b* Ita scribitur 2. manu ; at 1. *audeant* . *c* Ita cod. *d* Cod. *ts* . *e* Ita cod. pro *postulaui* . *f* Ita cod. *im*, at superius *in* .

1 De hac aduersus Herodem oratione cf. pp. 166. 194.

2 Quanta patientia Herodem tulerit Marcus, narrat Philostratus in Herodis uita .

3 Caluisius Tullus , bis consul , Domitiae Caluillae pater. Capitol. in Marco cap. I. Confer de P. Caluisio Tullo lapidem apud cl. Marinium fr. Arual. p. 129, de Domitio Tullo Plinium ep. VIII. 18.

tem aput te eruditum: propterea maximam curam in animo meo habeo uti quam honestissime negotium istud odiosissimum transigatur. Opto ut consilium conprobes; nam uoluntatem conprobabis. Ego certe minus sapienter magis scripsero, quam minus amice tacuero. Uale, mi Fronto carissime et amicissime.

III. DOMINO MEO CAESARI FRONTO.

Merito ego me deuoui tibi, merito fructus uitae meae omnis in te ac tuo parente constitui. Quid fieri amicius, quid iucundius, quid uerius potest? Aufer ista, obsecro, puerulum audacem aut temerarium consultorem. Periculum est plane ne tu quicquam pueriliter inconsulte suadeas! Mihi crede, si tu uis; si minus, egomet mihi credam, seniorum a te prudentiam exsuperari. Denique in isto negotio tuum consilium canum et graue, meum uero puerile deprendo. Quid enim opus est aequis et iniquis spectaculum praebere? Siue sit iste Herodes uir frugi et pudicus, protelarei [a] conuiciis talem a me uirum, non est uerum [b]; siue nequiam et inprobus est, non aequa mihi cum eo certatio, neque idem detrimentum [c] capitur. Omnis enim cum polluto conplexus, tametsi superes, commaculat. Sed illud uerius est, probum uirum esse quem tu dignum tutela tua iudicas. Quod si umquam scissem, tum me di omnes male adflixint, si ego uerbo laedere ausus fuissem

a Ita 1. manu; at 2. *protelari*. b Ita cod. pro *aequum* seu *rectum*; ut etiam alii auctores loquuntur. c Cod. *detrimenu*, quae scriptura est proxima τῷ *detrimenti*.

quemquam amicum tibi. Nunc me uelim pro tuo erga me amore, quo sum beatissimus, in hac etiam parte consilio iuues. Quin nihil extra causam dicere debeam, quod [a] Heroden laedat [b], non dubito: sed ea quae in causa sunt; autem [c] sunt atrocissima; quemadmodum tractem, id ipsum est quod addubito et consilium posco. Dicendum est [d] de hominibus liberis crudeliter uerberatis et spoliatis, uno uero etiam occiso: dicendum est de filio impio et precum [e] paternarum inmemore [1]: saeuitia et auaritia exprobranda: carnifex quidam Herodes in hac causa est constituendus. Quod si in istis criminibus, quibus causa nititur, putes [f] debere me ex summis opibus aduersarium urgere et premere, fac me, Domine optime et mihi dulcissime, consilii tui certiorem. Si uero in his quoque remittendum aliquid putas; quod tu suaseris, id optimum factum ducam. Illud quidem, ut dixi, firmum et ratum habeto, nihil extra causam de moribus et cetera eius uita me dicturum. Quod si tibi uidebitur seruire me causae debere, iam nunc admoneo ne me inmoderate usurum quidem causae occasione: atrocia enim sunt crimina et atrociter dicenda. Illa ipsa de laesis [g] et spoliatis hominibus ita a [h] me dicentur ut fel et bilem sapiant: sicubi graeculum et indoctum dixero, non erit interneciuum.

a Ita 1. manu; at 2. *quod in*. *b* Cod. *ledat*. *c* Ita cod. pro *sunt autem*, siue errore scribendi, siue ob uitandum concursum eiusdem uocis *sunt*. d *Est* superadditur 2. manu. *e* Cod. *praecum*. *f* Ita cod. 2. manu; at 1. *putas*. *g* Cod. *lesis*. *h* Cod. *ad*, sed ibidem *d* deleta.

1 Apud Philostratum in uita Herodis legimus, huic filium fuisse stolidum, ebriosum, uesano amori deditum; atque idcirco patri inuisum, ita ut eum exheredauerit.

Uale, Caesar; et me, ut facis, ama plurimum. Ego uero etiam littèrulas tuas disamo [a]: quare cupiam, ubi quid ad me scribes, tua manu scribas.

IIII. HAUE DOMINE.

Clausa iam et obsignata epistula priore, uenit mihi in mentem fore uti et qui causam hanc agunt; acturi autem conplures uidentur, dicant aliquid in Heroden inclementius: cui rei quemadmodum me unum putas prospicere [b]? Uale, Domine, et uiue, ut ego sim beatus. Acturi uidentur Capreolus [1], qui nunc abest, et Marcianus noster [2]: uidetur [c] etiam Uillianus [3].

V. HAUE MI FRONTO CARISSIME.

Iam hinc tibi, mi Fronto carissime, gratias ago habeoque, cum consilium meum non tantum non repudiasti, sed etiam conprobasti. De iis autem quae per

a Cod. *dis. amo*, interiecto puncto. Ego uero tollendum punctum existimaui, faciendumque uerbum *disamo* ut *discupio*, *dispereo*. Secus nulla loci sententia est. Immo melior mihi emendatio suppetit *dissauiari cupiam* (aut *cupio*). *Ubi quid* etc. Vel *dissuauiaui* (ut *suauiaui*). *Quare cupio, ubi* etc. *b* Ita 2. manu; at 1. *prospice*. *c* In cod. bis scribitur *uidetur*, sed prius deinde ibidem expungitur.

1 Ad Capreolum iuniorem extat Symmachi epistula VIII. 7. Huius senioris notitiam nondum reperi. Est etiam Capreolus nomen africani episcopi, nempe karthaginiensis, de quo uide Morcellium Afric. ch. ad an. Ch. CCCCXXIX sqq.

2 Aelius Marcianus iurisconsultus in digestis saepe laudatur. Fronto uidetur hunc dicere ciuem, uel certe amicum, suum. Ad eundem proconsulem Baeticae extat Pii rescriptum dig. I. 6. 2.

3 Ita cod. non *Iulianus*. Quis autem hic fuerit *Villianus* causidicus, quaerendum superest: id quidem nomen accedit ad illud *Viuiani* iurisconsulti.

litteras amicissimas tuas consulis, ita existimo: omnia quae ad causam, quam tu egeris [a] adtinent, plane proferunda [b]: quae ad tuas proprias adfectiones adtinent, licet iusta et prouocata sint, tamen reticenda. Ita neque fidem in negotio pannychio [1] neque modestiam in existimatione tua laeseris [c] ... me .. tis .. lis ceteri mihi .. tam .. et dicant quae .. una haec cura maxime exercet, nequid tu tale dicas, quod tuis moribus indignum negotio inuite circumstantibus repraehensibile [d] uideatur esse. Uale [e] mihi Fronto carissime et iucundissime mihi.

VI. DOMINO MEO.

Ita faciam, Domine quod ad haec nomina; quod ad uitam ut te uelle intellexero [f] .. faciam; teque oro et quaeso ne umquam quod a me fieri uolueris ... sed ut nunc .. suades, ita .. e umquam aduersus uoluntatem tuam quicquam incipiam. Malim etiam [g] ... causa sunt, singillatim sunt. Ut Ciceronis modum proferamus. Nam cum in tantulum [h] id [i] consultum cogunt uersu cupio, praesertim qu [k] ... sed pugna mi .. hoc modo transigi possit. Quod si agemus per-

a Cod. *eris*. *b* Ita cod. 1. manu; at 2. *proferenda*. *c* Desiderantur pauca uerba in sequentibus lacunis, ubi Marcus dixisse uidetur se minus laborare quid alii causidici maledicturi sint, dummodo Frontoni nihil praeter dignitatem oranti excidat. *d* Ita saepe lego cum diphth. in antiquis codd. Tamen in epistula sequente scribitur *reprehendo*. *e* Tota haec clausula scribitur 2. manu. *f* Supple unum uerbum. Ita et mox inferius. *g* Supple duos prope uersus. *h* Dubitabam num in codice esset *infantulum* an *in tantulum*. *i* Ita cod. 2. manu *id*; at 1. *uel*. *k* Heic et in sequentibus pauca uerba desiderantur.

1 Vocabulum uidetur in responsione explicare Fronto cum dicit, *si agemus perpetuis orationibus*. Ceterum Marcum litibus audiendis noctes etiam impendisse scimus. Fronto ep. als. III, Dio. LXXI. 6, Capitol. in M. cap. X.

petuis orationibus, licet extra causam nihil progrediar, tamen et oculis acrioribus et uoce uehementi et uerbis grauibus utendum . . autem . . hinc digito irato quod . . hominem tuum . . . Sed difficile st [a] ut istud ab eo inpetrari possit: dicitur enim cupidine agendi flagrare. Nec reprehendo tamen ne hoc quidem se .. ne tibi ipsa illa .. in causà .. nt infestius pro .. uideatur. Uerum et ipse suades in primis fidei parendum: et si armis uel palaestrica [b] lu*das*, ne has quidem ludicras exercitationes sine contentione confici posse .. et .. et .. facundior . . laudaui beatius opicum tuum.

VII. MAGISTRO MEO.

Quom tu quiescis et quod commodum ualetudini sit facis, tum me recreas. Et libenter et otiose age. Sentio ergo recte fecisti, quod brachio curando operam dedisti. Ego quoque hodie a septima in lectulo nonnihil legi: nam εἰκόνας decem ferme expediui. Nona te socium et optionem mihi sumo: nam minus secunda fuit in persequendo mihi. Est autem quod in insula Aenaria intus lacus est: in eo lacu alia insula, et eo quoque inhabitatur. ἔνθε [c] μὴν [d] δ' εἰκόνα ποιεῦμεν. Uale dulcissima anima, Domina mea te salutat.

VIII. DOMINO MEO.

Imaginem, quam te quaerere ais, meque tibi socium ad quaerendum et obtionem [e] sumis, num

a Ita cod. cum aphaeresi, ut saepe in codice Ciceronis de rep. Tamen 2 manus fecit *est*. *b* Cod. *palestrica*. *c* Ita lego in cod. *d* Ita legere mihi uideor. *e* Ita cod. per *b*, quum paulo ante fuerit per *p*.

moleste feres si in tuo atque in tui patris sinu id fictum [a] quaeram? Ut illa in mari ionio siue [b] tyrrenico, sin [c] uero potius in hadriatico mari, seu [d] quod aliud est mare, eius nomen maris addito [1]. Igitur ut illa in mari insula Aenaria fluctus maritimos ipsa accipit atque propulsat, omnemque uim classium, praedonum, ueluarum [e], procellarum ipsa perpetitur; intus autem in lacu aliam insulam protegit ab omnibus periculis ac difficultatibus tutam; omnium uero deliciarum, uoluptatumque participem. Namque illa intus in lacu insula aeque undis alluitur [f], auras salubris aeque accipit, habitatur aeque, mare aeque prospectat. Item pater tuus imperii romani molestias ac difficultates ipse perpetitur, te tutum intus in tranquillo sinu suo socium dignitatis gloriae bonorumque * omnium participem tutatur. Hac imagine multimodis uti potes ubi patri tuo gratias ages, in qua oratione locupletissimum et copiosissimum te esse oportet. Nihil est enim quod tu aut honestius aut uerius aut libentius in omni uita tua dicas, quam quod ad ornandas patris tui laudes pertinebit. Postea ego quamcumque εἰκόνα [g] huc addidero, non aeque placebit tibi, ut haec quae ad patrem tuum pertinet: tam hoc

---

* *M* In alio honorum.

---

a Cod. 1. manu *futurum*; 2. *fictum* aut *factum*. *b* Cod. 1 manu *sine*. *c* Cod. 2. manu *siue*. *d* Cod. *sequod*, tum uidetur factum *seu quod*. *e* Ita cod. pro *beluarum*. Confer Cic. de rep. III. II. cum additamentis. *f* Ita 2. manu; at 1. *alitur*. *g* Cod. ικονα.

1 Num Fronto respicit ad geographorum quandam de situ Aenariae discordiam, quam uidesis apud Cellarium?

scio quam tu nouisti [a]. Quam ob rem ipse aliam εἰκόνα nullam adiciam, sed rationem qua tute quaeras ostendam. Et amem te [b]; tu quas εἰκόνας in eandem rem demonstrata [c] ratione quaesiueris et inueneris, mittito mihi; ut, si fuerint scitae atque concinnae, gaudeam.

Iam primum quidem illud scis, εἰκόνα ei rei adsumi ut aut ornet quid, aut deturpet, aut aequiperet, aut deminuat, aut ampliet, aut ex minus credibili credibile efficiat. Ubi nihil eorum usus erit, locus εἰκόνος non erit. Postea ubi re proposita eimaginem [d] scribes, ut si pingeres, insignia [e] animaduerteres eius rei cuius imaginem pingeres; item in scribendo facies. Insignia autem cuiusque rei multis modis eliges, τὰ ὁμογενῆ, τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὅλα, τὰ μέρη, τὰ ἴδια, τὰ διαφορα, τὰ ἀντικείμενα, τὰ ἑπόμενα καὶ παρακολουθοῦντα, τὰ ὀνόματα [f], τὰ συμβεβηκότα, τὰ στοιχεῖα, et fere omnia ex quibus argumenta sumuntur: de quibus plerumque audisti cum Θεοδώρου [1] locos, ἐπιχειρήματα, tum [g] tractaremus. Eorum siquid memoriae tuae elapsum est, non inutile erit eadem nos denuo detractare. Tibi tempus aderit in hac εἰκόνι [h], quam de patre

a Verba *tam hoc scio quam tu nouisti* adduntur secunda manu. b Verba *et amem te* adduntur secunda manu, scilicet pro *amabo te*. c Cod. *demonstra*. d Ita cod. *ei* pro *i*. e Cod. *insigni* ob sequentem *a*. f Post ενοματα scribitur in codice οιορο, tum deletur. g Ita cod. Videtur autem dicendum *ἐπιχειρημάτων tractaremus*. h Notemus sextum casum litteris graecis scriptum.

1 Intellige Theodorum vel byzantium uel gadareum. De his rhetoribus legesis Cic. Brut. XII, orat. XII; Strabonem XII. p. 1101; Suetonium Tib. LVII; Iuuenalem VII. 177; Quintil. inst. III. 1, Senecam suas. III, controu. II. 9, Fortunatianum, Augustinum, et Rufinum in rhet. uet.

tuo teque depinxi. ἕν τι τῶν συμβεβηκότων[a] ἔλαβον τὸ ὅμοιον τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἀπολαύσεως. Nunc tu per hasce uias ac semitas, quas supra ostendi, quae[res] qu[o] nam modo Aenariam commodissime uenias. Mihi dolor cubiti haud multum sedatus est [1]. Uale, Domine, cum ingenio eximio. Dominae meae matri tuae dic salutem. Τὴν δὲ ὅλην τῶν εἰκόνων τέ[χν]ην alias diligentius et subtilius persequemur; nunc capita rerum attigi.

VIIII. HAUE MI MAGISTER OPTIME.

Scio natali die quoiusque pro eo quoius is dies natalis est, amicos uota suscipere [2]; ego tamen quia te iuxta ac [b] memet ipsum amo, uolo hac die, tuo natali, mihi bene precari [c]. Deos igitur omnis, qui usquam gentium uim suam praesentem promptamque [d] hominibus praebent, qui uel somniis [e] uel mysteriis uel medicina uel oraculis usquam iuuant atque pollent; eorum deorum unumquemque mihi uotis aduoco, meque pro genere cuiusque uoti in eo loco constituo, de quo deus ei rei praeditus [3] facilius exaudiat. Igitur iam primum Pergamei [f] arcem ascendo et

a Cod. τυμβεβηκοτων. *b* Cod. *aut*. *c* Cod. *praecari*. *d* Cod. *quem* pro *que*. *e* Ita 2. manu; at 1. *somnis*. *f* Ita cod. *e* littera super *i* addita.

1 Confer ep. VII.

2 Censorinus cap. II: *nunc quoniam de die natali liber inscribitur, a uotis auspicia sumantur*. Idem Censorinus cap. III adhuc imitatur hanc Marci epistulam.

3 Haec locutio alibi quoque apud Frontonem est, nempe *Mercurius nuntiis praeditus*. Item apud Apuleium de Deo Socr. ed. Elm. p 50, ubi sermo fit de daemone qui *homini cuique praeditus est*.

Aesculapio supplico [1], uti ualetudinem magistri mei bene temperet uehementerque tueatur. Inde Athenas degredior, Mineruam genibus nixus obsecro atque oro, siquid ego umquam litterarum sciam, ut id potissimum ex Frontonis ore in pectus meum commigret. Nunc redeo Romam, deosque uiales et promarinos uotis inploro, ut mihi omne iter tua praesentia comitatum sit, neque ego tam saepe tam saeuo desiderio fatiger. Postremo omnis omnium populorum praesides deos, atque ipsum lucum [a], qui Capitolium montem strepit [b] [2], quaeso tribuat hoc nobis, ut istum diem, quo mihi natus es [c], tecum, firmo te laetoque, concelebrem. Uale, mi dulcissime et carissime magister. Rogo, corpus cura, ut quom uenero uideam te. Domina mea te salutat.

X. DOMINO MEO.

Omnia nobis prospera sunt, quom tu pro nobis optas: neque enim quisquam dignior alius te, qui a dis quae petii inpetret; nisi quod ego cum pro te precor [d], nemo alius te dignior est pro quo impetretur [e]. Uale, Domine dulcissime. Dominam saluta.

a Cod. *locum*. b Nota *strepo* cum accusatiuo casu; unde confirmatur controuersa Liuii syntaxis II. 45. c Cod. *est*, sed *t* ibidem expuncta. d Cod. *praecor*. e Ita cod. per *im*; at paulo ante per *in*.

1 Aesculapii templum pergamenum et sacra memorat Pausanias III. 26: Aesculapii asylum apud Pergamum Tacitus annal. III. 63. Ex hac epistula constat id templum fuisse in Pergami arce.

2 Intellige lucum Bellonae aut nemus Argileti. Praeterea Liuius VI. 20 nos docet M. Manlii domum fuisse olim in area, ubi postea aedes et officina Monetae fuit, nempe in Capitolio. Atqui Cicero pro domo cap. XXXVIII aream illam manlianam duobus lucis conuestitam demonstrat.

XI. DOMINO MEO.

Gratia ad me heri nocte uenit. Sed pro Gratia mihi fuit, quod tu gnomas [1] egregie conuertisti: hanc quidem, quam hodie accepi, prope perfecte; ut poni in libro Sallustii possit; nec discrepet aut quicquam decedat. Ego beatus, hilaris, sanus, iuuenis denique fio, quom tu ita proficis. Est graue quod postulabo; sed quod ipse mihimet [a] profuisse memini, non potest [b] quin a te quoque [c] postulem. Bis et ter eandem conuertito, ita ut fecisti in illa gnome breuicula. Igitur longiores quoque bis ac ter conuerte nauiter, audacter: quodcumque ausus fueris, cum isto ingenio perficies. At enim cum labore laboriosum quidem negotium concupisti, sed pulcrum [d] et re[ctum] et paucis impetratum. De [e].. in me re.. *fa*bula d... perfecte absolberis [f]. Plurimum tibi in oratione facienda... tum certe quidem cottidie... ex Iugurtha aut ex Catilina [2]. Diis propitiis quom Romam reuerteris, exigam a te de[nuo uer]sus diurnos. Dominam matrem tuam saluta.

a Cod. *mihi et*. *b* Ita cod. *potest* absolute pro *potest fieri*; euiusmodi exempla in auctoribus non desunt. *c* Cod. *quodque*. *d* Ita cod. sine *h*. *e* In sequentibus lacunis haud multa uerba perierunt. *f* Ita cod. pro *absolueris*.

1 Gnome, seu sententia, ab auctore ad Heren. IV. 17 definitur: *oratio sumpta de uita, quae aut quid sit aut quid esse oporteat in uita breuiter ostendit*. Confer Quintilianum inst. VIII. 5.

2 Loquitur Fronto de excerptis aut de imitatione Sallustii.

XII. MAGISTRO MEO.

Duas per id tempus epistulas tuas accepi. Earum altera me increpabas, et temere sententiam scripsisse arguebas: altera uero tuere studium meum. Laudet[a] te Baius[1]. Adiuro tamen tibi meam, meae matris, tuam salutem, mihi plus gaudii in animo coortum esse illis tuis prioribus litteris: me saepius exclamasse inter legendum, o me felicem! Ita ne dicet aliquis felicem te, si est qui te doceat quomodo γνώμην sollertius, dilucidius, breuius, politius scribas? non hoc est quod me felicem nuncupo. Quid est igitur? quod uerum dicere ex te disco[b]. Ea res uerum dicere prorsum diis hominibusque ardua: nullum denique tam ueriloquum oraculum est quin aliquid ancipitis uel obliqui uel inpediti habeat, quo inprudentior inretiatur. Et[c].. olunt captiosum dictum opinatus captionem post tempus ac neget .. sen .. tua .. a tantum .. errore quantum .. atius u .. confestim ipsam .. am ostendunt sine fraude et inuentis uerbis. Itaque haberem et tibi gratias agerem siue ... simul et audire uerum me doces. Duplex igitur . . ne ualeam set re quom tibi .. exp .. nisi . . qui sint . . tamen mihi minorem gloriam tum .. die . . uacui [l]icuit me . . bene et .. excerpere . . paulatim .. n mi .. est enim .. qui. laborem hic rect ..

a Cod. *laudent*. b Verba *ex te disco* scribuntur posteriore manu. c In sequentibus lacunis usque ad epistulae finem periit paginae pars minus dimidia.

1 Videtur legendum *Bauius*. Iam Bauius est malus poeta apud Virg. ecl. III. 90; malus autem comoedus apud Symmachum ep. X. 2: quamquam hoc postremo loco quidam legere malunt *Ambiuium* quam *Bauium*.

oria per ... Uale mi .. ne .. et optime .. optime orator sic m .. uenisse gaudeo. Domina mea te salutat.

XIII. DOMINO MEO.

Quod poetis concessum est ὀνοματοποιεῖν, uerba [a] noua fingere, quo facilius quod sentiunt exprimant, id mihi necessarium est ad [b] gaudium meum expromendum. Nam solitis et usitatis uerbis non sum contentus: ita a[man]tius gaudeo, quam ut sermone uolgato significare laetitiam animi mei possim; tot mihi a te in tam pau[cis diebus] epistulas scriptas, easque tam eleganter, tam amice, tam blande, tam effuse, tam fraglanter conpositas; cum clam tot negotiis, quot [c] officiis, quot [d] rescribendis per prouincias litteris destringerere [e]. At enim proposueram; nihil enim mihi a te occultum aut dissimulatum retinere fas est; ita, inquam, proposueram uel desidiae culpam a te subire rarius scribendo tibi, potius quam te multis rebus occupatum epistulis meis onerarem, et ad rescribendum prouocarem; quom tu cotidie ultro scripsisti mihi. Sed quid dico [f] cotidie? ergo iam hic mihi ὀνοματοποιΐας [g] opus est. Nam cotidie foret, si singulas epistulas per dies singulos scripsisses;
*Q. VII. quom uero plures epistulae sint quam dies *, uerbum istud cottidie [h] minus significat. Nec est, Domine, quod mihi tristior sis, cur omnino ueritus sim ne tibi litterae meae crebriores oneris [i] essent: nam quo

a Cod. bis *uerba*. b Cod. *at*. c Cod. *quod*: d Cod. *quod*. Num utroque loco scribendum *tot*? e Ita cod. 2. manu; at 1. *destringere*. f Cod. *quod ego*, saltem 1. manu. g Cod. ονοματοποιας. h Ita cod. at alibi per unicam *t*. i Ita cod., non *oneri*.

mei amantior es, tanto me laborum tuorum parciorem, et occupationum tuarum modestiorem [a] esse oportet. Quid est mihi osculo tuo suauius? ille mihi suauis odor [1], ille fructus in tuo collo atque osculo situs est. Adtamen [b] proxime cum proficiscerere, cum iam pater tuus uehiculum conscendisset, te salutantium et exosculantium turba diutius morareretur, prope fuit [c] ut [d] te solus ex omnibus non conplecterer nec exoscularer. Item in ceteris aliis rebus omnibus, numquam equidem mea commoda tuis utilitatibus anteponam; quin, si opus sit, meo grauissimo labore atque negotio tuum leuissimum otium [e] redimam. Igitur cogitans quantum ex epistulis scribendis laboris caperes, proposueram parcius te appellare; quom tu cotidie scripsisti mihi [2]: quas ego epistulas quom acciperem, simile patiebar quod amator patitur, qui delicias suas uideat currere ad se per iter asperum et periculosum. Namque is simul aduenientem [f] gaudet, simul periculum ueretur [g]. Unde displicet mihi fabula histrionibus celebrata, ubi amans amantem puella iuuenem nocte lumine accenso stans in turri natantem in mare [h] opperitur. Nam ego potius te caruero, tametsi amore tuo ardeo, potius [i] quam te ad hoc noctis natare tantum profundi patiar; ne luna occidat, ne uentus lucernam interemat [k], ne quid tibi ex frigore inpliciscar; ne

a Cod. *modest:orum*. Notemus autem *modestus* cum genitiuo casu. Plautus trinumm. IV. 1. 12. construit cum datiuo. *b* Ita cod. *c* Cod. *profuit*, quam lectionem ita emendare ausus sum. *d* Cod. *et*. *e* Cod. *et otium*; sed *et* uidetur deleta. *f* Ita legere mihi uideor potius quam *aduenientē*. *g* Cod. *uenerctur*. *h* Ita cod. *i* Ita in cod. repetitur *potius*. *k* Ita cod.

1 Sic loquitur in sacris bibliis pater filium osculans. Genes. XXVII. 27. Confer et ep. tertiam alsiensem.

2 Molesta prope repetitio, ut lib. I. 6. p. 15.

fluctus, ne uadus, ne piscis aliquo noxsit [a]. Haec oratio amantibus decuit, et melior et salubrior fuit; non alieno capitali periculo sectari uoluptatis usuram breuem ac paenitendam. Nunc ut a fabula ad uerum conuertar, id ego non mediocriter aucxius [b] eram ne [c] necessariis laboribus tuis ego insuper aliquod [d] molestiae atque oneris inponerem, si praeter eas epistulas, quas ad plurimos necessario munere cotidie rescribis, ego [e] quoque ad rescribendum fatigarem. Nam me carere omni fructu amoris tui malim, quam te ne minimum quidem incommodi uoluptatis meae gratia subire.

XIIII. MAGISTRO MEO.

Epistula Ciceronis mirifice adfecit animum meum. Miserat Brutus Ciceroni librum suum corrigen*dum* [1] ...

Desiderantur paginae duae.

XV. (DOMINO MEO.)

.... molliantur, atque ita efficacius sine ulla ad animos offensione audientium penetrent. Haec

a Verba *inpliciscar*, *uadus* et *noxsit* repetuntur in margine ut notabilia. Postremum tamen in margine scribitur *noxit*. Verumtamen scriptura *xs* prostat Romae in marmore pamphiliano, nempe *P. Tudicius Felixs*. *b* Ita cod. *c* In cod. desideratur *ne*, utpote absorptum a sequente. *d* Cod. 1. manu *aliquo*; 2. *aliquod*. Sic non semel apud Cic. de rep. *quod* pro *quid*. *e* *Ego* uidetur repetitum in codice.

1 Intelligit Marcus orationem Bruti post Caesaris necem habitam in concione capitolina. Hanc ad se missam a Bruto corrigendam haud ambitiose, ante quam ederet, ait Cicero ad Att. xv. 1. 3. 4; qui quidem, etsi id scriptum a proprio dicendi genere differebat, tamen ornandum laude summa, nedum corrigendum putavit. Hanc, inquam, a Marco intelligi orationem Bruti puto, potius quam eiusdem librum de virtute, quem

sunt profecto quae tu putas obliqua et insincera et anxia [a], et uerae amicitiae minime adcommodata. At ego sine istis artibus omnem orationem absurdam et agrestem et incognitam [b], denique inertem atque inutilem puto. Neque magis oratoribus arbitror necessaria eiusmodi artificia quam philosophis [c]. In ea [d] re non oratorum domesticis, quod dicitur, testimoniis utar, set [e] philosophorum eminentissimis, poetarum uetustissimis excellentissimisque, uitae denique cotidianae usu atque cultu, artiumque omnium experimentis. Quidnam igitur tibi uidetur princeps ille sapientiae simul atque eloquentiae Socrates *? huic enim primo ac potissimo testimonium aput [f] te denuntiaui; eo ne usus genere dicendi in quo nihil est oblicum [g], nihil interdum dissimulatum? Quibus ille modis Protagoram et Polum et Thrasymachum et sophistas ceteros uersare atque inretire solitus? quando autem aperta arte congressus est? quando non ex insidiis adortus? quo ex homine nata inuersa oratio uidetur, quam graeci εἰρωνείαν appellant *. Alcibiaden

* *M.* De Socrate.

* *M.* Princeps ille sapientiae simulque eloquentiae Socrates uersare et inretire solitus erat. Quando au-

a Ita cod. at superius *ancxius*. *b* Dic *inconditam*. *c* Ita 2. manu; at 1. *filosofis*. *d* Ita loquitur Fronto, sicuti lib. I. ep. 2. *eorum* pro *horum*. *e* Ita cod. *f* Ita cod. *g* Ita cod. ut Cicero de rep. *aecum*.

is misit seu inscripsit Ciceroni (de fin. I.3, tusc. V.1.); vel eiusdem item librum περὶ καθήκοντος, quem memorat Seneca. ep. xcv. Sane Marcus infra ep. xvii. Frontonis epistulam appellat *libellum*. Porro et epistulam Ciceronis, de qua loquitur Marcus, nullam e praedictis ad Atticum puto, sed egregiam aliquam et disertam ad ipsum Brutum (quae iamdiu uixerit) cum honorifico de illa oratione iudicio.

uero ceterosque adulescentis genere aut forma aut opibus feroces, quo pacto appellare adque adfari solebat? per iurgium, an per πολιτίαν? exprobrando acriter quae delinquerent, an leniter arguendo? Neque deerat Socrati profecto grauitas aut uis, quantum * cynicus Diogenes uolgo saeuiebat: sed uidit profecto ingenia partim hominum ac praecipue adulescentium facilius comi [a] adque [b] adfabili oratione leniri quam acri uiolentaque superari. Itaque non uiniis [c] neque arietibus errores adulescentium expugnabat, sed cuniculis subruebat: neque umquam ab eo auditores discessere lacerati, sed nonnumquam lacessiti. Est enim genus hominum natura insectantibus indomitum, blandientibus conciliatum. Quam ob rem facilius precaris [d] decedimus, quam uiolentis deterremur: plusque ad corrigendum promouent consilia quam iurgia. Ita comitati monentium obsequimur, inclementiae obiurgantium obnitimur [1].

XVI. DOMINO MEO.

Quod tu me putes somnum cepisse [e], totam

tem aperta arte congressus est? Ex hoc homine nata est inuersa oratio quae ironia dicitur.

* *M.* In alio quantam.

a Cod. *comiti*, mox expunctis litteris *ti*. *b* Ita cod. *c* Ita cod. *d* Cod. *praecaris* pro *praecariis* in textu, tum etiam in margine ubi sententia repetitur. Eiusmodi uero crasis in codice frontoniano rara, in politico codice Ciceronis frequentissima est. *e* Cod. *coepisse*.

1 Videtur mihi Fronto παλιλλογεῖν, cuius ipse uitii Lucanum insimulat in fragm. de orationibus.

paene noctem peruigilaui mecum ipse reputans, num forte nimio amore tui remissius et clementius delictum [a] aliquod tuum aestumarem? num tu ordinatior perfectior iam in eloquentia [b] [1] esse debueris, sed ingenio tuo uel desidia uel indiligentia claudat. Haec mecum anxie uolutans inueniebam te multum supra aetatem quanta [c] est, multum supra tempus quo operam his studiis dedisti, multum etiam supra opinionem meam, quamquam ego de te sperem inmodica, in eloquentiam [d] promouisse. Sed quo [e] mihi tum demum uenit nocte media in mentem, qualem ὑπόθεσιν scribas, nimirum ἐπιδεικτικὴν, qua nihil est difficilius. Cur? quia cum sint tria ferme genera ὑποθέσεων f δικανικῶν, cetera illa multo [g] sunt proniora, multifaria, procliua [h], uel campestria; τὸ ἐπιδεικτικὸν in arduo situm. Denique cum aeque tres quasi formulae sint orationis, ἰσχνὸν, μέσον, ἁδρὸν [2], prope nullus in epidicticis τῷ ἰσχνῷ locus, qui est in dicia [i] multum necessarius. Omnia ἐν τῷ ἐπιδεικτικῷ k ἁδρῶς [l] dicenda, ubique ornandum, ubique phaleris [m] uten-

a Cod. *dilectum*. *b* Cod. *in eloquentiam*; tum ibidem *m* deleta. *c* Cod. *quantus*, tum factum ibidem *quantum*. *d* Ita cod. *e* Ita cod. *f* Cod. υποθεσιν. *g* Cod. *multa*. *h* Ita cod. non *procliuia*. *i* Ita cod. pro *dica*. Sane huius uocabuli graecum quoque genitiuum usurpant Latini *dicis* (δίκης) pro *dicae*. Num scribendum heic *in iudiciis*? *k* Cod. mendose επυκικω. *l* Cod. αδρως immixta *d* littera latina. *m* Cod. 1. manu *phaleres*.

1 Loquitur Fronto de nupera oratione quam Marcus in senatu habuerat, ut e sequentibus epistulis constat, in qua parthicarum rerum mentio fuerat.

2 Consonat Gellius VII, 14: *genera dicendi probabilia sunt tria, quae Graeci χαρακτῆρας uocant, nominaque eis fecerunt apponi, ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Nos, quem primum posuimus, uberem uocamus, secundum gracilem, tertium mediocrem.* Confer etiam Quintilianum inst. XII. 10.

dum ; pauca τῷ μέσῳ χαρακτῆρι [a]. Meministi autem tu [b] plurimas lectiones, quibus usque adhuc uersatus es, comoedias atellanas [c], oratores ueteres ; quorum aut pauci, aut, praeter Catonem et Gracchum, nemo tubam inflat ; omnes autem mugiunt uel stridunt potius. Quid igitur Ennius egit, quem legisti ? quid tragoediae ad uersum sublimiter faciundum te iuuerunt ? Plerumque enim ad orationem faciendam uersus, ad uersificandum oratio magis adiuuat. Nunc nuper coepisti legere ornatas et pompaticas [d] [1] orationes : noli postulare statim eas imitari posse. Uerum, ut dixi, incumbamus, conitamur : me uade, me praede, me sponsore, celeriter te in cacumine eloquentiae sistam. Dii [e] facient, dei fauebunt. Uale, Domine, καὶ ἔλπιζε καὶ [f] εὐθύμει καὶ χρόνῳ καὶ ἐμπειρίᾳ πείθου. Matrem dominam saluta. Quom Persarum disciplinam memorares, bene battunt [g] ais.

XVII. HAUE MI FRONTO MERITO CARISSIME.

Intellego istam tuam argutissimam strofam [h], quam tu quidem benignissime repperisti ; ut quia laudando me, fidem propter egregium erga me amorem tuum non habebas [2], uituperando laudi fidem quaereres. Sed o me beatum qui a Marco Cornelio meo,

a Cod. χαρακτερι. *b* Cod. *te*. *c* Cod. *atellans*. *c* Ita cod. 2. manu ; at 1. *ponpaticas*. *e* Ita cod. quum alibi plerumque sit *di*, et mox *dei*. *f* Cod. εατιιζεναι. *g* *Batto* uel *battuo* est *uelitor*. *h* Hoc uocabulum repetitur in margine ut notabile.

1 Lege testimonium Claudiani Mamerti de pompatico genere frontonianae eloquentiae.

2 Confer epistulam graecam lib. I. p. 26.

oratore maximo, homine optimo, et laudari et repraehendi [a] dignus esse uideor! Quid ego de tuis litteris dicam benignissimis, uerissimis, amicissimis? uerissimis tamen usque ad primam partem libelli tui: nam cetera, ubi me conprobas, ut ait nescio quis graecus, puto Thucydides, τυφλοῦται [b] γὰρ τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον [1]. Item tu partim [c] meorum prope caeco amore interpretatus [d] es. Sed tanti est, me non recte scribere, et te nullo meo merito, sed solo tuo erga me amore laudare; de quo tu plurima et elegantissima ad me proxime scripsisti. Ego, si tu uolueris, ero aliquid. Ceterum litterae tuae id effecerunt, ut, quam uehementer me amares, sentirem. Sed quod ad ἀθυμίαν [2] meam attinet, nihilo minus adhuc animus meus [e] pauet et tristiculus est, nequid hodie in senatu dixerim propter quod te magistrum habere non merear. Uale mihi, Fronto; quid dicam, nisi amice optime?

XVIII. MAGISTRO SUO CAESAR SUUS.

In quantum me iuuerit lectio orationum ista-

a Ita cum diphth. secus ac superius. *b* Apud Hier. τυφλόν. *c* Cod. *patrim*; mox ibidem correcta metathesis. *d* Cod. *interpraetatus*; quae scriptura est constantissima in uetustis codd. *e* *Meus* additur 2. manu.

1 Theophrasto tribuit hoc dictum Hieronymus comm. in Os. prolog. lib. III: *quum apertum fautorem pro iure amicitiae esse te gaudeam, tacitum eruditionis tuae indicium pertimesco etc. quamquam et amor recipiat errorem, pulchrumque sit illud* Θεοφράστου, *quod Tullius magis ad sensum, quam ad uerbum interpretatus est*, τυφλὸν τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, *id est, amantium caeca iudicia sunt.*

2 Refertur ad τὸ εὔθυμει praecedentis epistulae.

rum Gracchi, non opus est me dicere, quom tu scias optime, qui me ut eas legerem doctissimo iudicio ac benignissimo animo tuo hortatus es. Ne autem sine comite solus ad te liber tuus referretur, libellum istum addidi. Uale, mi magister suauissime, amice amicissime, quoi sum debiturus quidquid litterarum sciero. Non sum tam ingratus ut non intellegam quid mihi praestiteris, quom excerpta tua [1] mihi ostendisti, et quom cotidie non desinis in uiam me ueram inducere, et oculos mihi aperire, ut uolgo dicitur. Merito amo.

XVIIII. MAGISTRO MEO.

Qualem mihi animum esse existimas quom cogito quamdiu te non uidi, et quam ob rem non uidi! et fortassis pauculis te adhuc diebus, cum [a] te necessario confirmas, non uidebo. Igitur dum tu iacebis, et mihi animus supinus erit: quod si [b] tu dis iuuantibus bene stabis, et meus animus bene constabit, qui nunc torretur ardentissimo desiderio tuo *. Uale anima Caesaris tui, amici tui, discipuli tui.

XX. DOMINO MEO.

Lectulo me teneo. Si possim, ubi ad Centumcellas [2] ibitis, itineri idoneus esse, ·VII· idus uos Lorii

* *M.* in alio desiderii tui c.

a Ita cod. 2. manu; at 1. *num*. b Cod. *i* pro *si*. c Dic *desiderio tui*.

1 Horum mentio haud semel in his epistulis fit, et nonnulla cum iisdem seruata sunt.

2 Loquitur Fronto de uilla

uidebo deis fauentibus. Excusa me Domino nostro patri tuo; quem, ita uos saluos habeam! magno pondere grauius amo [a] et colo; quom [b] tam bene in senatu iudicatum est, quod et prouinciis saluti esset, et reos clementer obiurgasset. Ubi uiuarium dedicabitis, memento quam diligentissime, si feras percuties, equum [c] admittere. Galbam [1] certe ad Centumcellas produces. An potes octauidus [d] Lorii? Uale, Domine: patri placeto, matri dic salutem, me desiderato. Cato quid dicat de Galba absoluto, tu melius scis; ego memini propter fratris filios eum absolutum. Τὸ δὲ ἀκριβὲς ipse inspice [2]. Cato igitur dissuadet neue suos neue alienos quis liberos ad misericordiam conciliandam producat, neue uxores, neue adfines, uel ullas omnino feminas. Dominam matrem saluta [e].

XXI. MAGISTRO MEO.

Mane ad te non scripsi, quia te commodiorem

a *Amare grauiter* Plaut. Cistell. I. 1. 87. b Cod. 1. manu uidetur *quo*, 2. *cum*. c Cod. *et quum*. d Ita cod. pro *octauo idus*, siue librarii mendo, siue consuetudine pronunciantium. e Cod. *Domine matrem salute*.

regia centumcellensi, quae a Traiano aedificata sic describitur a Plinio ep. VI. 31: *uilla pulcherrima cingitur uiridissimis agris; imminet littori, cuius in sinu quam maximus portus uelut amphitheatrum*. Commodus Marci filius, tenera adhuc aetate, in balneis uillae centumcellensis primum dedit crudelitatis auspicium, teste Lampridio in eius vita cap. 1.

1 Intellige Galbae orationes.

2 Cicero in Bruto XXIII: *Cato legem suadens in Galbam multa dixit, quam orationem in origines suas retulit. Tum igitur recusans Galba pro sese et populi romani fidem implorans, cum suos pueros, tum C. Galli etiam filium flens commendabat* etc. *isque se tum eripuit flamma, propter pueros misericordia populi commota, sicut idem scriptum reliquit Cato*.

esse audieram, et quia ipse in alio negotio occupatus fueram; nec sustineo ad te umquam quicquam scribere, nisi remisso [a] et soluto et libero animo. Igitur si recte sumus, fac me ut sciam: quid enim optem, scis; quam merito optem, scio. Uale, meus [b] magister, qui merito apud animum meum omnis omni re praeuenis [1]. Mi magister, ecce non dormito, et cogo me ut dormiam, ne tu irascaris. Aestimas utique me uespera haec scribere.

Caecilius [2] s(ae)pe (r)ogatus [c]
legi emendaui. [d]

AD .M. CAESAREM [e]
LIB. III. EXPL.
EPISTULAR.
INC. LIB. IIII.

a Cod *remissio*. *b* Ita cod. *meus*. Sic loquitur Augustus in epistula apud Gellium XV. 7: *haue mi Cai*, *meus ocellus iucundissimus*. Ubi notandum quoque *haue* pro *aue*, ut saepe in his epistulis. Ibidem ab Augusto dicitur *statio* principatus suus, ut item in Veri et Pii epistulis. *c* Nomen quidem *Caecilius* euidentissimum in codice est. Reliquorum uerborum tres uix litterae paulo obscuratiores atque incertiores sunt, quas uncis inclusi. *d* Intellige praesertim latinum contextum; nam graecis epistulis parum operae impendisse uidetur Caecilius; quamquam et harum nonnulla emendatio est. Porro et aliorum auctorum codices aliquot, licet ab illustribus quibusdam uiris emendati dicantur, permultis nihilominus mendis abundant. *e* Deest *et inuicem*, quod iure meritoque scribitur initio quinti libri, et initio libri ad Antoninum imp.; a me uero ubique positum est.

1 Capitolinus in M. cap. II.

2 Libenter admodum (utinam et iure!) mihi persuadeo, hunc esse Caecilium ipsum, qui adhuc ethnicus, sed mox christianis sacris addicendus, disputat cum Octauio apud Minucium Felicem, citata Frontonis pro se auctoritate. Cirtensis idem erat, quia Frontonem appellat *cirtensem nostrum*; Octauius autem illi respondens ait, *et tuus Fronto*. Is Caecilius creditur deinde karthaginiensis ecclesiae factus praesbyter, et martyri Cypriano (qui et ipse Caecilius

dictus est) extitisse magister. Idem in martyrologio rom. sanctorum honore fruitur. Vide post alios de re disserentem Morcellium Afric.ch. ad annum Ch.ccx. et ccxliii. Iam si codicis nostri subscriptio non exscripta, ut haud semel in codicibus accidit, sed autographa est; et si praedictum Caecilium habet auctorem, codex quidem uaticanus aetati Frontonis suppar, immo par, esse cognoscitur, ab eiusdem ciue ac prope familiari emendatus, ideoque Persarum, ut ita dicam, gaza pretiosior. Certe ego codicem frontonianum Commodi uel Seueri impp. aetati tribuere fidenter prope ausim. Ceterum et Caecilius Capella quidam a Tertulliano ad Scap. III memoratur; et ab Augustino de bapt. vi. 8 Caecilius Biltae in Africa episcopus. Ad Caecilium quendam scribit Cyprianus ep. lxiii. Denique Caecilii Galli (si sana lectio est; nam alii legunt ·C· Aelium uel Aquilium Gallum) uiri doctissimi, qui scripsit de significatione uerborum iuris, mentio fit apud Macrobium saturn. vi. 8. Alios uero Caecilios quam plurimos recensere non uacat.

AD ·M· CAESAREM

INDEX.

a Cod. *die* extritis *ho* ob praec. *o*. Sed *hodie* est infra in contextu.

1 Sequitur in pagina spatium uacuum, unde constat perfectum esse indicem epistularum huius libri. Praeterea patet ex codice ipso epistulam ·*C*· *Aufidius* esse libri quarti postremam: eodem enim folio, in quo ipsa desinit, quintus incipit liber.

·M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ·M· CAESAREM

ET INVICEM

LIBER IIII.

I. (FRONTO CAESARI[1].)

Desiderantur paginae duae.

...[2] et columbae cum lupis et aquilis cantantem sequebantur inmemores insidiarum et uguium [a] et dentium. Quae fabula[3] recte interpretantibus [b] illud profecto significat fuisse egregio ingenio eximiaque eloquentia uirum, qui plurimos uirtutum suarum facundiaeque admiratione deuincxerit [c]; eumque amicos ac sectatores suos ita instituisse, ut quamquam diuersis nationibus conuenae uariis moribus inbuti, concordarent tamen et consuescerent et congregarentur, mites cum ferocibus, placidi cum uiolentis, quom superbis moderati, cum crudelibus timidi:

a Cod. *unguirum*; sed *r* uidetur expuncta. *b* Cod. *interpraetantibus*. c Ita cod.

1 Inscriptionem suppleo ad exemplum epistulae XI.

2 Quanta duarum amissarum materia paginarum fuerit, patet omnino ex hoc quod superest epistulae fragmento, quod duas implet codicis paginas, uersibus duobus posterioris laterculi deruptis. Ergo epistulae pars dimidia deest. Sententiae autem fragmenti amissi quaenam fuerint, partim cognoscimus e subsequente Marci rescripto.

3 Nempe Orphei.

omnes deinde [a] paulatim uitia insita exuerent, uirtutem sectarentur probitatem condiscerent: pudore inpudentiam, obsequio contumeliam, benignitate maliuolentiam commutarent. Quo [b] siquis umquam ingenio tantum ualuit, ut amicos ac sectatores suos amore inter se mutuo copularet, tu hoc profecto perficies multo facilius qui ad omnis uirtutes natus es prius quam institutus. Nam prius quam tibi aetas institutioni sufficiens adolesceret, iam tu perfectus atque omnibus bonis artibus [1] absolutus: ante pubertatem uir bonus; ante togam uirilem [2] dicendi peritus. Uerum ex omnibus uirtutibus tuis hoc uel praecipue admirandum, quod omnis amicos tuos concordia copulas. Nec tamen dissimulauerim multo hoc esse difficilius, quam ut ferae [c] ac leones cithara mitigentur: quod tu facilius obtinebis, si unum illud uitium funditus extirpandum eruendumque curaueris, ne liueant neue inuideant inuicem amici tui: neue quod tu alii tribueris aut bene feceris, sibi quisque illud deperire ac detrahi putet *. Inuidia per-

---

* *M.* Hoc extirpa, Caesar, ne amici tui inuicem libeant d: neue quod alii tu bene feceris, sibi quisque deperire ac detrahi putet.

---

a Ita cod. 2. manu, at 1. *dein*. *b* Ita cod. pro *quod*. *c* Cod. *faerae*; mox prima *a* expuncta. *d* Ita cod. *libeant*. In textu tamen *liueant*.

1 In pagina, quae hinc incipit, triplex cernitur scriptura; prima Frontonis; teria synodi chalcedonensis; secunda item ad eandem synodum pertinens, atque ita tertiae supposita, ut nihilominus adhuc legatur.

2 Virilem togam sumpsit Marcus quinto decimo aetatis anno. Capitol. cap. IIII.

niciosum inter homines malum maximeque internecivum, sibi aliisque pariter obnoxium; sed si procul a cohorte tua prohibueris, uteris amicis concordibus et benignis, ut nunc uteris: sin aliqua peruaserit, magna molestia magnoque labore erit restinguendum. Sed meliora quaeso fabulemur. Amo Iulianum [1]; inde enim hic sermo defluxit [2]; amo omnis qui te diligunt; amo deos qui te tutantur; amo uitam propter te; amo litteras tecum; *cum amicis* [a] tuis mihi amorem tui ingurgito.

II. CAESAR ·M· FRONTONI *.

*Q.VIII.

Carissime. Quamquam ad te cras uenio, tamen tam amicis, tamque iucundis litteris tuis, tam denique elegantibus, nihil, ne hoc quidem tantulum, rescribere non sustineo, mi Fronto carissime. Sed quid ego prius amem? pro quo prius habeam gratiam? Id ne primum commemorem quod in tantis domesticis studiis tantisque extrariis negotiis occupatus, tamen ad Iulianum nostrum uisendum mea maxime gratia; nam sim ingratus nisi id intellegam; ire conisus es [b]? Sed non magnum est; tamen ut est, si cetera addas, tanto temporis spatio ibi te demorari, tantum sermocinari, idque de me sermocinari, aut quod ad ualetudinem eius consolandam esset [c]: aegrum commo-

a Tantum fere spatii oblitterati in codice est. b Cod. *est*. c *Esset* pro *prodesset*, ut Cato RR. cap. CXXV.

1 Lege de hoc homine epistulas ad amicos.

2 Pars eius sermonis latet in lacuna.

diorem sibi; amicum amiciorem mihi facere [a]: tum autem de iis singillatim ad me perscribere: inibi scribere nuntium de ipso Iuliano optatissimum, uerba suauissima, consilia saluberrima. Quid illud, quod dissimulare nullo modo possum, apud alium dissimulaturus? utique illud ipsum quod tanta ad me scripsisti cum cras uenturus essem? Id uero mihi longe fuit gratissimum, in eo ego [b] me beatissimum supra omnis homines arbitratus sum: nam quanti me faceres, quantamque amicitiae meae haberes fiduciam, in eo maxime atque dulcissime ostendisti. Quid ego addam, nisi te merito amo? Sed quid dico merito? nam utinam pro tuo merito te amare possem! Adque [c] id est quod saepe absenti adque insonti tibi irascor adque suscenseo, quod facis ne te, ut uolo, amare possim; id est ne meus animus amorem tuum usque ad summum columen [d] eius persequi posset [e]. De Herode quod dicis, perge, oro te, ut Quintus [1] noster ait, peruince pertinaci peruicacia [f]. Et Herodes te amat [2], et ego istic hoc ago, et qui te non amat, profecto neque ille animo intellegit, neque oculis uidet: nam de auribus nihil dico; nam omnium aures tuae uoculae

a In his locis interpunctio codicis uitiosa est. *b* *Ego* scribitur littera initiali magna et cum spatio ad quandam fortasse emphasim declarandam. *c* Ita cod. *d* Cod. *columem*; tum *eius* superadditur. *e* Ita cod. non *possit*. *f* Cod. *peruicaciam*; sed *m* fortasse expuncta.

1 Latini poetae Quintus Nouius, Quintus Ennius, Quintus Fabius Labeo, Quintus Lutatius Catulus, aliique plures. Vix dubito quin Marcus Nouium intelligat, quem legebat lib. II. 13.

2 Confer ep. ad Antoninum imp. lib. II, et ad Verum.

subseruiunt sub iugum subactae * [1]. Mihi et hodiernus dies uerno die longior, et nox ueniens hiberna nocte prolixior uidetur atque uidebitur. Nam cum maximo opere Frontonem meum consalutare, tum harum recentium litterarum scriptorem praecipue cupio conplecti. Haec cursim ad te scripsi; quia Maecianus [2] urgebat, et fratrem tuum maturius ad te reuerti aecum erat. Quaeso igitur, siquod uerbum absurdius, aut inconsultior sensus, aut infirmior littera [3] istic erit, id tempori adponas: nam cum te ut amicum uehementissime diligam, tum [a] meminisse oportet, quantum amorem amico, tantum reuerentiae magistro praestare debere. Uale, mi Fronto carissime et supra omnis res dulcissime.

Sota [4] ennianus remissus a te [b], et in charta puriore et uolumine gratiore et littera festiuiore quam antea fuerat uidetur. Gracchus [5] cum cado musti maneat dum uenimus: neque enim metus est Gracchum in-

* *M.* Omnium aures tuis uoculis sub iugum subactae sunt.

a Haud scio an exciderit siue extritum fuerit *me* ante *meminisse*, ob concursum. *b* Interpungitur in codice post *te*.

1 Laudat Frontonis eloquentiam.

2 ·L· Volusium Maecianum iuris magistrum audiit Marcus. Capitol. in M. cap III. Laudant eiusdem prudentiam iuris amicumque appellant diui Fratres digest. XXXVII. 14. 17.

3 Ergo hanc epistulam manu sua scribebat ·M· Aurelius. Confer lib. III. 3. IIII. 8. de nep. am. ep. I.

4 Ita euidenter codex. Iamuero non *Asotum* ut loquitur Festus, sed *Sotam* dici hunc Ennii librum in antiquis Varronis, qui eum citat, editionibus, obseruauit Scaliger: quod autem idem Scaliger *Sotadicum* potius, quam *Sotam* scribere suadet, in hoc is demum a ·M· Aurelio nunc refellitur.

5 Nempe Gracchi orationes.

terea cum musto deferuere posse [1]. Ualeas [a] semper anima suauissima.

III. DOMINO MEO FRONTO.

Omnium artium, ut ego arbitror, imperitum et indoctum omnino esse praestat, quam semiperitum [b] ac semidoctum. Nam qui sibi conscius est artis expertem esse, minus adtemptat*, eoque minus praecipitat; diffidentia profecto audaciam prohibet. At ubi quis leuiter quid cognitum pro conperto ostentat, falsa fiducia multifariam labitur. Philosophiae quoque disciplinas aiunt satius esse numquam attigisse, quam leuiter et primoribus, ut dicitur, labiis delibasse; eosque prouenire malitiosissimos, qui in uestibulo artis obuersati, prius inde auerterint quam penetrauerint*. Tamen est in aliis artibus ubi interdum delitiscas [c], et peritus paulisper habeare quod nescias. In uerbis uero eligendis conlocandisque ilico dilucet: nec uerba dare diutius potest*, quin se ipse indicet uerborum ignarum esse, eaque male probare, et temere existimare, et inscie contrectare, neque modum neque pondus uerbi internosse.

Quam ob rem rari admodum ueterum scriptorum

---

* *M.* Minus audet qui se scit artis expertem.

* *M.* Malitiosissimi sunt qui in uestibulo obuersati, prius inde auerterint quam penetrauerint.

* *M* In uerbis eligendis uerba dare nemo potest.

---

a Cod. *ualeat*. b Cod. *saemiperitum*, contra ac in sequenti. c Ita cod.

1 Significat gracchanae eloquentiae feruorem.

in eum laborem [a] studiumque et periculum uerba industriosius quaerendi sese commisere. Oratorum post homines natos unus omnium ·M· Porcius eiusque frequens sectator ·C· Sallustius *: poetarum * maxime Plautus, multo maximeque Ennius, eumque studiose aemulatus ·L· Coelius, nec non Naeuius [b], Lucretius, Accius etiam, Caecilius, Laberius quoque. Nam praeter hos, partim scriptorum animaduertas particulatim elegantis, Nouium et Pomponium et id genus in uerbis rusticanis et iocularibus ac ridiculariis, Attam in muliebribus, Sisennam in lasciuis, Lucilium in cuiusque artis ac negotii propriis.

Hic tu fortasse iandudum requiras quo in numero locem ·M· Tullium, qui caput atque fons romanae facundiae cluet *. Eum ego arbitror usquequaque uerbis pulcherrimis elocutum et ante omnis alios oratores ad ea, quae ostentare uellet, ornanda, magnificum fuisse. Uerum is mihi uidetur a quaerendis scrupulosius uerbis procul afuisse uel magnitudine animi, uel fuga laboris, uel fiducia * non quaerenti [c] etiam sibi, quae uix aliis quaerentibus subuenirent, praesto adfutu-

* *M.* Porcius Cato unus omnium uerbis quaerendis se commisit, eiusque frequens sectator Gaius [d] Sallustius.

* *M.* Qui poetae uerbis studuerunt.

* *M.* Laus Ciceronis.

* *M.* Tullius caput adque fons romanae eloquentiae cluet: procul tamen a quaerendis scrupulosius uerbis fuit uel animi magnitudine, uel fuga laboris, uel fiducia.

a Cod. *laborum*. *b* Uerba *nec non Naeuius* adduntur 2. manu. *c* Cod. *quaerendi*, addita interpunctione. *d* Ita in margine per G; at in contextu per C. Sic uariat id praenomen etiam in cod. Cic. de rep.

ra. Itaque conperisse uideor, ut qui eius scripta omnia studiosissime lectitarim, cetera eum genera uerborum copiosissime uberrimeque tractasse, uerba propria, translata, simplicia, conposita, et quae in eius scribtis ubique dilucent, uerba honesta, saepenumero etiam amoena [1]: quom tamen in omnibus eius orationibus paucissima admodum reperias insperata adque inopinata uerba, quae nonnisi cum studio atque [a] cura atque uigilia adque multa [b] ueterum carminum memoria indagantur. Insperatum autem adque [c] inopinatum uerbum [d] appello, quod praeter spem atque opinionem audientium aut legentium promitur: ita ut si subtrahas, adque [e] eum qui legat quaerere ipsum iubeas, aut nullum, aut [f] non ita ad significandum adcommodatum [g] uerbum aliud reperiat. Quam ob rem te magno opere [h] conlaudo, quod ei rei curam industriamque adhibes, ut uerbum ex alto eruas [i] et ad significandum adcommodes. Uerum, ut initio dixi magnum in ea re periculum est, ne minus apte aut parum dilucide aut non satis decore, aut a semidocto conlocetur: namque multo satius est uolgaribus et usitatis, quam remotis et requisitis uti, si parum significet.

Haud [k] sciam an utile sit demonstrare quanta diffi-

a Ita rursus cod. per *t*, licet praecedat idem uocabulum cum *d*. *b* *Multa* additur 2. manu. *c* *Adque* additur 2. manu. *d* Cod. *uero*. *e* Ne miremur toties *adque* (uel *atque*) pro *et* scribi, docet ipse Marcus II. 16, imitationem esse Catonis. *f* Cod. *ut*. *g* Cod. *aut non ita significandum adcommodandum*; tum emendatum *adcommodatum*. *h* Ita 2. manu; at 1. *magnopere*. *i* Ita 2. manu; at 1. *erbas*, *b* pro *u*. *k* Cod. *haut*.

1 Hinc Cicero a Gellio XIII. 24 dicitur *uerborum homo diligentissimus*. Similiter ab Augustino contra aduersar. leg. et proph. cap. ult. idem Cicero appellatur *uerborum diligentissimus appensor et mensor*.

cultas, quam scrupulosa et ancxia cura in uerbis probandis adhibenda sit * [a], ne ea res animos adulescentium retardet, aut spem adipiscendi debilitet [b]. Una plerumque littera translata aut exempta aut inmutata uim uerbi ac uenustatem commutat et elegantiam uel scientiam loquentis declarat. Equidem te animaduerti quom mihi scripta tua relegeres, adque ego de uerbo syllabam permutarem, te id neglegere, nec multum referre arbitrari. Nolim igitur te ignorare syllabae unius discrimen quantum referat *. Os [c] colluere dicam; pauimentum autem in balneis pelluere, non colluere: lacrimis uero genas labere [d] dicam, non pelluere neque colluere; uestimenta autem lauare, non lauere: sudorem porro et puluerem abluere, non lauare; sed maculam elegantius eluere quam abluere. Siquid uero magis heserit [e], nec sine aliquo detrimento exigi possit, plautino uerbo elauere [1] dicam. Tum praeterea mulsum diluere, fauces proluere, ungulam iumento subluere. Tot exemplis unum adque idem uerbum syllabae adque litterae commutatione in uarium modum adcensum usurpatur: tam hercule quam faciem medicamento litam, cae-

* *M.* De uerborum proprietatibus.
* *M.* Multum differt unius syllabae discrimen.

a Cod. *sint*; tum expuncta *n*. *b* Ita cod. 2. manu; at 1. *deuilitat*. *c* *Os* superadditur 2. manu. *d* Ita cod. 1. manu pro *lauere*; at 2. *labare* pro *lauare*. *e* Ita cod. sine diphthongo.

1 Asinar. I. 2. 9. *elaui bonis*. Confer etiam rud. II. 7. 21; trinum. II. 4. 5. Decoctorum scilicet uerbum hoc est etiam in uulgari hodierno Italorum sermone.

no corpus oblitum, calicem melle delitum, mucronem ueneno, radium uisco, inlitum, rectius dixerim.

Haud [a] sciam an quis roget; nam quis me prohibet uestimenta lauere potius quam lauare? sudorem lauare potius quam abluere dicere? Tibi uero nemo in ea re intercedere aut modificare iure ullo poterit, qui sis liberis [b] prognatus, et equitum censum praeteruehare, et in senatu sententiam rogare: nos uero qui doctorum auribus seruituti seruiendae nosmet dedimus, necesse est tenuia [c] quoque ista et minuta summa cum cura persequamur. Uerba prosus alii uecte et malleo, ut silices, moliuntur; alii autem caelo et marculo, ut gemmulas exculpunt * [d]: te aequius erit ad quaerenda sollertius uerba, quod correctus sis meminisse, quam quod deprachensus, detractare aut retardari. Nam si quaerendo desistes, numquam reperies; si perges quaerere, repperies [e]. Denique uisus etiam es mihi, insuper habuisse cum ordinem uerbi tui immutassem, uti ante tricipitem diceres quam Geryonam nominares. Id quoque ne ignores: pleraque in oratione, ordine inmutato, uel rata uerba fiunt uel superuacanea *. Nauem triremem rite dixerim; triremem nauem superuacaneo

* *M.* Alii uerba uete [f] uel malleo et silice [g] moliuntur; alii caelo et marculo, ut qui gemmas exculpunt.

* *M.* In alio superuacua.

a Cod. *haut*, ut supra. *b* In cod. repetitur *liberis*. *c* Vox *tenuia* repetitur in margine ut notabilis. *d* Ita cod. 2. manu; at 1. *exculpent*. *e* Ita cod. modo cum duplici, modo cum unica *p*. *f* Ita cod. *g* Ita cod.

addiderim. Neque enim periculum est, nequis lecticulam aut redam [a], aut citharam [b] triremem dici arbitretur. Tum praeterea [c] quom commemorares, cur Parthi [1] manuleis laxioribus uterentur, ita, opinor, scripsisti, interuallis uestis aestum ut suspendi diceres. Ain tandem, quo pacto aestus suspenditur? Neque id repraehendo, te uerbi translatione audacius progressum: quippe qui Enni sententia oratorem audacem esse debere [2] censeam. Sit sane audax orator, ut Ennius postulat; sed a significando quod uolt eloqui, nusquam digrediatur *. Igitur uoluntatem quidem tuam magno opere probaui laudabique [d] quom uerbum quaerere adgressus es; indiligentiam [e] autem quaesiti uerbi, quod esset absurda, repraehendi: namque manuleorum interuallis, quae interdum laxata uidemus atque fluitantia, suspendi aestus non potest: potest aestus per uestis interualla depelli, potest degi, potest demeare, potest circumduci, potest interuerti, potest euentilari: omnia denique potius potest, quam posse suspendi; quod uerbum suspendi [f] sustineri, non per laxamenta deduci, significat.

---

* *M. Sit orator* audax et uerborum translatione progressus, sed a significando quod uolt eloqui nusquam digrediatur.

---

a Ita cod. non *rhedam*. b Cod. *chitaram*, quae scriptura uergit ad uulgatem Italorum pronunciationem *chitarra*. Sed bene superius IIII. 1. p. 90. c Cod. *praetereo*. d Ita cod. pro *laudauique*. e Ita cod. f Cod. pro *suspendi* habet mendose *super nequit*.

1 Hinc uides Frontonem emendare ·M· Caesaris orationem in senatu sine dubio recitatam, ubi de rebus parthicis persicisue actum est, ut lib. III. 16. fin.

2 Notabilis Ennii sententia.

Post ista monui quibus studiis, quoniam ita uelles te historiae scribundae praepararesa[a]. Qua de re cum longior sit oratio, ne modum epistulae egrediar, finem facio. Si tu de ea quoque re scribi ad te uoles, etiam adque etiam admonebis.

IIII. ·M· CAESAR ·M· FRONTONI MAGISTRO SUO SALUTEM.

Postquam uehiculum inscendi, postquam te salutaui, iter non adeo incommodum fecimus, sed paululum pluuiae aspersi sumus. Sed priusquam ad uillam[1] uenimus, Anagniam deuertimus mille fere passus a uia. Deinde id oppidum anticum[b] uidimus[2]; minutulum quidem sed multas res in se antiquas habet, aedes sanctasque caerimonias[c] supra modum. Nullus angulus fuit, ubi delubrum aut fanum aut templum non sit. Praeterea multi libri linitei[d], quod ad sacra adtinet *. Deinde in porta cum eximus, ibi scriptum erat bifariam sic[e]: flamen sume[f] samentum. Rogaui aliquem ex popularibus quid illud uer-

* *M.* In alio pertinet.

a Superadditur *s* finalis. *b* Ita cod. licet paulo post scribatur *antiquas*. *c* Cod. *caerimonia* propter sequens *s*. *d* Ita codex; idque magis seruat etymologiam ex *lino* quam *lintei*. *e* In cod. interpungitur post *bifariam*. *f* *Sume* superadditur.

1 Signinam, ut infra cognoscitur.

2 De Anagniae dignitate lege Strabonem V. p. 363. ed. Amstel; tum Seruium ad aen. VII. 684. Confer etiam Macrob. saturn. V. 18.

bum esset? ait lingua hernica [a] pelliculam de hostia, quam in apicem suum [b] flamen cum in urbem introeat inponit. Multa adeo alia didicimus quae uellemus scire: uerum id solum est quod nolimus, cum tu a nobis abes: ea nobis maxima sollicitudo est. Nunc tu postquam inde profectus es, utrum ne in Aureliam [1] an [c] in Campaniam abisti, fac scribas mihi: et an uindemias inchoaueris, et an ad uillam multitudinem librorum tuleris; et illud quoque an me desideres; quod ego stulte requiro quom [d] tu per te facis. Nunc tu, si me desideras atque si me amas, litteras tuas [e] ad me frequentes mittes, quod mihi solacium adque fomentum sit. Nam decem partibus tuas litteras legere [2] malim quam omnes marsicos aut gauranos palmites: nam signini quidem isti nimis rancidos racemos et acidos acinos habent; quod uinum malim quam mustum bibere. Praeterea istas ubas [f] multo commodius passas quam puberes manducare: nam profecto malim eas pedibus calcare, quam dentibus comesse. Sed tamen propitiae placataeque [g] sint, et mihi pro istis iocularibus bonam veniam duint. Uale mihi homo amicissime [h], suauissime, disertissime, magister dulcissime.

a In codice interpungitur post *hernica*. *b* Cod. in textu *pacem suum*; tum in margine scribit scholiastes *alibi in apicem*, quae unice lectio uera est. Morem quidem circumeundi pagos in lupercalibus, pellibus uictimarum succinctos tradit Dionysius H. I. 80. *c* Tò *an* superadditur 2. manu; iurene an iniuria, nescio. Nam Pii quidem uillae campanae satis notae sunt. *d* Ita 1. manu; at 2. *quod*. *e* *Tuas* additur 2. manu. *f* Ita cod. *g* Cod. *quae*. *h* Cod. *amicissimae*. Alibi quoque occurrunt huiusmodi uitiosae diphthongi.

1 Intellige ·T· Aurelii Antonini Pii uillam. Sic Marcus a Capitol. cap. v. dicitur in *Aureliam*, nempe in Antonini familiam adoptionis iure transisse.

2 Ludit Fronto in duplici sensu τοῦ *legere*.

Quom uidebis in dolio mustum feruere, in mentem tibi ueniat, mihi sic in pectore tuum desiderium scatere et abundare et spumas facere [1]. Semper uale.

V. HAUE MIHI MAGISTER CARISSIME. [a]

Nos ualemus. Ego hodié ab hora nona noctis in secundam diei bene disposito cibo studiui [b]: a secunda in tertiam soleatus libentissime inambulaui ante cubiculum meum. Deinde calceatus, sagulo sumpto; nam ita adesse nobis indictum erat *, abii salutatum Dominum meum. Ad uenationem profecti sumus [2], fortia facinora fecimus, apros captos esse fando audimus, nam uidendi quidem nulla facultas fuit. Cliuom [c] tamen satis arduum successimus: inde post meridiem [d] domum recepimus. Ego me ad libellos. Igitur calceis detractis, uestimentis positis, in lectulo ad duas horas commoratus sum. Legi Catonis orationem de bonis Dulciae [e], et aliam qua tribuno diem dixit. Io [f], inquis puero tuo; uade quantum potes, de Apollonis bibliotheca has mihi orationes adporta. Frustra mittis [g]; nam et [h] isti libri me

* *M.* In alio, indiciò erat.

a Cod. *grauissime*. Tum in margine est lemma · *in alio carissime*; quae uera lectio est. *b* Ita cod. pro *studui*, ut *posiui* pro *posui*. Infra tamen *studui*. *c* Ita cod. *d* Ita cod. 2. manu; at 1. *postridie*. *e* Ita cod. 2. manu; at 1. *Pulchrae*. *f* Ita uidetur emendatus codex, quum prius fuisset *ioa*. *g* *Mittis* additur 2. manu, idque profecto eleganter omitti potuit. *h* Cod. *it*.

1 Cicero in Verr. IIII. 66 dicit *spumas agere*.

2 Marci uenationes memorat Capitolinus cap. IIII.

secuti sunt. Igitur Tiberianus bibliothecarius tibi subigitandus est; aliquid in eam rem insumendum, quod mihi ille, ut ad urbem uenero, aequa diuisione impertiat. Sed ego orationibus his perlectis paululum, miserere, scripsi quod aut lymphis aut uolcano dicarem [1], ἀληθῶς ἀτυχῶς σήμηρον γέγραπταί μοι, uenatoris plane aut uindemiatoris studiolum, qui iubilis suis cubiculum meum perstrepunt [2], causidicali prosum [a] odio et tedio [b]. Quid hoc dixi? immo recte dixi: nam meus quidem magister orator est. Ego uideor mihi perfrixisse, quod mane soleatus ambulaui, an quod male scripsi, non scio. Certe homo alioqui [c] pituitosus [d], hodie tamen multo mucculentior [e] mihi esse uideor. Itaque oleum in caput infundam et incipiam dormire; nam in lucernam hodie nullam stillam inicere cogito: ita me equitatio et sternutatio defetigauit. Ualeuis [f] mihi, magister carissime et dulcissime, quem ego, ausim dicere, magis quam ipsam Romam desidero *.

VI. HAUE MIHI MAGISTER DULCISSIME.

Nos ualemus. Ego aliquantum prodormiui propter

---

* *M.* Ausim dicere, magis te quam ipsam Romam desidero.

---

a Ita cod. *b* Ita cod. sine diphth. *c* Cod. *qui*; tum 2. manu factum *alioqui*. *d* Vox haec repetitur in margine ut notabilis. *e* Repetitur in margine cum unica *c*. *f* Ita cod. 1. manu; at 2. *ualebis*.

1 Confer lib. II. 13.

2 Intelligit uenatorum uindemiatorumque cantilenas. Infra Marcus ait se cum uindemiatoribus iubilauisse.

perfrictiunculam, quae uidetur sedata esse. Ergo * ab undecima noctis in tertiam diei partim legi ex agricultura Catonis, partim scripsi; minus, miserere, mehercule [a] quam heri. Inde salutato patre meo, aqua mulsa sorbendo [b] usque ad gulam et reiectanda fauces foui potius quam dicerem gargarissabi [c]: nam et ad [d] Nouium credo, et alibi. Sed faucibus curatis abii ad patrem meum et immolanti adstiti [1]. Deinde ad merendam itum. Quid me censes prandisse? panis tantulum; cum conchim [e] caepas et maenas bene praegnatis alios uorantis uiderem. Deinde uuis metendis operam dedimus, et consudabimus [f] et iuuilauimus [g], et aliquot, ut ait auctor [2] reliquimus altipendulos [h] uindemiae superstites. Ab hora sexta domum redimus: paululum studui, atque id ineptum. Deinde cum matercula * mea supra torum sedente multum garriui [i]. Meus sermo hic erat: quid existimas modo meum Frontonem facere? Tum illa, quid autem tu meam Gratiam? Tum ego, quid autem paserculam [k] nostram Gratiam minusculam? Dum ea fabulamur atque altercamur, uter alterum uestrum magis amaret, discus crepuit, id est pater meus in balneum trans-

* *M.* In alio ego.
* *M.* In alio matercella.

a Ita 2. manu; at 1. *mercule*. *b* Ita cod. 2. manu; at 1. *sorbemdo*; *m* pro *n*, ut in aliis codd. *c* Ita cod. *d* *Ad* pro *apud*. *e* Vox haec repetitur in margine ut notabilis. *f* Ita cod. *g* Cod. 2. manu *iubilauimus*. *h* Cod. *altipedulos*; tum eadem manus superaddidit *n*. *i* In margine ubi repetitur sententia, scribitur *garraui*. *k* Ita cod. cum unica *s*.

1 Antonini Pii typus ad aram sacrificantis in suo consulatu quarto cum Marco iterum (qui erat annus ipsius Marci XXIV) extat non uno in numismate maximi moduli olim bibliothecae uat.

2 Num Nouius paulo ante appellatus?

isse nuntiatus est. Loti igitur in torculari cenauimus; non loti in torculari, sed loti cenauimus; et rusticos cauillantes audiuimus libenter. Inde reuersus, prius quam me in latus conuerto ut stertam, meum pensum explico, et diei rationem meo suauissimo magistro reddo, quem si possem magis desiderare, libenter plusculum macerarer. Ualebis mihi Fronto, ubi ubi es, mellitissime, meus amor, mea uoluptas. Quid mihi tecum est? amo absentem.

VII. HABE [a] MIHI MAGISTER DULCISSIME.

TANDEM tabellarius proficiscitur, et ego tridui acta mea ad te tandem possum dimittere. Nec quicquam dico; ita epistulis prope ad [b] ·xxx· dictandis spiritum insumsi. Nam quod proxime tibi de epistulis placuerat, nondum ad [c] patrem meum pertuli. Sed cum, dis iuuantibus, ad urbem ueniemus, admone me ut tibi aliquid de hac re narrem. Sed quae tua et mea memoria [d] est? neque tu me admonebis, neque ego tibi narrabo, atque [e] enim reuera opus consulto est. Uale, meum; quid dicam, quidquid dicere satis non est? Uale meum desiderium, mea [lux, mea] uoluptas [f].

VIII. MAGISTRO MEO SALUTEM.

ADUENTUM tuum mihi frater tuus nuper εὐηγγελίσατο. Cupio mehercule possis uenire, quod salute tua fiat: spero enim fore, ut etiam ualetudini meae con-

a Ita cod. pro *aue*. *b* *Ad* superadditur 2. manu. *c* *Ad* superadditur 2. manu. *d* Uox haec, ut notabilis, repetitur in margine. *e* Ita cod. *f* *Uolupas* scribitur 2. manu.

spectus tuus aliquid conferat. εἰς ὄμματ' εὔνου φωτὸς ἐνβλέψεται, [ait] Εὐριπίδης, ut opinor. Ego inpraesentiarum [a] sic me habeo, ut uel hinc aestimatu facile sit tibi, quod haec precaria [b] manu scribo [1]. Sane quidem quod ad uires adtinet, incipiunt redire: pectoris etiam dolor nullus residuus; ulcus autem illud ἀπείργασται [c] τῆς ἀρτηρίας. Nos remedia experimur, et nequid opere nostro claudat aduigilamus. Neque enim ulla alia re tolerabiliora diuturna incommoda fieri sentio, quam conscientia curae diligentis et temperantiae medicis obsequentis. Turpe alioqui fuerit diutius uitium corporis, quam animi studium ad reciperandam sanitatem, posse durare. Uale, mi iucundissime magister. Salutat te mater mea.

VIIII. DOMINO MEO.

Accepi [2] litteras tuas elegantissime scriptas, quibus tu interuallo desiderium litterarum mearum obortum tibi esse ais. Est igitur uera Socrati [d] opinio, doloribus ferme uoluptates conexas esse *; cum in carcere dolorem constricti uinculi uoluptate resoluti compen-

* *M.* Socrati opinio est, doloribus uoluptates esse conexas.

a In praesentiarum repetitur in margine, ut notabile uocabulum. Utrum autem *in* sit separanda nec ne, codex docere nequit, qui litteris continuis semper utitur. *b* Cod. *praecaria*. *c* Cod. uidetur απφγανσται. *d* Ita cas. gen. in *i*, ut saepe similia nomina apud Cic.

1 Sermo est de morbo M. Aurelii. Hinc illi tot nummi antoniniani cum typo *Salutis*.

2 Haec epistula non memoratur in indice, qua fortasse ex alia collectione est.

saret[1]. Item profecto in nobis quantum molestiae absentia, tantum commodi adfert desiderium inritatum. Nam desiderium ex amore est. Igitur amor cum desiderio auctus est, quod est[a] in amicitia multo[b] optimum. Tum quod quaeris de ualetudine mea, iam prius scripseram tibi, me umeri[c] dolore uexatum ita uehementer quidem, ut illam ipsam epistulam, qua id significabam, scribendo dare operam nequirem; sed uterer contra morem nostrum * . . .[2]

* Q.VIIII. Desiderantur paginae quatuor.

X. (CAESAR FRONTONI).

. . . . *Uale mi Fronto caris*sime. Mater mea te salutat[3]. Consulem nostrum[4] saluta et matronam nostram[5].

XI. CAESAR FRONTONI.

Uolentibus dis spem salutis nancisci uidemur: alui fluxus constitit, febriculae depulsae: macies ta-

a *Est* superadditur 2. manu. *b* Ita cod. 2. manu; at 1. *multa*. *c* Ita scribit hoc nomen Fronto sine adspiratione. Ita etiam Symmachus; nec non Plinius in uarietatibus a me editis. Sic autem diserte iubet Eutyches apud Putsch. p. 2312, qui ait omnem uocalem, *m* sequente, leniter enuntiari, nominatimque *umerus*.

1 Lege Platonis Phaedonem ed. Serrani t. I. p. 60.

2 Quasnam litteras in lacuna amiserimus, sine dubio doceret index, nisi is interdum cum corpore ipso pugnaret. Sed certe desideratur pars epistulae nonae et pars maxima decimae, quae incipiebat *haec me in praesentia*.

3 Hinc uides epistulam esse ipsius Marci ad Frontonem.

4 Intellige quemuis ex amicis aut necessariis Frontonis. De Claudio quidem Frontone consule et asiarcha recole dicta in praefatione. Sed et fratrem suum ad summos honores euectum Pio imperante ait Fronto de nep. am. ep. II.

5 Videtur intelligenda uxor Frontonis.

men pertenuis et tusiculae [a] nonnihil restat. Profecto intellegis de paruola nostra Faustina [1] haec me tibi scribere, pro qua satis egimus. Tibi ualetudo an pro meo uoto se adcommodet, fac sciam, mi magister.

XII. FRONTO CAESARI.

Ut ego, di boni, consternatus sum lecto initio epistulae tuae! quod ita scriptum fuit, ut tuum aliquod ualetudinis periculum significari suspicarer. Postquam deinde illut [b] periculum, quod quasi tuum principio litterarum tuarum acceperam, filiae tuae Faustinae fuisse aperuisti [c], quantum mihi permutatus est pauor! nec permutatus modo, uerum etiam nescio quo pacto nonnihil subleuatus. Dicas licet; leuius ne tibi uisum est filiae meae periculum quam meum? tibi ne ita uisum qui praefers Faustinam id tibi esse quod lucem serenam, quod diem festum, quod spem propinquam, quod uotum impetratum, quod gaudium integrum*, quod laudem nobilem atque incolumem? Equidem ego quit [d] mihi legenti litteras tuas subuenerit,

* *M.* Quod amatur hoc est quod lux serena, quod dies festus, quod spes propinqua, quod uotum impetratum, quod gaudium integrum.

a Ita cod. cum unica *s*. *b* Ita cod. *c* Cod. *appenuisti*; sed altera *p* deleta uidetur. Sane alibi legimus *repperio*. *d* Ita cod. pro *quid*.

1 Domitia Faustina, quae tenera aetate, patre nondum Augusto obiisse uidetur. Eius inscriptionem in Hadrianio inuentam profert Mabillonius analect. uet. ed. nou. p. 363: *Domitia Faustina, M. Aurelii Caesaris filia, imp. Antonini Augusti, ·PP·, neptis*.

scio; qua uero id ratione euenerit, nescio; nescio, inquam, cur magis at [a] tuum quam ad tuae filiae periculum consternatus sim: nisi forte, tametsi paria sint, grauiora tamen uidentur quae ad aures prius accidunt *. Quae denique huiusce rei ratio, tu facilius scias, qui de natura et sensibus hominum scis amplius aliquid meliusque didicisti [1]. Ego, qui a meo magistro et parente Athenodoto [2] ad exempla et imagines quasdam rerum, quas ille εἰκόνας appellabat, apte animo conpraehendundas adcommodandasque mediocriter institutus sum, hanc huiusce rei imaginem repperisse uideor, cur meus translatus metus leuior * sit mihi uisus. Simile solere euenire onus graue umero gestantibus, cum illut onus in sinistrum ab dextro umero transtulere; quamquam nihil de pondere deminutum sit, tamen ut oneris translatio uideatur etiam releuatio *.

Nunc quoniam prostrema parte epistulae tuae, qua meliuscule iam ualere Faustinam nuntiasti, omnem mihi prosus [b] metum ac sollicitudinem depulisti; non alienum tempus uidetur de meo aduersus te amore

---

* *M.* Etsi forte paria sint, grauiora tamen uidentur quae ad aures prius accedunt [c].

* *M.* In alio leuiter.

* *M.* Cum onus in sinistrum ab dextro umero transfertur, nihil de pondere deminuitur; tamen ipsa translatio releuatio est.

---

a Ita cod. pro *ad*. *b* Ita cod. 1. manu; at 2. *prorsus*. *c* Ita cod.

1 Intelligit Marci philosophiam.

2 Athenodoti mentionem facit cum alio magistro suo Dionysio Fronto in epistula graeca acephala lib. I. 12, et in epistula 13. lib. II. ad M. Antoninum imp.

remissius aliquit [a] tecum et liberalius fabulandi : nam ferme metu magno et pauore releuatis conceditur ludere aliquid [b] atque ineptire . Ego quanto opere [c] te diligam non minus de grauibns et seriis experimentis quam plerisque etiam friuolis sentio . Quae aut cuiusmodi sint haec friuola, indicabo . Siquando te somno leni, ut poeta ait [1], placidoque reuinctus uideo in somnis, numquam est quin amplectar et exosculer : tum pro argumento cuiusque somni aut fleo ubertim, aut exulto laetitia aliqua et uoluptate . Hoc unum ex annalibus sumptum amoris mei argumentum poeticum et sane somniculosum . Accipe aliut rixatorium iam hoc et iurgiosum . Nonnumquam ego te coram paucissimis ac familiarissimis meis grauioribus uerbis absentem insectatus sum: olim hoc [d], cum tristior quam par erat in coetu hominum progrederere [2], uel cum in theatro tu libros uel in conuiuio lectitabas [3] : nec ego dum tu, theatris, nec dum [e] conuiuiis, abstinebam [4]. Tum igitur ego te durum et intempestiuum hominem, odiosum etiam nonnumquam ira percitus appellabam . Quod [f] siquis alius eodem te conuicio audiente me detrectaret, aequo animo audire non poteram . Ita mihi facilius erat ipsum loqui, quam alios de te sequius quid dicere perpeti : ita ut Gratiam meam filiam facilius ipse

a Ita cod. sed paulo post sequitur *aliquid*. *b* Cod. I. manu *aliquod*; ut haud semel *quod* pro *quid* in codice. de rep. Cic. *c* Cod. I. manu *quantopere*. *d* An dicendum potius *sum olim*: *hoc est* etc. *e* *Dum* superadditur in cod. *f* Cod. *quot*.

1 Ennius, ut infra patet.

2 De Marci philosophantis serietate et grauitate Capitolinus cap. IIII.

3 Marcum legere et subscribere in theatro solitum, ob idque a populo iocis lacessitum, ait Capitolinus cap. XV.

4 Circi studiosum fatetur se Fronto ad amicos II. 3.

percusserim quam ab alio percuti uiderim *. Tertium de meis friuoleis [a] addam. Scis ut in omnibus argentariis mensulis, perguleis, taberneis, protecteis, uestibulis, fenestris, usquequaque, ubique, imagines uestrae sint uolgo propositae, male illae quidem pictae pleraeque et crassa, lutea immo, Minerua fictae scalptaeue [1]; cum interim numquam tua imago tam dissimilis ad oculos meos in itinere accidit, ut non ex ore meo excusserit rictum osculei et somnum.

Nunc ut friuoleis finem faciam, et conuertar ad serium, hae litterae tuae cum primis indicio mihi fuerunt quanto opere [b] te diligam, cum magis perturbatus sum ad tuum quam ad filiae tuae periculum: cum alioqui te quidem mihi, filiam uero tuam etiam tibi, ut par est, superstitem cupiam. Sed heus tu uidebis, ne delator existas, neue indicio pareas [2] apud filiam: quasi uero ego te quam illam magis diligam. Nam periculum est, ne ea re filia tua commota; ut [c] est grauis et prisca femina; poscenti mihi manus et plantas ad sauiandum ea causa iratior subtrahat aut grauatius porrigat: cuius ego dei [d] boni! manus paruolas plantas-

* *M.* Facilius filium quis suum caedit, quam caedi ab alio patitur.

a Ex *eis* fecit *is* emendator in hoc et sequentibus aliquot uerbis. Ego uero archaismum retineo. *b* Ita cod. 2. manu; at 1. *quantopere*. *c Ut* superadditur 2. manu; idque haud scio an elegantius omitti uideatur. *d* Ita cod. 1. manu; 2, *di'*.

1 Hic locus insigni documento est, omni aetate etiam politissima malos artifices cum bonis uixisse. Claudicat igitur ille canon, qui multis ualde placet, nempe quod e bonitate aut uilitate artificii, aetatem eiusdem cognoscere liceat. De frugalibus Traiani quoque statuis lege Plinium paneg. cap. LV.

2 Usurpat iuridicam formulam Fronto.

que illas pinguiculas tum libentius exosculabor, quam tuas ceruices regias, tuumque os probum et facetum.

XIII. MAGISTRO MEO.

C· AUFIDIUS animos tollit; arbitratum suum in caelum fert: negat se hominem iustiorem, nequid immoderatius dicam, ex Umbria [1] ullum alium Romam uenisse. Quid quaeris? iudicem se quam [a] oratorem uolt laudari: cum rideo, despicit: facile esse ait oscitantem iudici assidere; ceterum quidem iudicare, praeclarum opus. Haec in me. Sed tamen negotium belle se dedit. Bene st [b]; gaudeo. Tuus aduentus me cum beat, tum [c] sollicitat: cur beet, nemo quaerat; quam ob rem sollicitet, ego medius fidius fatebor tibi. Nam quod scribendum dedisti, ne paululum quidem operae ei, quamuis otiosus, dedi. Aristonis libri [2] me hac tempestate bene accipiunt, atque idem habent male: cum docent meliora, tum scilicet bene accipiunt; cum uero ostendunt, quantum ab his melioribus ingenium meum relictum sit,

a Ita *quam* non praecedente *potius*. *b* Ita cod. 1. manu; sed 2. uidetur addita *e*. *c* Cod. *beatum*, extrita altera *t*. Vide Lanzium L. E. t. 1. p. 139.

1 Confirmatur hinc Oliuerii sententia, quod Aufidii, quorum Pisauri inscriptiones aliquot extant, ciues eius urbis fuerint. Sed tamen ad rem prope definiendam opus erat hac epistula, in qua dicitur umber Aufidius: nam alioqui Aufidios quoque antiates et romanos profert ex inscriptionibus Vulpius Lat. uet. lib IIII. 7. Victorini laudes legesis lib. II. 10. ad amicos, et de nep. am. II.

2 De uita scriptisque Aristonis Laërtius VII. 2. De eodem Lactantius inst. VII. 7: *ad uirtutem capessendam nasci homines Ariston disseruit*. Eiusdem immo sententia fuit, solam doctrinam moralem esse hominis propriam. Sane Aristonis dogmata cum probo Marci ingenio mire congruebant.

nimis quam saepe erubescit discipulus tuus, sibique suscenset, quod uiginti quinque natus annos[1] nihil dum bonarum opinionum et puriorum rationum animo [a] hauserim. Itaque poenas do, irascor, tristis sum, ζηλοτυπῶ [b], cibo careo. His nunc ego curis deuinctus obsequium scribendi cotidie in diem posterum protuli. Sed iam aliquid comminiscar; et quod orator quidam atticus [2] Atheniensium contionem monebat, nonnumquam permittendum legibus dormire; libris [c] Aristonis propitiatis paulisper quiescere concedam, meque ad istum histrionum poetam [3] totum conuertam; lecteis [d] prius oratiunculeis tullianeis. Scribam autem alterutram partem: nam eadem de re deiuersa tueri [4], numquam prosus ita dormiet Aristo, uti permittat [e]. Uale, mi optime et honestissime magister. Domina mea te salutat.

Legi emendaui qui supra.

.M. FRONTONIS
LIB. IIII. EXPL. IN. [f] LIB. V.
EPISTULARUM
AD .M. CAESAREM
. ET INVICEM.

a Cod. *animos*. b Cod. ζελοτυπω. c Cod. *in libris*; sed particula *in* uidetur deleta. d *Eis* mutat in *is* emendator in hac et sequentibus uocibus. e Cod. *permittas*. f Ita cod. heic *in*; quum in aliis clausulis sit *inc.* pro *incipit*.

1 Ergo interdum ratio temporis habita uidetur in his colligendis epistulis; nam epistulae quidem secundi libri scriptae sunt anno Marci XXII.

2 Demosthenes.

3 Puta Plautum, aut Nouium.

4 Confer lib. V. 27.

LIBRI V

INDEX.

Cum a tibi etiam.
Dolores b quidem.
Grauissimo dolore.
Doluisse te inguina.
Patri tuo fac notum.
Statim mi magister.
Ego prodormii c.
Quando id factum.
Uindemias laetas.
In hortis uindemias.
Ego adeo perscripsi.
Tardius tibi domine.
Dies mihi totus uacuus.
Perendie Domine.
Annum nouom d,
Et ipse prospere sis.
Et nunc sanus et.
Quaecumque e mihi.
Saenius Pompejanus.
Pompeianus meritis.
Si te in prouincia.
Arideus f iste qui tibi.
Utrum facti uirtus g.
Reuersus a conuiuio.
Cholera usque eo.
Post tempus te uidere.
Plurimos natales.
Saluos h esto nobis.
Pueri dum e balneis.
Auxisti curas mihi.

a Infra in ordine *quom*. *b* Cod. heic *dolorem*; sed recte in ordine *dolores*. c In codice tam heic quam in ordine pro extrema *i* est *l* addito puncto, ita ut uideatur *prodor mi Luci*. Sed errorem manifestum nemo, credo, tuebitur. *d* Ita heic cod. at in ordine *nouum*. *e* Cod. heic *et quaecumque*; sed recte infra omittitur *et*. *f* In corpore dicitur *Aridelus*. *g* Cod. heic *facit uirtus*, sed recte in ordine. *h* Ita cod. heic et infra pro *saluus*.

Ipsa die qua proficisci.
Nunc denique opto.
Plantae Domine.
Quom salubri [a] tibi est.
Ego grauissime.
Cum haec scribas mihi.
Decem tanta te amo.
Et nos Gratiam.
Tertius est dies quod.
Tu quoque intellegis.
Fauces miseras.
Iam [b] habeo quod.
Uexatus sum Domine.
Ego ne ut studeam.

[a] Ita cod. ut in tertia alsienei *si tibi libenti est audire*. Infra tamen in ordine est *salubre*. [b] Cod. *tam*; sed recte in ordine *iam*.

M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ·M· CAESAREM

ET INVICEM

Liber V.

I. DOMINO MEO.

Si quicquam nos amas, dormei [a] per istas noctes, ut forti colore in senatum uenias, et uehementi latere legas.

II. MAGISTRO MEO.

Ego te numquam satis amabo. Dormiam.

III. DOMINO MEO.

Miserere; unum uerbum de oratione [1] ablega, et quaeso ne umquam eo utaris, dictionem pro oratione [b]. Uale, Domine, mea gloria immortalis. Matrem dominam saluta.

a Ita cod. 1. manu; at 2. deletur *e*. Equidem aetate Frontonis usitata erat scriptura *ei* pro *i*, ut cognoscimus ex Gellio XIII. 24 qui ait subscriptum fuisse simulachris in foro Traiani *ex manubieis*. *b* Cod. *orationem*; tum ibidem deleta *m*.

1 Nimirum Marcus Frontoni emendandam tradiderat orationem quam in senatu recitaturus erat. Recole ep. I.

IIII. RESCRIPTUM [a].

Desiderantur paginae quatuor. *(Q.X.)

CRAS me de hoc uerbo tibi, si admonueris, defendam * . . . .

V. 20. (CAESAR FRONTONI.)

...[1] in uiduo [b] nunc si uidetur, dentes adprimamus tamen; et quo breuius iter sit tibi, recenti morbo, Caietae nos opperire. Facio delicias, quod ferme euenit quibus quod cupiunt tandem in manu est, differunt [c], afluunt, gestiunt; ego uero etiam fastidio [2] omnia *. Domina mater te salutat, quam ego hodie rogabo ut ad me Gratiam perducat. Uel fumum inquit patriae Caius poeta [3]. Uale mi, omnia mea, magister. Amo me quod te uisurus sum.

VI. 21. DOMINO MEO.

POSTQUAM profecti estis, genus [d] dolore arre-

* *M.* Quibus quod cupiunt in manu est tandem, statim diffluunt, affluunt [e] et fastidiunt.

a Cod. ℞, nempe *rescriptum* heic et aliquoties infra. b An potius legendum .. *inui duo*? an *in biduo*, u pro b? Lib. II. 10. *in biduo* scribitur. c Ita cod. heic in ordine seu textu; at in margine *statim diffluunt*. d Huius declinationis auctorem habet locupletem Fronto ipsum Tullium, teste Seruio ad aen. XI. 22: *Cicero in Arato, huius genus pro generis*. e Ita cod. at in textu *afluunt*.

1 Si ad indicem respicies, cognosces desiderari breues epistulas quindecim; praeter quartae, et huius, quae nunc fit quinta, partes.

2 Eodem sensu ac Plautus trucul. v. 40.

3 Num Caius Titius, de quo lib I. 6? an potius Caius Lucilius?

ptus sum, uerum ita modico ut et ingrederer pedetemptim et uehiculo uterer. Hac nocte uehementior dolor inuasit, ita tamen ut iacens facile patiar, nisi quid amplius ingruerit. Augustam tuam [1] uexatam audio. Diis equidem salutem eius [2] commendo. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

VII. 22. MAGISTRO MEO.

Ludis tu quidem: at mihi peramplam anxietatem et summam aegritudinem, dolorem et ignem flagrantissimum [a] litteris his tuis misisti; ne cenare, ne dormire, ne denique studere libeat. Uerum tu orationis hodiernae tuae [3] habeas aliquod solacium; at ego quid faciam? qui et auditionis omnem iam uoluptatem consumpsei [b], et metuo ne Lorium tardiuscule uenias [4], et doleo quod interim doles. Uale, mi magister, cuius salus meam salutem inlibatam et incolumem facit.

VIII. 23. MAGISTRO MEO.

Ego dies istos tales transegi. Soror [5] dolore mu-

a Ita cod. *flagr.* etsi alibi non semel *fragl.* b Emendator deleuit *e*.

1 Augusta dicitur Faustina quia filia Pii Augusti, etsi uir Marcus adhuc in Caesaris dignitate sistebat. Confer inscriptionem in notis lib. I. 3 ad Antoninum imp.

2 Hinc Faustinae duo nummi olim in bibliotheca uat. maximi moduli, quorum alter cum typo Salutis sedentis, et inscriptione *Saluti augustae*; alter cum typo *Salutis stantis*, et inscriptione *Salus*.

3 Loquitur de oratione quadam a Frontone dicta.

4 Confer lib. II. 18.

5 Annia Cornificia Marci unica soror et natu minor. Ea ui-

liebrium partium ita correpta est repente, ut faciem horrendam uiderim: mater autem mea in ea trepidatione inprudens angulo parietis costam inflixit: eo ictu grauiter et se et nos adfecit. Ipse cum cubitum irem, scorpionem in lecto offendi: occupaui tamen eum occidere prius quam supra accumberem. Tu si rectius uales, est solacium. Mater iam leuior est, deis uolentibus. Uale mi optime dulcissime magister. Domina mea te salutat.

VIIII. 24. DOMINO MEO.

QUOM te saluom et inlaesum dei praestiterunt, maximas deis gratias ago. Te certum habeo, cum tua instituta [1] reputo, haud perturbatum: ego, quam libet uos sapientes me inrideatis, consternatus equidem sum. Uale Domine dulcissime, et deis curae esto. Dominam saluta.

X. 25. DOMINO MEO.

MODO mihi Uictorinus indicat Dominam tuam magis ualuisse [a] quam heri. Gratia leuiora omnia nuntiabat. Ego te idcirco non uidi, quod ex grauidine [b] sum inbecillus. Cras tamen mane domum ad te ueniam. Eadem [2], si tempestiuom erit, etiam Dominam uisitabo.

a Cod. *maluisse*. b Ita cod.

uebat adhuc, Marco iam Augusto. Capitol. in M. capp. I. IIII. VII. VIIII. Huius filium Mummium Quadratum memorat idem Capitolinus.

1 Stoica.

2 Die scilicet.

XI. 26. MAGISTRO MEO.

Caluit et hodie Faustina: et quidem id ego magis hodie uideor mihi depraehendisse. Sed deis iuuantibus aequiorem animum mihi facit ipsa, quod se tam obtemperanter nobis accommodat. Tu, si potuisses, scilicet uenisses. Quod iam potes, et quod uenturum promittis, delector mi magister. Uale mi iucundissime magister.

XII. 27. DOMINO MEO.

Quomodo manseris domi [1], nescire cupio. Ego ceruicum dolore arreptus sum. Uale Domine. Dominam saluta.

XIII. 28. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Noctem sine febri uideor transmisisse: cibum non inuitus cepi: nunc ago leuissime: nox quid ferat, cognoscemus. Sed mi magister, ceruicum dolore te arreptum quo animo didicerim, profecto ex tua proxima sollicitudine metiris. Uale mi iucundissime magister. Mater mea salutat te.

XIIII. 29. DOMINO MEO.

Ceruicum, Domine, dolore graui sum correptus,

1 Nimirum ob infirmitatem.

de pede dolor decessit. Uale Domine optime. Dominam saluta.

XV. 30. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Ceruicum dolores si tertia quoque [a] die remiserint, erit quod meam redeuntem ualetudinem maiorem in modum adiuuet, mi magister. Laui et [b] hodie et ambulaui paulum, cibi [c] paulo plus sumpsi, nondum tamen libente stomacho. Uale mi iucundissime magister. Mater mea te salutat.

XVI. 31. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Quom tibi etiam tum ceruices doluerint quo [d] mihei [e] scriberes, non possum aequo animo ferre, neque sane uolo aut debeo. Ego autem, iuuantibus uotum tuum deis, laui hodie et ciui [f] quantum sat erat cepi: uino etiam libenter usus sum. Uale mi iucundissime magister. Mater mea te salutat.

XVII. 32. DOMINO MEO.

Dolores quidem ceruicum nihil remiserunt; sed animo bene fuit, quom [g] te balneo et uino libenter usum cognoui. Uale Domine. Dominam saluta.

XVIII. 33. DOMINO MEO.

Grauissimo dolore inguinis sum arreptus, quo

a Ita cod. non *quaque*. *b* *Et* uidetur deletum. *c* Cod. pro *cibi* habet *aut*. *d* Ita uidetur cod. non *quom*. *e* Ita cod. *f* Ita cod. *g* Ita cod. quae scriptura non semel occurrit in cod. Cic. de rep. lib. III.

omnis dolor a dorso et lumbis incubuit. Uale Domine. Dominam saluta.

XVIIII. 34. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Doluisse te inguina cognosco, mi magister; et cum recordor quantam uexationem tibi iste dolor adferre soleat, grauissimam sollicitudinem patior. Sed me leuat, quod spero illo spatio, quo perferebatur hic [a] nuntius, potuisse cedere fomentis et remediis omnem illam uim doloris. Nos aestiuos calores adhuc experimur: sed cum paruolae nostrae, dixisse liceat, commode ualeant, mera salubritate et uerna temperie frui nos existimamus. Uale mi optime magister.

XX. 35. DOMINO MEO.

Patri tuo fac notum de infirmitate mea. An me quoque scribere ei debere putes, scribe mihi.

XXI. 36. RESCRIPTUM.

Statim, mi magister, indicabo Domino meo necessitatem huius quietis tuae: uelim tamen et a te scribi. Uale mi optime et iucundissime magister.

XXII. 37. DOMINO MEO.

Ego prodormii [b]. Materiam misi tibi: res seria est. Consul populi romani, posita praetex-

a Cod. *hoc*. Dic autem *hic* uel *huc*. b Recole quae adnotaui ad indicem.

ta, manicam induit, leonem inter iuuenes quinquatribus percussit, populo romano spectante [a]. Aput censores expostulat. Διασκεύασον, αὔξησον. Uale Domine iucundissime. Dominam saluta.

XXIII. 38. RESCRIPTUM.

Quando id factum? et an Romae? Num illud dicis in Albano factum sub Domitiano [1]? Praeterea in hac materia diutius laborandum est, ut factum credatur, quam ut irascatur [b]. Ἀπίθανος ὑπόθεσις [c] uidetur mihi, quod plane baluceis [d], qualem petieram. Rescribe statim de tempore.

XXIIII. 39. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Uindemias laetas [e] quam firmissimo corpore agere te, mi Magister, opto. Me adleuant nuntii de Domnula [2] mea commodiora deis iuuantibus indicantes. Uale mi iucundissime magister.

a Ita 2. manu; at 1. *sectante*. *b* Ita cod. passiuo, ut puto, sensu, quomodo antiqui interdum locuti sunt. *c* Cod. *αποθεσις*. *d* Ita euidenter cod. Videtur autem manifesta corruptio, cui certam medicinam facere nequeo. Num scribendum *clamosa*? (Confer ep. XXVIII.) aut aliquod uerbum graecum? Prodigiosam aliam corruptionem uidimus p. 99, *super nequit* pro *suspendi*. *e* Cod. *laetasque*.

1 Quinquatria in Albano quotannis celebrata a Domitiano, in quibus reddebantur eximiae uenationes, et scenici ludi, superque oratorum ac poetarum certamina, memorat Suetonius cap. IIII.

2 Ita euidenter codex. Et sic nunc legere oportet etiam in I. alsiensi; quamquam cod. mediol. ualde obscuratus mihi olim exhibebat *Cumnula*. Iam si I. alsiensis cum ultima comparetur, uidebitur *Domnula* Marci quaedam filia paruula. Sed obstat quod alsienses sunt ad Marcum Augustum, haec autem epistula est ad ·M· Caesarem. Num igitur *Domnula* est blanda deminutio *Dominae*, ita ut intelligatur Faustina uxor

XXV. 40. DOMINO MEO.

In hortis uindemias ago: commode ualeo: aegre tamen insisto [a] dolore digitorum in sinistro pede. Pro Faustina mane cotidie deos appello: scio enim me pro tua salute optare ac precari [b]. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

XXVI. 41. MAGISTRO MEO.

Ego adeo perscripsi; et [c] mitte aliud quod scribam: sed librarius meus non praesto fuit qui transcriberet. Scripsi autem non ex mea sententia; nam et festinaui, et tua ista ualetudo aliquantulum detriuit mihi. Sed ueniam cras petam, cum mittam. Uale mi dulcissime magister. Domina mea mater salutem tibi dicit. Nomen tribuni plebis, cui inposuit notam [d] Acilius censor, quem scripsi, mitte mihi.

XXVII. 42. DOMINO MEO.

Tardius tibi, Domine, rescribo; tardius enim libellum tuum aperui, quoniam ad agendum ad forum ibam. Ego commodius me habeo; tamen ulcusculum * adhuc altius est. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

* *M. Ab* ulcus ulcusculum.

a Ita cod. 2. m; at *in isto* 1. m. *b* Cod. *praecari*. *c* Cod. *ut* pro *et*. *d* Cod. *tam*. Sed enim in seq. ep. tribunus *notatur*.

M· Lucilius tribunus pl·[1] hominem liberum ciuem romanum, cum collegae mitti iuberent, aduersus eorum sententiam ipsus[a] ui in carcerem compegit. Ob eam rem a censoribus notatur. Diuide primum caussam: εἶτα εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ἐπιχείρησον καὶ κατηγορῶν καὶ ἀπολογούμενος. Uale Domine, lux omnium tuorum. Matrem Dominam saluta.

XXVIII. 43. MAGISTRO MEO.

Dies mihi totus uacuus erit. Siquid umquam me amasti, hodie ama; et uberem mi materiam mitte, oro et rogo καὶ ἀντιβολῶ [b] καὶ δέομαι καὶ ἱκετεύω [c] In illa enim centumuiralei[2] non inueni praeter ἐπιφωνήματα. Uale optime magister. Domina mea te salutat. Uolebam aliquid, ubi clamari debeat, scribere. Faue mi, et quaere clamosam ὑπόθεσιν.

XXVIIII. 44. DOMINO MEO.

Perendie, Domine, te uidebo: sum enim adhuc a cubito et ceruice infirmus [d]. Ferme, obsecro, nimia et ardua a te postulantem ita in animum meum

a Ita cod. *b* Cod. αντιβομου. *c* Cod. καικετευω. Haec autem coaceruatio uerborum idem significantium catoniana est, teste Gellio XIII. 24. *d* Ita in cod. interpungitur post *infirmus*.

1 Anno DCLX uel DCLXI apud Pighium; qui tamen alia censorum recitat nomina. Itaque de Acilio censore, qui notam imposuit Lucilio, quaerendum superest. Tum et Acilius, qui censuram frustra petiit apud Liuium XXXVII. 57, antiquior hac aetate est.

2 Nempe oratione, seu caussa. De causis apud centumuiros confer Cic. pro Caecina cap. XVIII, et Tacit. dial. de or. cap. VII. et XXXVIII, ex quo postremo loco intelliges Marcum loqui credibiliter de Asinii Pollionis oratione.

induxi posse efficere quantum contenderis. Nec deprecor [a] quin me oderis, nisei [b] quantum postulo perfeceris, si, ut facis, animum et studium accommodaueris. Uale, Domine, anima mea mihi potior. Dominam matrem saluta.

XXX. 45. DOMINO MEO.

Annum nouum faustum tibi, et ad omnia, quae recte cupis, prosperum cum tibi tum Domino nostro patri tuo et matri et uxori et filiae [1] ceterisque omnibus, quos merito diligis, precor [c]. Metui ego, inualido adhuc corpore turbae et impressioni me committere. Si dei iuuabunt, perendie uos uota [2] nuncupantis uidebo. Uale mi Domine dulcissime. Dominam saluta.

XXXI. 46. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Et ipse prospere sis ingressus annum. Omne uotum tuum dei tibi ad usum tuum, qui noster idem erit, deuertant; atque ut facis pro amicis bene optes, ceteris bene uelis. Quae pro me precatus [d] es, scio te precatum. Quod a turba cauisti, tibi et meae curae consuluisti. Quietius idem fiet perendie, si dei [e] *dent*. *Gratia* [f] tua officio functa est. Nescio an *Do-*

a Cod. *depraecor*. *b* Ita scripsit 1. manus; sed 2. deleuit *e*. *c* Cod. *praecor*. *d* Cod. *praecatus* et mox *praecatum*. *e* Ita cod. 1. manu; 2. di uel *dii*. *f* Tantum spatii est in codice oblitterato. Et sic infra.

1 Ergone haec epistula scripta uidetur eo tempore quo adhuc unica Lucilla erat, Marci filiarum natu maxima?

2 Votorum eiusmodi extant testimonia seu inscriptiones in Pii Marcique Caesaris nummis.

minam suam salutauerit. Uale mi dulcissime magister. Mater mea te salutat.

XXXII. 47. MAGISTRO MEO.

Et nunc sanus et deinceps ualidus, laetus, compos omnium uotorum agas [a] diem natalem, mi magister; quae mea precatio [b] sollemnis semper auctior fit, quanto magis accedit et mihi firmitas ad deligendum [c] et aetas suauissimae familiaritatis nostrae. Uale mi magister iucundissime mihi. Mater mea te salutat. Gratiae salutem dic [d].

XXXIII. 48. [DOMINO MEO].

Quaecumque mihi prae[cari] *solitus sum*[e], in tua salute locata sunt: mihi sanitas, bona ualetudo, laetitia, res prosperae meae ibi sunt, cum tu corpore, animo, rumore, tam incolumi uteris; tam carus patri, tam dulcis matri, tam sanctus uxori, tam fratri bonus ac benignus [1]. Haec sunt quae me cum hac ualetudine tamen cupientem uitae faciunt. Apsque [f] te, satis superque et aetatis et laboris et artis et gloriae; dolorum uero et aegritudinum aliquanto plus quam satis superque. Filiae meae iussu tuo osculum tuli: numquam mihi tam suauis tamque sauiata uisa [est].

a Cod. pro *agas* habet *magis*. *b* Cod *praecatio*. *c* Ita cod. *d* Exin legi nequeunt duo breuiores uersiculi ad huius episculae clausulam pertinentes. *e* Tantum fere spatii est in codice oblitterato. *f* Ita cod.

1 Capitolinus in L. Vero narrat hunc post septimum aetatis annum in familiam Aureliam fuisse traductum, et Marci moribus atque auctoritate formatum; Pii scilicet iussu, qui ad fratris imitationem Verum puerum hortabatur.

Dominam saluta, Domine dulcissime. Uale et fer osculum matronae tuae.

XXXIIII. 49. DOMINO MEO.

SAENIUS Pompeianus in plurimis causis a me defensus, postquam publicum Africae redemit, plurimis causis rem familiarem nostram adiuuat. Commendo eum tibi, cum ratio eius a Domino nostro patre tuo tractauitur [a], benignitatem ingenitam tibi, quam omnibus ex more tuo tribuis, ut huic et mea commendatione et tua consuetudine ductus impertias. Uale Domine dulcissime.

XXXV. 50. RESCRIPTUM.

POMPEIANUS meritis isdem, quibus te sibi conciliauit, me quoque promeruit. Quare cupio omnia ei ex indulgentia Domini mei patris obsecundare [1]. Nam ea quae tibi ex sententia procedunt, gaudia sunt mea. Uale mi magister iucundissime. Faustina et paruolae nostrae te salutant.

XXXVI. 51. MAGISTRO MEO.

SI te in prouincia, mi magister, adierit Themistocles quidam, qui se Apollonio magistro [2] meo

a Ita cod.

1 Quantum ualerent apud Pium Marci commendationes docet Capitol. in M. VI.

2 Apollonius chalcedonius stoicus philosophus Marco datus magister a Pio Augusto. Capitol. in Pio cap. X, et in Marco cap. II.

dicat philosophiae [a] cognitum, eum esse,[b] qui hac hieme Romam uenerit et mihi uoluntate [c] magistri per filium Apollonium sit demonstratus; ei tu, mi magister, uelim quod possis bene facias, bene suadeas. Nam ius et aequom omnibus Asianeis [d] [1] erit apud te paratissimum: sed consilium, comitatem, quaeque amicis sine ullo quoiusquam incommodo propria [e] inpertire fides ac religio proconsulis [2] permittit, peto Themistocli libens impertias [f]. Uale mi iucundissime magister. Rescripto nihil opus est.

XXXVII. 52. DOMINO MEO.

Aridelus iste, qui tibi litteras meas reddit, a pueritia me curauit a studio perdicum [3] usque ad seria officia. Libertus uester est; procurauit [g] uobis industrie; est enim homo frugi et sobrius et acer et diligens. Petit nunc procurationem ex forma [4] [h] suo loco ac iusto tempore. Faueto ei, Domine, quod poteris. Si formam non cognosces hominis, ubi

a Ita cod. non *philosophiae dicat*. *b* Cod. *sese* uitiosa metathesi, cui contrariam aliam notaui in codice Ciceronis de rep. II. 25. p. 181. n. d. *c* Cod. *uoluptate*; quod ipsum fortasse est mendum etiam in cod. de rep. I. 2. p. 9. u. 4. *d* Ita 1. manu; 2 deleuit *e*. *e* Ita 1. manu; at 2. *proprio*. *f* Ita cum *m*; at ep. XXXIIII. cum *n*. *g* An potius dicendum *procurabit*? *h* Ita cod. 2. manu; at 1. *ea orma*.

1 Ergo Asia prouincia Frontoni regenda obuenit.

2 Prouinciam proconsularem sortitum fuisse Frontonem, constat omnino ex epistula VIII libri ad Pium. Indidem item satis constat Frontonem ualetudine impeditum esse, quominus ad suam stationem procederet; licet heic ·M· Aurelius tamquam ituro in prouinciam clientem ei commendet. Reapse in inscriptione pisaurensi Fronto haud dicitur proconsul.

3 Studium suum perdicum fatetur Fronto ep. I. 16 ad amicos.

4 Nempe ex Principis rescripto. Confer cod. Iustin. I. 2. 10.

ad nomen Arideli uentum fuerit, memento a me [a] tibi Aridelum commendatum. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

XXXVIII. 53. DOMINO MEO.

UTRUM facti uirtus ornauerit orationem [1], an oratio factum nobilissimum aequiperauerit, incertus sum: certe quidem eiusdem dicta, cuius illa facta. Sed et fratris tui oratio me delectauit: nam et ornata fuit et cordata: et certum habeo eum minimum spatii habuisse ad meditandum.

XXXVIIII. 54. RESCRIPTUM.

REUERSUS a conuiuio patris libellum tuum accepi, dimisso iam, ut cognosco, eo per quem fuerat allatus. Rescribo igitur uespera multa quod tu legas die crastino. Orationem patris mei parem materiae suae uisam tibi, nihil mirum est, mi magister. Fratris autem mihi gratiarum actio eo laudauilior [b] est, quo minus ad meditandum, ut coniectas, habuit spatii. Uale mi iucundissime mihi magister. Mater mea te salutat.

a Cod. *me* sine praepositione. *b* Ita cod. Expectaremus autem *uisa*; etsi id minime necessarium est.

1 Loquitur de oratione Pii, ut constat e Marci rescripto. Factum autem illud nobilissimum Pii fuit erga ·L· Verum, ut constat et eodem rescripto; siue cum eum praetorem fecit, siue cum consulem. Lege Capitol. in Vero cap. III.

XXXX. 55. DOMINO MEO.

Cholera usque eo adflictus sum, ut uocem amitterem, singultirem, suspirio tum agerer, postremo uenae deficerent, sine ullo pulsu uenarum animo male fieret: denique conclamatus sum nostris; neque sensi aliquandiu: ne ualneo [a] quidem aut frigida, aut cibo recreandi me ac fouendi medicis tempus aut occasio data; nisi post uesperam micularum minimum cum uino destillatum gluttiui. Ita focilatus [b] totus sum [c]. Postea per continuum triduum uocem non reciperaui. Sed nunc, deis iuuantibus, commodissime ualeo, facilius ambulo, clarius clamito: denique, si dei iuuabunt, cras uehiculo uectari destino. Si facile silicem tolerauero, quantum pote ad te curram: tum uixero cum te uidero. Ad VII. kal. Roma [d] proficiscar, sei [e] dei iuuabunt. Uale Domine dulcissime, desiderantissime, causa optima uitae meae. Dominam saluta.

XXXXI. 56. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Post tempus te uidere cupiebam. Quid tu censes? post periculum quod suffugisse te, mi magister, iterum deis ago gratias, lectis litteris tuis, quae me rusum [f] quasi renouant, cum commemorares quo in loco fueris, consternarunt. Sed habeo te, deis [g] uo-

a Ita cod. pro *balneo*. b Ita cod. cum unica *l*. c Cod. *sum totus sum*, sed prius *sum* uidetur deletum. d Cod. *Romae*. e Secunda manus deleuit *e*. f Ita 1. manu; at 2. *rursum*. g 1. m. *dehis*; 2. m. deleuit *eh*.

lentibus ; et, ut promittis, propediem uidebo : et bene spero de bona longa ualetudine. Salutat te mater mea. Uale mi iucundissime magister.

XXXXII. 57. DOMINO MEO.

PLURIMOS natales dies liberum tuorum prosperis tuis rebus ut celebres, parentibus probatus, populo acceptus, amicis probatus [a], fortuna et genere et loco tuo dignus, omni uita mea redemisse cupiam, non hac modo exigua uita quae mihi superest, sed illa etiam quam uixi, siquo modo [b] integrum redigi, ac pro te tuisque ac liberum tuorum commodis insolutum [c] dependi potest. Si facile ingredi possem, hic erat dies quo cum primis conplecti te cuperem : sed concedendum est pedibus scilicet, quando ipsi parum procedunt. Ego de aquarum usu delibero [1]. Si certius quid statuero, faciam tibi [d] notum. Uale mi Domine dulcissime. Faustinam tuam meis uerbeis [e] appella et gratulare, et matronas nostras meo nomine exosculare; sed uti ego soleo cum plantis illis et manibus. Dominam saluta.

XXXXIII. 58. MAGISTRO MEO SALUTEM.

SALUOS [f] esto nobis, salua sit tibi domus tua, salua nostra ; quae si animum nostrum spectes, una

a Vix dubito quin heic uel supra librarius peccauerit bis inculcando *probatus* pro alio uocabulo. b Ante *integrum* utrum in codice fuerit *in*, nescio ; quamquam aliquod uestigium fortasse superest. c Ita euidenter codex. Ceteroqui malim *in solidum*. d *Tibi* superadditur. e Ita 1. manu ; at 2. deleuit alteram *e*. f Ita heic, et in ind. sed heic uidetur postea emendatum *saluus*.

1 Confer lib. I. 1.

est domus. Recte scio autem, si uel difficulter ingredi posses uenturum te ad nos fuisse. Sed uenies saepe, et tecum celebrabimus, si dei uolent, omnia festa nostra. Uale mi magister iucundissime. Mater mea te salutat.

XXXXIIII. 59. DOMINO MEO.

Pueri dum e balneis me sellula, ut adsolent, aduehunt, inprudentius ad ostium balnei feruens adflixerunt. Ita genum * mihi simul abrasum * et ambustum est: postea etiam inguem * ex ulcere extitit. Uisum medicis ut lectulo me tenerem. Hanc causam, si tibi uidebitur, etiam Domino patri tuo indicabis, si tamen uidebitur. Etiam cras mihi adsistendum erit familiari [a]. Hodierno igitur otio et quiete labori me crastino praeparabo. Uictorinus noster aget [1]; ne me acturum putes. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

XXXXV. 60. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Auxisti curas mihi, quas opto quam primum relebes [b], sedatis tibi doloribus genus et inguinis.

* *M.* Hoc genum, huius genus.
* *M.* Inguem pro inguen.
* *M.* Genum mihi abrasum. Superius 2 ait genus dolore arreptus sum.

a In cod. interpungitur ante *familiari*. *b* Ita cod.

1 Victorini eloquentiam laudat Fronto lib. II. ep. penult.

2 Ep. VI.

Me autem infirmitas Dominae meae matris quiescere non sinit. Eo accedit adpropinquatio partus Faustinae. Sed confidere dis debemus. Uale mi magister iucundissime mihi. Mater mea te salutat.

XXXXVI. 61. DOMINO MEO.

Ipsa die, qua proficisci destinabam, genus dolorem sensi. Spero in paucis diebus me recte fore. Uale Domine optime. Dominam saluta.

XXXXVII. 62. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Nunc denique opto, mi magister, iucundiora indices: nam doluisse te in id tempus quo mihi scribebas, litterae declarant. Haec obambulans dictaui. Nam eum motum in praesentia ratio corpusculei [a] desiderabat. Uindemiarum autem gratiam nunc demum integram sentiam, cum tua ualetudo placatior esse nobis coeperit. Uale mi iucundissime magister.

XXXXVIII. 63. DOMINO MEO.

Plantae, Domine, dolore impedior: ideo uos per istos dies non salutaui. Uale Domine optime. Dominam saluta.

XXXXVIIII. 64. MAGISTRO MEO.

Quom [b] salubre tibi est facile progredi, tunc et nobis conspectus tuus erit iucundus. Id ut quam pri-

a Secunda manus deleuit *e*. b In cod. deletur *q* et *o*, fortasse ut fiat *cum*.

69. DOMINO MEO.

s, quod per noctem morsus uen-
tior. Hac uero nocte ita sum ue-
on potuerim, sed lectulo me te-
lent balneo uti. Multos nataleis [a]
is precatus [b] sum. Uale Domine.

70. MAGISTRO MEO.

tellegis, mi Magister, quid ego pro
n et ualidum te deinceps, et hunc
nem, et ... s uel nobiscum uel no-
... diutissime celebrare.
... sse eiusmodi aliquid
... t, si dicendum est,
... corpusculi,
... terea de pr
... hauserit,
... ponte pr
... i [d] cons
... ndissim

... tiam

mum eueniat, et dolor plantae quiescat, di iuuent. Uale mi optime magister.

L. 65. DOMINO MEO.

Ego grauissime arreptus sum iterum ab altero inguine.

LI. 66. RESCRIPTUM.

Quom[a] haec scribas mihi, magister, credo intellegis sollicitissimum me uota facere pro salute tua: cuius, dis iuuantibus, cito compotes erimus. Uale mi magister iucundissime.

LII. 67. DOMINO MEO.

Decem tanta te amo. Filiam tuam uidi. Uideor mihi te simul et Faustinam infantes uidisse: tantum boni ex utriusque uoltu est commixtum! Decem tanta te amo. Uale Domine dulcissime. Dominam saluta.

LIII. 68. MAGISTRO MEO.

Et nos Gratiam[1], quod tui similis est, magis
* Q.XI. amamus. Facile ergo intellegimus * quanta apud te sit filiolae nostrae conciliatrix similitudo utriusque nostri: et omnino quod eam uidisti est iucundum mihi. Uale mi optime magister.

a In indice *cum*. Iam promiscuus usus *q* et *c* uiget adhuc in hispanica lingua.

1 Filiam scilicet Frontonis.

LIIII. 69. DOMINO MEO.

Tertius est dies, quod per noctem morsus uentris cum profluuio patior. Hac uero nocte ita sum uexatus, uti prodire non potuerim, sed lectulo me teneam. Medici suadent balneo uti. Multos nataleis [a] tuos ut celebres a dis precatus [b] sum. Uale Domine. Dominam saluta.

LV. 70. MAGISTRO MEO.

Tu quoque intellegis, mi Magister, quid ego pro me optem: sanum et ualidum te deinceps, et hunc diem tuum sollemnem, et ceteros uel nobiscum uel nobis utique securis pro te quam diutissime celebrare. Ceterum ego coniectaui statim fuisse eiusmodi aliquid quam ob rem te non uiderim. Et, si dicendum est, delector potius talem querellam [c] corpusculi, quam dolores aliquos intercessisse. Praeterea de profluuio isto bene spero: nam etsi nunc te exhauserit, tamen, dis uolentibus, confido salubriter sponte prouenisse aluum tibi uerno tempore, quom alii [d] consulto mouent et machinantur. Uale mi iucundissime magister. Mater mea te salutat.

LVI. 71. DOMINO MEO.

Fauces miseras habeo; unde etiam calui per

a Ita 1. manus, sed 2. deleuit *e*. *b* Cod. *praecatus*. *c* Cod. *quaerellam*. *d* Cod. *aliud* quasi *ali id*; (*ali* pro *alii*); sed *d* merito deinde fuit expuncta.

noctem. In genu dolor est modicus. Uale Domine. Dominam saluta.

LVII. 72. MAGISTRO MEO.

Iam habeo quod primum et praecipuum desiderabam: desisse febriculam colligo ex litteris tuis. Nunc, mi magister, quod ad fauces adtinet, brebi[a] temperantia appelletur[b]; et mihi at[c] plenior nuntius ueniet. Uale mi magister iucundissime mihi. Mater mea te salutat.

LVIII. 73. DOMINO MEO.

Uexatus sum, Domine, nocte diffuso dolore per umerum et cubitum et genu et talum. Denique id ipsum tibi mea manu scribere non potui.

LVIIII. 74. HAUE MI MAGISTER OPTIME.

Ego ne ut studeam cum tu doleas? praesertim cum mea causa doleas? non me omnibus incommodis sponte ipse adflictem? merito hercule. Quis enim tibi alius dolorem genus, quem scribis nocte proxuma auctum, quis alius eum suscitauit, nisi Centumcellae, ne me dicam? Quid igitur faciam, qui nec te uideo, et tanto angore discrucior? Adde eo quod etiamsi libeat studere, iudicia prohibent, quae, ut di-

a Ita cod. 1. m. Sed 2. *breui*. *b* Ita euidentur codex. *c* Ita cod. Sed uidetur dicendum *a te*.

cunt qui sciunt, dies totos eximent [a]. Misi tamen tibi hodiernam γνώμην [1], et nudiustertianum locum communem. Heri totum diem in itinere adtriuimus: hodie difficile est ut, praeter uespertinam γνώμην, quicquam agi possit. Nocte, inquis, tam longa dormis? Et dormire quidem possum, nam sum multi somni; sed tantum frigoris est in cubiculo meo, ut manus uix exseri possit. Sed reuera illa res maxime mihi animum a studiis depulit, quod dum nimium litteras amo, tibi incommodus aput Porcium [b] fui, ut res ostendit. Itaque ualeant omnes Porcii [c] et Tullii [d] et Crispi, dum tu ualeas, et te uel sine libris firmum tamen uideam. Uale, praecipuum meum gaudium, magister dulcissime. Domina mea te salutat. Γνώμας tres et locos communes mitte.

emendaui.

AD CAESAREM LIB. V.

.M. FRONTONIS

AD ANTONINUM IMP.

ET INVICEM

LIB. I.

a In ordine scribitur *exhibent*. Tum in margine scholium est: *in alio eximent*; quae reapse iustior lectio est. *b* Cod. *portum*, sed uidetur emendatum *Porcium*. *c* Ita cod. 2. manu; at 1. *Porci*. *d* Pro extrema *i* scribitur *l*, ut supra in *prodormii*. Neque putet quis me *l* legisse pro *i* longiore; namque in codice est uera forma litterae *l*.

1 Obiter monere lectores iuuat, titulum satis amplum et re historica plenum et ineditum, περὶ γνωμῶν, extare in uaticano palimpsesto excerptorum Porphyrogeniti.

AD ANTONINUM IMPERATOREM

INDEX.

a Infra in ord. *et ut*. b Cod. *tua*. c Infra in ord. *pullulos*.

1 Plenus est hic index, nam sequitur in eadem pagina epistula prima.

·M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ANTONINUM IMPERATOREM

ET INVICEM

Liber I.

I. MAGISTRO MEO.

Bonum annum, bonam salutem, bonam fortunam peto [a] a dis die mihi sollemni natali tuo, compotemque me uoti fore confido: nam quem sponte dei iuuisse uolunt, et dignum ope sua iudicant, eum commendo benignitati eorum. Tu cum alia laetabilia, mi magister, in tuo animo festo die agitauis [b], numerato apud te qui te ualde diligant: in iis primis hunc tuum discipulum ponito; inibi Dominum meum fratrem, πάθει φιλοῦντας σε ἀνθρώπους. Uale, et perennem multis annis bonam ualetudinem [c], mi magister optime, laetissimus incolumitate filiae, nepotum, generi. Nostra Faustina reficit sanitatem. Pullus noster Antoninus [1] aliquo lenius tussit: quantum quisque in nidulo nostro iam sapit, tantum pro te precatur [d]. Iterum at-

a Ita emend. 2. man. sed 1. *poeta*. *b* Ita cod. *u* pro *b*. Semel autem notare liceat, hunc duarum litterarum promiscuum usum ab Hispanis adhuc retineri. *c* Ita cod. sine uerbo. *d* Cod. *praecatur*.

1 Confer ep. III.

que iterum ac porro in longam senectam bene uale, iucundissime magister. Peto a te; sed impetratum sit; ne te ob diem natalem Cornificiae [1] Lorium uexes. Dis uolentibus, Romae paucis diebus nos uidebis. Sed post diem natalem tuum, si me amas, nox quae sequitur fac iam [a] placide quiescas, sine ullius instantis officii cogitatione. Hoc Antonino tuo da sollicite et uere petentei [b].

a Nisi quis mauult, quod non credo, legere *faciam*. *b* Ita 1. manus; at 2. deleuit tertiam *e*.

1 Quoniam Fronto in sequente rescripto precatur Marco ut multos dies natales celebret liberum suorum, satis constat heic Marcum non de sorore sua Cornificia, (de qua recole lib. V. 8.) sed de filia Cornificia loqui. Erat autem hactenus incognitum huius Marci filiae nomen; cuius ego praeclaram confirmationem, una cum eiusdem feminae lacrymabili exitu, inuenio in ineditis ex Dione excerptis Porphyrogeniti, quae mox, ut spero, e uaticano palimpsesto editurus sum. Sane Herodianus IV. 11 meminit filiae Marci iam anus, quae a Caracalla interfecta est; quaenam autem haec esset e tot Marci filiabus, aut quo supplicio affecta fuerit, nondum erat compertum. Sic autem habet uaticanus palimpsestus in titulo *de sententiis*: Ὅτι Ἀντωνῖνος Κορνιφικίαν μέλλων ἀναιρεῖν, ὡς δῆθεν τιμῶν, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἑλέσθαι θάνατον ὃν βούλεται ἀποθανεῖν. Ἡ δὲ κλαύσασα πολλὰ καὶ μνησθεῖσα τοῦ πατρὸς Μάρκου καὶ τοῦ πάππου Ἀντωνίνου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Κομμόδου, τέλος ἐπήγαγεν ταῦτα. ὦ δυστυχὲς ψυχίδιον ἐν πονήρῳ (cod. πονηρῷ) σώματι καθειργμένον, ἔξελθε, ἐλευθερώθητι, δεῖξον αὐτοῖς ὅτι Μάρκου θυγάτηρ εἶ, κἂν μὴ θέλωσιν. Καὶ ἀποθεμένη πάντα τὸν κόσμον, ὃν περιεβέβλητο, καὶ εὐθετήσασα ἑαυτὴν, τὰς φλέβας ἀπέτεμε καὶ ἀπέθανεν: *Antoninus decreta Cornificiae nece, iussit eam honoris ueluti causa, genus mortis, quod mallet praeoptare. Illa autem postquam diu fleuit, patremque Marcum et auum Antoninum fratremque Commodum in memoriam reuocauit, ad extremum haec ait: o infelix animula misero in corpore clausa, egredere et libertatem adipiscere: fac hos certiores, etsi nolunt, te Marco esse genitam. Tum omni ornatu, quem gerebat, deposito, seque ipsa supplicio accommodans, uenis incisis obiit.*

II. ANTONINO AUGUSTO FRONTO.

Seni huic, et ut tu appellas, magistro tuo bona salus, bonus annus, bona fortuna, res omnis bona [a]. Quae tu scribis, ea te mihi addis [b] die tibi sollemnissimo natali meo precatum [c]. Omnia mihi ista in te tuoque fratre sita sunt, Antonine meo cordi dulcissime: quos ego postquam cognoui, meque uobis transdidi, nihil umquam prae uobis dulcius habui, neque habere possum, tametsi alios annos totidem de integro quantum uixi uiuam. Hoc igitur unum coniunctis precibus [d] ab deis precemur, uti uos incolumes et florentes et rei p. familiaeque uestrae prospere potentes aetatem longam degatis. Nec quicquam est praeterea quod ego tantopere uel ab deis uel a forte fortuna uel a uobis ipsis impetratum cupiam, quam ut uestro conspectu et adfatu, uestrisque tam iucundis litteris frui quam mihi diutissime liceat: eique ego rei, sei [e] fieri possit, repuerascere opto.

Nam quod ad ceteras res alioqui adtinet, sat uitae est. Uideo te, Antonine, Principem tam egregium, quam speraui; tam iustum tam innocentem, quam spopondi; tam gratum populo romano et acceptum, quam optaui; tam mei amantem, quam ego uolui; tam disertum, quam ipse uoluisti. Nam * ubi primum

* *M.* Adhortatio ad eloquentiam.

a In cod. interpungitur ante *bona*. Est autem interpunctio codicis saepe peruersa; quamquam hoc loco defendi potest. *b* Cod. *abdis*. *c* Cod. *praecatum*. *d* Cod. *praecibus*, et mox *precemur*. *e* Deletur *e* secunda manu.

coepisti rursum uelle [a], nihil offuit interdum noluisse [1]. Fieri etiam uos cotidie facundiores [b] uideo et exulto quasi adhuc magister. Nam quom omnis uirtutes uestras diligam et amplectar, fateor tamen praecipuum me et proprium gaudium ex eloquentia uestra capere. Itidem* ut parentes cum in uoltu liberum oris sui liniamenta dinoscunt, ita ego cum in orationibus uestris uestigia nostrae sectae [2] animaduerto, γέγηθε δέ φρένα Λητώ [3]; meis enim uerbis exprimere uim gaudii [c] mei nequeo. Nec te recordatio ista urgeat, nec omnino angat, quod tibi conscius es non perpetuam operam eloquentiae dedisse. Nam ita res habet: qui magno ingenio praeditus recta uia ad eloquentiam a [d] principio inductus adque institutus fuerit, tametsi interdum concessarit aut restiterit, ubi primum progredei [e] denuo et pergere uisum erit, coeptum illud iter confecerit setius [f] fortasse aliquo, minus tamen nihilo. Crede au-

* *M.* Itidem ut parentes cum in uoltu liberum oris sui liniamenta dinoscunt, ita et magister cum in oratione discipuli uestigia facundiae suae animaduertit.

a In cod. interpungitur ante *uelle*. *b* Ita 2. m. sed 1. *facundioreis*. *c* Altera *i* uidetur superaddita. *d* Cod. *at*. *e* Deletur altera e. *f* Ita cod. non *serius*. Videtur sane Fronto imitari Plautum (ut supra in uerbo *concessare*) menaech. V. 7. 57. ubi codices mei habent *setius* et *secius*, non *sectius*, cuius postremae scripturae frustra fortasse rationem habet Forcellinus. Confer autem Gell. XVIII. 9, ubi item legere malim *setius*.

1 Plenius haec dicentur inferius in epistulis de studio eloquentiae et de orationibus. Marcus ipse de rebus suis I. 17 gratias agit diis, quod in rhetoricis poeticisque studiis haud ampliores progressus fecisset, ne scilicet a grauioribus curis impediretur.

2 De hac recole testimonium Macrobii.

3 Odyss. ζ. 106. De hoc autem dicto legesis Gellium IX. 9.

tem hoc mihi omnium hominum, quos ego cognouerim, uberiore quam tu sis ingenio adfectum comperisse me neminem: quod quidem ego magna cum lite Uictorini nostri, et magna eius cum bile adiurare solebam, cum eum adspirare ad pulchritudinem ingenii tui posse negarem. Tum ille meus Rusticus [1] romanus, qui uitam suam pro unguiculo tuo libenter dediderit atque deuouerit, de ingenio támen inuitus et tristis aegre concedebat.

Unum tibi periculum fuit, Antonine, idem quod omnibus qui sublimi ingenio extiterunt, ne in uerbórum copia et pulchritudine clauderes: quanto enim ampliores sententiae creantur, tanto difficilius uerbis uestiuntur: nec mediocriter laborandum [a] est, ne procerae illae sententiae male sint amictae, neue indecorius cinctae, neue sint seminudae. Meministin eius orationis tuae, quam uix dum pueritiam egressus in senatu habuisti? in qua cum imagine utriculi ad exemplum adcommodandum usus esses, anxie uerebare, ne parum pro loci et ordinis dignitate τὴν εἰκόνα usurpasses; meque primam illam longiusculam [b] ad te [c] epistulam scripsisse [2], qua id, quod res est, augurabar, magni ingeni [d]

a In margine ubi repetitur sententia, scribitur *agendum* pro *laborandum*. *b* Cod. *logginsculam* modo graeco scribendi; sed ibidem postea emendatum *longiusculam*. *c* Cod. *se*. *d* Ita cod. cum unica *i*; quod rarum in Frontone, in Cic. de rep. peruulgatissimum est.

1 De Marci impenso erga Rusticum studio satis dicit Capitolinus cap. III. Mirari uero licet Frontonem quoque fuisse Rustici studiosum, cuius consilio Marcus se ab rhetoricis exercitiis abstractum fuisse ait de reb. suis I. 7. Nihilominus Rustico saepe se innocue succensuisse ait Marcus R. S. I. 17.

2 Num est intelligenda epistula ad ·M· Caesarem de paranda eloquentia cuius ampla fragmenta damus e codice mediolanensi?

signum esse ad eiusmodi sententiarum pericula audaciter [a] adgredi: sed quod eo opus esset, tuo te studio et nonnulla nostra opera adsecuturum, ut digna tantis [b] sententiis uerborum lumina parares; quod nunc uides prouenisse. Et quamquam non semper ex summis opibus ad eloquentiam uelificaris, tamen sipharis [c] et remis tenuisse iter: atque ut primum uela pandere necessitas impulit, omnis eloquentiae studiosos, ut lembos et celocas, facile praeteruehi.

Haec ut scriberem productus sum proxuma epistula tua, qua scripsisti exolescere paulatim quaecumque didicisses; mihi autem nunc cum maxime florere quae didicisti atque adolescere uidentur. An parum animaduertis quanto studio quantoque fauore et uoluptate dicentem te audiat senatus populusque romanus? et spondeo, quanto saepius audierit, tanto flagrantius amauit [d]. Ita multa et grata sunt ingenii [e] et oris et uocis et facundiae tuae delenimenta. Nimirum quisquam superiorum imperatorum; imperatoribus enim te comparare malo, ne uiuentibus compararem [f]; quisquam illorum his figurationibus

a Ita cod. in ordine; at *audacter* in margine, ubi sententia repetitur. *b* In margine, ubi repetitur sententia, scribitur *isdem* pro *tantis*. *c* Rectissima scriptura a graeco σίφαρος. Atque ita scribere oportet, non *supparum* uel *supparus*, etiam apud alios auctores. Sane *siparum* (*i* non *u*), legitur in Manilio V. 49, Tertulliano apol. cap. XVI, et ita habent pleraque Isidori exemplaria orig. XIX. 3, teste Areualo. Est autem sipharum minoris ueli genus summo malo appendi solitum. Quare haud satis intelligo Arrianum, qui ad Epictetum III. 2. (cum eoque Cangius lexic. med. et inf. graec.) tibiae genus esse dicit, βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου, σύ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους, εἶδος αὐλοῦ. Sane merso nauigio recte dicitur absurdum esse siphara attollere, incredibiliter uero dicitur tibiam erigere ἐπαίρειν. Nisi forte uox αὐλὸς aliter apud Arrianum uel interpretanda uel corrupta est. *d* Ita cod. *u* pro *b*. *e* Ita cod. at superius *ingeni*. *f* Malim *comparem*.

uteretur, quae Graeci schemata uocant? Ne longius repetam, uel proximo senatu, cum Cyzicenorum grauem causam [1] commemorares, ita orationem tuam figurasti, quam figuram Graeci παράλειψιν appellant, ut praetereundo tamen diceres et dicendo tamen praeterires*. In quo multa simul laudanda sunt: primum hoc te doctissime perspexisse sociorum graues aerumnas non perpetua neque recta aut prolixa oratione exaggerandas, indicandas tamen esse inpensius, ut digni senatus misericordia et auxilio uiderentur. Deinde ita breuiter rem omnem atque ita ualide elocutus es, ut paucissimis uerbis omnia, quae res posceret, continerentur: ut non ocius aut uehementius terra urbem illam [2] quam animos audientium tua oratio mouerit. Ecquid adgnoscis formam sentire tullianae [a]? ut non ocius aut uehementius terra urbem illam, quam animos audientium tua oratio mouerit [3]. Ut quis-

* *M.* Paralemsis [b], ut praetereundo dicamus, et dicendo praetereamus.

a Ita cod. *b* Infra *paralempsis*. Sic in palimpsesto ueronensi interpr. Virg. p. 6. legebam ἐπανάλημψις seruata μ uerbi λαμβάνω.

1 Sermo est de terrae motu quo Cyzicus concussa est. Cyzici hanc cladem Xiphilinus et Zonaras (XII. 1.) ad Pii tempora retulerunt, contradicente cum aliis Reimaro ad Dionem LXX. 4. Et sane Frontonis hic locus calamitatem cyzicenam sub Marco contigisse docet: quod uero quidam ad praedictum Dionis locum Cyzicum cum Smyrna confusam sibi persuaserunt, ii nunc auctoritate Frontonis coarguuntur.

2 De terrae motu, qui asiaticum litus ea tempestate quassauit, legendus est Aristides, qui pro ea calamitate ad Imperatores et scripsit et coram orauit. Confer praeterea Philostratum in Aristide.

3 Sic repetitur in cod.

que amore quempiam deperit [a], eius etiam neuolos [b] sauiatur [1]. Sed mihi crede, amplissimum te iam [c] tenere in eloquentia locum, breuique summum eius cacumen aditurum, locuturumque inde nobiscum de loco superiore; nec tantulo superiore, quanto rostra foro et comitio excelsiora sunt; sed quanto altiores antemnae sunt prora uel potius carina. Praecipue autem gaudeo te uerba non obuia arripere, sed optima quaerere. Hoc enim distat summus orator a mediocribus, quod ceteri facile contenti sunt uerbis bonis; summus orator non est bonis contentus, si sint ulla meliora.

Sed haec certo loco ac tempore pluribus uel scribemus ad te, uel coram colloquemur [d]. Ut uoluisti, Domine, et ut ualetudo mea postulabat, domi mansi; tibique sum precatus [e], ut multos dies natales liberum tuorum prospere celebres. Pullo nostro tussiculam [f] sedauerit et dies clementior, et nutrix eius si cibis aptioribus uescatur. Omnia enim remedia atque omnes [g] medelae fouendi [h] infantium faucibus in lacte sunt sitae *[2].

---

* *M.* Omnia infantium remedia sita sunt in lacte nutricis.

---

a Cod. *dederit*; sed in margine *deperit*. *b* Ita sine diphthongo heic et in margine. *c* Cod. *lam*. *d* Ita cod. 1. manu; secunda autem *conloquemur*. Et quidem puto ab afro Frontone scriptum fuisse *colloquemur* (a Caecilio autem, siue afro siue secus, *conloquemur*, more romano.) Namque Isidorus orig. I. 32 docet nos, labdacismum fuisse Afrorum proprium, utens hoc ipso exemplo *colloquium* pro *conloquium*. *e* Cod. *praecatus*. *f* Ita cod. heic et paulo post; sed lib. IIII. 11. *tusicula* cum unica *s*. *g* Cod. *h* Malim *fouendis*.

1 Confer Cic. N. D. I, 28.

2 Legesis Fauorinum Frontonis aequalem hac fere de re disputantem apud Gell. XII. 1,

In oratione tua cyzicena, cum deos precareris [a], - et, si fas est, obsecro, - addidisti; quod ego me non memini legisse [1]: obsecrari enim et resecrari populus aut iudices solebant [2]: sed me [b] forsitan memoria fugerit: tu diligentius animaduertito. Me quoque tussicula uexat et manus dexterae dolor, mediocris quidem, sed qui a rescribenda longiore epistula [c] inpedierit; dictaui igitur.

Quoniam mentio παραλείψεως habita est, non omittam quin te impertiam quod de figura ista studiosius animaduerterim, neque graecorum oratorum neque romanorum, quos ego legerim, elegantius hac figura usum quemquam, quam ·M· Porcium in ea oratione quae de sumtu suo inscribitur *, in qua sic ait [3]:

---

* *M.* Mire de paralempseos figura. Cato usus est in oratione quae de sumptu suo inscribitur ę.

---

omnis. Equidem illam grammaticorum regulam, qua iubemur, nonnisi quartum plur. casum nominum, et quidem eorum quae genitiuum mittunt in *ium*, efferre per *is*, ego haud raro neglectam uideo in antiquissimis codd.

a Cod. *praecareris*. *b* Cod. *em*, lineis duabus super *e*, una super *m* posita, quibus signis corrigitur metathesis, ut in cod. Cic. de rep. *c* Cod. *longior epistula* extrita ob concursum *e*. *d* In hoc lemmate nihil fere obseruandum est, praeter orthographiae diuersitatem.

Frontonis item familiarem; qua in oratione uideo uerba duo, quae in hac epistula sunt, *naeuolos* et *liberum* pro *liberorum*.

1 Videtur Frontoni uerbum *obsecro* non solitum usurpari in precibus ad deos; cui opinioni obstare uidentur quae dicit Festus uoc. *ob uos sacro*. Attamen apud Catonem RR. cxxxiiii. in precum sacrarum formulis *obsecro* non inuenio. Ceterum Marcus ea locutione *si fas obsecro* imitatus fuerat Plautum Bacch. IIII. 9. 102.

2 Confer Paulum apud Festum uoc. *resecrare*.

3 Gratulari sane licet de hoc reperto catonianae orationis fragmento insigni.

„ Iussi caudicem [a] proferri, ubi mea oratio scripta „ erat. De ea re quod sponsionem feceram cum ·M· „ Cornelio [1], tabulae prolatae: maiorum [b] bene facta „ perlecta: deinde quae ego pro re p. fecissem le- „ guntur. Ubi id utrumque perlectum est, deinde „ scriptum erat in oratione. Numquam ego pecuniam „ neque meam neque sociorum per ambitionem di- „ largitus sum. Attat [c] noli noli scribere, inquam; „ istud nolunt audire. Deinde recitauit. Num quos „ praefectos per sociorum uestrorum oppida inpo- „ siui, qui eorum bona, liberos, diriperent? Istud „ quoque dele; nolunt audire. Recita porro. Num- „ quam ego praedam, neque quod de hostibus ca- „ ptum esset, neque manubias [2] inter pauculos amicos „ meos diuisi, ut illis eriperem qui cepissent. Istuc „ quoque dele. Nihilo [d] minus uolunt dici; non opus „ est; recitato. Numquam ego euectionem [3] dataui, „ quo amici mei per symbolos [e] pecunias magnas ca- „ perent. Perge istuc quoque uti cum maxime de- „ lere. Numquam ego argentum pro uino congiario „ inter apparitores atque amicos meos disdidi, ne- „ que eos malo publico diuites feci. Enimuero usque „ istuc ad lignum dele. Uide sis quo loco res p. siet,

a Ita 2. manu; at 1. *claudicem*. *b* Cod. *malorum*. *c* Ita cod. *attat*, non *at at*. Utique prior scriptura in antiquis auctoribus haud insolita est. *d* Ita cod. non *nihil*. *e* Ita cod.

1 Sine dubio hic est Cornelius, contra quem habuit orationem apud populum Cato, auctore Festo uoc. *repulsior*.

2 Confirmatur hinc egregia doctrina de differentia inter *praedam* et *manubias*: qua super re perdocte disputat Fauorinus, Frontonis nostri familiaris, apud Gell. XIII. 24, ita ut demum concludat, *praedam* dici corpora ipsa rerum, quae capta sunt; *manubias* uero appellari pecuniam a quaestore ex uenditione praedae redactam.

3 Diploma, quo usus publici cursus concedebatur.

„ uti quod rei p. bene fecissem, unde gratiam capiebam, nunc idem illud memorare non audeo, „ ne inuidiae siet. Ita inductum est male facere, inpoene; bene facere, non inpoene licere.

Haec forma παραλείψεως noua nec ab ullo alio, quod ego sciam, usurpata est. Iubet enim legi tabulas, et quod lectum sit, iubet praeteriri. A te quoque nouom [a] factum quod principium orationis tuae figura ista exorsus es; sicut multa alia noua et eximia facturum te in orationibus tuis certum habeo. Ita egregio ingenio natus es!

III. DOMINO MEO ANTONINO AUGUSTO

FRONTO.

Uidi pullulos [1] tuos, quod quidem libentissime in uita mea uiderim, tam simili facie tibi, ut nihil sit hoc simili similius. Feci prorsus conpendium [2] itineris Lorium usque, conpendium uiae lubricae compendium [b] cliuorum arduorum: tamen uidi te non ex aduorsum modo sed locupletius, siue me ad dexteram siue ad laeuam conuertissem. Sunt autem dis iuuantibus colore satis salubri, clamore forti. Panem alter tenebat bene candidum, ut puer regius; alter [3]

a Ita cod. *b* Ita cod. cum *m*, quamquam supra cum *n*.

1 Paruos liberos blande a Romanis dici solitos *pullos* testis est Horatius sat. I. 3. 45.

2 Nempe tanti fuit, utiliter egi.

3 Loquitur Fronto de gemellis Marco iam Augusto natis filiolis Commodo et Antonino, quorum hic quadrimus extinctus est. Ad eundem tamen non pertinet inscriptio, quam in Hadrianio repertam profert Mabillonius analect. uet. ed. nou. p.

autem cibarium [1], plane ut a patre philosopho prognatus. Deos quaeso sit saluus sator salua sint sata, salua seges sit, quae tam similes procreat. Nam etiam uoculas quoque eorum audiui tam dulcis tam uenustas, ut orationis tuae lepidum illum et liquidum sonum [2] nescio quo pacto in utriusque pipulo adgnoscerem *. Iam tu igitur, nisi caues, superuiorem [a] aliquanto me experiere: habeo enim quos pro te non oculeis [b] modo amem sed etiam auribus.

---

* *M.* Ut orationis tuae dulcem sonum in utriusque pulli tui [c] pipulo agnoscerem.

---

a Ita 1. man. per *u*; at 2. per *b*. *b* Deletur e 2. manu. *c* *Pulli tui* uidetur addendum textui.

363: *T. Aurelius Antoninus, M. Aurelii Caesaris filius, imp. Antonini Augusti Pii, PP. nepos.* Ibidem extitit et altera haec inscriptio: *T. Aelius Aurelius, M. Aurelii Caesaris et Faustinae Aug. filius, imp. Antonini Augusti Pii nepos.* De alio filio sibi ante illos geminos nato et extincto loquitur reapse M. Aurelius Caesar imperator in epistula Lorii scripta V. kal. aprilis, uiuente adhuc Pio, apud Sponium miscell. p 354.

1 Panis cibarius, nempe uilior et uulgaris Cic tusc. V.34.

2 De Marci exili uoce locus extat in Porphyrogeniti excerptis ineditis uaticanis: Ὅτι ὁ Μάρκος ἐλάλει πρός τινα τῇ Λατίνων φωνῇ· καὶ οὐ μόνον ἐκεῖνος ἀλλ' οὐδὲ ἄλλος τὶς τῶν παρόντων ἔγνω τὸ λαληθὲν· ὥστε Ῥοῦφον τὸν ἔπαρχον εἰπεῖν· εἰκός ἐστι, Καῖσαρ, μὴ γνῶναι αὐτὸν τὰ παρ' ὑμῶν λαληθέντα, οὔτε γὰρ ἑλληνιστὶ ἐπίσταται· καὶ γὰρ αὐτὸς ἠγνόηκε τὸ λεχθέν. *Cum Marcus latine quendam alloqueretur, et neque hic neque quisquam e praesentibus dicta intellexisset, Rufus praefectus ait: consentaneum est, Caesar, orationem uestram ab hoc non intelligi, qui graece nescit. Quippe et ipse Rufus nihil intellexerat.* Est autem hoc excerptum e Dionis libris deperditis: nam Xiphilinus breuiator lib. LXXI. 5 ait hunc Rufum fuisse praefectum praetorio sub Marco, hominem illitteratum, et qui Marci uerba saepe non caperet.

IIII. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Uidi filiolos[a] meos quom eos tu uidisti; uidi et te cum litteras tuas legerem. Oro te, mi magister, ama me ut amas; ama me sic etiam quomodo istos paruolos nostros amas: nondum omne dixi quod uolo, ama me quomodo amasti. Haec ut scriberem, tuarum litterarum mira iucunditas produxit*. Nam de elegantia quid dicam? nisi te latine loqui, nos ceteros[1] neque graece neque latine. Domino meo fratri peto scriptites: ualde uolt ut hoc a te impetrem: desideria autem illius intemperantem me et uiolentum faciunt. Uale mi iucundissime magister. Nepotem tuum saluta.

V. ANTONINO AUGUSTO DOMINO MEO.

Antea[b] gestum, post relatum[2], aiunt qui tabulas sedulo conficiunt. Idem uerbum epistulae huic opportunum est, quae litteris tuis nuper ad me scriptis nunc demum respondet. Causa morae fuit, quod cum rescribere instituissem, quaedam menti meae se offerebant non supino, ut dicitur, rostro scri-

---

* *M.* Tota haec panygyricus c.

---

a Ita heic cod. sed in indice *filios*. *b* Cod. in indice *ante*; heic item 1. manu; sed 2. *antea*. *c* Panegyricus subst. femin. genere, et cum duplici *y*.

1 Notemus locutionem in uulgari Italorum lingua adhuc superstitem.

2 Tabulariorum seu dispensatorum apophthegma.

benda. Dein senatus dies intercessit, et in senatu labor eo grauior perceptus, quod cum gaudio simul [a] altius penetrauerat, ita ut cum sole uentus. Nunc haec epistula quod non suo tempore praesto adfuerit, ueniam in relationibus usitatam poscit, ne fraudi sit [1].

Quom accepi litteras tuas, ita rescribere coeperam. Ama me, ut amas, inquis. Huic uerbo respondere paulo uerbis pluribus in animo est: prolixius enim rescribere tibi tempore illo solebam, quo amatum te a me, satis compertum tibi esse tute ostendis. Uide quaeso ne temet ipse defrudes [b] et detrimentum amoris ultro poscas: amplius enim tanto amari te a me uelim credas mihi, quanto omnibus in rebus potior est certus praesens fructus quam futuri spes incerta. Ego ne, qui indolem ingenii tui in germine etiam tum et in herba et in flore dilexerim, nunc frugem ipsam maturae [c] uirtutis nonne multo multoque amplius diligam? Tum ego stolidissimus habear agrestium omnium omniumque aratorum [d], si mihi cariora sint sata messibus. Ego uero quae optaui quaeque uoui compos optatorum uotorumque meorum damnatus atque multatus sum: in eam multam duplicatum amorem tuum desero [2]; non ut antiquitus multas inrogari mos fuit mille minus dimidio. Assae nutricis est infantem magis dili-

a Cod. in ordine *semul*, in margine *simul*. *b* Ita cod. Atque hinc confirmantur controuersae immerito aliorum auctorum lectiones. *c* Cod. *naturae*. *d* Cod. *aratorum*, sed recte in margine *oratorum*.

1 Nota formulam in relationibus usitatam.

2 Videtur uti Fronto formula iuridica.

gere, quam adultum; suscensere etiam pubertati stulta nutrix solet, puerum de gremio sibi abductum et campo aut foro traditum. Litteratores etiam isti discipulos suos, quoad puerilia discunt et mercedem pendunt, magis diligunt. Ego quod [a] ad curam cultumque ingeniei tuei [b] accessi, hunc te speraui fore qui nunc es; in haec tua tempora amorem meum intendi. Lucebat * in pueritia tua uirtus insita, lucebat etiam magis in adulescentia: sed ita ut cum serenus dies inluculascit lumine incohato [c]. Nunc iam uirtus integra orbe splendido exorta est et radiis disseminata est [d]: tu me ad pristinam illam mensuram luciscentis amoris tui reuocas, et iubes matutina dilucula lucere meridie *. Audi, quaeso, quanto ampliore nunc sis uirtute, quam antea fueris; quo facilius credas quanto amplius amoris merearis, et poscere desinas tantundem.

Ut a pietate contendere te tibimet incipiam, obsequia erga patrem tua pristina [1] commemorabo, eaque cum praesentibus officiis comparabo. Quis ignorat ubi pater tuus minus ualeret, te iuxta cum eo carere balneo, uino aqua etiam et cibo temet de-

* *M.* Panygyricus *e*.

* *M.* Tu me ad amoris lucescentis crepusculum prouocas, ego te ad meridiem ubi ille integro orbe calor altus est.

a Ita cod. sed dicendum uidetur *quom*. *b* Deletur *e* 2. manu. *c* Ita cod. in ordine; at in margine *inchoato*. Est autem prior illa scriptura antiquior, ut dixi ad Cic. de rep. I. 35. III. 2. *d* Ita in cod. repetitur *est*. *e* Ita scribitur in cod.

1 Lege de his Capitolinum cap. V. VI, et praeterea Dionem LXXI. 35.

ducere solitum? nulla umquam te neque somni ne-
*Q.XII. que uigiliae neque cibi * [a], neque itineris tua tempora habuisse, sed patris temporibus seruisse [1]? . . .

. . . .

a Huc usque paginae contextus; in margine autem, ubi repetitur locus, productior oratio est; ita tamen ut ibi desint uerba *neque cibi*; uerba uero *habuisse* et *seruisse* ad indicatiuum deflectantur *habuisti* et *seruisti*; quae ego restituenda in ordinem curaui.

1 Praeclarum panegyricum Marci optimi Augusti ingenti desiderio requirimus.

·M· CORNELII FRONTONIS

EPISTULARUM

AD ANTONINUM IMPERATOREM

ET INVICEM

Liber II.

I. (MAGISTRO MEO).

[1] . . *legi ex Coe*lio paululum, et ex Ciceronis oratione, sed quasi furtim, certe quidem raptim: tantum instat aliud ex alio [a] curarum; quom interim quies una librum in manus sumere. Nam paruolae nostrae nunc aput Matidiam [2] in oppido [3] hospitantur: igitur uespera ad me uentitare non possunt propter aurae rigorem. Uale mi domine Magister. Dominus meus frater, et filiae cum sua matre, cuius prae [b] ... auis ex animo [tibi] salutem dicunt. Mitte mihi aliquid quod tibi disertissimum uideatur, quod legam, uel tuum uel Catonis uel Ciceronis aut Sallustii aut Grac-

Ex codice mediolanensi.

a Cod. *ex alla*. *b* Legi nequeunt quatuor fere uerba.

1 In huius folii pagina recta 242. laterculo priore medio sunt uerba *legi emendaui*; nihil enim praeterea legi potest. Ergo ibi desinit liber aliquis, et incipit hic ad ·M· Antoninum imperatorem. Ergo haec epistula *lio* etc. est prima huius libri, uel certe prima ex his quae legi possunt.

2 De Matidia lege epistulam huius libri penultimam.

3 Minturnis, puta, aut Sinuessae. Namque horum oppidorum ciues inscriptiones fecerunt Matidiae apud Grut. CCLII. 9. MLXXXV, 3.

chi aut poetae alicuius : χρήζω γὰρ ἀναπαύλης, et maxime hoc genus : quae me lectio extollat et diffundat ἐκ τῶν κατειληφυιῶν φροντίδων. Etiam si qua Lucretii aut Enni excerpta habes εὔφωνα a ... φρα, et sicubi ἤθους ἐμφάσεις.

II. DOMINO MEO ANTONINO AUGUSTO FRONTO.

Ex codice mediolanensi.

Ne [b] ego post homines natos et locutos omnium facundissimus habear, cum tu ·M· Aureli mea scripta lectitas et probas, et lucratiua tua in tantis negotiis tempora meis quoque orationibus legendis occupare non inutile tibi arbitraris nec infructuosum. Quod siue amore inductus etiam ingenio meo delectaris, beatissimus equidem sum, quod tibi tam sum carus, ut esse uidear etiam disertus : siue ita censes, atque ita iudicio tuo et animi sententia decernis, mihi quoque iam disertus iure uidebor, quoniam uidear tibi. Quod uero patris tui laudes a me in senatu designato et inito consulatu meo dictas legisti libenter [1], minime miror : namque tu Parthos etiam et Hiberos sua lingua patrem tuum laudantes pro summis oratoribus audias. Nec meam orationem sed patris tui uirtutem miratus es : nec laudatoris uerba, sed laudati facta laudasti. De tuis etiam laudibus, quas in senatu eadem illa die protuli, ita sentias uelim : tunc in te eximiam indolem fuisse, nunc summam uirtutem : frugem tunc in segete florentem nunc messem per-

a Spatium quatuor fere litterarum. b Ita cod. heic et alibi pro *nae*.

1 De hac oratione multus sermo fuit in epistulis libri II ad ·M· Cesarem.

fectam et horreo conditam. Sperabam tunc, habeo nunc: spes in rem conuertit [a]. Quod autem mitti a me tibi postulasti acceptis .... [1]

Atticis propinque thimum [b] serpillumque hymmetium ruminantibus uiris ...

Uel graues ex orationibus ueterum sententias arriperetis, uel dulces ex poematis, uel ex historia splendidas, uel comes ex comedis [c], uel urbanas ex togatis, uel ex atellanis lepidas et facetas ...

III. (MAGISTRO MEO SALUTEM.)

INEDITA IN CODICE VATICANO.

...ratum atque expeditum sit, mi magister, quam tua clemens in officiis aduersum te nostris interpretatio [d]. Scribo igitur Domino meo pollicenti tibi multas suas litteras, comperisse te ex me quae mandauit [2]. Tum cetera adfectionis et comitatis tuae subnecte, mi magister: nam in litteris tuis, ut aequom est, adquiescit. Ego biduo isto, nisi quod nocturni somni cepi, nihil interualli habui: quam ob rem nondum legere epistulam prolixiorem Domino meo a te scriptam [3] potui: sed crastinam opportunitatem

a Ita sensu neutro etiam in penultima alsiensi. *b* Ita schedae per *i* non per *y*, ut etiam seq. *c* Ita cod. sine diphth. *d* Cod. *interpraetatio*.

1 Quae sequuntur, sola reliqua sunt in pagina postica oblitterata: neque satis constat utrum partes huius epistulae sint, quamquam uix est dubitandum. Videtur enim hac epistula prolixe Fronto de eloquentia locutus.

2 Puta de mittendis ad eum orationibus, uel de scribenda parthici belli historia.

3 Puta illam prolixam epistulam ad Verum de eloquentia, cuius exemplar uidetur misisse Fronto legendum etiam Marco. Eius autem epistulae pars est in codice mediol., pars in romano.

auide prospicio. Uale, mi iucundissime magister. Nepotem saluta.

IIII. MAGISTRO MEO SALUTEM.

INEDITA IN CODICE VATICANO.

Quom [a] salubritas ruris huius me delectaret, sentiebam non mediocre illud mihi deesse uti de tua quoque bona ualetudine certus essem, mi magister. Id uti suppleas, deos oro. Rusticatio autem nostra μετὰ πολιτείας [b] prorsus negotium illud est ueitae [c] togatae [1]. Quid quaeris? hanc ipsam epistulam paululum me porgere [d] non sinunt instantes curae, quarum uacatio noctis demum aliqua parte contingit. Uale, mi iucundissime magister. Ciceronis epistulas, si forte electas, totas uel dimidiatas habes, inpertias, uel mone quas potissimum legendas mihi censeas ad facultatem sermonis fouendam.

V. DOMINO MEO.

INEDITA IN CODICE VATICANO.

Quinctus [e] hic dies est ut correptus sum dolore membrorum omnium, praecipue autem ceruicum et inguinum. Memini me excerpsisse ex * Ciceronis epistulis ea dumtaxat quibus inesset aliqua de eloquentia

* *M.* De in aliis 2.

a Cod. *quam*. Scribendum censui *quom*; namque mendum *quam* pro *quom* alias uidi in hoc codice. *b* Cod. πολειτεια. *c* Ita cod. Sed prior *e* deletur. *d* Ita cod. *e* Ita cod.

1 Scilicet Marcus etiam rure iudiciis et negotiis ciuilibus uacabat, ut ex Veri uita cap VIII cognoscitur, atque etiam ex his epistulis.

2 Hinc apparet non unum sed plures collatos fuisse ab emendatore codices Frontonis.

uel philosophia uel de re p. disputatio: praeterea siquid eleganti aut uerbo notabili dictum uideretur, excerpsi. Quae in usu meo ad manum erant excerpta, misi tibi [1]. Tres libros, duos ad Brutum, unum ad Axium [a], describi iubebis, siquid rei esse uidebitur, et remittes mihi: nam exemplares [b] eorum excerptorum nullos feci. Omnes autem Ciceronis epistulas legendas censeo mea sententia, uel magis quam omnes eius orationes. Epistulis Ciceronis nihil est perfectius [2].

VI. DOMINO MEO FRONTO.

INEDITA IN CODICE VATICANO.

QUANTAM .. sollicitudine .. ud tuo. Quo [c] ....

[3] tatem historiae aptam neque illam moderationem orationi accommodatam. Figuras etiam, quas Graeci [d] σχήματα uocant, illum historiae, hunc [4] orationi congruentes adhibuisse. Sallustium antithetis honeste compositis usum " alieni adpetens, sui profusus: ,, satis eloquentiae, sapientiae parum [5] ,,. Paronomasia etiam non absurda nec fribola [e], sed proba et

a Ita emendatum in cod. quum antea scriptum fuisset *Auxilium*. *b* Ita cod. et nota *exemplaris* substant. gen. masc. *c* In sequente lacuna periit dimidium laterculum paulo minus. *d* Cod. *graece*, sed in margine *Graeci*. Tum in eodem margine *scaemata* mendose pro *schemata*. *e* Ita cod. *b* pro *u*.

1 De missis ad se excerptis gratias agit Frontoni Marcus lib. III. 18.

2 Notemus Frontonis iudicium de Ciceronis epistulis perhonorificum. Sane et Quintilianus inst. x. 1 Ciceronem in epistulis Demostheni sine dubitatione praeferre uidetur.

3 Haec ego cum praecedentibus non copulo, ne temere aliquid facere uidear: sunt enim in alio codicis folio.

4 Loquitur de Tullio et de Sallustio.

5 Sallust. Cat. cap. V.

eleganti : " simulator ac dissimulator [1] ". Tullium uero commodissima [a] et familiari oratoribus figura usum, quam scriptores artium ἐπανάφοραν uocant * [b] .... Quis [2] clarioribus uiris quodam tempore iucundior? quis turpioribus coniunctior? quis ciuis meliorum partium aliquando? quis taetrior hostis huic ciuitati? quis in uoluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate auarior? quis in largitione effusior? Et porro deinceps ab eodem isto uerbo sententiae inchoantur. Si uidebitur id quod animaduertit de te .. [c] citato an pro cetero ornatu ac tumultu medium illud inculpatum sit, " cum omnibus communicare quod habebat [3] ": nam mihi paulo hoc uolgatius et ieiunius uidetur. Non [d] .. post illa Sallusti [e] et Tulli de Catilina ·L· Antoni .. [f] utus ait putabam ostendere [g] ... praeter ueteranum [h] .. re magna pars iuuentutis sequebatur. Id*circo* hoc in s*cripto* tu faceres idem quod pictor qui numquam equom pinge [i] .. pro ... [k] pingit. Iugurthae forma eiusmodi est [4]. " Qui ubi primum adoleuit, " pollens uiribus, decora facie, sed multo maxime " ingenio ualidus, non se luxu neque inertiae [l] cor-

---

* *M.* Quid est epanafora.

---

a Cod. *commotissima*. *b* Supple quatuor uersiculos. *c* Supple duo fere uerba. *d* Supple adhuc duo fere uerba. *e* Ita cod. 1. m; sed 2. *Sallustii*. *f* Supple unum uerbum. *g* Supple duo fere uerba. *h* Supple tres aut quatuor litteras. *i* Supple unum uerbum. *k* Supple quinque fere uersiculos. *l* Cod. addit *neque*, quasi aliud nomen sequeretur, quod tamen reapse nullum sequitur.

1 Sallust. Cat. cap. V.
2 Cic. pro Coelio cap. VI.
3 Cic. ibid.
4 Iugurth. cap. VI.

„ rumpendum dedit; sed uti mos gentis illius est, „ equitare, iaculari, cursu cum aequalibus certare: „ et cum omnis gloria anteiret, omnibus tamen carus „ esse. Ad hoc pleraque tempora in uenando agere, „ leonem atque alias feras primus aut in primis ferire, „ plurimum facere, minimum ipse de se loqui. Na ...

Artes inperatoriae honore [summo] habitae . . quid . . sperent . . ab [per] . . tibi nat . . is .. qui tum .. rem .. omnia .. Ne agrei quidem forma praetereunda. " Mare saeuum [1] inportuosum: ager „ frugum fertilis, bonus pecori, arbori infecundus: „ caelo terraque paenuria aquarum. Genus hominum „ salubri corpore, uelox, patiens laboris. Nec plerosque senectus dissoluit, nisi qui ferro aut bestiis „ interiere. Nam morbus haud saepe quemquam superat „ .. non inscii .. " in regnum animum intendit. „ Ipse acer, bellicosus: at is, quem petebat, quietus „ imbellis, placido ingenio, opportunus iniuriae, „ metuens magis quam metuendus . . In consule nostro multae bonaeque artes animi et corporis erant; „ quas omnis auaritia praepediebat: patiens laborum, acri ingenio, satis prouidens, belli haud „ ignarus, firmissimus contra pericula et insidias [a] „ . . deinde . . . " Exercitus ei * traditus „ a Spurio Albino proconsule iners, inbellis, neque periculi neque laborum patiens, lingua quam

Ex codice mediolanensi.

* *M.* Forma corrupti exercitus.

a Cod. uidebatur *inuidias*.

1 Sallust. Iugurth. cap. XVII. XX. XXVIII. XLIIII.

„ manu promtior, praedator ex sociis et ipse praeda „ hostium, sine imperio et modestia habitus. Ita im- „ peratori nouo plus ex malis moribus sollicitudinis, „ quam ex copia militum auxilii aut spei bonae acce- „ debat. – Nam Albinus Auli fratris exercitusque cla- „ de perculsus, postquam decreuerat non egredi pro- „ uincia, quantum temporis aestiuorum in imperio „ fuit, plerumque milites in statiuis castris habebat; „ nisi cum odos aut pabuli egestas locum mutare su- „ begerat. Sed neque muniebantur [a], neque more mi- „ litari uigiliae deducebantur: ut cuique libebat, ab „ signis aberat. Lixae permixti cum militibus, diu „ noctuque uagabantur: palantes agros uastare, uillas „ expugnare, pecoris et mancipiorum praedas certan- „ tes agere, eaque mutare cum mercatoribus uino ad- „ uecticio, et aliis talibus: praeterea frumentum publi- „ ce datum uendere, panem in dies mercari: postre- „ mo quaecumque dici aut fingi queunt ignauiae luxu- „ riaeque probra, ea in illo exercitu cuncta fuere, „ et alia amplius. Sed in ea difficultate Metellum * „ non minus quam in rebus hostilibus magnum et „ sapientem uirum fuisse [comperior], tanta tempe- „ rantia inter ambitionem, saeuitiam „ ... Animo ... suetum .. aua[rum] .. iniu[rias] .. habuisset .. ab illo .. sae .. bene. Sed ... et uoluptatiba [b] ... " Sed [1] in his erat „ Sempronia, quae multa saepe uirilis audaciae fa-

* *M.* Forma imperatoris.

a Verba *neque muniebantur* et uidit Pompa in antiquo codice, et nunc Fronto confirmat. Sunt ergo Sallustio restituenda. *b* Verba *et uoluptatiba* (*b* pro *u*) sunt in margine, et pertinent ad textum ante uerba Sallustii de Sempronia.

1 Sallust. Cat. cap. xxv.

„ cinora commiserat. Haec mulier genere atque for-
„ ma, praeterea uiro, liberis satis fortunata: litte-
„ ris graecis et latinis docta; psallere, saltare ele-
„ gantius quam necesse est probae: multa alia quae
„ instrumenta luxuriae. Sed ei cariora semper
„ omnia quam decus [a] .... adflictare sese [1],
„ manus supplices ad caelum tendere, miserari par-
„ uos liberos, rogitare, omnia pauere, superbia
„ atque deliciis omissis ... Formis ... miserat .. ma-
lus ... ne damnum .. misisti .. nonus. Sed .. quem
... sal ...

VII. MAGISTRO MEO.

Ex codice mediolanensi.

Orationes desiderat sibi Dominus meus frater uel a me uel a te quam primum mitti. Sed ego [malo] mi magister, tu mittas; easque ut in promptu haberes, exemplaria [2] quae apud nos erant, misi tibi. Ego mox alia conficiam, quae [b] ... sine in [c] .. mora intercedenda alia mihi scripsit. Uale mi dulcissime magister. Nepotem saluta.

VIII. DOMINO MEO.

Ex codice mediolanensi.

Pro cetera erga me beniuolentia tua fecisti, quod orationum, quas frater tuus Dominus noster desiderauerat, mittendarum me gratiam inire uoluisti. Adiunxi ultro ego tertiam orationem pro Demonstrato Petiliano [3], de qua illi scribsi [4] adiun-

a Legi nequit sequens laterculum. b Supple quatuor circiter uerba. c Supple unum uerbum.

1 Cap. XXXI.
2 Ep. V. *exemplares*.
3 Recole catalogum scriptorum Frontonis deperditorum.
4 Quae sequuntur habes rursus infra in epistula ad Verum.

xi, inquam, orationem pro Demonstrato, quam cum primum fratri tuo obtuli, didici ex eo, Asclepiodotum, qui oratione ista compelletur, a te non inprobari. Quod ubi primum comperi, curaui equidem abolere orationem: sed iam peruaserat in manus plurium, quam ut aboleri posset. Quid igitur? quid inquam? *Nisi* [a] Asclepiodotum, cum a te probetur, mihi quoque fieri amicissimum, tam hercule quam est Herodes summus nunc meus, quamquam extet oratio. Uale mi Domine dulcissime.

VIIII. DOMINO MEO.

Ex codice mediolanensi.

HAS interea orationes mittito. In le.. [b] duas delig... [c]

X. DOMINO MEO.

Ex codice mediolanensi.

..post..per..quid..ing..nus tibi et cud..ter...non..potes..nondum..aliqua in...tus. Nisi.. res.. ad.. [d]

XI. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Ex codice mediolanensi.

..ne..sum.. [e]

Male me, Marce, praeteritae uitae meae paenitet [1].

a Tantum fere lacunae est in codice in epistula ad Verum; nam haec ad Marcum partim uix legitur. *b* Supple quinque litteras. *c* Suppletis quatuor fere uerbis explicit breuissima epistula. *d* In his lacunis periit prope laterculum unum cum dimidio. *e* Reliquum est dimidium laterculum oblitteratum.

1 Charisius ed. Putschii p. 184. ex Frontone ad Antoninum imp. lib. II. Heic autem fragmentum colloco; quae enim sequuntur, ea docet codex pertinere ad libri clausulam.

XII. (DOMINO MEO).

...[1] abripere te praeut dicitur immo cellae filios. Tantam de thensauris Antonini pecuniam prodigei [a], quam nescio quae ista altilis alumna accipiat, unde nihil Egatheus [2] acceperit. Quanti uero rumores aduersi, quantae querimoniae exorientur bonis lege fal-

Ex codice mediolanensi.

a Ita cod. 1. manu; at 2. manus deleuit e.

1 Agitur in hac epistula de hereditate Matidiae, ob quam controuersiam plenius cognoscendam, conferre oportet epistulam Frontonis XVII libri I ad amicos. Matidiae autem fuerunt duae, senior et iunior. Senior Matidia filia Marcianae aug. fuit, Traiani sororis. Haec Matidia peperit Sabinam, quae Hadriani fuit uxor, et Matidiam iuniorem. Porro haec iunior dicitur Antonini Pii matertera in tribus inscriptionibus gruterianis p. CCLII.9. 10. MLXXXV. 3. Merito autem appellatur Pii matertera, quia Pius per adoptionem filius Sabinae factus est, quae, ut dixi, soror Matidiae iunioris erat. Iam e prima libri huius epistula constat Matidiam non ante obiisse, quam Marcus suprema augusti dignitate potitus est. Sed mature ante eius obitum nonnulli pecuniae inhiantes, ampla sibi legata a principe femina per codicillos conferenda curauerant: quos quum illa deinde incidisset, nihilominus legatarii, dum illa sine sensu iaceret, codicillos obsignare ausi fuerant, eosdemque apud Marcum imp. ut probe factos tueri. Igitur quum Faustina, Marci uxor, eiusque filiae heredes testamento nuncupatae, grandi pecunia fraudarentur; lite exorta, Fronto causam Faustinae defendit oratione quadam: tum etiam eadem de re copiosam ad Marcum scripsit epistulam, cuius hoc extremum fragmentum nobis superest.

2 Quisnam fuerit hic Egatheus, credo aeternum ignoraremus, nisi eum bilinguis inscriptio (in cod. uatic. ottobon. MMMCXXIX. p. 69) Romae in regione uiae latae reperta, nobis reuelaret. T. AVRELIVS EGATHEVS IMP. ANTONINI AVG. LIB. A CODICILLIS D. POS. - T. ΑΥΡΗΛΙΣ (sic) ΗΓΑΘΕΟΣ ΑΝΤΟΝΙΝΟΥ (sic O pro Ω uel ω) ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΟΔΙΚΙΛΛΩΝ ΔΩΡΟΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ.

cidia distractis? Lineam istam famosam atque celebratam [1], ceteraque tantae pecuniae ornamenta quis emet? Tua uxor si emerit, praedam inuasisse et minimo aere eripuisse dicetur, eoque minus ad eos, quibus legatum erat, peruenisse. An non emet haec ornamenta Faustina? Quis igitur emet margarita * quae filiabus tuis legata sunt? Iis margaritis collos [2] filiarum tuarum despoliabis, ut cuius tandem ingluuies [3] turgida ornetur? An hereditas Matidiae a uobis non adibitur? summo genere, summis opibus nobilissima femina de uobis optime merita intestata obierit? Ita prorsus [a] eueniet, ut cui funus publicum decreueris, ei ademeris testamentum. Adhuc usque in omnibus causis iustum te et grauem et sanctum iudicem exhibuisti: ab uxorisne tuae causa praue iudicare inchoabis [b]. Tum tu quidem ignem imitaberis, si proximos ambures, longinquis lucebis [4].

---

* *M.* Hoc margaritum et haec margarita genere neutro; et genere feminino c haec margarita et hae margaritae; ut Cicero de signis 5 - nullam gemmam aut margaritam.

---

a Sic cod.; alibi *prosus*. *b* Ita cod. secus ac supra p. 155. *c* Utrumque genus agnoscit etiam incertus grammaticus apud Putsch. p. 2790. Tacitus Agric. XII usurpat neutrum genus. Iam de ipsius torquis duplici genere uidesis Hieronymum ad Dan. V. 7.

1 De huius ipsius lineae controuersia uix dubito quin Marcus Scaeuolam consulat digest. XXXV. 2. 26.

2 Declinatio Caluo grata aut familiaris, teste Quintiliano inst. I. 6. Haec autem uox repetitur in margine codicis ut notabilis.

3 Philargyrius ad G. III. 431: *Uarro ad Ciceronem in lib.* XXIII *ingluuies, inquit, sunt tori circa gulam qui propter pinguedinem fiunt, atque interiectas habent rugas. - Sed nunc pro gula positum.*

4 Sic et Sallustius locutus est de Athenodoro stoico. Suid.

5 In Verr. IIII. 1.

XIII. RESCRIPTUM.

MAGISTRO MEO.

Ex codice mediolanensi.

Ergo magister meus iam nobis et patronus erit? Equidem possum securus esse, cum duas res animo meo carissumas secutus sim, rationem ueram et sententiam tuam. Di uelint, ut semper quod agam, secundo iudicio tuo, mi magister, agam! Uides quid horae tibi rescribam. Nam post consultationem amicorum in hoc tempus collegi sedulo ea quae nos mouerant, ut Domino meo [1] perscriberem, faceremque eum nobis in isto quoque negotio praesentem. Tum [a] demum θαρσήσω τοῖς βεβουλευμένοις, cum fuerint ab illo comprobata. Orationem, qua causam nostram defendisti, Faustinae comfestim [b] ostendam, et agam gratias ei quod mihi talis epistula tua legenda ex isto negotio nata est. Bone et optime magister uale.

Recognoui

EPISTULAR.

.M. FRONTONIS.

EPISTULAR.

LIB. II. [c]

a Cod. *tuum*. *b* Ita cod. *c* Ita etiam initio libri II. ad amicos omittitur titulus ipse *ad amicos*, qui scriptus est proximo priore libro. Hac eadem de causa fortasse heic omittitur titulus ad Antoninum imperatorem.

1 Vero augusto.

(AD UERUM[a])

I. (DOMINO MEO).

INEDITA IN CODICE VATICANO.

... Sit, quod iubes, rectum fortasse, sed serum: neque enim omnia, quae ratio postulat, etiam aetas tolerat. An [b] tu cycnum coges in ultima cantione cornicum uoculas aemulari?...

... [c] *in*genio discrepanti iuberes ne me [d] niti contra naturam, aduerso quod aiunt flumine? Quid siquis postularet ut * Phidias ludicra, aut Canachus deum simulacra fingeret? aut Calamis turina [e], aut Polycletus [f] etrusca? Quid si Parrhasium [g] uersicolora pingere iuberet, aut Apellen unicolora, aut Nealcen magnifica, aut Nician obscura, ant Dionysium inlustria, aut lasciuia [h] Euphranorem, aut Pausiam

---

* *M.* Qui artificum quid melius singuli fecerint. Fictores nobiles Phidias *etc.*

---

a Quod heic pono fragmentum a p. 170 ad 174, extat in duobus codicis romani foliis seu paginis quatuor, continuis quidem inter se sed non sine lacunis. Iam haec duo folia cohaerent in codice cum epistulae ad L. Verum imp. parte illa romana quam scribo p. 176. Porro quum ante illam epistulam expliciat, et quidem coniunctim in eadem codicis mediol. pagina, fragmentum epistulae cum subscripto titulo AD UERUM, necesse est, ut haec duo romana folia et ante praedictum fragmentum collocentur et inscribantur AD UERUM. Est tamen hic Verus ipse Marcus, ut arbitror, adhuc illud nomen retinens ante summum imperium, ut cognoscimus ex ep. ad M. Caes. II. 8, donec id ipsum in fratrem Lucium transtulit post Pii obitum. Capitol. in M. VIII. Sane quin ad Marcum heic scribat Fronto uix dubitare licet, consideratis iis quae de philosophis dicit. Senex autem erat Fronto hoc rempore, qui uidelicet iam sub Hadriano haud erat iuuenis. *b* Sequens sententia utrum cum praecedente connectatur in epistula, incertum est. Nam utraque sententia a me exscribitur e margine, quia totus in hac pagina contextus oblitteratus est. *c* Quae sequuntur, etsi sunt in postica eiusdem folii pagina, tamen uidentur pars unius eiusdemque epistulae. *d* In margine, ubi sententia repetitur, scribitur *iuberes ne me ingenio discrepante*. *e* Ita uidetur 2.manu; at 1. *turena*. *f* Ita in contextu; at in margine *Polyclitus*, nimirum ex diuersa pronunciatione τοῦ ει. Sic dicitur *Paraclitus* et *Paracletus*. *g* In margine sine *h*. *h* Ita cod.

[p]*roe*[l]ia [a] [1]? In poetis * autem quis ignorat ut gracilis sit Lucilius [2], Albucius aridus, sublimis Lucretius, mediocris Pacubius [3] [b], inaequalis Accius, Ennius multiformis? Historiam * quoque scribsere Sallustius structe [c], Pictor incondite, Claudius lepide, Antias inuenuste, Seisenna [d] longinque [e]; uerbis Cato multiiugis, Coelius singulis. Contionatur * autem Cato infeste [4], Gracchus turbulente, Tullius copiose. Iam in iudiciis * saeuit idem Cato, triumphat Cicero, tumultuatur Gracchus, Caluus rixatur [5].

Sed haec exempla fortasse contemnas. Quid? philosophi * ipsi nonne diuerso genere orationis usi sunt? Xeno [f] ad docendum planissimus, Socrates ad

* *M.* Quid singuli poetae proprium habent.
* *M.* Quid historici proprium habent.
* *M.* De contionantium propriis.
* *M.* Quae in [causidicis] singulis fuerint propria.
* *M.* Et philosophi diuerso genere atque oratione usi.

a Carie exesa est tum hoc tum aliis locis membrana huius paginae. Et quidem heic quatuor aut quinque litterae amissae uidebantur in lacuna, praeter incertas duas quas uncis inclusi. Scripsi autem *proelia* propter Euphranoris tabulam proelii equestris, quam celebrat Plinius XXXV. II. cum Pausania I. 3. *b* Ita cod. 1. manu; at 2. *Pacuuius*. *c* Nempe *ornate*. Confirmatur autem hinc uocabulum, cuius auctorem in lexicis nonnisi Tertullianum, et quidem comparatiuo gradu, citatum uideo. *d* Ita ei 1. manu; at 2. *i*. *e* Cod. *longinq.* Dicit autem *longinque* pro *inusitate*. Reapse apud Cic. Brut. LXXV Sisenna *recte loqui putabat esse, inusitate loqui*. *f* Ita cod.; at infra *Zeno*.

1 De his artificibus abunde Plinius et Pausanias. Et quidem pictores satis apte commemorantur a Frontone, quia M. Aurelius operam quoque pingendo dedit. Capitol. in M. IIII.

2 Consonat Varro apud Gellium VII. 14. Generatim conferendus Horatius ep. II. 1. 55. sqq.

3 Contra Varro apud praedictum Gellium dicit exemplum ubertatis Pacuuium.

4 Confer ad M. Caes. II. 6.

5 Calui oratoris uiolentiam narrat Seneca controuers. III. 19.

coarguendum captiosissimus, Diogenes ad exprobrandum promptissimus, Heraclitus obscurus inuoluere omnia; Pythagora mirificus[a] clandestinis signis sancire omnia. Clitomachus anceps in dubium uocare omnia. Quidnam igitur agerent isti ipsi sapientissimi uiri, si de suo quisque more atque instituto deducerentur? Socrates ne coargueret, Zeno ne disceptaret, Diogenes ne increparet, nequid Pythagora sanciret, nequid Heraclitus absconderet, nequid Clitomachus ambigeret.

Sed ne in prima ista parte diutius quam epistulae modus postulat commoremur, tempus est de uerbis * primum quid censeas considerare. Dic sodes hoc mihi, utrum ne tametsi sine ullo labore ac studio meo uerba mihi elegantiora ultro occurrerent, spernenda censes ac repudianda? An cum labore quidem et studio inuestigare uerba elegantia prohibes; eadem uero, si ultro, si iniussu atque inuocatu meo uenerint, ut Menelaum * ad epulas [b] [1], quidem recipi iubes? Nam istud quidem uetare, durum prosus atque inhumanum est: consimile ut si ab hospite, qui te falerno accipiat, quod rure eius natum domi superfiat, cretense postules uel saguntinum, quod, malum! foris quaerendum sibi atque mer-

* *M.* Nunc de uerbis.

* *M.* Menelaus inuocatus ad epulas uenit et receptus est 1.

a Ita cod. sine *s*. *b* In cod. repetitur *uenerint*.

1 Iliad. *β*. 408.

candum sit. Quid ... [a] Haud igitur indicarent ea si * ... [b] Quid nostra memoria Euphrates, Dio, Timocrates, Athenodotus? quid horum magister Musonius [1]? nonne summa facundia praediti, neque minus sapientiae quam eloquentiae gloria incluti exstiterunt*? An tu [c] .. consulto uerbis usum [d] ... ne pallium quidem sordibus obsitum candido et pure lauto praetulisset? Nisi forte eum tu arbitrare claudum quoque consulto factum, et seruum consulto natum*. Quid igitur est? tam facile ille [e] ...

* *M.* Epictetus incuriosus. Socrates, Xenophon, Antisthenes, Aeschines, Plato 2.

* *M.* Euphrates, Dio, Timocrates, Athenodotus, et horum magister Musonius, philosophi eloquentissimi.

* *M.* Nisi forte Epictetum 3 arbitrare etiam claudum consulto factum. Numquam uolumtarias f uerborum sordes induisset. Forte et seruus g consulto natus est sapiens? sed ita eloquentia caruit pedum incolumitate.

a Legi nequeunt uersus undecim huius laterculi. *b* Rursus legi nequeunt uersus nouem. *c* Supple duo uerba. *d* Exin quinque uersus legi nequeunt. *e* E marginis lemmate licet particulam supplere huius lacunae. *f* Ita etiam in cod. Cic. de rep. *g* Addendum est: *et claudus*.

1 Euphratem luculenter laudat Plinius ep. I. 10; memorat Marcus de reb. suis x. 31, aliique auctores. Dionem intellige sophistam chrysostomum. De Timocrate quaerendum, nisi forte is est quem haud semel citat Galenus. De Athenodoto magistro suo Fronto ad .M. Caes. I. 12. IIII. 12, et Marcus de reb. I. 13. Musonius denique is est qui philosophia ac libertate dicendi et exilio claruit sub Nerone.

2 De his omnibus sermo non longus fuit in lacunis.

3 Epictetus usque ad .M. Antonini tempora uitam produxit, teste Suida.

II. (DOMINO MEO).

Ex codice mediolanensi.

... [a] uestrae pro re nata occu*pationes* .. aliud ... [b] percontatum an uidere me posset; postquam respondi posse, succidaneum sibi Tranquilium [1] nostrum parauit, quem etiam caenae succidaneum parauerat. Mea parum refert, quis me de caris tibi amicis diligat, nisi quod prior ratio est eius qui minus est nostri fastidiosus. Ego .. dem .. uer .. [c] cerem. Nam is quoque ex tempore eum uidit. Inuenit autem me Tranquillus cum frigeret, etiam nunc uetantem, sed minus .. [d] belli .. [e] ago quanta Tranquilli industriae, qui nisi sciret quanto opere me diligeres, uolumtarium [f] hoc negotium sibi numquam expetisset.

AD UERUM [g].

a In eadem codicis pagina, in qua incipit liber ad Verum imperatorem, explicit, ut supra dixi, hoc acephalum fragmentum cum subscripto titulo AD UERUM. Heic igitur in propria sede id colloco, siue (quod magnopere autumo) est pars cuiusdam libri ad Verum qui postea Marcus; siue scribitur ad Verum qui antea Lucius fuit. *b* Haec sola uerba leguntur in pagina oblitterata. *c* Versuum trium amissorum sunt haec initia totidem. *d* Supple sex litteras. *e* Supplendi, ut puto, duo uersus. *f* Ita cod. ut paulo ante. *g* Qui sequitur liber ad ·L· Verum imp. caret indice quem quidem nullus liber epistularum frontonianus, praeter acephalos, desiderare solet. (Sane et in codice antiquissimo mediceo epistularum Tullii extant indices per priora verba confecti, sicuti etiam ibidem extant illae clausulae et illa initia *·M· T. C. epistularum ad – expl. Incipit ad – feliciter.*) Num igitur quae sequitur longa epistula ad ·L· Verum imp. peculiarem librum constituit; reliquae autem librum alterum acephalum? Equidem ita olim existimavi, nempe duos esse epistularum ad ·L· Verum imp. libros.

1 Num sermo est de Suetonio?

·M· FRONTONIS

AD UERUM IMPERATOREM

AURELIUM CAESAREM.

I. DOMINO MEO UERO AUGUSTO [1].

Ex codice mediolanensi.

Iam iam, Imperator, esto erga me ut uoles, utque tuus animus feret. Uel tu me neglegito, uel etiam spernito: nihil denique honoris inpertito, *in* postremis, si uidebitur, habeto. Nihil est ita durum aut ita iniurium quod [mihi] facere aduersum, si maxime uelis, possis, quin ego ex te gaudiis amplissimis abundem. Uirtutes tuas bellicas et militaria facinora tua [2] atque consulta me nunc laudare tu forsitan putes, ut est. Quibus ego rebus, tametsi sunt pulcherrimae in rem publicam inperiumque populi romani, optimae, amplissimae [a], tam [b] iis ego rebus laetandis uirilem cum ceteris portionem uoluptatis capio. Ex eloquentia autem tua, quam scriptis ad senatum litteris declarasti, ego iam hic triumpho [3]. Recepi recepi habeoque teneoque omnem abs

a Cod. *optime amplissime*. b Archaismus pro *tamen*.

1 Quoniam haec epistula, quae scribitur confecto iam bello parthico, prima libri est, sequitur ut plerasque post id tempus scriptas merito putemus.

2 Nempe res contra Parthos feliciter gestas.

3 Innuit mox futurum Veri triumphum.

te cumulatam parem gratiam : possum iam de uita laeto animo excedere, magno operae [a] meae pretio [b] percepto, magnoque monumento ad aeternam gloriam relicto. Magistrum me tuum fuisse aut sciunt omnes homines aut opinantur, aut uobis credunt. Quod equidem parcius mihimet adrogarem, nisi uos ultro praedicaretis [1]: [id] quoniam [uos praedicatis] ego nequeo negare. Bellicae igitur tuae laudis et adoriae multos habes administros, multaque armatorum milia undique gentium accita uictoriam tibi adnituntur et adiubant [c] : eloquentia [uero] ausim dicere meo ductu, Caesar, meoque auspicio nata est . . . [d]

. . . .

INEDITA IN CODICE VATICANO.

. . . spolia . . . . *regi* Parthorum prompte et grauiter respondisti [2]. Scilicet hoc te a centurionibus uel primipilaribus elegantissimis altercatoribus, didicisse? Dausara [e] et Nicephorum [3] et Artaxata ductu auspicioque tuo armis capta sunt: sed arcem munitam et inuictam et inexpugnabilem, quae in fratris tui pectore sita est, ad nomen Armeniaci, quod recusauerat [4] sumendum, quis alius quam tu, aut quibus aliis tu quam eloquentiae copiis adortus es [5]?

a Cod. *opere*. *b* Cod. *praetio*. *c* Ita cod. *d* Postica pagina sequens. 431 tota oblitterata est. *e* Cod. *Dausaram*.

1 Rem de se testatur Marcus de reb. I. 13.

2 Veri litteras ad Parthorum regem memorat Nazarius paneg. ad Constantin. cap. XXIIII, tum etiam Fronto in principiis historiae.

3 Aliis *Nicephorium*,

4 Rem narrat Capitolinus in Marco cap. VIIII.

5 Capitolinus in Vero cap. VIII: *habuit hanc reuerentiam Marci Verus, ut nomina quae sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triumphi, quem pariter celebrarunt.*

Comitem tibi ad impetrandum adscisti exercitum oratione pugnantem? In ea tu parte litterarum tuarum, ut fratrem amantem decuit, sententiis magis crebris et dulcibus usus es, et uersa modulatione collocasti: quae cum legerem; in senatu enim per ualetudinem non potui adesse; cum eloquentia tua fratrem tuum urgeri uiderem, ita eum tacitis cogitationibus meis compellabam. Quid hoc rei est, Antonine? nam tibi uideo nomen quod recusaueras accipiendum esse et sententia decedendum. Quid nunc meae, quid philosophorum litterae agunt? litteris militis uincimur. Ecquid autem pulchre scripsisse uidetur? numquod uerbum insolens, aut intempestiuum? aut num ego tibi uideor gloriosum militem erudisse? Quin, quod uotis omnibus expetisti, habes fratrem fortem [a], uirum bonum, dicendi peritum [1]: eadem enim dicet ille quae tu, sed ea minus multis ille quam tu. Qum [b] maxime haec ego mecum agitabam, qum [c] orationi tuae successit Antonini oratio, di boni! quam pulchra! quam uera multa [d]! plane dicta omnia, et uerba delenifica, pietate et fide et amore et desiderio dilibuta [e]. Quid *agerem tum* [f] inter duos ambos meos? petitoremne an unde peteretur, magis laudarem? Antoninus erat quom [g] imperio obsequens, tu autem, Luci, cum obsequio eras prae

a In cod. interpungitur post *uirum*. *b* Ita cod. *c* Ita cod. *d* Ita in cod. interpungitur post *multa*. *e* Ita cod. *f* Tantum spatii oblitterati in codice est. *g* Ita cod.

1 Videtur mihi Fronto prae oculis habere catonianam oratoris definitionem, quae est apud Senecam controu. lib. I. praef., et apud Quintil. inst. 1. prohoem. nec non XII. 1: (e Gorgia scilicet Platonis ed. Serran. t. I. p. 508) *orator est uir bonus dicendi peritus*.

amore imperiosus. Eas ego orationes ambas cum dextra laeuaque manu mea gestarem, amplior mihi et ornatior uidebar daduchis Eleusinae faces gestantibus, et regibus sceptra tenentibus, et quindecemuiris libros adeuntibus [1] [a]: deosque patrios [2] ita comprecatus [b] sum: Hammo Iupiter et *Libyae*. . . .

. . . .

Ex codice mediolanensi.

. . . Iam Cato Hispaniam recuperabat, iam Gracchus locabat Asiam, et Carthaginem uiritim diuidebat [3] . . .

·M· Tullius summum supremumque os romanae linguae fuit [c] . . .

. . uellet. Cicero autem modulatius uos uirtusque operam gestantes me . . [d] uiam. Extant epistulae [4] [uariae] *ad fidem* partim scribtae historiarum, uel *arte* [e] compositae: ut illa Thucydidi [5] nobilissima Niciae ducis epistula ex Sicilia missa: item apud ·G· Sallustium ad Arsacen regem Mithridatis auxilium implorantis litterae criminosae [6]: et Cn. Pompei ad senatum de stipendio litterae graues [7]: et Aderbalis apud Cirtam obsessi inuidiosae litterae, *quibus* omnes [patres] postulabat [8]. Breues nec ul-

a Cod. *aduntibus* in ordine, sed recte in margine *adeuntibus*. b Ita cod. *pre* sine diphth. quum *praecor* et *praeces* ubique uiderim. c Hae duae tantum sententiae legi queunt in tota pagina. d Supple in his pauca uerba. e Tantum fere spatium est har ut lacunarum.

1 Solis quidecemuiris licuisse legere Cumaeam, tradit Lactantius inst. I. 6, et epitom. cap. v.

2 Meminisse heic oportet Frontonem patria fuisse libem.

3 Lege Plutarchum in Gracchis, Cic. II. in Rull. xviiii, de rep. iii. 29.

4 Imitatur Fronto tullianam locutionem de off. II. 14, et II. in Rull. xxxii.

5 Lib. vii. 11-16.

6 Hist. lib. iiii.

7 Hist. lib. iii.

8 Bell. Iug. cap. xxiiii.

lam rerum gestarum expeditionem continentes. Latae autem, quo*modo* scribsisti tu, extant Catuli litterae [1], quibus . . a se ma . . dico . . historia tamen . . scribenda, si ad senatum scriberetur . . sensi horum suorum si in turmam epistulae contulisset necessario .. expeditius et de .. [a] quod [Paterculus] .. res inornatius scribsisse. Tuae litterae et eloquentes sunt ut oratoris, strenuae ut ducis, graues ut ad senatum, ut de re militari non redundantes. Nam neque [b] . . . eius . . de . . breuitatis . . coartatis . . fuit. Quis imperator quid ad senatum, [quom] debet loqui, epistulam scriberet? Eaque tibi . . cultas . . de quibus scribendum erat cum . . dum . . Se denique cum . . . sicui priusquam *ali*quam prou(inciam) . . ad populum *di*cere, et crim. quod . . uos . . exercitus insup*er* aut . . meo non ipse . . Uel quod . . nos (tros) . . Uel quod Sohaemo potius quam Uologaeso regnum Armeniae dedisset [2]; aut quod Pacorum regno priuasset [3];

a In his lacunis periit magna laterculi pars. *b* Sequentibus lacunis occupatur pagina uniuersa.

1 Item apud Sallustium in amissis: is enim Catuli et Lepidi res gestas scripserat. Litterae autem Catuli fortasse nunciabant bellum lepidianum ab se confectum ad Cosas.

2 Hinc ·L· Veri-nummus, tertio parthici belli anno cum epigraphe *rex Armeniis datus*, et cum rei typo. Iam Sohaemum, quem Vologaesus pepulerat, reductum fuisse in armeniaci regni sedem, testantur, praeter Frontonem, Iamblichus apud Photium cod. XCIIII, nec non Suidas uoc. Μάρτιος Βῆρος.

3 Videtur Aurelius ille Pacorus rex Armeniae magnae, cum fratre Meridate deinde Romae mortuo, cuius inscriptionem gruterianam MXCI. 10 citauit in ed. berol. ill. N.; quia scilicet Aurelii nomen satis indicat fuisse eum diuorum Fratrum clientem: a quibus Armenia cum fratre excedere Romaeque uiuere coactus fuisse uidetur. Sed enim et Pacorus Lazis rex datus a Pio memoratur apud Capitol. cap. VIIII.

*

nonne oratione *hu*iusmodi explicarent ? Et dedere num . . minore . . bello in . . de re . . operam gestantes . . scribtae . .

Summum eloquentiae genus est de sublimibus magnifice, de tenuioribus frugaliter dicere [a] [1] . . . .

. . . .

PARS INEDITA IN CODICE VATICANO.

Deorum etiam partim eloquentes se quam tacitos coli maluerunt [b] ... * contumacia ego .. sint ... peruicacibus eloquentia incutiatur. Ne fulmen quidem aeque terreret, nisi cum tonitru caderet. Ea [2] ipsa tonandi potestas non Diti patri neque Neptuno neque dis ceteris [c], sed imperatori summo Ioui tradita est: ut fragoribus nubium et sonoribus procellarum, uelut quibusdam caelestibus uocibus, altissimum imperium a contemtu [d] uindicaret [3]. Igitur si uerum [4] imperatorem generis humani quaeritis, eloquentia uestra imperat *, eloquentia mentibus [e] dominatur: ea * metum incutit, amorem conciliat, industriam excitat, inpudentiam extinguit, uirtutem cohortatur, uitia comfutat [f],

* *M.* Laus eloquentiae 5.
* *M.* Uerus imperator generis humani eloquentia est.
* *M.* Quid agat eloquentia.

a Unica haec superest sententia in integra pagina. *b* Haec unica sententia legitur in toto laterculo. Exin dimidium fere aliud laterculum legi nequit. *c* In margine *aut Neptuno ceterisue diis*. *d* In margine *contemptu*. *e* Dubitabam num in codice sit *mentib.* an *mentis*. *f* Ita cod.

1 Sic ait Cicero in oratore XXVIIII, repetitque diuus Augustinus de doctr. ch. IIII. 34.

2 Haec sententia, ut insignis, incipit a littera grandi, et spatio interiecto. Confer p. 92. n. b.

3 *Caelo tonantem credidimus Iouem regnare*. Hor. od. III. 5.

4 Vix dubito quin Fronto argutus homo ludat in uoce *uerum* scribens ad Verum imperatorem, ut infra p. 193.

5 Periit haec laus.

suadet, mulcet, docet, consolatur. Denique prouoco audacter condicione uetere [1]: omittite eloquentiam, et imperate; orationes in senatu habere omittite, et Armeniam subicite: alii quoque duces ante uos Armeniam subegerunt: sed una mehercules tua epistula, una tui fratris de te tuisque uirtutibus oratio, nobilior ad gloriam, et ad posteros celebratior erit, quam plerique principum triumphi. Uentidius ille, postquam Parthos fudit fugauitque, ad uictoriam suam praedicandam, orationem a ·G· Sallustio mutuatus est [2]: et Nerua facta sua in senatu uerbis rogaticiis [a] commendauit. Item plerique ante parentes uestros propemodum infantes et elingues principes fuerunt, qui de rebus militiae a se gestis nihil magis loqui possent quam galeae loquuntur. Postquam res p. a magistratibus annuis ad ·G· Caesarem *, et mox ad Augustum tralata est, Caesari quidem facultatem dicendi uideo || * imperatorum [b] fuisse; Augustum uero saeculi residui [c] eleganter et latine [d], linguae etiam tum integro lepore

* *Ex codice mediolanensi* 3.

---

* *M.* De ·G· Caesaris eloquentia, de Augusti dicendi lepore, de Tiberii nonnulla litteratae scientiae, de reliquorum imperatorum imperitia.

---

a In margine, ubi repetitur locus, est *rogatariis*. *b* Ita olim edidi. Sed quoniam in codice mediolanensi litterae post *imperator* ualde obscuratae sunt, dubitabam an legere debuerim *imperatoriam*. *c* Schedae *res*. *d* Ita lego in schedis.

1 Hinc quoque uidemus prouocationem iamdiu fuisse sublatam.

2 Notemus Sallustii deperditam orationem. Ventidii triumphum memorat, praeter alios auctores, Dio XLVIIII. 21.

3 Aptissime cohaeret sententia; constatque iterum (cf. p. 39. n. 2.) folia romana et mediolanensia pertinere ad unum codicem.

potius, quam dicendi ubertate, praeditum puto [1]. Post Augustum nonnihil reliquiarum iam et uietarum et tabescentium Tiberio illi superfuisse. Imperatores autem deinceps ad Uespasianum usque eiusmodi omnes, ut non minus uerborum puderet [2], quam pigeret morum et misereret facinorum. Quod quis [a] dicat, non enim didicerant: qur [b] ergo imperabant? aut imperarent gestu censeo, ut histriones; aut nutu, ut muti; aut per interpretem, ut barbari. Quis eorum oratione sua populum aut senatum adfari? quis edictum, quis epistulam suismet uerbis componere potuit? Quasi phrenetis morbus quibus implicitus est, aliena eloquentes imperitabant: ut tibiae sine ore alieno mutae erant. Imperium autem nou potestatis tantummodo uocabulum, sed etiam orationis est *. Quippe uis imperandi iubendo uetandoque exercetur. Nisi bene facta laudet, nisi perperam gesta reprehendat, nisi hortetur ad uirtutem, nisi a uitiis deterreat, nomen suum deserat, et imperator frustra appelletur . . . partum suaderent imperium falsa pugna deferre militare flagitium testimonium .. capitali [c] ..*

* *M.* Imperator sciens esse debet litterarum.

* *M.* Ueteris eloquentiae colorem adumbratum ostendit 3.

a Similis locutio sine *si* est ad amic. I. 10. *b* Ita cod. *c* Tota in pagina uix tres uersiculi leguntur.

1 Confer Gellii XV. 7 iudicium de Augusti elocutione.

2 Contra morem suum indulgentior Tacitus annal. XIII. 3. eloquentiam Caesarum usque ad Claudium producit; primumque ait Neronem uisum esse alienae facundiae egere.

3 Sed haec uidelicet in lacunis latent.

Plerisque etiam indignis paternus locus imperium per manus detulit: haud secus quam pullis auibus, quibus omnia generis insignia, cristae, plumae, cantus, et uigiliae, insita sunt . . Regum pueris in utero matris summa iam potestas destinata est: opstetricis manu imperium adipiscuntur . . . Inter Remum et Romulum diuersis montibus augur*antes de* rerum summa iudicauerunt aues. Regnum Persarum equorum non cursu sed hinnitu priore . . . insidiis saepe *et* coniurationi*bus* aliis imperium [a] . . .

. . . frustra sed ad . . us fidei commemoratae. Ceteros ars ac . . das re'. . ac me . . opes . . quo . . coniu . . binos egenum. meminisse [b] . . . . His te consiliis, Imperator, a prima pueritia tua non circus profecto nec lorica, sed libri et litterarum disciplinae inbuebant. Cum multa eiusmodi consiliosa exempla in historiis et in orationibus lectitares, ad rem militarem magistra eloquentia usus es. Exercitus tibi traditus erat incuria et lasciuia et otio diutino corruptus. Milites Antiochiae adsidue plaudere histrionibus consueti: saepius in nemore uicinae ganeae [1], quam sub signis habiti. Equi incuria horridi, equites uolsi: raro brachium aut crus hersutum. Ad hoc uestiti melius quam armati: adeo ut uir grauis et ueteris disciplinae Laelianus Pontius [2] loricas partim

a His lacunis occcupatur integra pagina. *b* In his lacunis latent uersus octodecim.

1 Apud Daphnen scilicet. Syriaticarum legionum luxuriam scribit Marcus in quadam epistula apud Volcatium in uita Cassii cap. V. Coercuit autem diffluentes militum mores non tam Verus quam Cassius, ut legitur ibidem.

2 Pontii Laeliani munera et honores sub diuis Fratribus,

PARS INEDITA IN CODICE VATICANO 1.

eorum digitis primoribus scinderet; equos pulnillis instratos animaduerteret; || * iussu eius cornicula consecta; a sedilibus equitum pluma quasi anseribus deuolsa. Pauci militum equum sublimitus insilire, ceteri aegre [a] calce, genu, poplite repere: haud multi uibrantis hastas, pars maior sine ui et uigore, tamquam laneas, iacere. Alea in castris frequens *, somnus pernox, aut in uino uigilia. Huiuscemodi milites quibus imperiis contineres et ad frugem adque industriam conuerteres, nonne te Hannibalis duritia, Africani disciplina, Metelli exempla [2] historiis perscripta docuerunt? Ipsum hoc tuum a te diu[ti]na prudentia consultum, quod non ante signis conlatis manum cum hostibus conseruisti, quam leuibus proeliis et minutis uictoriis militem imbueres [b], nonne Cato docuit orator idem et imperator summus? Ipsa subieci Catonis uerba, in quibus consiliorum tuorum expressa uestigia cerneris. " Interea unamquamque ,, turmam, manipulum, cohortem, temptabam quid ,, facere possent: proeliis leuibus [c] spectabam cuius- ,, modi quisque esset: siquis strenue fecerat, dona- ,, bam honeste, ut alii idem uellent facere, atque in ,, contione uerbis multis laudabam. Interim aliquot

* *M.* Forma armeniaci exercitus.

a Cod. *aegrae*. *b* Ita per *m*; at pag. praec. per *n*. *c* Cod. *lenibus*; sed superius *leuibus*. Iam horum uocabulorum commutatio in codicibus saepenumero occurrit.

1 Denuo aptissime cohaeret materia.

statuamque ei positam in foro Traiani narrat inscriptio apud Grut. CCCCLVII. 2.

2 Apud Sallustium in Iugurth.

„ *pauca* castra feci. Sed ubi anni tempus uenit, ca-
„ stra hiberna [a]....

Catonis imaginem de senatu proferri s[olit]am, memoriae traditum est: si ob militaria facinora, cur non Camilli? cur non [b] ... lini? cur non Curii [aliorumque?] .* . . . .

II. (MAGISTRO MEO).

...[1] *necessa*rio correcta, uel in tempore prouisa, uel celeriter curata, uel sedulo instructa, praedicare ipsa apud te supersedi. Da uerecundiae ueniam, si urgentibus curis praepeditus negotia in manibus praeuersus sum, speque [c] tuae erga me benignissimae facilitatis interim in scribendo cessaui. Fiduciae amoris ignoscito [d], si piguit consilia me singularum rerum forsitan in dies mutanda sub incerto adhuc exitu dubia existimatione perscribere. Causam quaeso tam iustae cunctationis accipias. Cur igitur aliis, quam tibi, saepius? Ut breuiter absoluam; quoniam quidem, nisi ita facerem, illi ira-

* *M.* [Tres] triumphi de [Africanis e].

a Postica pagina uniuersa oblitterata est; ita tamen ut una copiosa sententia legatur in margine prioris laterculi, ex qua certo cognoscimus, uerba Catonis desiuisse ante finem immo ante dimidium fere praedicti laterculi. Verba enim eius sententiae Frontoniana sunt. Porro illud Catonis fragmentum uel ex eius deperdito opere de re militari uel ex aliqua oratione eiusdem est. *b* Supple paucas litteras. *c* Cod. *quae*. *d* Cod. *ignosgito*. *e* Hoc lemma pertinet ad secundum paginae laterculum.

1 Haec epistula Veri ad Frontonem continet excusationem quod ad eum e parthica expeditione longo interuallo non scripserit. Habet autem miram amoris significationem, et Veri simplicem animum (cuiusmodi fuisse tradit Capitolinus) ac sincerum probe declarat.

scerentur, tu ignosceres; illi tacerent, tu flagitares; illis officium officio repensabam, tibi amorem pro amore debeam. An uelles ad te quoque me litteras inuitum, querentem, festinantem, quia necesse erat, potius quam quia libebat, darem [a]? Cur autem, inquies, non libebat? Quia neque dum quicquam eiusmodi effectum erat, ut te luberet ad gaudii societatem uocare. Curarum uero, quae me dies noctesque miserrimum habuere, et prope desperationem summae rei perduxere [1], facere participem hominem carissimum, et quem semper laetum esse cuperem, fateor non lubebat. Nec enim illud lubebat aliud dolere, aliud loqui. Simulare Lucium quicquam aduersum Frontonem, a quo ego prius multo simplicitatem uerumque amorem, quam loquendi polite disciplinam didicisse me praedico? Equidem pacto quoque, quod inter nos iampridem intercessit, satis me ad ueniam impetrandam paratum esse arbitror. Denique, quamquam mihi lacessitus a me saepius, numquam tamen rescripsisses, dolebam hercules, sed pacti [b] memoria non suscensebam. Postremo quid plura? Ne potius defendere me quam orare te uidear; peccaui, fateor; aduersus quem minime decuit, etiam id [c] fateor. Sed tu melior esto. Satis poenarum lui, primum in eo ipso, quod peccasse me sentio: mox quod tantis

a Ita cod. *b* Cod. *facti*. *c* Ita schedae, secus ac princeps editio.

1 Capitolinus in Vero cap. VI: *quum interfecto legato, caesis legionibus, Syriis defectionem cogitantibus, oriens uastaretur* etc. Confer Dionem LXXI. 2. Argumentum grauiter uersat Fronto quoque noster in opusculo de bello parthico.

terris disiunctus, qui te in uestigio exorare potuissem, tot interea mensibus dum meas litteras accipis, dum ego tuas recipio, cura discruciabor. Adhibeo tibi deprecatores humanitatem ipsam: nam et delinquere humanum est, et hominis maxime proprium ignoscere ...

III. (MAGISTRO MEO).

...[1] illi suis litteris subdiderunt. Ea uero quae post meam profectionem gesta sunt, ex litteris a me scribtis, a negotio cuique praepositis ducibus cognosces. Earum exemplaria Sallustius noster, nunc Fuluianus [2], dabit. Ego uero ut et consiliorum meorum rationes commemorare possis, meas quoque litteras, quibus quidquid gerendum esset, demonstratur, mittam tibi. Quod si picturas quoque quasdam desideraueris, poteris a Fuluiano accipere. Equidem quo magis te quasi in rem praesentem inducerem, mandaui Cassio Auidio Martioque Uero [3] commentarios quosdam mihi facerent, quos tibi mittam, ex quibus mores hominum et censum eorum cognosces. Quod si me quoque uoles aliquem commentarium facere, designa mihi qualem uelis faciam, et iubes ut faciam. Quiduis enim subire paratus sum, dum a te res nostrae inlustrentur. Plane non contempseris et orationes ad senatum et adlocutiones nostras ad exercitum. Mittam tibi et sermones me-

1 Utrum haec sit pars posterior praecedentis epistulae, an alius diuersae, incertum est. Orat autem Verus Frontonem ut parthici belli historiam ambitiose conscribat.

2 Ad Fuluianum est epistula xx lib. I ad amicos.

3 Horum uirtute bellum parthicum confectum est. Capitol. in Vero cap. VII.

os cum barbaris habitos. Multum haec tibi conferent. Unam rem uolo, non quidem demonstrare discipulus magistro, sed existimandam dare. Circa causas et initia belli diu commoraberis, et etiam ea quae nobis absentibus male gesta sunt [1]. Tarde ad nostra uenies. Porro necessarium puto, quanto ante meum aduentum superiores Parthi fuerint, dilucere, ut quantum nos egerimus appareat. An igitur debeas, quomodo πεντηκονταετίαν [2] Θουκυδίδης exposuit, illa omnia corripere, an uero paulo altius dicere, nec tamen ita, ut mox nostra, dispandere, ipse dispicies. In summa meae res gestae tantae sunt, quantae sunt scilicet, quoiquoimodi [a] sunt: tantae autem uidebuntur, quantas tu eas uideri uoles.

IIII. DOMINO MEO UERO AUGUSTO.

Quamquam me diu cum ista ualetudine uiuere iampridem pigeat taedeatque, tamen ubi te tanta gloria per uirtutem parta reducem [3] uidero; neque in cassum uixero, neque inuitus quantum uitae dabitur uiuam. Uale Domine desiderantissime. Socrum et liberos uestros saluta.

a Ita 1. manu at 2. *cuoiquoimodi*.

1 Dum Verus scilicet Romae degeret, tum deinde per Graeciae atque Asiae urbes procul bello luxuriaretur.

2 Spatium quinquaginta annorum a Xerxe fugato ad bellum peloponnesiacum. Thucyd. I. 89. sqq.

3 A parthica scilicet expeditione. Hinc nummi Veri Augusti armeniaci parthici cum Fortuna reduce.

V. MAGISTRO MEO.

Quidni ego gaudium tuum mihi repraesentauerim, mi magister carissime? Equidem uidere me, et arte [a] complecti, et multum exosculari cotidie uideor mihi toto . . .

VI. (DOMINO MEO UERO AUGUSTO).

. . . . . . animi mei perturbatione non possem [1]. Sed acceptis litteris tuis, ea re iam primum bona spes mihi ostentata est, quod tua manu scripseras: deinde quod post apstinentiam tridui, et sanguinem satis strenue et prompte demissum, liberatum esse te periculo inpendentis ualetudinis nuntiabas. Respirabi [b] igitur et reualui, et aput omnis foculos, aras, lucos sacros, arbores sacratas, nam rure agebam, suplicaui [c]. Et nunc expecto cognoscere ex tuis litteris quantum medici isti dies promouerint ad uires reficiendas. Enimuero nunc maiore multo cura diligentiaque opus est, ut paulatim temet compleas, nec properes ad detrimenta uirium resarcienda. Nam id quidem omnium opinione compertum et traditum est, sanguinem, ubi abundet, incursim detrahendum, postea pedetemptim esse repa-

a Ita cod. pro *arcte*. *b* Ita cod. *c* Ita schedae cum unica *p*.

1 Scripta est haec epistula ad Verum, qui dum ad bellum parthicum proficisceretur, Canusii ob intemperantiam aegrotauit. Temporis autem nulla habita ratio est, ut uides, ab illo uetere homine qui has epistulas disposuit.

randum. Fac, oro te et obsecro, Domine, quod tuo egregio ingenio decet, temperes et reparcas et modificeris desideriis omnibus, quae nunc acriora solito et procaciora existere necesse est post apstinentiam, qua necessario in tempore usus es [a]. Fratrem Dominum saluta [1], quem saluum habebis, si tu saluus eris. Uale Domine dulcissime.

VII. UERO AUGUSTO DOMINO MEO.

QUANTA et quam uetus familiaritas mihi intercedat cum Gauio Claro, meminisse te, Domine, arbitror. Ita saepe de eo aput te ex animi mei sententia sum fabulatus. Nec ab re esse puto memorem te tamen admonere. A prima aetate sua me curauit Gauius Clarus familiariter, non modo iis officiis quibus senator aetate et loco minor maiorem gradu atque natu senatorem probe colit ac promeretur; sed paulatim amicitia nostra eo processit, ut neque illum pigeret neque me puderet ea illum oboedire [b] mihi quae clientes, quae liberti fideles ac laboriosi obsecuntur; nulla hoc aut mea insolentia aut illius adulatione; sed mutua caritas nostra et amor uerus ademit utrique nostrum in officiis moderandis omnem detrectationem *. Quid ego memorem negotia in foro nostra mi-

* *M.* Mutua caritas nostra et amor uerus ademit utrique nostrum in officiis moderandis insolentiam et adulationem.

a Cod. *est*. *b* Ita recte codex.

1 Videlicet ad uisendum Verum aegrotantem Marcus Canusium contenderat. Capitol. in Vero cap. VI.

nima maximaque ab eo curata? aut domi quod uspiam recte clausum aut opsignatum, aut curatum aut confectum quid uellem, me uni huic mandasse et concredidisse? Sed quod alumnus meus aegre tulerare[a], ualetudini meae curandae ita semper studuit, tantam omni tempore etiam operam dedit, ut excubáret etiam aegro mihi; et ubi meis ego uti manibus per ualetudinem non possem, manu sua cibos ad os meum adferret. Postremo siquid humanitus, absente Uictorino et domino fratre meo, mihi accidisset, huic iusta corpori meo curanda mandaui. Praesentibus etiam illis, ab hoc potissimum corpus meum contrectari uolui, quo minus doloris ad fratrem et generum meum ex contactu corporis mei perueniret. Haec mihi cum Gauio Claro iura sunt. Iam ego, si res familiaris mihi largior esset, ne quid ad senatoris munia facile toleranda deesset, omni ope subuenirem: neque *sane*[b] ego huius negotii causa eum trans mare proficisci paterer. Nunc et nostrae res haud copiosae, et huius paupertas artior me compulerunt, ut eum inuitum expellerem in Suriam ad legata, quae ei in testamento hominis amicissimi obuenerunt persequenda. Quae paupertas Claro meo nulla ipsius culpa obtigit: Sed neque paterna ulla neque materna bona fruenda percepit: eaque fine heres patri fuit, ut creditoribus paternis aegre satis faceret. Ceterum parsimonia et officiis et frugalitate onera quaestoria, aedilicia, et praetoria perfunctus est. Cui[b] quidem per apsentiam eius diuus

a Ita schedae. Paulo post tamen *toleranda* scribitur. Iam *u* pro *o* breui, late dominatur in antiquis quibusdam codicibus a me lectis. *b* Tanta est lacuna codicis. *c* Schedae *cum*.

pater uester sumptum praeturae de fisco uestro cum expedisset,[1] ubi primum in urbem Clarus reconciliata sibi ualetudine redit [a], omne fisco uestro persoluit. Nihil isto homine officiosius est, nihil modestius, nihil uerecundius. Liberalis etiam, siquid mihi credis, et in tanta tenuitate, quantum res patitur, largus. Simplicitas, castitas, ueritas, fides romana plane: φιλοστοργία uero nescio an romana; quippe qui nihil minus in tota mea uita Romae repperi, quam hominem sincere φιλόστοργον: ut putem, quia reapse nemo sit Romae φιλόστοργος, ne nomen quidem huic uirtuti esse romanum. Hunc tibi, Domine, quantis possum precibus [b] commendo. Si umquam me amasti, siue amaturus umquam es, hunc a me fidei tuae atque opi traditum tuearis. Quaeras fortasse quid pro eo ...

VIII. UERO AUGUSTO DOMINO MEO.

... desideretur is honor, quo pariter quisque expetit, siquid honoris aliis impertitum uideat. Probasti me laudastique consilium, neque tamen triduo amplius uel quatriduo id a te optinere potuisti, ut mihi uerbo salutem responderes; sed ita excogitasti: primum me intromitti in cubiculum iubebas: ita sine cuiusquam inuidia osculum dabas; credo ita quom [c] animo tuo reputans: mihi, cui curam cultumque tradidisses oris atque orationis tuae, ius [quo]que osculi habendum: omnisque eloquenti[ae] magistros sui [lege] fructum cap[ere saltem] in uocis aditu loca-

a Ita cod. b Cod *praecibus*. c Ita cod. 1. manu; at 2. *cum*.

1 Confer ad M. Caes. II. 4. p. 46. n. 2.

tum [a]. Morem denique sauiandi arbitror honori eloquentiae datum. Nam cur os potius salutantes ori admouemus, quam oculos oculis, aut frontes frontibus, aut quibus plurimum ualemus, manus manibus, nisi quod honorem orationi impertimus? Muta denique animalia oratione carentia etiam osculis carent. Hunc ego honorem mihi a te habitum [pendo] maximo et grauissimo pondere. Plurima praeterea tua erga me summo cum meo honore et dicta et facta sensi. Quotiens tu me manibus tuis sustinuisti, adleuasti aegre adsurgentem, aut difficile progredientem per ualetudinem corpuris [b] paene portasti? quam hilari uultu semper et placatissimo nos adfatus es? quam libenter conseuisti sermonem? quamdiu produxisti? quam inuitus terminasti? quae ego pro maximis duco. Sicut in extis diffisa [c] plerumque minima et tenuissima maximas significant prosperitates; ut formicularum et apicularum ostentis res maximae [d] portenduntur; ita uel minimis et leuissimis ab uno et Uero [e] principe habitis officii et bonae uolentiae [f] signis significari arbitror ea quae amplissima et exoptatissima inter homines sunt, amor honorque. Igitur quaecumque a Domino [meo] tuo fratre petenda fuerunt, per te petita atque impetrata omnia malui.

VIIII. DOMINO MEO UERO AUGUSTO.

FATIGATUM me ualetudine diutina et praeter soli-

a Cod. *locato*. b Ita schedae. c Ita cod. pro *diffissa*. d Cod. *maxime*. e Ludit Fronto in duplici sensu τοῦ *Uero*. f In margine, ubi haec repetuntur, est. *beniuolentiae*.

tum graui, ac grauissimis etiam luctibus paene continuis adflictum; nam in paucissimis mensibus et uxorem carissimam et nepotem trimulum amisi; *ex hisce* [a] me malis perpulsum recreatumque tamen aliquantum fateor, quod te meminisse nostri et quaedam nostra desiderasse cognoui. Misi igitur quae Dominus meus frater tuus litteris tuis admonitus mittenda censuit. Adiunxi praeterea orationem pro Demonstrato, quam cum fratri tuo primum optuli, didici ex eo Asclepiodotum[1], qui oratione ista compelletur, a te non inprobari. Quod ego ubi comperi, curaui equidem abolere orationem: sed iam peruaserat in manus plurium, quam ut aboleri posset. Quid igitur? quid inquam? *Nisi* [b] Asclepiodotum, cum a te probetur, mihi quoque fieri amicissimum: tam hercule quam est Herodes summus nunc meus [2], quamquam extet oratio [3]. Egit praeterea mecum frater tuus inpense, quod [4] ego multo inpensius adgredi cupio, et ubi primum commentarium miseris [5] adgrediar ex summis uoluntatis opibus: nam de facultate tute uidebis, qui me idoneum censuisti.

X. MAGISTRO MEO.

Certum esse te, mi magister carissime, etiamsi

a Tantum fere spatii est in codice. *b* Tanta fere est codicis lacuna.

1 Asclepiodotum inter sanitati aut uitae restitutos ab Aesculapio refert, seu ridet, Tertullianus apol. XXIII. Prodigiorum autem huiusmodi sub Antonino imp. ab Aesculapio patratorum prostabat catalogus marmoreus in insula tiberina, quem Gruterus p. LXXI exhibet.

2 Ex Terentio Eun. 2. 2. 40.

3 Recole ad M. Caes. III. 2-6.

4 Intelligit historiam belli parthici.

5 Recole ep. III.

reticeam, nihil dubito, quantae mihi acerbitatis sit tua omnis uel minima tristitia. Enimuero cum et uxorem per tot annos caram, et nepotem dulcissimum paene simul amiseris maxi [a].. te a me.. magistrum doctis dictis consolari audeam.. tuam.. enim.. tum.. delibera... Nunc ad reliqua litterarum tuarum conuertar. Delectatus.. ua th.. mem.. in grau.. rit.. ueri... Quid [or]as, mi magister?.. nisi qui.. a me munus aut no.. mus defendisset, qua si deficis.. quid aliud ego doctior quicquam aut expeto aut somnio....

XI. MAGISTRO MEO.

... nostro, Calpurnium dico, contentio est quem ego facile, et omnibus spectantibus, et te, si spectaueris, teste reuincam, Pyladem [1] magistro suo [2]

[a] In sequentibus lacunis maxima pars paginae periit.

1 Pyladi pantomimo extat inscriptio cum iconibus scenicis Mediolani in aedibus bibliothecae ambrosianae; effossa, quantum memini, dum nouum theatrum extrueretur prope domum marchionum Florentiorum. Hinc manauit ille error quorumdam apud Gruterum MXXIIII. 5, qui saxum illud Florentiae extare dictitauerunt. Praedicta inscriptio docet magnis honoribus hunc Pyladem fuisse auctum.

2 Tam magistro quam discipulo cognomen fuit Pylades, teste inscriptione apud Gruterum CCCXXXI. I. *P.* (dic *T*) *Aelius. Aug. lib. Pylades. pantomimus. hieronica. instituit. L. Aurelius. Augg. lib. Pylades. hieronica. discipulus. consummauit.* Itaque et Calpurnio cognomen fuisse Pylades uidetur. Immo Pylades euasit cognomen histrionum de Pyladis schola. Quare Seneca quaest. nat. VII. 32: *stat per successores Pyladis et Bathylli domus.* Hinc etiam apud Suidam Pylades cilix qui de uariis saltationibus scripsit, inter quas de *cordace*, quod uocabulum habes infra apud Frontonem in fragm. de orationibus.

*

istum tanto meliorem esse quanto sit Apolausto [1] similior. Sed quod sine ioco [a] dicatur, iube Ualerium istum Antonium dare mihi libellum, uti rescriptione quoque nostra gratia sententiae nostrae fiat. Epistulam tuam summa cum uoluptate et solita [b] admiratione legi. Uale, mi magister, Uero tuo dulcissime et carissime.

XII. MAGISTRO MEO.

Est quod tecum grauiter conquerar, mi magister, et quidem uti querellam dolor superet, quod ego te tanto post interuallo nec complexus neque adfatus sim; cum et in palatium ueneris, et postquam ego a Domino meo fratre uix dum discesseram. Equidem multum fratrem meum obiurgaui cur me non reuocauit: neque culpam abnuere ausus est. Quantum, oro te, fuit ante mihi significare, te ad fratrem meum . . [c] esse, uelle me quoque uisere, postremo redire me iubere, uti confabularemur? Quid enim, si me hodie domum arcessas, nonne omnibus omissis lubens curram? qui quidem aegerrime tulerim, quod non cotidie ad te commeem: quin grauissimum stationis nostrae id esse arbitrer, quod ueniendi ad te adeo [d] . . solus . . . ad te currissem. Nunc oro saltem

a Cod. *loco*, *l* pro *i*, quod mendum haud semel in hoc codice notaui. *b* Olim addidi *cum*, quod tamen abest a schedis. *c* Supple unum uerbum. *d* In sequentibus lacunis periit prope integrum laterculum.

1 Histrionem hunc cum plurimis aliis e Syria Verus adduxit, et Apolaustum nominauit. (Ergo haec epistula scripta est post bellum parthicum). Capitol. in Vero cap. VIII. Eidem extat inscriptio apud Grut. CCCXIII. 8. *L. Aurelio. Apolausto. Memphio. Augg. lib. hieronicae. coronato.* etc. A Commodo hic Apolaustus interemptus fuit.

dum mi . . conte . . quom . . tum . . tument quin te .. exter .. lis expectem. Uale, mi magister, Uero tuo carissime et humanissime.

XIII. DOMINO MEO UERO AUGUSTO.

Quod heri cum in palatium uestri uisendi causa uenissem, non [te uise]rim, non mea culpa euenisse ostendam paulo post. Quod *si uolens* libens scienti animo *hoc officium non* persoluissem hau[dqua-]quam me paeniteret. Fuit [enim] fuit [haec] *causa cur tu* tam familiaribus litteris mecum expostulares. Neque tanto opere gauderem, sei [a] cum ad te uenissem summo cum honore ad te appellatus essem, quam nunc gaudeo tanto me iurgio desideratum. Namque tu pro tua singulari humanitate omnes nostri ordinis uiros, ubi praesto adsunt, honorifice adfaris, non omnes magno opere requiris absentes. Haec denique culpa est, in qua malim te mihi grauiter irasci, quam libenter ignoscere. Irasceris enim quanto desiderantius desideras [1] .. [b] bis si amare desieris. Enimuero cum tu tuusque frater in tantis opibus locati, tanta multitudine omnium generum omniumque ordinum, in quos amorem uestrum dispergitis circumfusum, mihi quoque partem amoris uestri nonnullam impertiatis, quid me facere oportet, cuius spes opesque omnes in uobis sunt solis sitae? Non ei tum pectus meum . . . quid . . aut ubi illos mihi ante ... [c] praestare

a Ita cod. 1. manu; at 2. *si*. *b* Supple duos uersus cum dimidio. *c* Supple uersus in his lacunis ferme quinque.

1 Locum imitari uidetur Symmachus ep. IIII. 21.

possim, quam ut uos illis anteponam. Sic enim profecto merebor, ut uos quoque illos mihi anteponatis. Sed ne diutius defensionem meam differam, nulla, ut dixi, mea culpa accidit, ut te non conuenirem. Nam ex hortis ego redii Romam ante diem quintum kal. april. diluculo, ut.. [a] si possem te longo post tempore con*uenirem*. Sed eo [b] .. est .. ne in tanta pergerem .. ut facerem? satin salue [c] ut percontarer? an ut complecterer? an ut exoscularer? an ut confabularer? an ego quarto post mense lacrimas uestras spectatum measque ostentatum uenirem [1]? Quid igitur postero die feci? Non sum ausus neque fratri tuo neque tibi scribere me ad uos esse uenturum; sed ad libertum uestrum Charilam perscripsi his, si recte memini, uerbis: .. *εἰ ἤμερον εἰ καιρόν* d *ἐστιν ἀφικέσθαι με πρὸς αὐτούς, σύ μοι δήλωσον ὡσανεὶ ἔμφρων· κἀμοὶ ὤμοσεν, καὶ* ... [e] ni ego in palatium . . . . . .

. . . .

a Supple sex litteras. *b* Supple uersus ferme undecim usque ad *ut facerem*. *c* Num scribendum *saluae*? *d* Heindorfius coniiciebat legendum esse *εἰ σήμερον εὔκαιρον*. *e* Supple unum uersum.

1 Si haec epistula scripta est ante bellum parthicum, licet intelligere luctum ex obitu Antonini Pii; si post illud bellum, suspicari licet de luctu ex obitu alicuius ex liberis Marci aut Veri.

·M· FRONTONIS

DE BELLO PARTHICO [1].

.... *Mars* tam*etsi* genuit gentem romanam, aequo animo patitur fatisci nos interdum et pelli et uolnerari. An cunctetur de militibus nostris Mars pater illa dicere?

Ego cum genui, tum morituros sciui, et ei rei sustuli.
Praeterea cum in [a] terrarum orbem misi [b] ob defendendum imperium,
Scibam me in mortifera bella non in epulas mittere [2].

Haec uerba Telamo troiano bello de suis liberis semel elocutus est. Mars de Romanis saepe multisque in bellis hoc carmine usus est; gallico * bello apud Alliam, samnitico apud Caudium, punico ad Cannas, hispanico apud Numantiam, iugurthino apud Cirtam, parthico ad Carrhas: sed semper et ubique aerumnas adoris [c], terroresque nostros triumphis

* *M.* Quibus bellis Romani malam pugnam pugnauerint.

a Cod. *ob*. *b* Cod. *missi*; sed prior *s* uidebatur deleta. *c* Ita pro *adoriis*.

1 Hoc opusculum siue epistulam scripsit Fronto ad ·M·Aurelium post cladem quam a Parthis passi erant Romani ante L. Veri expeditionem. De re uidesis Dionem LXXI. 2, et Capitolinum in Vero cap. VI.

2 Ex Ennii Telamone sunt hi uersus, cum paucis uarietatibus. Cf. Cic. tusc. III. 13.

commutauit. Sed ne nimis uetera alte petam, uestrae familiae exemplis utar. Traiani proaui uestri ductu auspicioque nonne in Dacia captus uir consularis [1] *? Nonne a Parthis consularis aeque uir in Mesopotamia trucidatus [2]? Quid? auo uestro Hadriano * imperium optinente quantum militum a Iudaeis [3], quantum ab Britannis caesum [4]? Patre etiam uestro * imperante qui omnium principum [5].. Si [a] marso quis patre natus uiperas, lacertas, et natrices timeret, nonne degenerare uideretur [6]? . . . .

Et gloriam romani nominis restituendam, et insidias fraudesque hostium ... quae comparata .. uendere nugaci .. consulta sunt tam .. con .. iure meritoque .. neque [b] ... uocent paratos progredi, remanere, porro, retro, ilic, *istic*. Haudquaquam utile est homini nato res prosperas perpetuo euenire: fortunae uariae magis

---

* *M.* Quos duces Traianus amiserit.
* *M.* Et de Hadriano.
* *M.* Antonino Pio.

---

a Unica haec superest sententia in integra pagina. *b* His lacunis occupatur integra pagina.

1 Intellige Longinum a Dacis captum, de quo Dio LXVIII. 12.

2 Maximus, de quo Dio LXVIII. 30. Consul fuit cum Traiano anno urbis DCCCLVI.

3 De hac clade ab Iudaeis illata Dio LXIX. 14, Zonaras XI. 23.

4 Ignota erat haec britannica clades; nisi quod tantum Spartianus in Hadriano cap. V ait Britannos teneri eo tempore sub romana ditione non potuisse.

5 Ingens sequitur lacuna, in qua latet aliqua belli calamitas sub Pio. Bella multa a Pio per legatos gesta appellat nomine tenus Capitolinus cap. V.

6 De hac Marsorum uirtute legesis Solinum cap. II, Plin. XXVIII. 3, Hieronym. in ps. LVII, Augustin. ep. LV. 12, in ps. LVII. 7, et de Genes. ad litt. XI. 35.

tutae. *Est exemplo Polycrates Samiorum tyrannus*[1] *ingentibus praeditus*[a] opibus et omnium quaecumque intenderat sine offensione potitus. Nihil in aetate agunda duri aut acerbi expertus esse dicitur: quin sub manus cuncta *quae uoluit* prosus *redegit, fuitque* beatissimus. *Quibus de rebus* rex Amasis aegyptius sapiens fortunatissimis consultus, scriptis familiaribus litteris, suasit ut semetipsum uoluntario aliquo damno multaret, eoque dolore *inuidum numen placaret. Id cum non improbasset Polycrates; forte is in aureo* habebat anulo, manupretio summo[b], facie eximia lapidem smaragdum. Eum Polycrates anulum naue longa in altum prouectus sponte in mare abiecit, unde numquam ...[c] emergeret. Tum quod sciens spon*teque id fecisset*, abiectum *anulum ualde* dolebat. *Mox grandem piscem* piscator [quidam] nactus, indignum duxit ad uenalis deferre, sed dignitati parens regi obtulit. Rex gratum acceptumque habuit [atque ab operis culinariis] apponi iussit: quae cum piscem contractantes[d] anulum aluo repertum ad regem gaudentes detulerunt. Tum Polycrates litteras ordine de casu et postliminio anuli perscribtas ad regem Amasim mittit. Amasis magnum et maturum malum Polycrati coniectans amicitiam hospitiumque renuntiat, ut alieno potius, suo quam hospite et amico, fortunam commutatam [ipse] minus aegre ferret. Sed somnium filiae Polycrati iam ante insigne optigerat. Patrem suum uidere sibi uisa erat aperto atque edito loco sublimem

a Tanta fere est codicis lacuna. Ita et in sequentibus. *b Summo* uidebatur in codice translatum. *c* Supple unum uerbum. *d* Ita recte codex.

1 Polycratis historiam apud complures auctores habes,

ungui [a] et laui Iouis et solis manibus. Harioli autem laetam et pinguem fortunam portendier somnio interpretati [b]. Sed omne contra euenit. Nam deceptus ab Oroete perse Polycrates captusque in crucem sublatus est. Ita ei crucianti somnium expe[ditum. Manibus] *Iouis cum plueret lauabatur, a sole unguebatur dum ipse e corpore humorem emitteret*. Huius [fabulae] exorsus . . bent . . interdum [c] *(*. . Non est exsultandum nimia et diutina prosperitate, nec, siquid malae pugnae acciderit, defetiscendum: sed uictoriam breui spera. Namque semper in rebus gestis romanis crebrae fortunarum commutationes exstiterunt. Quis ita ignarus est bellicarum memoriarum, qui ignoret populum romanum non minus cadendo quam caedendo imperium peperisse? legiones nostras saepe *uictas cap*tasque ar*tibus* barbarorum esse? Quamuis . . [d] fruges *et* tauri subigi iungendo domarique potuere: praequam nostri exercitus sub iugum missi sunt; sed eosdem illos, qui sub iugum egerant, paulo post ante triumphum nostri egere, et captiuos sub corona uendidere. Post Cannensem cladem Poenus imperator anulorum aureorum, quos caesis equitibus [e] romanis Poeni detraxerant, tres modios * cumulatos misit Carthaginem. Sed non multo post Carthago capta est: illis qui anulos detraxerant catenae indi-

* *M*. Tres modios anulorum cumulatos Hannibal caesorum equitum romanorum aput Thrasymenum Carthaginem misit.

a Ita loquens super hac re Tertullianus de anima cap. XLVI: *de solis unguine et lauacro Iouis*. *b* Cod. *interpraetati*. *c* Supple fere unum in his lacunis uersum. *d* Supple unum uerbum. *e* Cod. *aequitibus*.

tae sunt*. In ea pugna Scipio quantum hominum poenorum afrorumque cepit, aut occidit, aut in deditionem accepit! Si eorum linguas resecari imperasset, nauem onustam linguis hostium Romam inegisset.

Quod te uix quicquam nisi raptim et furtim[1] legere posse prae curis praesentibus scribsisti; fac memineris et cum animo tuo cogites, ·C· Caesarem atrocissimo bello gallico cum alia multa militaria, tum etiam duos de analogia libros scrupulosissimos scripsisse*; inter tela uolantia de nominibus declinandis, de uerborum aspirationibus et rationibus inter classica et tubas. Qur igitur tu, Marce, non minore ingenio praeditus quam ·C· Caesar, nec minus ordine inclitus[a], nec paucioribus exemplis aut documentis familiaribus instructus, non uincas negotia et inuenias tibimet tempora non modo ad orationes et poemata et historias et praecepta sapientium legenda, sed etiam sillogismos[b], si perpeti potes, resoluendos?

Nunc, ut orationem istam Tulli[2], quam tibi legendam misi, paucis commendem; mihi profe-

* *M.* Uicta Carthagine qui anulos detraxerant catenas acceperunt.

* *M.* Gaius Caesar duos de analogia libros bello gallico occupatissimus scripsit.

a Cod. uidetur *inscitus*. b Ita schedae cum *i*.

1 Respondet Fronto ad illa quae ei scripserat Marcus lib. ad Anton. imp. II. 1. Hinc patet illam quoque Marci epistulam scriptam esse ante uictoriam parthicam, et quidem ante Veri profectionem.

2 Nempe pompeianam, in qua agitur de mithridatico bello, quod fuit genere et magnitudine parthico par.

cto ita uidetur, neminem umquam neque romana neque Graecorum lingua facundius in cognitione [a] populi laudatum, quam ·Gn· Pompeius in ista oratione laudatus est: ut mihi ille uideatur non ita suis uirtutibus, ut Ciceronis laudibus, Magnus cognominatus. Tum praeterea multa istic reperies praesentibus consiliis tuis capita apte considerata, de ducibus exercituum deligendis, de commodis sociorum, tutela prouinciarum, de . . [b] tum quibus artibus praeditos esse oporteat imperatores [ob suam et ceterorum] . . tractatus . . quas . . intentionem . . consueui. Ne . . sim . . quid ego intento maiore, uel aliquando reprae . . . arbitror profuturas; uelis dumtaxat. Et si quis . . quod inper . . [c] Neque mihi suscenseas quod non mea manu tibi rescribserim; praesertim cum a te tua manu scribtas litteras acceperim. Digitis admodum inualidis nunc utor et detractantibus [d]. Tum haec epistula multum uerborum in[gerebat [e]] mea autem dextera manus hac tempestate paucarum litterarum.

Legi emendaui qui supra.

.M. FRONTONIS

DE BELO [f] PARTHICO [1].

a Ita cod. scilicet pro *iudicio*; nisi est potius mendum librarii pro *concione*. *b* Supple unum uerbum. *c* In his lacunis cubant uersus XXVI. *d* Ita cod. *e* Videtur emendandum *multorum uerborum indigebat*. B. *f* Ita cod. et quidem litteris maximis ut fieri solet in titulis. Sic apud Gruterum p. CCCCXLI. 4. *L. Neratio. C. F. Vol. Proculo. X. uiro.* etc. *item. misso. ab. imp. Antonino. Aug. Pio. ad. deducendas. uexillationes. in. Syriam. ob.* BELUM. *parthicum* etc. Fauet quodammodo Cassiodorius qui uar. I. 30 ait *bellum* habuisse nomen a *Belo* rege. Ceteroqui in titulo, quem ipse opusculo praefixi, BELLO scripsi.

1 Epistulam *de bello parthico* exarauit sine dubio Fronto ad Ciceronis imitationem, qui similiter *de bello parthico* ornatissimam epistulam, nunc deperditam, ad ·C· Caesarem scripsit. (ad Att. XIII. 26. 27. 28. 31.) Reuera Fronto sub suae epistulae finem et ·C· Caesaris meminit et Ciceronis.

·M· FRONTONIS

DE FERIIS ALSIENSIBUS [1]

I. MAGISTRO MEO.

FERIAS apud Alsium quam feriatas egerimus non scribam tibi, ne et ipse angaris, et me obiurges, mi magister. Lorium autem regressus Domnulam [2] meam .. [a] febricitantem repperi. Medicus dicit, si cito nobis me ... tu quoque ui .... ualeas .. *lae*tior sim. N[am] oculis spero te [cum lau]dem sanis et .. [b] Uale mi magister.

II. DOMINO MEO

ANTONINO AUGUSTO.

Ferias Alsienses .. misi .. ni .. in nobellae quid cantetur uiniae atque .. [c] quid multarum rusticarum.

a Supple unum uerbum. *b* In his lacunis cubant uersus octo. *c* His lacunis occupantur uersus duodecim.

1 Alsiensis uillae celebritatem uel ex ipso Cicerone cognoscimus ad fam. VIIII. 6, ad Att. XIII. 50, pro Mil. XX, ne alios citem. Is locus nunc paret nobilissimae Odeschalchiorum genti; in cuius fundo nuper apparuit haec inscriptio antoniniani aeui:

D. M.
T. AELIO. EVTYCHO
PROC. AUG. N
VILLAE.. ALSIENSI
HEREDES

2 De Domnula uide quae scripsi ad ep. 24 libri V ad M. Caes. p. 124. n. 2.

Catonem quoque in oratione aduersus Lepidum uerbum cantari solitum commemorasse, cum ait: " statuas positas Ochae atque Dionysidoro effeminatis, " qui magiras facerent[1]. Id in .. meant ... uelint post redire .. in ea .. facit. Opportune .. brum .. rim cantandi ludendique initium capiunt. Et .. [a] parauit.

III. DOMINO MEO ANTONINO AUGUSTO.

Quid? Ego ignoro ea te mente Alsium isse, ut animo morem gereres, ibique ludo et ioco et otio libero per quattriduum uniuersum operam dares? Nec dubito quin te ad ferias in secessu maritimo fruendas ita compararis: in sole meridiano ut somno oboedires cubans; deinde Nigrum [2] uocares, libros intro ferre iuberes: mox, ut te studium legendi incessisset, aut te Plauto expolires, aut Accio expleres, aut Lucretio delenires, aut Ennio incenderes, in horam ist[ic] musarum propriam quintam; [redires] inde libris .. eres diss .. mitteres; Ciceronis si sermones [b] ad te detulisset, audires; in deui[um] quantum poter[as] litus pergeres, et raucas paludes ambires .. [c] uel si uideretur aliquam nauem conscenderes, uel aethere

a Latent in his lacunis uersus undecim. *b* Schedae *sermonis*. *c* Breues admodum hae lacunae sunt, uixque singulorum uerborum.

1 De magira et macello lege Plutarchum q. rom. ed. Reisk. t. VII. p. 122. Videtur autem in hac aduersus Lepidum oratione dixisse Cato id quod ter narrat Plutarchus, nempe malle se in uulgo quaeri cur nulla sua statua esset, quam cur esset: quia iam scilicet Roma statuis opplebatur hominum nulla re bona dignorum.

2 Niger quidam praefectus praetorii sub Commodo fuit sex tantum horis Lamprid. cap. VI.

tranquillo in altum portisculorum et remigum uisu auditaque oblectares: actutum inde balneas peteres, corpus ad sudorem uberem commoueres, conuiuium deinde regium agitares conchis [1] omnium generum, plautino piscatu hamatili, ut ille ait [2], et saxatili, altilibus ueterum saginarum, mattiis pomis, bellariis, crustulis, uinis felicibus, calicibus perlucidis sine delatoria nota. Quid hoc uerbi sit, quaeras fortasse; accipe igitur. Ut homo ego multum facundus et Senecae Annaei sectator [3] faustiana uina [4] de Sullae Fausti cognomento, felicia appello: calicem uero sine delatoria nota cum dico, sine puncto dico. Neque enim me decet, qui sim iam homo doctus, uolgi uerbis falernum uinum aut calicem acentetum appellare [5]. Nam qua te dicam gratia Alsium maritimum et uoluptarium locum, et, ut ait Plautus, locum lubricum [6] delegisse, nisi ut bene haberes genio, utique uerbo uetere faceres animo uolup [7]? Qua [a] malum uolup? Immo, si dimidiatis uerbis [8] uerum dicendum est, ubi tu animo

a Ita cod.

1 Cf. ad M. Caes. IIII. 6. p. 104. v. 10.

2 Plautus Rud. II. 1. 10. Confer autem Cassiodorium uar. XII. 4.

3 Ironice scilicet.

4 Faustiana uina celebrat Plinius hist. XIIII. 6.

5 Plinius XXXVII, 6. ait: *infestantur* (crystalli) *plurimis uitiis: quae uero sine uitio sunt, puras esse malunt, acenteta appellantes*. Contra definit idem XVI. 39 *duritiam clauo similem*. Crystallina contra iterum nominat Plinius XXXVII. 9. Atque haec puncta Fronto dicit *delatorias notas*, usum punctorum in iudiciis respiciens, quorum meminit Asconius ad Scaurianam.

6 *Lubricum locum* in plautinis quae extant non reperias, sed *liberum* Poen. I. 1. 49. III. 3. 43 *locum sibi uelle liberum praeberier*. N.

7 Plautus Asinar. V. 3. 1.

8 Decurtata interdum fuisse uocabula indicat Quintil. inst. I. 7.

faceres uigil, uigilias dico: aut ut faceres labo; aut ut faceres mole, labores et molestias dico. Tu umquam uolup? uolpem facilius quis tibi quam uoluptatem conciliauerit. Dic, oro te, Marce, idcircone Alsium petisti, ut in prospectu maris esurires [1]? Quid? tu Lorii te fame et siti et negotiis agendis adfligere nequibas? In apopsi [2] ... iucundiores tibi esse uidentur. Memini me ad [uos] ... pueros in balneis esse .. rescribas .. liber .. te non .. per .. quis .. fauor .. ne .. beat .. graui .. Mare ipsum aiunt, ubi alcedonia sint, fieri feriatum [3]. An alcedo cum pullis suis tranquillo otio dignior est, quam tu cum tuis liberis? At enim res plane iam postulat; num [studium?] num laborem? num .. Quis arcus perpetuo intenditus? quae fides perpetuo suo [a] strictae sunt? [Oculi coniugio .. [b] durant] qui uno obnixi obtutu interissent. Hortus, qui crebro pangitur, ope stercoris indiget, herbas et holuscula nihili procreat: frumento uero et solidis frugibus requietus ager deligitur [c]; ubertas soli otio paratur. Quid maiores uestri, qui rem publicam et imperium romanum magnis auctibus auxerunt? Proauus uester *

---

* *M.* Traianus.

---

a Deest aliquid, uel potius omittendum *suo*. *b* His lacunis occupatur prope integra codicis pagina. *c* In marg. *eligitur*, quae est uaria lectio.

1 Confer ad. M. Caes. IIII. 6, et ultimam alsiensem. Item Dionem LXXI. 6.

2 Specula regiae uillae. Vocabulum autem graecum usurpat Plutarchus in comp. Cim. cum Lucull. τοὺς ἐν Νεαπόλει θαλάμους καὶ τὰς περικλείστους ἀπόψεις.

3 Varro LL. VI. 5.

summus bellator, tamen histrionibus interdum sese delectauit, et praeterea potauit satis strenue [a]; tamen eius opera populus romanus in triumphis mulsum saepius bibit. Auum item uestrum duum [b], doctum principem et nauum, orbis terrarum non regendi tantum sed etiam perambulandi diligentem, modulorum tamen et tibicinum studio deuinctum fuisse scimus, et praeterea prandiorum opimorum esorem optimum fuisse. Iamuero pater uester diuinus ille uir prudentia, pudicitia, frugalitate, innocentia, pietate, sanctimonia, omnis principum uirtutes supergressus, tamen et palaestram ingressus est, et hamum [c] instruxit, et scurras risit *. Nihil de ·C· Caesare dico acerrimo Cleopatrae hoste *, nihil de Augusto Liuiae uiro. Romulum ipsum urbis huius conditorem [d], cum hostium ducem manu comminus conserta obtruncauit, cumque spolia opima Feretrio uexit, hunc ne tenui uictu

* *M.* Traianus histrionibus delectatus et uino. Hadrianus modulorum et tibicinum studio deuinctus fuit. Antoninus et palaestram ingressus est, et theatrum instruxit, et scurras risit.

* *M.* Gaius Caesar hostis Cleopatrae, post moechus.

a In cod. interpungitur post *satis*. *b* Ridicule corruptus hic extat locus apud Charisium lib. I. ed. Putsch. p. 101, ita tamen ut suppleatur uocabulum *duum*, quod abest a codice ambrosiano. Igitur uocabuli *duum* laudans exemplum Charisius ait: *Fronto ad Marcum Antonium* (pro *Antoninum*) *de ferro Olliensibus* (pro *feriis Alsiensibus*) *duum uestrorum doctum principem et nauum modulorum et tibicinum odio fuisse diuino tum scimus* (pro *studio deuinctum fuisse scimus*). *c* In margine scribitur *theatrum*: sine ea uaria lectio est siue additio, nempe *theatrum et hamum instruxit*. Utroque enim studio deuinctum Pium dicit Capitolinus cap. XI: *amauit histrionum artes, piscando se et uenando multum oblectauit*. *d* Cod. *condictorem*.

usum putas? Profecto neque esuriens quisquam neque abstemius animum induxisset uirgines adultas de spectaculis rapere. Quid? Numa [1] senex sanctissimus nonne inter liba et decimas profanandas, et suouitaurilia mactanda aetatem egit, epulorum dictator, cenarum [a] libator, feriarum promulgator? Saturatum et feriatum dico. [Nunquid tu] esurialis ferias celebras [2]? Nec Chrysippum * tuum praetereo, quem quotidie ferunt madescere solitum [3]. Et pleraque [b] .. Socratem .. [c] *ex Soc*raticorum sumposiis et dialogis et epistulis [4] existimes hominem multum scitum et facetum fuisse. Socratem intelleges Aspasiae discipulum, Alcibiadi magistrum.

Iam si bellum indixtei ludo, otio, satietati, uoluptati; at tu dormi saltem quantum libero homini satis est. Intensius ad supremam .. in .. ad luminis .. [d] An tandem si ignem de caelo nemo surrupuisset, sol non esset tibi satis ad iudicandum? Ne [e]

---

* *M.* De Chrysippo.

---

a Ita cod. sine diphth. *b* Supple uersus duos. *c* Supple tria fere uerba. *d* In his lacunis cubant tres uersus. *e* Ita cod. pro *nae*, ut alibi. Nisi potius est *nec*, extrita ob concursum *c*. Tunc autem interrogatio facienda esset post *futurus*.

1 Apte admodum Numae exemplum profertur, cui regi Pius comparatur apud Capitol. XIII; Marcus autem ab eodem rege genus ducere credebatur. Idem Capitol. in M. initio.

2 Cf. Plaut. capt. III. I. 8.

3 Ebriosum hominem Laertius Chrysippum dicit in eius uita, immo et in extremum morbum ex ebrietate incidisse. Dicit autem Fronto *Chrysippum tuum*, quia hic uidebatur Ciceroni acad. IIII. 24 fulcire porticum stoicorum. Stoicus uero ·M· Aurelius.

4 Hinc ualidum ducitur argumentum ut probemus ueteres et genuinas esse Socraticorum epistulas, quas νοθείας plerique omnes critici iamdiu accusabant.

cum animo tuo reputes cotidiano te mendacio adstringi, cum te diem cognitioni dare ais, et nocte cognoscis [1], tum [a] siue condemnes siue absoluas, mendax futurus. Si quempiam condemnas, PARUM CAUISSE UIDETUR [2] ais. Istuc quidem, si lucernae remoueantur, nihil uideri poterit. At tu, obsecro uel ioco uel serio te exorari a me patere, ne te somno defraudes, utique terminos diei et noctis serues [b].

Agere de finibus duos [c] claros et nobiles Uesperum et Luciferum puta *: utrique demonstrationem sui quisque limitis ostendunt: horum cognitioni interesse postulat Somnus; nam se quisque adfinem esse negotio et adtingi iniuria ait. Uellem autem tantum mihi uigoris aut studii adesse, quantum adfuit cum illa olim nugalia conscribsi, laudem fumi et pulueris [3]. Ne ego Somni laudem ex summis opibus conscripsissem! Nunc quoque, si tibi fabulam breuem libenti [4] est audire, audi.

---

* *M.* De Lucifero, de Uespere, et Somno.

---

a Cod. *tuum*. *b* Liceret etiam pausam facere ante *utique* sic. *Utique terminos diei et noctis serues, agere de finibus* etc. *c* Videtur emendandum *deos*.

1 Testis Dio LXXI. 6.

2 Formulam hanc habet quoque Festus uoc. *parum*. Innuit etiam Horatius poetic. 353. Verumtamen apud Cicer. pro Caec. XXV *fecisse uideri reum*. Apud Caium pro *uidetur* est *paret*.

3 Igitur laudem fumi et pulueris scripsit omnino Fronto ad Marcum adhuc Caesarem, id quod etiam ex opusculi initio satis cognoscitur. Et tamen in codice laus illa extat in quaternione XXXVIII, nempe post plures libros ad Marcum Augustum scriptos. Nimirum nulla ratio temporis plerumque habita est in frontonianis scriptis olim disponendis.

4 Hellenismus. Nempe ut Halicarn. hist. III. 62: ἐπειδὴ πᾶσι βουλομένοις ἦν. Confer p. 116. n. a.

* Iouem patrem ferunt, cum res humanas a primordio conderet, aeuum ui medium uno ictu percussum in duas partis undique paris diffidisse: partem alteram luce, alteram tenebris amicisse, diem noctemque appellasse [1], noctique otium, diei negotium [2], tradidisse. Tum somnus necdum natus erat, et omnes peruigiles aetatem agebant; sed quies nocturna uigilantibus pro somno fuerat promulgata. Paulatim deinde, ut sunt ingenia hominum inquieta, agitandi ac turbandi cupida, noctes diesque negotiis exercebant, horam otio nullam impertibant. Tum Iouem ferunt, ubi iam iurgia et uadimonia nocturna sisti, et noctes quoque comperendinari uideat [a], cum corde suo agitasse de suis germanis fratribus unum praeficere qui nocti atque otio hominum curaret. Neptunum multas et graues curas maritumas causatum, ne fluctus terras totas cum montibus obruerent, neue moti uenti cuncta funditus percellerent, siluas et sata radicitus haurirent. Ditem quoque patrem causatum, multa opera multaque cura templa infera aegre coerceri, amnibus et paludibus et stagnis stygiis Acheruntem aegre commoeniri; canem denique custodem apposuisse umbris territandis, quae aufugere ad superos cuperent, eique cani trinas latrandi fauces ac trinos hiatus trinasque dentium formidines [3] addidisse. Tum Iouem deos alios

* *M.* Fabula de Somno.

a Ita cod.

1 Congruit Fronto cum Mose Genes. I. 3. 4. 5.

2 Hac antithesi utitur etiam Cicero off. III. 1.

3 Actiuo sensu, ut Cicero de aere alieno Mil. V. 2. Lege-

percontatum animaduertisse, gratiam uigiliae aliquantum pollere; Iunonem plerosque partus nocturnos ciere; Mineruam artium atque artificum magistram multum uigilari uelle; Martem nocturnas eruptiones et insidias mutare iuuare [1]; Uenerem uero et Liberum multo maxime pernoctantibus fauere. Capit tum consilium Iuppiter [a] Somni procreandi; in deum numerum adsciscit, nocti et otio praeficit [b], eique claues oculorum tradit [c]. Herbarum quoque sucos, quibus corda hominum Somnus sopiret, suis Iuppiter manibus temperauit: securitatis et uoluptatis herbae de caeli nemore aduectae; de Acheruntis autem pratis leti [2] herba petita. Eius leti guttam unam aspersisse minimam, quanta dissimulantis lacrima esse solet. Hoc, inquit, suco soporem hominibus per oculorum repagula inriga: cuncti, quibus inrigaris, ilico post procumbent, protinus uiribus suis immobiles iacebunt: tum tu ne timeto, nam uiuent, et paulo post, ubi euigilauerint, exsurgent. Post id Iuppiter alas, non ut Mercurio talares, sed ut Amori umeros exaptos Somno adnexuit. Non enim te solis aut talari ornatu ad pupulas hominum et palpebras incurrere oportet curruli strepitu et cum fremitu equestri, sed placide et clementer pinnis teneris in modum hirundinum aduolare, non [d] ut columbae alis plaudere. Ad hoc, quo iucundior hominibus Somnus esset, donat et mul-

a In margine *Iupiter*. b Schedae *praefecit*. c In margine, ubi sententia repetitur, est *tradidit*; quod si praefers, reuoca *praefecit*. d Schedae dubitanter *nec*.

sis Gellii summaria libri VIII. 10, Senecam de ira II. 12, et Apuleium in apolog. (ed. Elm. p. 313.)

1 Sic Plutarchus quaest. rom. t. VII. p. 145.

2 *Letum* proprie est *oblinio*. Varr. LL. VI. 3, et Festus.

ta somnia amoena, ut quo studio quisque deuinctus esset: ut histrionem in somniis fautor spectaret, ut tibicinem audiret, ut aurigae agitanti [a] monstraret: milites somnio [b] uincerent, imperatores somnio triumpharent, peregrinantes somnio domum redirent. Ea somnia plerumque ad uerum [c] conuertunt. Igitur, Marce, siquo tibi somnio hinc opus est, censeo libens dormias tantisper dum quod cupis quaque [d] exoptas uigilanti tibi optingat.

IIII. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Modo recepi epistulam tuam, qua confestim fruar. Nunc enim imminebant officia δυσπαραίτητα. Interim quod cupis, mi magister, breuiter, ut occupatus, paruolam nuntio nostram [1] melius ualere, et intra cubiculum discurrere.

Dictatis his, legi litteras alsienses meo tempore, mi magister, cum alii cenarent, ego cubarem tenui cibo contentus hora noctis secunda. Multum [2], inquis, cohortatione mea: multum, mi magister; nam uerbis tuis adquieui, saepiusqe legam, ut saepius adquiescam. Celerum uerecundia officii quam sit res imperiosa, quis te magis norit? Sed, oro te, illud quid est, quod in fine epistulae manum consuluisse [e] di-

a Cod. *agitandi*. b Cod. *somno*, sed in seqq. *somnio*. c Cod. *aduersum*. d Ita cod. 2. manu; at 1. *quoaque*. e Cod. *consoluisse*. Etsi autem licet dicere *manum consuluisse*, tamen in clausula epistulae secundae de orat. dicit Fronto *digitis consului*. Neque tamen quisquam suspicetur clausulam illam de orat. pertinere fortasse ad finem tertiae alsiensis;

1 Confer ad M. Caes. V. 24, nec non primam alsiensem.

2 Nempe *cubes*. Mox item subintelligitur *cubabo*.

cis? Illatenus dolueris, mi magister, si me compotem uoti *di* [a] boni faciunt. Uale mi magister optime.

Litt. Al. b

M. FRONTONIS

DE FERIIS ALSIENSIBUS c

huius enim finis statim excipitur in eadem pagina a quartae alsiensis initio. Igitur illa clausula frontoniana, de qua heic loquitur Marcus, uidetur a librariis praetermissa fuisse. *a* Suppleui *di*. *b* Ita cod. nempe *litterae alsienses*, *c* Cod. heic mendose *alsensibus*. In eadem autem codicis pagina in qua expliciunt epistulae alsienses, incipiunt illae de nepote amisso.

·M· FRONTONIS

DE NEPOTE AMISSO [1]

I. MAGISTRO MEO SALUTEM.

Modo cognoui de casu. Cum autem in singulis articulorum tuorum doloribus torqueri soleam, mi magister, quid opinaris me pati cum animum doles? Nihil conturbato mihi aliud in mentem uenit, quam rogare te ut conserues mihi dulcissimum magistrum, in quo plura solacia uitae huius habeo, quam [a] tibi tristitiae istius possunt ab ullo contingere [b]? Mea manu non scripsi, quia uesperi loto tremebat. Uale mi iucundissime magister.

a Cod. *quae*. b Intellige *solacia*.

1 Ita inscribitur hic libellus tam initio quam in calce. Porro, ut iam dixi, incipit eadem in pagina in qua expliciunt litterae alsienses; explicit uero in ea pagina in qua exorditur lucubratio Arion: unde certo cognoscitur opusculorum horum ordo. Constat libellus duabus tantum epistulis; quarum in altera satis prolixa luget Fronto nepotem in Germania amissum, e filia scilicet sua genitum et Aufidio Victorino. Sed enim e Frontonis nepotibus unus saltem superfuit ·M· Aufidius Fronto, qui anno urbis DCCCCLII cum Anulino consulares fasces tenuit. Nam hic quoque filium amisit, nepotem ideo Aufidii Victorini, pronepotem Frontonis oratoris. Eius nimirum extat Pisauri sepulchrum cum inscriptione: *M. Aufidio. Frontoni. pronepoti. M. Corneli. Frontonis. oratoris. consulis. magistri. imperatorum Luci. et Antonini. nepotis* (corr. *nepoti*.) *Aufidi. Victorini. praefecti. urbi. bis. consulis. Fronto. consul. filio. dulcissimo.*

II. ANTONINO AUGUSTO

FRONTO.

Multis huiusmodi maeroribus fortuna me per omnem uitam meam exercuit. Nam ut alia mea acerba omittam, quinque amisi liberos miserrima quidem condicione temporum meorum: nam quinque omnes unumquemque semper unicum amisi; has orbitatis uices perpessus, ut numquam mihi nisi orbato filius nasceretur. Ita semper sine ullo solacio residuo liberos amisi, cum recenti luctu procreaui. Uerum illos ego luctus toleraui fortius, quibus egomet ipse solus cruciabar. Namque meus animus memet dolori obnixus [a], oppositus, quasi solitario certamine, unus uni, par pari, resistebat. At nunc . . [b] dolor dolore . . [c] ri multiplicatur, et cumulum meorum luctuum ferre nequeo. Uictorini mei lacrimis tabesco, conliquesco. Saepe etiam expostulo cum dis immortalibus et fata iurgio compello. Uictorinum pietate, mansuetudine, ueritate, innocentia maxima, omnium denique optimarum artium praecipuum uirum acerbissima morte fili adflictum; hoccine ullo modo aequum aut iustum fuit? Si prouidentia res gubernantur, hoc [d] idem recte prouisum est? Si fato cuncta humana decernuntur, hoccine fato decerni *debuit* [e]? Nullum ergo inter bonos ac malos fortunarum discri-

a Ita schedae sine litura. Nol i autem quicquam immutare. *b* Supple uersum. *c* Supple duo uerba. *d* In codice fortasse corrigitur *hoccine*. *e* Tanta est lacuna codicis.

men erit? Nulla diis [a], nulla fatis diiudicatio est, quali uiro filius eripiatur? Facinorosus aliqui [b] et scelestus mortalis, quem ipsum numquam nasci melius foret, incolumes liberos educit, in morte sua superstites relinquit: Uictorinus uir sanctus [1], cuius similes quam plurimos gigni optimum publicum fuerit, carissimo filio priuatus est. Quae, malum! prouidentia tam inique prospicit? Fata a fando appellata aiunt: hoccine est recte fari [c]? Poetae autem colus et fila fatis adsignant: nulla profecto tam sit inportuna et insciens lanifica, quae erili [d] togae solidum aut nodosum, seruili autem subtile et tenue suptegmen neuerit. Bonos uiros luctu adfici, malos re familiari incolumi frui, neque mensum neque pensum fatorum lanificum duco. Nisi forte alius quidam [e] nos error iactat, et ignari rerum, quae mala sunt, quasi prospera concupiscimus; contra quae bona sunt, pro aduersis auersamur; et mors, quae omnibus luctuosa uidetur, pausam laborum adfert et sollicitudinum et calamitatum, miserrimisque corporis uinculis liberatos ad tranquilla nos et amoena et omnibus bonis referta animarumque conciliabula [2] trauehit. Hoc ego fas esse facilius crediderim, quam cuncta humana aut nulla aut

a Schedae *dies*: Si scribas *deis*, correxeris metathesim. *b* Ita pro *aliquis*, quae tulliana scriptura est. Nisi forte fuit *alioqui*. *c* Nempe *ius dicere*; quam formulam cognoscimus e Suetonio apud Priscianum lib. VIII. p. 793, ex Macrobio sat. I. 16, et ex Isidoro de diff. uerbor. 250, et de nat. rer. cap. I. *d* Ita cod. sine adspiratione, ut etiam Cicer. de rep. I. 41. *e* Cod. *quidem*, quod fortasse ferri poterat.

1 Victorini mores egregios, qui eum Commodo ipsi uenerabilem fecerunt, celebrat Dio LXXII. 11.

2 De his recole, si uacat, quae retuli ex Proclo ad Cic. de rep. VI. 15. sqq. Confer etiam Cic. de sen. XXIII. (85).

iniqua prouidentia regi [1]. Quod si mors gratulanda potius est hominibus quam lamentanda, quanto quisque eam natu minor adeptus est, tanto beatior et dis acceptior existimandus est; ocius corporis malis exutus, ocius ad honores liberae animae usurpandos exictus [a]. Quod tamen uerum sit licet, parui nostra refert, qui desideramus amissos: nec quicquam [b] nos animarum immortalitas consolatur, qui carissimis nostris dum uiuimus caremus. Istum statum, uocem, formam, auram [c] liberam, quaerimus, faciem defunctorum miserandam [2] maeremus, os obseratum, oculos euersos, colorem undique deletum. Si maxime esse animas immortales constet, erit [d] hoc philosophis disserendi argumentum, non parentibus desiderandi remedium. Sed utcumque sunt ista diuinitus ordinata, mihi quidem neutiquam diutinam adferent sollicitudinem, cui tam propinqua mors. Siue in aeternum exstinguimur, olim cupienti mihi tandem [e] [3] .. tu acerbiora .. neque arborum, neque .. eo-

a Ita cod. fortasse pro *excitus*, uitiosa metathesi; nisi est ab *exigo* pressiore etymologia quam *exactus*. *b* Schedae *nequicquam*, sed superaddita *c* post *ne*. *c* Ita cod. 2. manu; at 1. *animam*. *d* In codice interpungitur post *erit*; ita ut legendum uideretur *consteterit* ob continuam scripturam. Equidem *constetisset* habet pr. m. Iulius Valerius III. 13; tum *constetirit* et *extetirit* lego in antiquis fragmentis, in palimpsesto uaticano obrutis, codicis theodosiani XIIII. 15. 6, XV. 2. 2, XVI. 5. 11. et 21. Nihilominus hoc Frontonis loco legendum est *constet*, *erit*. *e* Haec pagina graui huius opusculi damno oblitterata est, ita ut paucissima uerba legantur usque ad *ac dolore*, unde incipit postica pagina.

1 Ita et Symmachus ep. VIII. 6.

2 Proprie loquitur Fronto. Sic enim ad illud aeneidos IIII. 20 *miseri post fata Sichaei* Seruius obseruat: *aut muliebriter dixit miseri*; *aut mortui*, *secundum Ciceronem, qui in tusculanis miseros, mortuos uocat*. Manet in uulgari Italorum sermone *i poveri morti*, nempe *miseri*.

3 Pro animi immortalitate saepe dixit patronus maximus

dem tempore . . [h]eres tuus . . ad uindemiam . . isto tempore .. aspe[rius] nequiui prae fletu ac dolore. Meus etiam iam hinc me dulcissimus nepos [1], quem ipse sinu meo educo, hic est profecto qui me magis magisque lacerat prorsus et excruciat. Namque in huius facie illum amissum contemplor, exemplum oris imaginor, sonum uocis eundem animo fingo. Hanc sibi dolor meus picturam commentatur. Uerum defuncti uoltum ignorans, dum uerisimilem coniecto, maceror. Sapiet mea filia: uiro suo omnium quantum est hominum optimo adquiescet [a]: is eam consolabitur pariter lacrimando, pariter suspirando, loquendo pariter conticiscendo. Senex ego parens indigne consolabor; dignius enim foret ipsum me ante obisse. Neque ulla poetarum carmina aut sapientium praecepta tantum promouerint ad luctum filiae meae sedandum et dolorem leniendum, quantum mariti uox [b] e carissimo pectore et [c] iunctissimo profecta. Me autem consolatur aetas mea prope iam edita et morti proxima. Quae cum aderit, si noctis, si lucis id tempus erit, caelum qui-

a Schedae *adquiescit*. b Cod. pro *uox* habet *uxor*. c Cod. *et pectore*.

Cicero de sen. XXI. sqq., de amic. III. IIII, tusc. I. 15. 16, Hortens. fragm. fin. Tum Tacitus Agric. XLVI; Sallust. Iug. II; Macrobius ad somn. I. 14; Lactantius inst. VII. 8. sqq. Vide et quae scripsi ad Cic. de rep. VI. 7.

1 Hic est, ut puto, ·M· Aufidius Fronto, de quo dixi nuper p. 216. n. 1. De eodem loquitur Fronto in epistula ad Victorinum ad am. I. 16. Eundem intelligi opinor a ·M· Aurelio quotiens scribit ad Frontonem *nepotem saluta*. Namque illum trimulum neque Fronto umquam uidit, neque, ut opinor, ·M· Aurelius salutationis honore dignatus esset.

dem consalutabo discedens, et quae mihi conscius sum protestabor. * Nihil in longo uitae meae spatio a me admissum quod dedecori aut probro aut flagitio foret: nullum in aetate agunda auarum, nullum perfidum facinus meum extitisse; contraque multa liberaliter multa amice, multa fideliter, multa constanter, saepe etiam cum periculo capitis consulta. Cum fratre [a] optimo concordissime uixi, quem patris uestri bonitate summos honores adeptum gaudeo, uestra uero amicitia satis quietum et multum securum uideo. Honores, quos ipse adeptus sum, numquam inprobis rationibus concupiui. Animo potius quam corpori curando operam dedi. Studia doctrinae rei familiari meae praetuli. Pauperem me *, quam ope cuiusquam adiutum; postremo egere me, quam poscere, manlui [b]. Sumptu numquam prodigo fui, quaestui [c] interdum necessario. Uerum dixi sedulo, uerum audiui libenter. Potius duxi neglegi, quam blandiri; tacere, quam fingere; infrequens amicus esse, quam frequens adsentator. Pauca petii, non pauca merui, Quod cuique potui, pro copia commodaui. Merentibus promtius, immerentibus audacius, opem tuli. Neque me parum gratus quispiam repertus segniorem effecit [d] ad beneficia quaecumque possem prompte [e] inpertienda. Neque ego unquam

* *M.* Uirum bonum qualem esse oportet. Qualis Fronto fuerit.
* *M.* Mire.

a Cod. *frater*. *b* Ita cod. *c* Ita cod. *d* Cod. *efficit*. *e* Ita cod. etsi supra uidetur scribi sine *p promtus*.

ingratis offensior fui. Eas [a] . . mihi . . . obaeratos in re . . cum . . putaui . . Cuperem equidem . . male. Finem . . teneo . . male . . quam . . si uobis carere . . operam . . Sentio . . me proderes . . quam . . leto colens et statu mentis . . . [b] doleam . . aliud . . reperto . . apud . . tis . . sona mundum . . solner . . ueritatis nostra cum ii se indigere solacio. Di . . filiam . . generum . . mes . . domo . . bis . . nunc de . . quorum . . uastitatem . . .

Multum et grauiter ualui, mi Marce carissime. Dein casibus miserrimis adflictus sum [c]: uxorem amisi, [d] nepotem in Germania amisi [1] miserrume [e]: Decimanum [2] nostrum amisi. Ferreus si essem, plura scribere non possem isto in tempore. Librum misi tibi quem pro omnibus haberes.

legi emendaui.

M. FRONTONIS

DE NEPOTE AMISSO.

a Heic ingens lacuna est integrae paginae, paucis uerbis exceptis, neque ad *statu mentis*. b Hinc noua pagina pariter oblitterata, ita ut paucissima uerba legantur. Et superiora quidem huius opusculi folia continuam seriem retinent; hoc uero folium, quod est opusculi extremum, utrum cum superiore connexum fuerit, an aliis foliis interpositis, sed iam amissis, disiunctum, nescio equidem, sed mihi tamen nulla folia desiderari uidentur. c Schedae *tum*. d Verba *adflictus sum*, *uxorem amisi* absunt a mediolanensi editione. e Ita schedae. Sed olim edidi *miserum me*. Dubitabam nunc tamen an interpungendum esset ante *miserrume*.

1 Superius ep. VIIII. ad Verum iam dixit Fronto, se uxorem, et nepotem, et quidem in paucissimis mensibus, amisisse. Ibidem hic nepos dicitur obiisse trimulus. Periit autem puer in exercitu patris contra Cattos bellantis, de qua expeditione Capitol. in Marco cap. VIII.

2 Utrum *Decimanus* nomen sit nepotis, an alius hominis, definire non audeo. *T. Uettium Decimanum* lego apud Gruterum p. CCCCXXVIII. 10. in notis; *L. Decumium Decumanum* apud Muratorium p. MCMLXXXIIII. 4.

M. FRONTONIS

ARION [1].

Arion lesbius, proinde quod Graecorum memoria est, cithara et dithyrambo primus, Corintho, ubi frequens [a] incolebat, secundum quaestum profectus, magnis diuitiis per oram Siciliae atque Italiae paratis, Corinthum Tarento regredi parabat. Socios naualis corinthios potissimum delegit; eorum nauem audacter re bona maxime onerat. Naue in altum prouecta, cognouit socios, qui ueherent, cupidos potiri [b], necem sibi machinari. Eos precibus [c] fatigat, aurum omne [d] sibi haberent, unam sibi animam sinerent. Postquam id frustra orat, aliam tamen ueniam impetrauit, in exitu uitae quantum posset cantaret. Id praedones in lucro ducere, praeter spolia summum artificem audire, cuius uocem praeterea nemo umquam post illa autscultaret [e]. Ille ue-

a Cod. *sequens*. *b* Ita refectum est in schedis; quamquam ibidem uideo me dubitanter legisse *etiam auri* et mox deleuisse: quae tamen lectio percommoda foret. *c* Cod. *praecibus*, et inferius *depraecari*. *d* Cod. *omnes*. *e* Ita cod.

1 Nemo putet hoc scriptum partem esse alius cuiusuis operis frontoniani. Titulus enim *M. Frontonis Arion* bis extat spatiosis litteris, initio uidelicet opusculi et in eiusdem calce. Est autem ueluti exercitatio quaedam (cuiusmodi sunt apud graecos sophistas) in gratiam, ut puto, scripta discipulorum, ex fabula famigerata apud Herodot. I 23, Pausan. III. 25, Ouid. fast. II.93, Hygin. fab. cxciiii, Plin. viiii.8, Gell. xvi. 19, Seru. ad E. viii. 56, Liban. ed. Reisk. t. iiii. p. 1107, Augustin. de C. D. I. 14.

stem induit auro intextam, itemque citharam insignem. Tum pro puppi aperto maxime atque edito loco constitit, sociis inde consulto per nauem ceteram [a] dispersis. Ibi Arion studio inpenso cantare orditur scilicet mari et caelo artis suae supremum commemoramentum. Carminis fine cum uerbo in mare desilit: delphinus excipit, sublimem auehit, naui praeuortit, Taenaro exponit, quantum delphino fas erat, in extimo litore. Arion inde Corinthum proficiscitur: et homo et uestis et cithara *et* [b] uox incolumis: Periandrum regem corinthium, cui per artem cognitus acceptusque diu fuerat, accedit: ordine [c] memorat rem gestam in naui et postea in mari. Rex homini credere, miraculo addubitare; nauem et socios naualis, dum reciperent [d], opperiri. Postquam cognouit portum inuectos, sine tumultu accipi iubet, uoltu comi, uerbis lenibus percontatur, numquidnam super Arione lesbio comperissent? Illi facile respondent, Tarenti uidisse fortunatissimum mortalem, secundo rumore po*pulorum* florere, pretioque esse, *cithara* cantare. Qua*re* diutius amore atque lucro et laudibus retineri. Cum haec ita dicerent, Arion inrupit *ita ut in puppi* steterat, cum ueste auro intexta et cithara insigni. Praedones inopino *uisu* Arionis territi [e], cum [f] neque quicquam post illa negare aut non credere aut deprecari ausi sunt. Delphini fa-

a Cod. *citharam*. *b* *Et* a me additur. *c* Cod. *ordinem*. *d* Ita sine se. *e* Schedae 1. manu mea *territi*, 2. *terreri*. Utra lectio in codice sit, uidendum superest. *f* Malim *tum*.

cinus *ad Taenarum* [a] uisitur, delphino residens homo [1], parua figura, [atque ut] argumento magis, quam simulacro, composita.

legi emendaui qui supra.

M. FRONTONIS

ARION.

a Heic et superius tantae fere sunt lacunae codicis.

1 Vide Pausaniam loco supra dicto.

·M· FRONTONIS
AD MARCUM CAESAREM [1]
(DE ELOQUENTIA [2].)

... Capillus etsi non cotidie acu ornandus [3], tamen pectine cotidie expediendus est [a] ... fuisse Croesum et Solonem, Periandrum et Polycraten, Alcibiaden denique et Socraten. Quis dubitat sapientem ab insipiente uel praecipue consilio et dilectu rerum et opinione discerni [b]? Ut si sit optio atque electio diuitiarum atque egestatis, quamquam utraque et malitia et uirtute careant, tamen electionem laude et culpa non carere. Proprium namque sapientis officium est recte eligere *, neque perperam uel postponere uel antefer-

---

* *M.* Sapiens ab insipiente consilio plerumque dilectu et opinione discernitur. Proprium sapientis recte eligere.

---

a Haec una sententia legitur in oblitterata pagina. Quae sequuntur autem sunt in pagina postica. Atque ego quidem singulorum foliorum materiam probe dispositam exhibere queo; folia tamen ipsa, utpote passim abrupta et lacunis innumeris intersticta, siue huius siue sequentis libri, certum uix ordinem nancisci poterunt. Quin adeo in utriusque libri, materia discernenda haud semel ambiguitas est. Habes igitur, amice lector, duorum librorum frontoniana fragmenta, quae seu *de eloquentia* seu *de orationibus* praecepta perbona continent. *b* Cod. *discerent*.

1 Ad Marcum *iuuenem* scribi haec de paranda eloquentia praecepta siue admonitiones, constat ex p. 227. Idem Marcus pp. 228. 234. 236 dicitur *Caesar*. Nullus autem prope dubito quin haec sit illa prima longiuscula epistula, quam se scripsisse ad Marcum uix dum pueritiam egressum ait Fronto ad Ant. imp. I. 2. p. 145, postquam Marcus orationem quandam in senatu habuerat.

2 Hic titulus in codice non legitur, ut infra dicam; rei tamen satis aptus est. Confer pp. 227. 229. 231. 234. 235.

3 De ueterum acu crinali et discriminali legesis Salmasium in exerc. plinianis p. 761.

re. Si me interroges, concupiscamne bonam ualetudinem; abnuam equidem, si sim philosophus: nihil est enim fas concupiscere sapienti aut adpetere, quod fors fuat an frustra concupiscat; nec quicquam, quod in manu fortunae situm uideat, concupiscet: tamen si necessario sit altera res eligenda, Achillei[a] potius pernicitatem eligam, quam debilitatem Philoctetae *. Simile igitur in eloquentia seruandum: non opere nimio concupiscas igitur, nec opere nimio auersere: tum si eligendum sit, longe longeque eloquentiam infantiae praeferas. Audiui te nonnumquam ita dicentem: at enim cum aliquid pulchrius elocutus sum, placeo mihi, ideoque eloquentiam fugio[1]. Quin tu potius illud corrigis ac mederis ne placeas tibi? non ut id, propter quod places, repudies. Nam, ut nunc facis, alibi tu medicamenta obligas. Quid tandem? si tibi placebis quod iuste iudicaris, iustitiam repudiabis? si placebis tibi pio aliquo cultu parentis, pietatem spernabere? Places tibi cum facundus: igitur uerberantem quid facundiam[b] uerberas? Tametsi placita[c] diceret, itaque te compellaret: O iuuenis, periculosa est tibi praepropera placendi fuga: nouissimum namque homini sapientiam colenti amiculum

---

* *M.* Sapiens nihil ex his, quae in manu fortunae uideat, concupiscit. In electione tamen Achilli potius pernicitatem, quam Philoctetae debilitatem praeoptet.

---

a Ita 1. manus; at 2. deleuit *e*. *b* Cod. *facundia*, sed quoniam uox est in fine uersus, fieri potest ut sit in codice lineola indicans *m*. Bona uero coniectura est ill. Nieb. qui in ed. berol. suspicatur emendandum *igitur uerbera te; quid facundiam uerberas?* *c* Corr. *placida* N.

1 Testis sibi Marcus de reb. suis I. 7.

est gloriae cupido. Id nouissimum exuitur. Ipsi ipsi, inquam, Platoni in nouissimum usque uitae finem gloria [a] amiculum erit [1]. Illud etiam audisse me memini, pleraque sapientes uiros in scitis [b] mentis atque consultis habere debere, quorum interdum usu abstineant; itemque interdum nonnulla in usu habere debere, quae dogmatis improbent; neque ubique rationem sapientiae rectam et usum uitae necessarium congruere. Fac te, Caesar, ad sapientiam Cleanthis aut Zenonis [c] posse pertingere, ingratiis [2] tamen tibi purpureum pallium erit sumendum, non pallium philosophorum soloci lana *. Purpureo . . . Cleanthes aqua de puteo extrahenda uictum quaerebat: tibi saepenumero curandum in theatro crocum longe adque [d] alte exprimatur [3] [e]. . . . Diogenes cynicus non modo nullam pecuniam quaesiuit, sed etiam propriam neglexit [f]. . . udaque catis . . mensae parte . . familia [q]uasi famu . . ferae . . sapientio[r] . .

Immortales dei siuerint [g] comitium et rostra et tribunalia Catonis et Gracchi et Ciceronis orationibus

---

* *M.* Ut imperator philosophetur, ingratiis etiam [h] purpureum erit pallium sumendum, cum philosophus habeat consucidum. …

---

a Cod. *gloriam*. *b* Cod. *id inest scitis*. *c* Ita in schedis 2. manu; at 1. *Xenonis*. Recole p. 168. n. e. *d* Ita Cod. *e* Unica haec sententia legi potuit in postica pagina. *f* Haec unica sententia cum paucis uerbis sequentibus legitur in antica pagina; postica tamen tota legitur. *g* Cod. *rint*. *h* Ita schedae.

1 Apud Athenaeum XI. 15.

2 Purpuram suam reapse sperniι M. Aurelius de reb. suis VI. 13, VIIII. 36.

3 De croci usu uoluptario Plinius XXI. 6, Apuleius metam. X, ed. Elm. p. 255.

celebrata, hoc potissimum saeculo conticiscere? Orbem terrae, quem uocalem acceperis, mutum [a] a te fieri? Si linguam quis uni homini exsecet, immanis habeatur; eloquentiam [b] humano generi exsecari mediocre facinus putas? Non hunc adnumeras Tereo aut Lycurgo? qui Lycurgus quid tandem mali facinoris admisit quom [c] uites amputauit? Multis profecto gentibus ac nationibus profuisset uinum undique gentium exterminatum. Tamen Lycurgus poenas caesarum uitium luit. Quare metuendam censeo diuinitus poenam eloquentiae exterminatae. Nam uinea in unius tutela dei sita; eloquentiam uero multi in caelo diligunt: Minerua orationis magistra, Mercurius nuntiis praeditus, Apollo paeanum auctor, Liber dithyramborum cognitor, Fauni uaticinantium incitatores, magistra Homeri Calliopa, magister Enni Homerus et somnus [1]. Tum si studium philosophiae in rebus esset solis occupatum, minus mirarer quod tanto opere uerba contemneres. Discere autem ceratinas et soritas et pseudomenus [2], uerba contorta et fidicularia; neglegere uero cultum orationis et grauitatem et maiestatem et gratiam et nitorem, hoc indicat loqui te quam eloqui malle, murmurare potius et friguttire quam clangere. Diodori tu et Alexini [3] uerba uerbis Platonis et Xenophontis et Antisthenis [4] anteponis? Ut siquis histrioni [d] studiosus, Tasurci [e] gestu potius quam Roscii uteretur: ut

a Cod. *mutuum*. *b* Schedae *eloquentia*. *c* Cod. *quam*. Recole p. 160. n. a. *d* Ita cod. Sed recte scribes *histrioniae*. Verumtamen confer Plautum mil. III. 1. 207. *e* Ita cod. Ceterum Panurgus fuit malus comoedus, licet Roscii discipulus. Cic. pro Ros. x. xi.

1 Confer ad M. Caes. I. 3. 24, ad fam. VIIII. 4, Euseb. praep. eu. XV. 2.

2 Lege Hieronymum ad Amosum I. 1. 5, et ad Titum III. 9.

3 Cic. de fato VI, acad. IIII.

4 Cic. de or. III. 17, ad Att. XII. 38.

si in natando, si aeque liceret, ranam potius quam delphinos aemulari mallet: cotornicum [a] potius pinnis breuiculis, quam aquilarum maiestate uolitare. Ubi illud acumen tuum? ubi suptilitas? Euigila et adtende quid cupiat ipse Chrysippus. Num [b] contentus est docere, rem ostendere, definire, explanare? non est contentus: uerum auget in quantum potest, * exaggerat, praemunit, iterat, differt, recurrit, interrogat, describit, diuidit, personas fingit, orationem suam alii accommodat: ταῦτα δ' ἐστὶν αὔξειν, διασκευάζειν, ἐξεργάζεσθαι, πάλιν λέγειν, ἐπαναφέρειν, παράπτειν, προσοπωποιεῖν [c 1]. Uidesne ab eo paene omnia oratorum arma tractari? Igitur si ipse Chrysippus [2] his utendum esse ostendit, quid ego amplius postulo, nisi ut ne uerbis dialecticorum, sed potius Platonis [d] . . .

Gladio dimicandum; sed interest robignoso an splendido . . . cum bon . . Epictetum . . sedentem . . la placebat . . si ausus esset, epitaphium . . suum sub umbra .. illam lau . . pertulisse . . . . *ni*kil unquam . . nionis . . tot et es . . Si us . . egge . . Anaxagorae non Alexini sycophantae auditor [3] . . co-

* *M.* Mire de ingenio Chrysippi.

a Ita schedae, non *coturnicum*. *b* Schedae *nunc*. *c* Cod. προσωποιεῖν. *d* Quod olim heic addidi *gladio dimicres*, id deest in schedis meis. Postica uero in pagina nihil legi potest praeter pauca uerba usque ad *pertulisse*.

1 Petuntur haec e Chrysippi arte rhetorica, cuius libros quatuor memorat Laertius.

2 Acutus nimirum et uanus rhetor. Cic. fin. IIII. 3, Hieron. contra Ruf. I. 16.

3 Sermo est de Pericle. Similia habet Cicero de or. III. 34.

namen. Tragicus Aesopus fertur non prius ullam suo induisse capiti personam, antequam diu ex aduerso contemplaretur pro personae uultu gestum sibi capessere ac uocem . . . . stillicidiis . . . An maiorem tragoediam putas Amphiaraum [a] scribere, quam de terrarum hiatu dicere . . . tu de fulmine disputas . . bere quam . . quando . . [b] dialecticorum uerbis scribat: suspirantem, tussientem immo Iouem scripserit, non tonantem. Para potius orationem dignam sensibus, quos e philosophia hauries; et quanto [c] honestius sentis, tanto augustius dicas [1]. Quin erige te et extolle, et tortores istos, qui te ut abietem aut alnum proceram incuruant et ad chamaetorta [d] detrahunt, ualido cacumine tuo excute, et tenta an usquam ab [eloquentia] discesseris. Sed comitem philosophiae.. sermones gibberosos retortos . . [e] si tenueris, contemnas; quom contemseris, nescias. Dic, obsecro, mihi, de dialecticis istis ecquid tenes? ecquid tenere te gaudes? Nolo mihi dicas; aput te ipse reputa. Ego illud praedicabo, quom plurimos amicos in hac disciplina tenueris * . . . * Q. XXVII. [2]

a Cod. *Amphiarum*. b Lacuna uersuum sex. c Sch. *quando*. d Ita cod. idque uocabulum repetitur in margine, sed sine diphth. Apud Plin. XXIIII. 15 est herba *chamaerops*; tum XIII. 4. *chamaerepes palmae*. e Lacuna uersuum tredecim.

1 Confer ad Anton. imp. I. 2. p. 146.

2 Post quaternionis XII (p. 156) notam, nulla mihi se obtulit alia ante hanc XXVII. In hoc igitur ingenti hiatu sedem habere putaui, praeter secundum librum ad Ant. imp., epistulas ad Verum imp., de bello parthico, alsienses, de nepote amisso, Arionem, atque, ut puto, alia deperdita scripta. Cuncti autem, quos hinc subiungam, libri uel aliquam quaternionum notam impressam habent, uel cum iis libris cohaerent qui nota non carent. Quam ob rem de ordine opusculorum in codice dubitare deinceps non licebit.

. . . mutilum perficere, hiulcum fartis iugare . . .

Consiliario huic magis aetati opus est quam auxiliario [a]... Nonne omnis oratorum copias sectauere [b]; refutandi sollertiam, augendi facultatem, eludendi uenustaten, permouendi delectandique, deterrendi incitandique, ornandi, conciliandi, infamandi [c], laxandi audientium animos, aut alliciendi, rectam quandam in dicendo potentiam ac potestatem? Tum si quando tibi negotiis districto perpetuis, orationis conscribundae tempus deesset, nonne te tumultuaris [d] quibusdam et lucratiuis studiorum solaciis fulciebas, synonymis colligendis, uerbis interdum singularibus requirendis? ut ueterum kommata ut cola [e] synonimorum ratione conuerteres; ut de uulgaribus elegantia, de contaminatis noua redderes, imaginem aliquam accommodares, figuram iniceres, prisco uerbo adornares, colorem uetusculum adpingeres Haec si propterea contemnis, quia didicisti, philosophiam quoque discendo contemnes. Sed non ea sunt ista quae possis contemnere: possis sane non amare. Ut olim Crassus tristis risum oderat [1]; ut nostra hic memoria Crassus [2] lucem fugitauit *; ut nostra itidem memo-

---

* *M.* Crassus tristis risum oderat; alter Crassus minor lucem fugitauat [f], multaque loca clausa lecticula praeteruehebatur [g].

---

a Haec una sententia, et illa hiulca praecedentia uerba leguntur in antica pagina; postica tamen uniuersa legitur. *b* Ita cod. pro *sectabere*. Num dicendum *sectabare*? N. *c* Corr. *i.flammandi* N. *d* Ita cod. *i* pro *ii*. *e* Cod. *colas*. Sic in iuris fragmentis uaticanis *aedes sacra* pro *aede sacra*. *f* Ita cod. *g* Pars huius sententiae deest in contextu.

1 Plin. VII. 19.

2 Puta Crassum illum Frugi, quem reum Hadrianus noluit occidere. Spartian. cap. V. Lege et Dionem LXVIII. 3. 16.

ria uir consularis campos formidabat, pomtinum campum. . . .

Officiorum genera duo, rationes tripertitae. Prima species substantiae, ut sit; altera qualitatis, ut talis sit; tertia rei, ut re ipsa, cuius causa superiora officia suscepit, expleat . . . *dis*cendae exercendaeque sapientiae: tertiam autem hanc speciem, rei dico, ac negotiis solam terminatam, se [q]uasi contentam. Hac officiorum partitione, si tamen aut ille [1] uerum aiebat aut ego olim audita memoria retineo, ut prima homini ad sapientiam tendenti sint [moli]menta quae ad uitam salutemque pertinent [conseruandam.] * Igitur et prandere et lauari et ungui et cetera eiusmodi munera, sunt sapientis officia. Quamquam neque in balneis quisquam sapientia . . neque ut circa . . ad mensam cenarit, prandio uomerit, sapientiam ructarit * . . si ederis . . nisi uixeris. Quid igitur istic admonendus es? ne tin . . hoc . . prandio et mensa [a] situm existimes. Non est sapientiae negotium uesci; sed sine uita, quae ciuo [b] constat, nulla sapientia, studia nulla esse possunt. Nunc . . uides igitur . . . officia [c] . . .

At non aeque sequentia officia, quae sunt qua-

* *M.* Prima officiorum species sapientis, eorum scilicet quae ad uitam salutemque pertinent.

* *M.* Prandio comeso sapientiam ructarit.

a Schedae *mensam*. *b* Ita cod. *c* Supple uersus septem.

1 Fortasse Dionysius Frontonis magister, de quo paulo post.

litati cuiusque accommodata *, possunt omnium esse communia, sed diuersa sunt et quae communia omnibus. Aliud prandium gubernatori commune, et aliud pugili de integris tegoribus. Aliud prandendi tempus, alia lauatio, alius somnus, alia peruigilatio. Considera igitur, an in hac secunda ratione officiorum contineatur eloquentiae studium. Nam Caesarum est in senatu quae e re sunt suadere, populum de plerisque negotiis in concione appellare, ius iniustum corripere, per orbem terrae literas [a] missitare, leges [b] ceterarum gentium compellare, sociorum culpas dictis coercere, benefacta laudare, seditiosos compescere, feroces territare. Omnia ista profecto uerbis sunt ac litteris agenda. Non excoles igitur id quod tibi totiens tantisque in rebus uideas magno usui futurum? An nihil referre arbitraris qualibus uerbis agas, quae nonnisi uerbis agi possunt? Erras, si putas pari auctoritate in senatu fore Thersitae uerbis exprompta[m] sententiam, et Menelai aut Ulixi orationem, quorum Homerus [1] et uultus in agendo, et habitus et status et uoces [ca]noras, ac modulationum eloquentiae genera diuersa no*tauit* [c] ... *

---

* *M.* Secunda species qualitatis haec est.
* *M.* Quae res auctoritatem principum minuat.

---

a Ita schedae cum unica *t*, contra morem non huius solum codicis, sed etiam aliorum ueterum, quos memini me uidisse. In mediol. sane editione (codice forsitan retractato) dedi *litteras*. Et mox quidem etiam schedae habent *litteris*. *b*. Ita cod. sed num *reges*? H. *c* Cod. pro *notauit* uidetur habere *non denique*.

1 Iliad. γ. 212.

Quisquam uereri potest, quem inridentius quam dictorum [eius causa haud] contempserit... Nemo tanta auctoritate est, qui non ubi peritia deficitur, ab eo qui peritior est despiciatur... Tibi tanta eloquentia parta est, quae ad laudem etiam supersit...

. . . .

cum.. magno.. inquit.. ille qui.. uter contemnant.. medebor.. temnar.. gypso.. solitatim [a].. ...ego hac re. ui cum.. ubi.. eos aput.. rum.. a belo [b].. uis o.. neque officii obses. quam philosopham.. *con*cioni potes in isto que.. altius non.. cae.. here.. nihil.. ent.. *co*ercet.. quidem.. sumpsit se.. ualeat. Hinc quae.. minusue.. ut principio incre*pa*ndum; ut post principia or.. candos. candos ubi gradus.. ubi gra.. habenis eloquentia per.. dum. Quando.. Etiam Uiriathus, etiam Spartacus belli scientes et manu prompti fuerunt. Sed enim omnes uniuersos quicumque post Romam conditam oratores extiterunt, illos etiam, quos in oratore [1] Cicero eloquentiae ciuitate gregatim donauit, si numerare uelis, uix trecentorum numerum conplebis; quom [c] ex una Fabiorum familia trecenti milites fortissimi pro patria dimicantes uno die occubuerint. Non gentium milia.. sub pellibus.. unum etiam.. uium, quem tu prae...

Uocis modulatae amatores primas audisse feruntur aues uernas luco opaco [2]. Post pastores recens reper-

a *Solitatim* est in margine, ut uox notabilis. *Solitas* pro *solitudo* scribit Accius apud Nonium. Hoc autem et pauca praecedentia uerba ex alio, ut arbitror, Frontonis folio sunt. *b* Puto mendum pro *bello* (cf. p.204.) potius quam cogitem de *Belo* rege. *c* Schedae *quod*.

1 In opere de claris oratoribus.

2 Conferre iuuabit Lucretium V. 1378, et Cassiodorium uar. IIII. 51.

-tis fistulis se adque pecus oblectabant. Uisae fistulae longe [a] auibus modulatiores.. murmurantium uoculis in luco eloquentiae oblectantur. Ennium deinde et Accium et Locretium [b] ampliore iam mugitu personantis tamen tolerant. At ubi Catonis et Sallustii et Tulli tuba exaudita est, trepidant et pauent, et fugam frustra meditantur. Nam illic quoque in philosophiae disciplinis, ubi tutum sibi perfugium putant, Platonis fone[mat]a erunt audienda.

Haec in eos fabula competit, qui nulla indole praediti eloquentiam desperantes fugitant. Tibi, Caesar, ut cui maxime [c], sublime et excelsum et amplificum ingenium ab dis datum est. Nam primi tui sensus et incunabula studiorum tuorum mihi cognita sunt. Elucebat in puero iam tunc nobilitas mentis et dignitas sententiarum, quibus sola deerant uerborum lumina: ea quoque uariis exercitationibus instruebamus [1]. Ibi tu mihi uidere mor[a tempor]ali, et laboris taedio defessus, eloquentiae studium reliquisse; ad philosophiam deuertisse, ubi nullum prohoemium cum cura excolendum, nulla narratio breuiter et dilucide et callide collocata, nullae quaestiones partiendae, nulla argumenta quaerenda, nihil exaggerandum * ... [d]

διασκευ[ῇ] et παρεκβάσει carendum. Enimuero ad

* *M.* Prohoemium aliquod excogitandum, narratio breuis, lucida, callida, quaestiones partiendae, argumenta quaerenda, exaggerandum.

a Cod. *longae*. *b* Ita cod. etsi alibi *Lu*. *c* Ita recte schedae. *d* Supple uersum cum dimidio, post quem cohaerere orationem censeo cum materia sequente.

1 Recole omnino ad Ant. imp. I. 2. p. 145-146.

philosophos librum legas; magistro interpretanti tacitus adtendas; intellexisse adnuas; aliis legentibus ipse plerumque dormites; audias τί τὸ πρῶτον, τί τὸ δεύτερον diu multumque numerari; εἰ ἡμέρα ἐστὶν, πῶς ἐστιν, fenestris patentibus laborari[1]. Securus inde abeas, cui nihil per noctem meditandum aut conscribendum, nihil magistro recitandum, nihil de memoria pronuntiandum, null[a uerborum] indagatio, nullius synonymi ornatus, nihil de graeco in nostram linguam [pariter] uertendum. In eos quoque meus magister Dionysius Tenuior [2] et illam compositam fabulam protulit de disceptatione uitis et arboris ilicis*.

Uitis se ante ilicem ferebat, quod suauissimum fructum hominum conuiuiis et deorum altaribus crearet. Idem dulce esu, idem haustu iucundum. Tum se maiore cura, quam Cleopatram reginam, ornari, comptius quam Laidem formosam. Pampinos suos ita pulchros esse, ut necterentur ex eis Libero thyrsi, corona Sileno, nymphis bacchisque redimicula;

* *M.* De laude uitis quam [a] ilicis; et de disceptatione, quam sibi inuicem retulerunt.

a Ita cod. non praecedente *tam*.

1 Omnino Fronto prae oculis habet Sextum empiricum Marci magistrum cuius haec ipsa uerba leguntur pyrrhon. II. 14. ff. 198, sqq. et contra log. II. ff. 418. sqq. Atque hinc confirmare licet Sextum illum chaeronensem reuera eundem esse atque hunc empiricum, contra criticorum dubitationes.. Harum autem argutiarum causa ipse Marcus cum ab aliis irrisus est tum etiam ab Auidio Cassio. Capitol. in huius uita.

2 Confer ad .M. Caes. I. 12. Idem homo memoratur ab Athenaeo XI. 7, et in etymologico m.; diciturque modo λεπτὸς *tenuis*, modo ἀσκάλαφος ab aue huius nominis, quia nimirum procero erat macroque et pallido corpore.

Ilicem esse horridam, infructuosam, inamabilem: creare boni aut amoeni numquam quicquam praeter glandem [a] . . . . . . et in lacerata. Item uos . . . Nunc ego consulto in fabulis finem facio [b], ut siqua acrius dicta sunt, permixta fabulis molliantur.

M. FRONTONIS

. . . [1] . . .

legi emendaui qui supra.

a Periit in sequentibus lacunis laterculum unum cum dimidio. b Nescio quo pacto olim edidi *desino* pro *finem facio*.

1 Inter superiorem infimumque uersum in codice spatium est in quo fuit titulus, qui tamen a me ne repetitis quidem conatibus legi potuit. Certe si haec epistula, ut iam dixi, scripta est ad Marcum post recitatam in senatu orationem, titulus quem olim feci *de orationibus* non incongruus est, ut satis docet exemplum sequentis opusculi, quod ita in codice inscribitur. Nunc tamen in titulo *de eloquentia* adquieui, quem suadet ualde materia, et in ed. berol. ab ill. Niebuhrio praelatum uideo. Iam ob illustrandam materiae dispositionem tam huius quam sequentis opusculi, libenter ego, si nunc codicis mediol. compos fuissem, paginarum foliorumque diuisiones, his maxime fragmentis utiles, libro meo adpinxissem. Interim tamen dum impolitas et tumultuarias schedas meas ad codicem nondum exegi, abstinuisse ab hac diuisionum sedulitate haud scio an aequius sit.

·M· FRONTONIS

AD ·M· ANTONINUM

DE ORATIONIBUS.

I. (ANTONINO AUGUSTO FRONTO).

. . . Pauca subnectam fortasse inepta, iniqua. Nam rusus [a] faxo magistrum me experiare. Neque ignoras omnem hanc [b] magistrorum uanam propemodum et stolidam esse. Parum eloquentiae [c], et sapientiae nihil [1]. Feres profecto bona [d] uenia ueterem potestatem et nomen magistri me usurpantem denuo. Fateor enim, quod res est, unam solam posse causam incidere, qua causa claudat aliquantum amor erga te meus, si eloquentiam neglegas. Neglegas tamen uero potius censeo, quam praue excolas. Confusam eam ego eloquentiam, catachannae [2] ritu [e], partim igneis [f] nucibus Catonis, partim Senecae mollibus et febriculosis prunuleis insitam, subuertendam censeo radicitus, immo uero plautino irato [g] uerbo – exradicitus [3] –. Neque ignoro copiosum sententiis et re-

a Ita cod. 1. manu, at 2. *rursus*. b Num *turbam*? c Schedae *eloquentia*. d Cod. *buona*, sed *u* uidetur deleta. e *Catachannae ritu* repetitur in marg. ut notabile dictum. f Ingeniose Buttmannus suspicabatur dicendum esse *ligneis* h. e. *duris*. g Cod. *trato*.

1 Imitatio Sallustii. Confer p. 161.

2 Cf. ad M. Caes. II. 14.

3 Plaut. Mostell. V. 1. 63; ubi tamen uulgo legitur *eradicitus*.

dundantem hominem esse: uerum sententias eius tolutares uideo, quamquam quadripedo [a] concito cursu, tenere nusquam, pugnare nusquam: [ma]iestatem studere; ut Laberius [b] dictabolaria, immo dicteria, potius eum, quam dicta continere. Itane existimas grauiores sententias [et eadem de re] apud Annaeum istum reperturum te [c] quam apud Sergium [1]? Sed non modulatas aeque; fateor: neque ita cordaces; ita est: neque ita tinnulas [d]; non nego. Quid uero si prandium idem utrisque apponatur; at positas oleas alter digitis prendat, ad os adferat, ut manducandi ius fasque est ita dentibus subiciat; alter autem oleas suas in altum iaciat, ore aperto excipiat, exceptas, ut calculos praestigiator, primoribus labris ostentet? Ea re profecto pueri laudent [2], conuiuae delectentur; sed alter pudice pranderit, alter labellis gesticulatus erit. At enim sunt quaedam in libris eius scite dicta, grauiter quoque nonnulla. Etiam lamminae [e] interdum argentiolae [f] cloacis inueniuntur; eane re cluacas [g] purgandas redimemus?

Primum illud in isto genere dicendi uitium turpissimum, quod eandem sententiam milliens alio atque alio amictu indutam referunt. Ut histriones,

a Alias *quadrupedo*. *b* *Ait*, quod olim heic addidi, non inuenio in schedis. *c* Schedae pro *te* habent *in*. *d* Ita 2. manu; at 1. *atinnulas*. *e* Ita schedae cum duplici *m*. *f* Ita cod. *g* Ita cod.

1 De hoc homine sic iudicat Quintilianus inst. VIII. 3: *multa ex graeco formata noua ac plurima a Sergio Flauio, quorum dura quaedam admodum uidentur, ut ens et essentia*.

2 Quintilianus inst. X. 1. ait Senecam puerorum potius amore quam eruditorum consensu comprobari. Reuera Fronto hoc loco Senecam irridet.

quom [a] palleolatim saltant, caudam cycni, capillum Ueneris, Furiae flagellum eodem pallio demonstrant; ita isti unam eandemque sententiam multimodis faciunt, uentilant, commutant, comuertunt [b], eadem lacinia salutant [c], refricant eandem unam sententiam saepius quam puellae olfactariae [d] sucina. Dicendum est de fortuna aliquid? omnis ibi fortunas antiatis, praenestinas, respicientis, balnearum etiam fortunas [1] omnis cum pennis [e], cum roteis [f], cum gubernaculis reperias. Unum exempli causa poetae prohoemium commemorabo, poetae eiusdem temporis eiusdemque nominis; fuit [g] aeque Annaeus*. Is initio carminis sui septem primis uersibus nihil aliud quam - bella plus quam ciuilia - interpretatus [h] est. Nu[nc hoc] replicet [i] quot [k] sententiis? - Iusque datum sceleri -; una sententia est. - In sua uictrici conuersum uiscera -: iam haec altera est. - Cognatasque acies -; tertia haec erit. - In commune nefas; quartam numerat. - Infestisque obuia signa signis - [l]; [appel]lat quoque quintam. - Pares aquilas -; sexta haec Herculis aerumna. - Et pila minantia pilis -; septima: de Aiacis scuto corium. Annaee, quis finis erit? Aut si nullus finis neque modus seruandus est, qur non

* *M.* Uituperat Lucanum.

a Cod. *quam*. Recole p. 229. n. *c*. *b* Ita cod. *c* Num dicendum *saltant*? Inferius p. 255. occurrit pr. m. *salutem* pro *saltem*. *d* Ita schedae. *e* Dic *pinnis*. *f* Ita 1. manu; at 2. *rotis*. *g* Ita cod. sine *enim*. *h* Cod. *interpraetatus*. *i* Ita cod. *k* Cod. *quod*. *l* Ita cod.

1 Praenestinae fortunae cultu nihil notius. De antiate Hor. od. I. 35, et inscriptio apud Grut. LXXII. 3, et nummus gentis Rustiae apud Eckhel. t. V. p. 298. De respiciente Cic. leg. II. 11. De balneari inscr. Grut. LXXIII. 5.

addis et similes lituos ? Addas licet et carmina nota tubarum. Sed et loricas et conos et enses et balteos et omnem armorum supellectilem sequere. Apollonius autem; non enim Homeri prohoemiorum par artificium est; Apollonius inquam qui Argonautas scripsit, quinque re . . . [a] quattuor uersibus narrat: κλέα φωτῶν, uiros qui nauigassent. Οἳ πόντοιο κατὰ στόμα. iter quo nauigassent. Βασιλῆος ἐφημοσύνῃ Πελίαο, cuius imperio nauigassent. Ἐύζυγον ἤλασαν Ἀργώ, nauem qua uecti essent. Isti autem tam oratores [1] quam poetae consimile [b] faciunt atque [c] citharoedi solent unam aliquam uocalem litteram de Henone uel de Aedone multis et uariis accentibus [cant]are. Quid ego uerborum sordes et illuuies? quid uerba modulate collocata et effeminate fluentia? . . [Ibi igitur] . . et auersantes .. nare hoc elegantiae genus .. *Uti* clipeo te Achillis in orationibus oportet, non parmulam uentilare, neque hastulis histrionis ludere. Aquae de sipunculis concinnius saliunt, quam de imbribus ... rem laudant .. quaerit . . quis istorum . . pandere . . apud . . . [d] . . .

An tibi saepe . . supersit . . tamen si dixisses nonnumquam . . satis consuluisses . . is . . supra . . adhuc . . modum. Uerum etiam saepe uir sapientissimus . . nescit nouo plane modo. Sed si ita

a Supple unum uersum cum dimidio. *b* Schedae *consimiles*. *c* Schedae *ut quas*. *d* In his lacunis periit maior laterculi pars.

1 A Seneca philosopho scriptas etiam orationes fuisse tradit Quintilianus inst. x. 1. fin. qui seuerissime de eodem auctore iudicat. Denique ad Senecam quod adtinet perpendendus est Iohannis saresberiensis locus quem in testimoniis recitaui, ubi Fronto noster dicitur Senecam laudauisse: quae fortasse laus huic ipsi, in qua nunc uersamur, reprehensioni immixta fuit.

res tulerunt .. de puteo quoque. Puteus istic minus sorderet..si ita.. Uer..tum mihi ... *sententias inopinatas, aliis expectatas. Tanto maius periculum sententiis inest, nisi figurationibus moderatis temperantur. Graecis uerbis fortasse apertius significabo: τὰ καινὰ, τὰ παράδοξα τῶν ἐνθυμημάτων εἰ .. πε αὐτὰ πλα ... πε ηπιθαν .. δὲ τό οι .τὶ καὶ .. πειπ .. Hoc ego anim .. nullis rationibus. . liber * .. rarus. Scias igitur in hoc uno eximiam [a] eloquentiam tuam claudere. Moneo igitur Marcum meum etiam atque etiam, et ut meminerit obsecro, quotiescumque ἀδοξότερον ἐνθύμημα animo conceperis, uoluas illud, temet diuersis figurationibus uerses, temptesque, et uerbis splendidis excolas. Nam quae noua et inopinata audientibus sunt, periculum est, nisi ornentur et figurentur, ne uideantur absurda. Cetera omnia tibi in eloquentia expolita et explanata sunt. Scis uerba quaerere, scis reperta recte collocare, scis colorem sincerum uetustatis appingere [b], sententiis autem grauissimis et honestissimis abun*dare* ...

Ut plerumque loca, gradus, pondera, aetates, dignitatesque dinoscere: ne in oratione praepostere, ut in temulento ac perturbato conuiuio conlocentur: quae ratio sit uerba geminandi et in-

---

* *M.* De amicitia 1.
* *M.* Mire.

---

a Cod. uidetur *eximum*. *b* Ita schedae *app*. At p. 232. *adp*.

1 Periit hic locus uniuersus; oblitterata est, et quidem tota paene pagina

addis et similes lituos ? Addas licet et carmina no
ta tubarum . Sed et loricas et conos et enses et balteo
et omnem armorum supellectilem sequere . Apolloniu
autem ; non enim Homeri prohoemiorum par artifi-
cium est; Apollonius inquam qui Argonautas scripsit .
quinque re . . . [a] quattuor uersibus narrat : κλέα φωτῶν ,
uiros qui nauigassent . οἳ πόντοιο κατὰ στόμα . iter
quo nauigassent . Βασιλῆος ἐφημοσύνῃ Πελίαο , cuius im-
perio nauigassent . Ἐΰζυγον ἤλασαν Ἀργώ , nauem qua
uecti essent . Isti autem tam oratores [1] quam poetae
consimile [b] faciunt atque [c] citharoedi solent unam ali-
quam uocalem litteram de Henone uel de Aedone mul-
tis et uariis accentibus [cant]are . Quid ego uerborum
sordes et illuuies ? quid uerba modulate collocata et
effeminate fluentia ? . . [Ibi igitur] . . et auersan-
tes .. nare hoc elegantiae genus . . *Uti* clipeo te Achillis
in orationibus oportet , non parmulam uentilare , ne-
que bastulis histrionis ludere . Aquae de sipunculis
concinnius saliunt, quam de imbribus ... rem laudant-
quaerit . . quis istorum . . pandere . . apud . . . [d] . . .

An tibi saepe . . supersit . . tamen si diui-
ses nonnumquam . . satis consuluisses . . is . . su-
pra . . adhuc . . modum . Uerum etiam saepe uir
sapientissimus . . nescit nouo plane n...

a Supple unum uersum cum dimidio . *b* S...
dae *ut quae* . *d* In his lacunis periit maior ...

1 A Seneca philosopho scri-
ptas etiam orationes fuisse tra-
dit Quintilianus inst. x. 1. ...
qui seuerissime de eodem ...
re indicat . Denique ad ...
cam quod adtinet per...
est Iohannis saresber...

res tulerunt ...
deret .. si ita ...
natas, aliis ...
tentiis ...
tur. Graecis ...
τὰ κακὰ, ...
τλα ...
ego enim .. nullis ...
igitur in hoc uno ...
dere. Moneo igitur ...
et ut meminerit ...
ἐνθύμημα animo concep...
uersis figurationibu...
splendidis excula... . Nam ...
dientibus sunt, ...
rentur, ne uideantur ...
eloquentia expolita ...
quaerere, scis ...
sincerum uetustatis ...
uissimis et ...

Ut plerumque ...
tates, dignitateque ...
postere, ut in ...
conlocentur: qua...

De ...

Vi-

mio-
pera-

terdum trigeminandi, nonnumquam quadruplicia [a], saepe quinquies aut eo amplius superlata ponendi: ne frustra neue temere uerborum strues aceruentur, sed ut certo ac sollerti termino uniantur. Post ista omnia inuestigata, geminata, distincta, finita, cognita; uerborum omnium, ut ita dixerim, de populo, sicut in bello ubi opus sit legionem conscribere, non tantum uoluntarios legimus, sed etiam latentis [b] militari aetate conquirimus; ita * ubi uerborum praesidiis opus sit, non uoluntariis tantum, quae ultro obuenerint, utemur, sed latentia eliciemus, atque ad imperandum [c] indagabimus. Hic illud etiam, ut ego arbitror, scite a nobis conuentum [1], quibus rationibus uerba quaerantur, ut non hiantes oscitantesque expectemus, quando uerbum ultro in linguam quasi palladium de caelo depluat; sed ut regiones uerborum et saltus nouerimus, ut ubi quaesitis opus sit [d], per uiam potius ad uestigandum, quam inuio progrediamur. Certa igitur loca sunt a uobis... In primis oratori cauendum, nequod nouum uerbum ut aes adulterinum percutiat, ut unum et id [e] uerbum uetustate noscatur et nouitate delectet . . . castella uerborum . . . conciliabula uerborum...

---

* *M.* In uerbis non obuia, sed etiam latentia elicienda sunt et indaganda.

---

a Cod. uidebatur *quae duplici*. *b* In margine *latentes*. *c* Prisce loquitur Fronto. Cf. Cicer. ad fam. VIIII. 25. *d* Schedae heic addunt *ut*. *e* Num pro *idem*?

1 Videtur Fronto prae oculis habere suam epistulam ad M. Caes. IIII, 3, et illud fragmentum item de uerborum delectu, quod est in mea editione paulo ante epistulas ad L. Verum imp.

. . . ma condicio est ; ubi semel patefactae [a] sunt, facile cognitae negleguntur. Contemni denique et nullo honore esse rhetora uideas: obseruari autem et omnibus officiis coli dialecticos, quod in eorum rationibus semper obscuri aliquid et tortuosi [b]: eoque fit ut magistro discipulus haereat semper et inseruiat; uinctus perpetuis quibusdam uinculis attineatur. Dicet aliquis: tu igitur praeter ceteros nimirum uerbis pulchris et insignibus utens? ego immo uolgaribus et obsoletis. Quid igitur est? nisi istud saltem scirem, deterioribus uterer.

II. ANTONINO AUGUSTO FRONTO.

Pleraque in oratione recenti tua [1], quod ad sententias attinet, animaduerto egregia esse; pauca admodum uno tenus uerbo corrigenda; nonnihil interdum elocutione nouella parum signatum. Quae melius uisum est particulatim scribere: ita enim facilius perpendes singula, et satis temporis ad inspiciendum habebis, ut qui plurimis negotiis aut agendis occupatus sis aut actis defessus. Igitur in prohoemio quae egregie a te dicta putem, quaeque arbitrer corrigenda scribsi tibi [2]. Scripturum deinceps pro amore in te meo confide cetera. Prima ergo pars tota mirifica est, multis et grauibus sententiis referta, in quibus eximiae

a Schedae *patet acta*; sed correxi sine dubitatione *patefactae*. b Videtur addendum *sit*, quod tamen a schedis abest.

1 Quam scilicet Marcus corrigendam Frontoni tradiderat.

2 Nempe in superiore epistula, ubi nonnulla prohoemiorum genera Fronto uituperauit.

sunt ... Si recte ... quo genere Cato .. sertes .. primis ... et hoc genere .. moderatae et .. nonnullo .. esse. Si parce et cum dignitate ... Multo deinde grauior et seuerior subiuncta . . . Si nihil . . . nobis opinionis . . . [a]

Tralatum, tum ... res ita impule[rint] ... uincas. Inesse . . muni . . te .. uersum e .. ent. Alterum proprium, comes; alterum translatum, opifex. Neque ulla uerbis istis inter se communio inest neque propinquitas. Offendit igitur aures ingruens diuersitas nat ... sapere .. tissim .. Sallustius [1] ... -quique manu, uentre, pene, bona patria lacerauerat -. Uides quantum similitudine formae uerborum adsecutus sit, ut postremum uerbum, quamquam parum pudicum, non indecorum esse uideatur: ideo scilicet, quod . . uerba similia praecedant. Quod si ita haec uerba contra dixisset quique pene [b] bona patria lacerauerat, indita [c] obscenitas uerbis appareret . . trat eis . . [uentre] manu, uenere. Ad . . aures; tertioque . . . . .

. . . nullius ante, nisi unius Caii Sallustii trita solo sensum dictu periculosum et paene opstetricium pulcherrimo cultu et honestissimo ornatu protulisti. Εὔφρανας, ὑπερεύφρανας, σώζεο μοι. Quod librari manu epistula scribta est, a labore graui digitis consului, qui sunt iam in suspicione.

III. ANTONINO AUGUSTO FRONTO.

Quid . . scrutetur qua . . propera. Neque balbam

a In his lacunis periit pagina prope tota. *b* Cod. uidebatur ante hoc uocabulum habere *ea*. *c* Cod. *inedita*.

1 Catil. cap. XIIII.

uirginem, quae uestalis sit, capi fas est, neque sirbenam [1] ... Uerba de balbutientibus ponenda uarie [a] .. minus .. balbuttientium *uitium* [b] his ferme uerbis significatur [*] : uox impedita, uox uincta, uox difficilis, uox [fracta], uox imperfecta, uox absona. His contraria quaerenti tibi subuenisse certum habeo: uox expedita, uox absoluta, uox facilis, uox [perfecta] uox [amabilis]. Tua uox [c]. . uere . . . non .. his omnibus ... percensio sit ...

Oculos conuenientes dixisti. Quis clamor iteratur? apparuit enim utrumque uerbum quaesitum et inuentum: quod ubi inuenisti [d], cauere pulchre sciu[isti]. Impediti uoce dicuntur qui balbuttiunt, et contrarium est soluta et expedita uoce; multo melius apparuit enodata. Quaesisse te arbitror ex eodem isto loco, quod est ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, cum imperfecta uox balbuttientium sit, potuisse dici perfectam. Quae ignoras ... [e] oculos conuenientes dixisti ... [f] improbatur hic locus *absque* significatione est. Theodorus [2] ἀπὸ τοῦ .. χῶς [g] λέγεσθαι appellat. Nam conueni-

---

* *M.* Quibus uocabulis appellentur sirbeni.

---

a Quinque haec uerba in margine sunt; neque satis constat utrum sint e textu exscripta, an potius scholii more addita; sed hoc magis uidetur ob uariatam orthographiam *balbuti* pro *balbutti*. *b* Tantum est in codice spatium. *c* Supple *liquida* ex epist. ad Ant. imp. I. 3. *d* Cod. *inuesti*. *e* Supple fere quinque uerba. *f* Supple duo uerba. *g* Dicerem πολλαχῶς, sed lacuna codicis tot litteras non capit.

1 Consonat Gellius I. 12. *Sirbenus* autem hominem significat qui confuse et incondite loquitur. Confer adagia apud Schottum Z. 6. 1. S. 13. 1. St. 962. Vide et Athenaeum xv. 3.

2 Cf. ad M. Caes. III. 8.

re est [a] decere [b] et aptum esse, et quod quod Graeci πρμόσθαι [c] appellant. Non dubito alia item uerba percensuisse. Nam straboni oculi dispares sunt: potuisse te pares aut impares dicere; disconcinnos hos, illos concinnos dici potuisse; comuenientes [d] multo melius. Dicas fortasse, quid in orationibus meis nouicium, quid crispulum, quid luscum, quid purpurisso litum, aut [tumidum, aut] pollutum? Nondum quicquam; sed uereor.. [e] eas prom ... [f] unt. Laudo censoris.. [g] ludos talarios [h] .. quod semet ipsum diceret, cum ea praeteristi. Difficile dignitati seruire, quin ad modum crotali aut cymbali pedem poneret. Tum praeterea multa sunt in isto genere dicendi sinceris similia, nisi quis diligenter examinat *. - Iusque datum sceleri - ·Q· [i] Annaeus ait. Contra Sallustius - omne ius in ualidioribus esse -. Gallicanus [1] quidam declamator cum Macedones deliberantis, Alexandro morbo mortuo, an Babylonem [2] ... quid si utens com .. nes, inquit, - factum est -, eodem hoc [uer]bo .. cla[udi] ait, - factum est [3] .. [k] [commemo]rabile - .

* *M.* Multa sunt similia sinceris, nisi scrupulosius examinentur.

a Cod. *et*. *b* Schedae *dicere*. *c* Cod. πρμοσθλε[ιν]. *d* Ita cod. *e* Supple quatuor litteras. *f* Supple tres uersus. *g* Supple quatuor litteras. *h* Supple tres litteras. *i* ita legebam in codice; etsi *Marci* praenomen habuit. *k* His lacunis occupantur fere uersus octo.

1 Utrum gentile sit nomen *gallicanus* an proprium, ambigo. Ad Gallicanum patrem aut magistrum nouelli oratoris scribitur epist. ult. lib. I. ad am. Fauorinus item gallicanus rhetor Frontonis familiaris fuit.

2 Lusus quosdam rhetorum circa res Alexandri habes apud Senecam suasor. I et IIII.

3 Vitium a Frontone notatur in repetita locutione *factum est*. B.

-Tiberis est, tusce Tiberis quem iubes cludi [1]. Tiber amnis et dominus et fluentium circa regnator undarum [2]-. Ennius-postquam consisti se fluuius qui omnium princeps, qui sub ciuilia-ait. Peritia opus est ut uestem interpolem a sincera discernas. Itaque tutissimum est lectionibus huiusmodi apstinere. Facilis ad lubrica lapsus est. Unum edictum tuum memini me enim aduertisse quod . . scribseris . . . [a] lo aliquo libro; cuius edicti initium [fuisset] -florere inlibatam iuuentutem-. Quid hoc est, Marce? Hoc nempe dicere uis, cupere te italica oppida frequentari copia iuniorum. Quid in primo uersu et uerbo primo facit-florere-? Quid significat-inlibatam iuuentutem-? Quid sibi uolunt ambitus isti et circumitiones [3]? Alia quoque eodem edicto sunt eiusmodi. Reuertere potius ad uerba apta et propria et suo suco imbuta. Scabies, porrigo ex huiusmodi libris concipitur: Monetam illam ueterem sectator. Plumbei nummi [4] et cuiuscemodi adulterini in istis recen-

a In his lacunis supple pauca uerba.

1 Videntur uerba edicti illius quo M. Aurelius Tiberim inundantem coerceri iusserit. Illam certe urbanam calamitatem sub initiis imperii diuorum Fratrum contigisse ait Capitol. in M. cap. VIII, eamque cura principum fuisse temperatam.

2 Videtur Marcus edicto suo Virgilium imitatus aen. VIII. 77: *corniger hesperidum fluuius regnator aquarum*.

3 Reprehendit in Marci edicto Fronto tumentem illam et phaleratam elocutionem, quae iam tum incipiens, mox consequentium principum edicta, leges, et epistulas occupauit: cuius rei nimis multa testimonia sunt in theodosiano codice, et in Cassiodorii uariarum libris. Aliter antiqui principes. Exemplo sunt quae de Tiberii diligentia narrat Dio LVII. 15. 17. M. Antonii edictum putide scriptum irridet Cicero phil. III. 9.

4 Plumbeos nummos uidetur dicere adulterinos Fronto. Re-

tibus nummis saepius inueniuntur, quam in uetustis, quibus signatus est Perperna uel Tr[ebo] [1]. Quid igitur? non malim mihi nummum Antonini, aut Commodi [2], aut Pii? Polluta et contaminata et uaria et maculosa maculosioraque [a] quam nutricis pallium [3]. Omni ergo, *mi Marce* [b], opera, si possit *fieri* linguam [communem] reddas: uerbum aliquod adquiras non fictum a te; nam id quidem absurdum est, sed usurpatum concinnius aut congruentius -. Tantum àntiquitatis curaeque pro italica gente maioribus fuit - [4], Sallustius ait. Antiquitatis uerbum usitatum, sed nusquam [eo] sensu usurpatum [neque] probe adscitum. Nam uolgo dicitur, quod potius sit, antiquius esse. Inde ipsa Sallustio deriuata. Et quoniam minus [c] .. et minus est uerbum .. sequenti uerbo [sec]tatus. Antiquitatis [eos aeque] hoc modo ..- municipes sacrorum [d] - [actus] . . Quid . . arem . uale . .

a Cod. *maculosioremque* ? *b* Tanta circiter est lacuna. Ita fere et in mox sequentibus. *c* In sequentibus lacunis periit ferme laterculum. Hac tamen ipsa in pagina est huius libri clausula et initium libri ad Pium, cum utriusque libri titulo. *d* Haec locutio repetitur in margine ut notabilis, sed singulariter *municeps*.

apse plumbeos nummos (de quibus Martialis I. 100, x. 74, et Plaut. Cas.II. 3. 40. Most. IIII. 2. 11. Trin. IIII. 2. 120.) negat fuisse monetam Ficoronus praef. ad part. II. *i piombi antichi*; itemque Eckhelius t. I p. xx, t. VIII. p. 318.

1 Nummi cum epigraphe *Perperna* uel *Trebon.* sunt reuera inter goltzianos incertae fidei. Ceteroqui Lanzius *saggio di l. e.* t. I. p. 272 *trebo* explicat *tribus*. Sed *Trebo* est in genuino nummo Trebonii apud Seguinum.

2 Intellige .L. Verum, qui et Commodus fuit.

3 Plaut. Bacch. III. 3. 30

4 Locum hunc e sexto historiarum Sallustii citat Seruius G. II. 209.

poculum . . ad hoc . . mire . . hoc genus uerborum Accius Plautus sanus . . numero uno . . dere rem . . le . . quae reno . . de ui re . .

legi emendaui qui supra .

.M. FRONTONIS

AD .M. ANTONINUM

DE ORATIONIBUS .

.M. FRONTONIS

EPISTULAE

AD ANTONINUN PIUM .

EPISTULARUM
AD ANTONINUM PIUM
INDEX.

a Legi nequit initium unius epistulae; et quidem eius fortasse quae mihi est quinta libri I. ad ·M· Caes.

1 Haec epistula repetitur in secundo libro ad amicos. Sed recte heic quoque collocatur argumenti sui causa.

2 Haec sunt in alio codicis folio. Puto tamen in prioris folii fine extitisse initium (licet obscuratum) uerbi *omnem*, nempe litteram *o* cum lineola superposita pro *m*. Alioqui aliud integrum folium interponendum esset, indice plenum; quod mihi incredibile est, quum tam paucas ad Pium litteras in codice inuenerim.

3 Hanc epistulam, etsi in indicem ad Pium relatam, idem tamen codex mediol. exhibet recte inter epistulas ad ·M· Caes. (Vide lib. I. 6).

4 Hae quoque tres postremae epistulae tum in libro ad Pium scribuntur tum meliore iure repetuntur in codice inter illas secundi libri ad amicos. Contra deest in indice epistula *Niger Censorius*, quae quidem non sine causa occurrit in libro ad Pium ante illam *carius*. Haec indicis textusque discordia non tam librarii mendo, quam ueterum exemplarium Frontonis uarietate, accidisse uidetur.

·M· FRONTONIS

EPISTULAE

AD ANTONINUM PIUM.

I. IMPERATORI ANTONINO PIO AUGUSTO FRONTO.

Ut meministi, Caesar, cum tibi in senatu gratias agerem[1], desiderio quodam ... quae distuler.. dicit.. nere senatu frequentior *inter*sum. Nam .. litteras quae *eo* die recitabantur .. tes .. librum .. Dominus .. [a] Bene uale.

II. ·M· FRONTONI ANTONINUS CAESAR[2].

Quanta .. [b] me tuo. hercule .. optimo in tam trita et assidua tibi materia[3] inuenire et posse. Sed uidelicet ualde potens est, quod summe efficere possis, etiam uelle. Nihil istis sensibus ualidius, nihil elocutione, salua sanitate, ciuilius[4]. Neque enim hoc committam, ut te iustissima laude fraudem, dum

a Prope uniuersa periit haec epistula uersuum xxv. *b* Perierunt uersus octo.

1 Nempe pro consulatu. Recole ad ·M· Caes. II. 4. sqq. et praeced.

2 Huius epistulae mentio est ad ·M· Caes. II. 6.

3 Ergo Fronto saepe publicam laudationem Pio dixerat, sicut antea Hadriano. Cf. ad ·M· Caes. II. 4.

4 Num eo sensu quo Graeci dicunt λόγους πολιτικούς?

metuo ne insolenter laudes meas laudem. Bene igitur accepisti et rectissimo opere, cui plane, seposita materia, omnis honor debetur: ceterum ad ostentandum [a] mihi animum tuum non multum egit: nam esse te benignissimum omnium factorum et dictorum meorum conciliatorem bene noueràm. Uale mi Fronto carissime mihi.

Illa pars orationis tuae circa Faustinae meae honorem gratissime a te adsumta, uerior mihi quam disertior uisa est. Nam ita se res habet. Mallem mehercule Gyaris [1] cum illa, quam sine illa [2] in Palatio uiuere.

III. ANTONINO PIO FRONTO.

Si euenire posset, Imperator, ut amici ac familiares nostri nostris moribus cuncta agerent, maxime uellem: tum [b], si non moribus, at saltem ut consiliis ubique nostris uterentur. Sed quoniam suum cuiusque ingenium uitam gubernat, fateor aegre ferre me, quod amicus meus Niger [3] Censorius testamento suo, quo me heredem instituit, parum uerbis temperarit. Id ego factum eius improbus sim, si defendendo purgare postulem; immemor amicitiae,

a Cod. *ostantandum*. b Schedae *tuum*, ut supra p. 211. n. a.

1 In quam scilicet insulam rei relegabantur. Tacit. annal. III. 68, Iuuenal. I. 73.

2 Quippe Faustina maior mortem cum uita iam commutauerat. Consul enim Fronto anno Pii imperantis sexto gratias principi in senatu egit; Faustina autem tertio mariti imperantis anno uita excesserat.

3 Consul Niger occurrit annis DCCCLXX et DCCCXCI, primo uidelicet et ultimo Hadriani imperantis anno.

nisi saltem [a] deprecando subleuem. Fuit sine dubio Niger Censorius uerborum suorum inpos et minus consideratus, sed idem multarum rerum frugi uir et et fortis et innocens. Tuae clementiae est, imperator, unicam hominis uerborum culpam cum ceteris eius recte factis ponderare. Ego quidem ad amicitiam eius accessi *cum aliis qui* rem *p.* [b] strenua opera domi bellique promeruerant. Ut ceteros eius amicos omittam, Turboni Marcio [1] et Erucio Claro [2] erat familiarissimus: qui duo egregi [c] uiri alter equestris [3], alter senatorii [d] ordinis primari [e] fuerunt. Postea uero ex tuis etiam iudiciis ei plurimum et honoris et auctoritatis accesserat. Talis ego uiri amicitiam appetiui. Haud sciam an quî [f] dicat debuisse me amicitiam cum eo desinere, postquam cognoueram gratiam eius apud animum tuum imminutam. Numquam ita animatus fui, imperator, ut coeptas in rebus prosperis amicitias, siquid aduersi increpuisset, desererem. Et omnino; cur enim non sententiam animi mei expromam? Ego * eum qui te non amabit, hostis numero habebo: quem uero tu minus amabis, miserum [g] po-

* *M.* Panegyricus.

a Ita cod. 2. manu; at 1. *salutem*. *b* Tantum fere spatiorum oblitteratorum in codice est. *c* Ita schedae. *d* Schedae *senator*. *e* Ita cod. *f* Ita cod. *qui* pro *quis*; ut alibi *aliqui* pro *aliquis*. *g* Vigilanti uerbo utitur Fronto. Namque Asconius ad Cic. in Verr. I. 15. *miser cum esset*, obseruat: *miserum pro innocente Tullius ponit. Sic alibi: et erunt qui illum, si hoc fecerit, non improbum sed miserum existimari uelint.*

1 De Turbone Marcio lege Dionem LXIX. 18; item Spartianum in Hadr. V.

2 Ab Erucio Claro Traiani duce Seleucia capta et inflammata est. Dio LXVIII. 30. Lege et Plin. ep. II. 9, Gell. VI. 6. XIII. 17.

3 Testis Spartianus in Hadr. IIII.

tius quam hostem iudicabo. De . . . [a] Permultum refert inprobes aliquid an oderis . . ciis et consiliis indigebat. Atque utinam Niger, sicut in plerisque mihi post paruit, ita consilium *meum in* testamen*to conficiendo ro*gasset! Haud umquam tantam maculam memoriae suae inussisset uerbis inmoderatis ipsum se potius quam alios laedentibus. Nec [b] .. interuallum intercessisset, quo . . . [c]

. . . .

uirum [d] illo ipso tempore quo offendit: sed amando ita offendit, ut pleraque animalia, quibus abest ars et sedulitas educandi, oua atque catulos suos unguibus aut dentibus male contrectant [e], nec odio, sed impertia nutricandi opterunt. Ego certe deos superos inferosque, et fidem arcanam humanae amicitiae testor, me semper auctorem fuisse, cuius . . . [f] me . . animo . . utraque causas . . . et sane . . . hominem . . eum incidisse magis doleas, sed fideliter quem . . in eodem [agere] uelle, in quo . . et sane . . expectari poterat, in eo quem [corre]xerat. Nec .. tanta benignitas et tot beneficia .. tri tibi autem non . . equidem . . cumque habeat suum finem. Res autem istas, quas nec [tacere] uoluimus, nec [negare] credimus, et, si dii aequi sunt, ueras et congruentes simplicitati nostrae amicitiae semper adsequamur.

a Lacuna uersuum XVIII, excepta tamen sequente sententia, quae in margine legitur. *b* Supple fere unum uersum. *c* Lacuna uersuum VIIII cum dimidio. *d* Quod quidam critici suspicati sunt, partem hanc epistulae pertinere ad epistulam septimam, id ratio codicis omnino non patitur. Nam quae sequuntur epistulae (quarum ordinem index docet) cum hoc fragmento copulantur; illa autem septima epistula cum octaua cohaeret. *e* Superius p. 201 *contracto*. Utraque autem scriptura legitima est. *f* In sequentibus lacunis usque ad epistulae clausulam perierunt uersus prope XXXX.

IIII. DOMINO MEO CAESARI [1].

NIGER Censorius diem suum obiit.. Quincuncem bonorum suorum nobis reliquit testamento cetera honesto, quod ad uerba uero adtinet inconsiderato: in quo irae magis quam decori suo consuluit. Inclementius enim progressus est in Cauium Maximum [2] clarissimum et nobis obseruandum uirum. Ob eam rem necessarium uisum scribere me Domino nostro patri tuo, et ipsi Cauio Maximo, difficillimae quidem rationis epistulas: in quibus et factum Nigri mei, quod inprobabam, non repraehendere nequibam; et tamen amici atque heredis officium, ut par erat, retinere cupiebam. Haec ego te, ut mea cetera omnia, scire uolui: conatus mehercules ad te quoque de eadem re prolixiores litteras scribere: sed recordanti cuncta mihi melius uisum non obtundere te, neque a potioribus auocare.

V. ANTONINO PIO AUGUSTO FRONTO.

UITAE [a] meae parte adpicisci [b] cupio, ut te

a In indice *carius uitae* etc. Illud tamen *carius* haud est necessarium, et heic in ordine a librario praetermittitur. *b* Ita cod. pro *adipisci*.

1 Haec epistula ad M. Caesarem etsi omittitur in indice, tamen scribitur in libro ad Pium, et quidem in eadem pagina in qua explicit illa ad Pium de Nigro. Desinit uero haec ad Marcum epistula in altera pagina, in qua incipit quinta ad Pium. Igitur licet sit ad Marcum, tamen heic antiquitus collocata fuit, propter Nigri testamentum, de quo agit, non secus ac superior ad Pium. Sic inferius occurret in hoc libro epistula ad Cauium Maximum de eodem Nigro.

2 Cauius seu Gauius Maximus, uir seuerissimus, praefectus praetorii sub Pio annis

complecterer felicissimo et optatissimo initi imperii die, quem ego diem natalem salutis, dignitatis, securitatis meae existimo. Sed dolor umeri [a] grauis, ceruicis uero multo grauissimus ita me adflixit, ut adhuc usque uix inclinare me uel erigere uel conuertere possim: ita immobili ceruice utor. Sed apud Lares Penates deosque familiares meos et reddidi et suscepi uota, et precatus [b] sum, uti anno insequenti bis te complecterer ista die, bis pectus tuum et manus exoscularer, praeteriti simul et [c] praesentis anni uicem persequens.

VI. AB AUGUSTO RESCRIPTUM.

Cum bene perspectas habeam sincerissimas in me adfectiones tuas, tum et ex meo animo non difficile *mihi per*suasi, mi Fronto karissime, uel praecipue hunc diem, quo me suscipere hanc stationem placuit, a te potissimum uere religioseque celebrari. Et ego quidem et uota tua, et te mente, ut par erat, repraesentaui . . . [d]

VII. (CAUIO MAXIMO FRONTO [1]).

Cum grauitatem [e] . . . Dolor iracundiae coniun-

a Ita Fronto heic et alibi. Recole adnotata p. 107. n. c. Veteres parcissime *h* usos tradit Quintil. inst. I. 5. *b* Cod. *praecatus*. *c* Cod. *ea*. *d* Sequens pagina legi nequit. *e* Ex indice hoc initium suppleo.

xx. Vide et Grut. inscr. CCLVIII. 8, Plin. ep. III. 2.

1 Dubitare non licet quin haec epistula sit ad Cauium Maximum de testamento Nigri Censorii, quam reapse Fronto ep. IIII ait se scripsisse. Suppleui autem titulum non tam ex con-

ctus mentem hominis perturbauit . . Uirtutibus ceteris iracundia uenenum ac pernicies fuit [a] . . .
Sed nemo meum erga Nigrum amorem uituperet, qui non tuum ante repraehenderit. Postremo neque ego Nigrum propter te amare coeperam, ut propter te eundem amare desinerem : neque tu me a Nigro tibi traditum amare coepisti. Quamobrem, tecum [b] quaeso, nequid obsit amicitia nobis, quae [c] nihil profuit. Iam si dicendum sit, deos testor me saepe uidisse Nigrum Censorium ubertim flentem desiderio tui atque huius discidii dolore. Sed erit fortasse tempus aliud, quo [d] ego memoriae eius placem te ac mitigem. Interim nequid loci malignis hominibus aduersus me apud aures tuas pateat, . . . [e] perperam . . . [f] fidem : quam quom firmam et sinceram cum Censorio seruauerim, multo magis profecto tecum perpetuam atque incorruptam retinere conitar [g].

VIII. ANTONINO PIO AUGUSTO FRONTO.

Omnem operam me dedisse, sanctissime imperator, et inpenso studio cupisse fungi proconsulari

a Hae duae tantum sententiae in oblitterata pagina supersunt. *b* Archaismos *tecum* pro *te*. Plaut. Rud. III. 4. 68, Gell. XX. 1. H. Immo et Terent. Hecyr. IIII. 4. 64, obseruante seu Frontone seu Messio in exemplis elocut. uoc. *ornui*. *c* Schedae *qui*. *d* Schedae *quod*. *e* Supple uerbum. *f* Supple ut supra. *g* Ita cod.

iectura, quam ex indice libri secundi ad amicos, in quo satis legitur hoc nomen. Sane hoc fragmentum pars esse nequit epistulae III; ea enim epistula occupat in indice tertiam sedem; fragmentum autem desinit in eadem codicis pagina, in qua incipit epistula VIII. Ergo occupare debet septimum locum : ergo est clausula epistulae illius quae in indice incipit *cum grauitatem*.

*

munere [1], res ipsa testis est. Nam et de iure sortiendi, quoad incertum fuit, disceptaui, et postquam iure liberorum prior alius apparuit, eam quae mihi remansit splendidissimam prouinciam, pro electa habui. Post illa quae[cumque] ad instruendam * prouinciam adtinerent, quo facilius a me tanta negotia per amicorum copias obirentur, sedulo praeparaui. Propinquos et amicos meos, quorum fidem et integritatem cognoueram, domo [3] acciui. Alexandriam ad familiares meos scripsi [4] ut Athenas festinarent, ibique me opperirentur [a], iisque graecarum epistularum curam doctissimis uiris detuli. Ex Cilicia etiam splendidos uiros, quod magna mihi in ea prouincia amicorum copia est, cum publice priuatimque semper negotia Cilicum apud te defenderim, ut uenirent hortatus sum. Ex Mauretania quoque uirum amantissimum mihique mutuo carum Iulium Senem ad me uocaui, cuius non modo fide et diligentia, sed etiam militari industria circa quaerendos et continendos latrones adiuuarer. Haec omnia feci spe fretus, posse me uictu tenui et aqua potanda malam ualetudinem, qua impedior, si non omnino sedare, cer[te] ad [maius] interuallum [eius] impetus mitigare. Ita

* Q. XXX. [2]

a Schedae *operirentur*.

1 Legesis ad M. Caes. V. 37.

2 Ita mihi bis confirmauit legi in codice u. cl. P. Mazzuchellus. Quare nullus dubito, quin mendum sit schedarum mearum, ubi lego xxxx. Profecto minor ille numerus xxx hoc etiam nomine uerior est quod folia libri ad Pium connectuntur cum foliis de orationibus quod argumentum simile est illi libri praecedentis, in quo est nota quaternionis xxvii.

3 Nempe Cirta.

4 Hinc facile uidemus Frontonem, studiis suis fortasse obsequendi causa, Alexandriae olim fuisse uersatum.

euenit ut solito diutius bene [a] ualerem et fortis uigerem : adeo ut etiam duas amicorum causas non minimi laboris aput [b] te tutatus sim . Ingruit deinde tanta uis ualetudinis, quae mihi ostenderet, omnem spem illam *inritam fuisse* . . . [c]

VIIII. (ANTONINO PIO AUGUSTO FRONTO [1] .)

. . . Amicorum meorum fecit modestia nequid inprobe peterem [d] . . . . .
Equitis romani unius contubernalis mei Sextii Calpurni [2] dignitatem rogatu meo exornasti duabus iam procurationibus datis . Ea ego duarum procurationum beneficia quater numero ; bis cum dedisti procurationes , itemque bis cum excusationes recepisti . Supplicaui tibi iam per biennium pro Appiano amico meo, cum quo mihi et uetus consuetudo, et studiorum usus prope quotidianus intercedit [3] . Quin ipsum quoque certum habeo et adfirmare au-

a Ita cod. denuo olim a me inspectus . *b* Ita cod. At paulo ante *apud* . *c* Pagina sequens legi nequit . *d* Haec unica sententia legitur in oblitterata pagina .

1 Hanc epistulam heic conloco, quia est ad imperatorem, qui mihi uidetur Pius magis quam Marcus aut Verus . Subsequuntur eam in codice epistulae *Castricius*, et *legam fili*, quas uidimus relatas in indicem ad Pium . Neque idcirco licet praedictam epistulam transferre cum aliis in librum alterum ad amicos : eius enim libri index docet, nihil interfuisse inter primam epistulam *secreto habebo*, et secundam *Castricius* : praeter quam quod epistula ad imperatorem haud recte collocaretur in libro ad amicos .

2 Ad Calpurnium est Pii rescriptum dig. XL. I. 8. Calpurnius quidam appellatur in ep. XI libri ad Verum : item in Faustinae epistula uit. Cass. cap. X: denique in uita Marci cap. VIII.

3 Vide Appiani et Frontonis epistulas mutuas .

sim eadem modestia usurum, qua Calpurnius Iulianus meus usus est: dignitatis enim suae in senectute ornandae causa, non ambitione aut procuratoris stipendii [a] cupiditate optat adipisci hunc honorem. Quom [b] primum pro Appiano petiui, ita benigne admisisti preces meas, ut sperare deberem. Proximo superiore anno petenti mihi propitius multa respondisti: illud uero etiam comiter, futurum ut cum Appiano, me rogante, procurationem dedisses, causidicorum scatebra exoreretur idem petentium [1]. Meministi etiam quem de Graecia propitius et ridens nominaueris. Sed multa [·dis]tant: aetas, orbitas, cui leniendae solaciis opus est. Ausim dicere honestatem quoque et probitatem inter duos bonos uiros nonnihil tamen distare: quod propterea facilius dico, quoniam illum, cui amicum meum antepono, non nominaui. Postremo dicam quomodo simplicitas mea et ueritas me dicere hortantur et fiducia amoris erga te mei, profecto aequius esse illum quoque propter me impetrare. Memento etiam, Domine imperator, cum ille meo exemplo petet, me biennio hoc petisse. Igitur illi quoque, si uidebitur, post biennium dato. Fecerit exemplo nostro, si ipse quoque se tibi impetrauerit excusare.

a Cod. *stipendiis*. b Cod. 1. manu *quam*; 2. *cum*. Fuit autem mendum *quam* pro *quom*; quod haud raro uidimus in hoc codice.

1 Suum causidici officium et procuratoris augustalis memorat Appianus hist. prohoem. fin.

EPISTULARUM AD AMICOS

LIBRI I

INDEX. 1

. . . .

ACCRI[LIO PL]ARIANO.

Iulium Aquilinum.

CL. IULIANO.

Cuperemus profecto.

AUIDIO CASSIO.

Iunius Maximus.

AUFIDIO UICTORINO.

Antonius Aquila.

PASSIENO RUFO.

Aemilius Pius.

CAELIO a OPTATO.

Sardius Saturninus.

PETRONIO MAMERTINO.

Sardius Saturninus.

UELIO RUFO SENI.

Figurae orationis.

a Ita schedae; etsi alibi Fronto scribit per *oe*.

1 Acephalus est hic index, propterea quod pagina antica, in qua incipit, legi nequit. Quia tamen liber ad Pium explicit in huius ipsius anticae paginae laterculo secundo, ut patet ex his uerbis, quae sola leguntur, *legi emendaui*, supputato reliquo spatio cognoscimus, paucarum epistularum initia deesse, nempe fere earum sex quae in hac editione septimam illam praecedunt epistulam quae est ad Accrilium. Iam et in his sex epistulis disponendis ipsum codicis ordinem secutus sum: sunt enim continuae graecae duae primae, tum et reliquae latinae cum quarta graeca cohaerent. Inter secundam autem et tertiam nihil licuit interponere.

AUFIDIO UICTORINO.
Litteras [quas] domine.
AUFIDIO UICTORINO,
Grauiter oculos dolui.
AUFIDIO UICTORINO.
Ad [maius] tempus.
PRAECILIO POMPEIANO.
Uerum ex me.
* PRAECILIO POMPEIANO.
Lege carissime mihi.
CL. IULIANO.
Habuisti igitur domi.
* CL. IULIANO.
Nescio quo pacto fit.
FULUIANO.
Ego [genus] hoc epistularum.
SARDIO SATURNINO.
Grauissimum casum.
* IUNIO MAXIMO.
Humani casus homini.
* SARDIO SATURNINO.
Hortatus sum con...
IUNIO MAXIMO.
Per Ulpium nos.
SQUILLAE GALLICANO.
Tibi domine frater 1.

1 Explicit index; namque hanc epistulam subsequitur infra in codice index libri secundi.

·M· FRONTONIS

EPISTULARUM

AD AMICOS

LIBER I.

I. ΠΑΡΑ ΑΠΠΙΑΝΟΥ 1

ΦΡΟΝΤΩΝΙ.

Ουδε σήμερον ἐδυνήθην σε ἰδεῖν διὰ τὴν γαστέρα νυκτὸς ἐνοχλοῦσαν ἕως ἄρτι κοιμηθείς. Ἃ δὲ ἀγρυπνῶν ἠπόρουν, οὐ κατέσχον οὐδ' ἀνεβαλόμην, ἀλλ' ἐκ πολλῶν ὀλίγα σοι γέγραφα. Σὺ δ' εἰ μὲν δίκαιά ἐστιν, ὡς δικαίοις· εἰ δὲ σχολαστικὰ, ὡς ἁπλοῖς· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἔμοιγε ὡς λυπουμένῳ καὶ παρακαλοῦντι πείσθητι καὶ εἶξον. Εἰκὸς ἕπεσθαι τοῖς κοινοῖς τὰ ἰδιωτικά. Εὐθύνομεν γοῦν τὰ ἴδια πρὸς ἐκεῖνα, καὶ ὁ νόμος οὕτω κελεύει. Πῶς οὖν αἱ μὲν πόλεις οὐκ

APPIANUS FRONTONI.

Ne hodie quidem uidere te potui: uexatus enim per noctem uentris morsibus, usque in hanc horam decubui. Quae uero inter uigilandum meditatus sum, ea neque mente continebo neque differam, sed pauca e multis ad te nunc scribam. Quibus tu, si ea aequa erunt, ut aequis; sin otiosa, saltem ut sinceris utere: *quod si nihil aliud, certe mihi ut dolenti teque exoranti fidem habe et morem gerito. Par est priuata communium exemplum sequi. Nostra igitur ad illa exigimus,*

1 Appiani historici haec est epistula, de cuius cum Frontone familiaritate legesis epistulam ad Pium ultimam. Obtulerat autem dono Frontoni duo mancipia Appianus, quae ille recusauit maius iusto donum esse dictitans.

ἱσταιτο, ὡς μὴ δέοι ἕπεσθαι τοῖς κοινοῖς τὰ ἴδια. Πολλὰ γὰρ ἔθη καὶ νόμιμα κοινὰ ταῖς πόλεσιν καὶ ἴδια τοῖς καθ' ἕκαστον εἰρήσομεν a οὐχ' ὅμοια. Μάθοιο b δ' ἂν προσέχων ταῖς τε δίκαις καὶ τοῖς ἀγῶσιν τοῖς δημοσίοις καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς· ἔνθα οὔτε ὁ τόνος c τῶν δικαστηρίων, οὔτε τῶν δικαζόντων ὁ ἀριθμὸς, οὔτε τάξις τῶν φάσεων καὶ κλήσεων, οὔτε τοῦ ὕδατος τὸ μέτρον, οὐδὲ προστιμήματα τῶν κατεγνωσμένων ταῦτα, ἀλλὰ d πλεῖστον ὅσον διήνεγκεν τὰ δημόσια τῶν ἰδίων. Καὶ ὅτι τῆς μὲν πόλεως ἀναπεπετάσθαι προσήκει τὰς πύλας εἰσιέναι τε τῷ βουλομένῳ καὶ ἐξιέναι ὁπότε βούλοιτο e· ἑκάστῳ δὲ ἡμῶν τῶν ἰδιωτῶν εἰ μὴ φυλάττοι τὰς θύρας καὶ πάνυ γρηγοροίη ὁ θυρωρὸς, εἴργων μὲν τῆς εἰσόδου τοὺς μηδὲν προσήκοντας, τοῖς δὲ οἰκέταις οὐκ ἐπιτρέπων ἀδεῶς ὁπότε βούλοιντο ἔξω βαδίζειν, οὐκ ἂν ὀρθῶς οἰκουροῖτο f τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν. Καὶ στοαὶ καὶ ἄλση καὶ βωμοὶ καὶ [γυμνάσια] καὶ λουτρὰ τὰ μὲν δημόσια πᾶσιν καὶ προῖκα ἀνεῖται, τὰ δὲ τῶν ἰδιωτῶν ὑπὸ σιδηρᾷ κλειδὶ καί τινι Σύρῳ φύλακι· καὶ μισθὸν ἐκλέγουσιν παρὰ τῶν λουομένων. Οὐδὲ

adserere, non oportere priuata exemplum sequi publicorum. Multas enim consuetudines legesque publicas urbium, multasque priuatas inter singulos homines proferre licebit, quae pari iure non utuntur. Id uero noueris, si ad iudicia atque ad contentiones publicas, nec non ad priuatas mentem aduertes: quibus in postremis neque tribunalium strepitus est, neque iudicum statutus numerus, neque ordo delationum et postulationum, neque aquae mensura, neque litis aestimationes damnatis; ita ut publica maxime differant a priuatis. Praeterea portas urbis par est patere, ut ingressu et egressu quiuis homo pro libito utatur: nobis autem priuatis nisi domesticas ianuas seruet ac plane uigilet custos, tum arcens ab ingressu eos qui nihil ad nos adtinent, tum seruos non sinens impune, siquando uoluerint, egredi; res domesticae domino non bene custodientur. Iam et porticus et luci et arae et terra uniuersa et balnea publica, cunctis et gratis patent: at priuatorum balnea claui ferrea et Syro aliquo custode seruantur: quin et merces exigitur

a Num εὑρήσομεν? N. *b* L. μάθοις N. *c* L. τόπος N. *d* Cod. ἅμα. *e* Cod. fortasse βούλοιντο. *f* Ita N. Cod. οἰκυρεοιτο.

τὰ δεῖπνα δὲ ὅμοια τὰ ἰδιωτικὰ καὶ τὰ ἐν πρυτανείῳ· οὐδὲ ὁ ἵππος ὅ, τε ἰδιωτικὸς καὶ ὁ δημόσιος· οὐδὲ ἡ πορφύρα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δημοτῶν· οὐδὲ ὁ στέφανος τῶν ῥόδων τῶν οἴκοθεν καὶ ὁ τῆς ἐλαίας a τῆς Ὀλυμπίασιν.

Ἀλλὰ b ταῦτα μὲν ἐάσειν μοι δοκῶ καὶ χαριεῖσθαί σοι τὸ δεῖν ἕπεσθαι τοῖς δημοσίοις τὰ ἰδιωτικά. Κεχαρισμένος δὲ τοῦτο, οὐκέτι χαρισαίμην ἂν τοῦτο πεισ . . δεῖν . . c ἐπιτρέπειν χρῆσθαι. Ἤδη τοῦτό ἐστιν ὃ ἐγὼ φράσω. Τὸ μὲν ἀμφισβητούμενον ἡμῖν οἶμαι τοῦτο ἦν, εἰ χρὴ μεγάλα καὶ πολλῆς τιμῆς ἄξια δῶρα παρὰ τῶν φίλων δέχεσθαι. Ταῦτα προστάσσων εἰς παράδειγμα ἐκάλεις τὸ τὰς πόλεις μεγάλα δῶρα παρ' ἀλλήλων προσίεσθαι, αὐτὸ δὴ τὸ ἀμφισβητούμενον σφετεριζόμενος, ὦ φιλέτης. Ὁ γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐγὼ φάσκων μὴ δεῖν μεγάλα δῶρα παρ' ἀλλήλων λαμβάνειν, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἂν εἴποιμι καὶ περὶ τῶν πόλεων, ὡς οὐδὲ τὰς πόλεις δέοι λαμβάνειν· σὺ δὲ ὡς τοῦτο προσῆκον ταῖς πόλεσιν λαβὼν εἰς ἀπόδειξιν φέρεις τοῦ καὶ τοῖς ἰδιώταις προσήκοντος. Τὸ δὲ ζητούμενον μὴ δεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀμφισβη-

a lauantibus. Neque priuatarum epularum par est condicio atque earum quae in prytaneo suppeditantur: neque eadem ratio equi priuati et publici, neque purpurae magistratuum et priuatorum, neque coronae ex rosis domesticis et oleaginae ad Olympiam acceptae.

Sed enim hoc mihi uideor iam omittere posse, uel etiam tibi concedere, solere nimirum priuata exemplum sequi publicorum. Hoc ubi largitus fuero, non illud idcirco concedam . . . sinendum esse ut homines hac consuetudine utantur. Atqui istud scilicet ego contendo. Nobis quippe controuersia fuit, an magna et ualde pretiosa dona ab amicis accipienda sint. Id tu fieri iubens, exemplum petebas ab urbibus, quae inter se inuicem magna dona solent exhibere: atque id ipsum, quod controuersum est, tibi usurpabas, o bone. Ego enim qui aio, non oportere priuatos magna dona inuicem recipere, idem dico ne urbibus quidem esse recipienda. Tu autem hoc conuenire urbibus pro certo sumens, argumento uteris, ut probes, id priuatis etiam conuenire. Atqui tu me docebis, nullam quae-

a Cod. ἐλαις. *b* Schedae ἅμα. *c* In his duabus lacunis latent paucae litterae.

τεμένων ἀποδεικνύειν φήσαις ἄν. Εἰ δὲ τοῦτο φὴς ὅτι λαμβάνουσιν πολλαὶ πόλεις τὰ τοιαῦτα δῶρα, φαίην ἄν, ὅτι καὶ τῶν ἰδιωτῶν πολλοὶ λαμβάνουσι τὰ τοιαῦτα. Ζητοῦμεν δὲ, εἰ ὀρθῶς καὶ προσηκόντως λαμβάνουσιν. Τοῦτο δὲ τὸ ζήτημα ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν ἀρξάμενον διήκει καὶ πρὸς τὰς πόλεις. Τοῦτο μὲν οὖν, δίκαια ποιῶν, ἐν ζητήματος μέρει καταλείψεις ἀμφισβητήσιμον, τὸ τῶν πόλεων λέγω. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνο σ' ἀγνοεῖν οἶμαι, ὡς αἱ πλεῖσταί γε τῶν [a] ἐνδοξοτάτων καὶ εὐνομουμένων [b] πόλεων οὐκ ἐδέξαντο τὰ μεγάλα δῶρα· ὥσπερ ἡ Ῥωμαίων πόλις πολλὰ πολλάκις παρὰ πλείστων πεμπόμενα οὐ προσήκατο. Ἡ δὲ τῶν Ἀθηναίων πόλις βαρύτερα τῶν προσηκόντων ἐκλέγουσα, οὐ πάνυ τι ὤνατο 1.

Τὸ δέ γε τῶν θεῶν παράδειγμα, ὅτι δῶρα καὶ ἀναθήματα [c] θεοὶ δέχονται, καὶ πάνυ σοι διὰ βραχέων εἰρημένον ἐν ἴσῳ τάχει ἀπολύσασθαι πειράσομαι. Οὐδὲ γὰρ προσκυνεῖσθαί μοι προσῆκεν μήτε θεῷ μήτε αὖ βασιλεῖ Περσῶν ὄντι 2.

stionem ea ipsa re, quae est in controuersia, esse demonstrandam. Quod si dicas multas urbes reapse accipere eiusmodi dona, fatebor equidem plures etiam priuatos eadem recipere. Id autem nos quaerimus, utrum recte et conuenienter recipiant. Haec autem quaestio priuatos aeque complectitur et ciuitates. Hanc igitur, inquam, controuersam urbium consuetudinem, si aequo iure uis agere, inter quaestiones relinques. Nam ne illud quidem ignorare te arbitror, plurimas nobilissimas et prudentissimas ciuitates magna dona non recepisse. Sic urbs Roma multa saepe a quam plurimis missa respuit: Athenarum autem urbs grauiora quam par fuit colligens, non sane sibi profuit.

Iam deorum exemplum, quod hi scilicet dona et oblationes recipiunt, paucis a te propositum, pari breuitate dissoluere conabor: scilicet non oportuisse me a te coli, qui neque deus neque Persarum quidem rex sim.

a Cod. σῶν. *b* Cod. συνοουμένων. *c* Ita cod.

1 Thucydides I. 96. sqq. Seneca ep. XVII.
2 Aelianus V. H. I. 31 - 32,

Πιθανώτατον δὴ νὴ Δία τὸ τῶν διαθηκῶν ὑπήνεγκας, πῶς a δέποτε ἐκ διαθηκῶν καὶ τὰ μεγάλα λαμβάνοντες, παρὰ τῶν ζώντων τά τ' αὐτῶν ταῦτα b οὐ προσησόμεθα· φθάνεις δὲ τὴν αἰτίαν αὐτὸς ὑποβάλλων. Οἱ μὲν γὰρ, ὥς σὺ φῂς, ἄλλον ἄλλου προτιθέασιν οἱ κατὰ διαθήκας χαριζόμενοι· φημὶ δὲ παρὰ τούτων λαμβάνειν προσήκειν. Οἱ δὲ αὖ ζῶντες, ὡς σὺ φῂς, ἑαυτῶν τοὺς φίλους, οἷς χαρίζονται, προτιμῶσιν· δι' αὐτὸ δὲ τοῦτό φημι δεῖν τὰ πεμπόμενα μὴ προσίεσθαι. Βαρὺ γὰρ ὄντως καὶ ὑπεροπτικὸν καὶ τυραννικὸν, ὡς ἀληθῶς, τὸ δέχεσθαι τὰς τοιαύτας προτιμήσεις, ἐν αἷς ὁ τιμῶν ἕτερον δῆλός ἐστιν αὐτὸς αὑτὸν ἀτιμάζων καὶ ἐν δευτέρῳ τιθεὶς τοῦ προτιμωμένου. Οὐδὲ γὰρ ἵππον ἀναβαίην ἂν, ἀφ' οὗ καταβὰς αὐτός τις καὶ βαδίζων, ἐμὲ δὲ ἱππάζεσθαι ἀξιοίη· οὐδὲ ἐν θεάτρῳ καθεζοίμην, ἄλλου μοι ὑπανισταμένου, οὐδὲ ἱμάτιον δεξαίμην ἂν ἐν χειμῶνος ὥρᾳ, εἴ τις ἀποδυόμενος ῥυγῴη c μὲν αὐτὸς, ἐμὲ δὲ ἀμφιεννύοι. Οἰκειότερος γὰρ αὐτὸς ἕκαστος αὑτῷ καὶ προτιμᾶσθαι πρὸς αὑτοῦ δικαιότερος.

Probabile in primis fuit argumentum quod a testamentis desumptum protulisti: cur nimirum, quum grandes etiam opes testamentis legatas excipiamus, a uiuentibus porro amicis talia dona suscipere recusemus? Verum eius rei causam tu ipse praeoccupans subiecisti. Qui enim ex testamento largiuntur, alterum alteri, ut ipse ais, praeferunt: aio autem expedire ab his accipere. At superstites, sibi ipsis, ut ais, amicos, quibus donant, anteponunt: atque hac de causa dico oblata non esse recipienda. Graue enim et superbum et tyrannicum profecto est huiusmodi praelationes recipere. Quippe qui eximie alium honorat, is se ipsum aperte deprimit et inferiore loco ponit. Neque uero ego equum conscenderem, ex quo aliquis se demittens pedesque incedens, me ut equitarem rogaret. Neque in theatro sederem alio mihi adsurgente. Neque sinerem, ut aliquis hiemali tempore se exuens algeret ipse, me uero uestiret. Omnis enim homo proximior ipse sibi est, seque ipsum honorare quemque prae omnibus aequum est.

a Cod. πᾶς. *b* Schedae ταυτῳ αυτα. *c* Cod. ριπων.

Φὴς δὲ ξένια μὴ πέμπεσθαι θεοῖς. Ἢ οὐχὶ ξένια ψαιστὰ, πόπανα, καί τε a μέλι, καὶ ὁ οἶνος ᾧ σπένδομεν; ὡς καὶ τὸ γάλα, καὶ τὰ σπλάγχνα τὰ τῶν ἱερείων· καὶ ὁ λιβανωτὸς δὲ ξένιον θεοῦ.

Ταῦτα μὲν πρὸς τὰ ὑπὸ σοῦ σοφῶς καὶ πιθανῶς πάνυ δημοσίων τε καὶ θείων καὶ διαθηκῶν πέρι προτεθέντων ἐνθυμήματα. Τὰ δὲ παρ' ἐμοῦ ταῦτα εἰρήσθω διὰ βραχέων b. Ὅσα αἰτεῖν ἀναιδὲς καὶ φιλοκερδὲς καὶ πλεονεκτικὸν, ταῦτα καὶ παρ' ἑκόντος λαμβάνειν ὁμοίως ἀναιδοῦς τινος καὶ φιλοκερδοῦς ἀνδρὸς καὶ πλεονέκτου· αἰτεῖν δέ γε τὰ μεγάλα ἀναιδὲς, πολὺ δὲ μᾶλλόν γε λαμβάνειν. Καὶ οὐδὲν διοίσει εἰ παρέχοντος λαμβάνοι τις ἢ ἀπὸ c. . d αἰτεῖν e οὐδὲ λαμβάνειν .. αὐτὰ δῶρα χρὴ .. f οὕτως μὲν πέμποντας πενεστέρους ἀποδείξει, τοὺς δὲ λαμβάνοντας πλουσιωτέρους παρασκευάσει. Ἑκάτερον δὲ τοῦτο ἐν τοῖς μεγάλοις δώροις ἔνεστιν. Εἰ γοῦν ἀποτιμήσεις γίγνοιντο ἡμῖν, ὁ μὲν πέμψας τοὺς δύο τούτους παῖδας, μικροτέραν· ἐγὼ δὲ ὁ λαβὼν, μείζω

Dixisti etiam, uilia munuscula mitti ad deos non solere. Anne uilia munuscula non sunt liba et placentae et mel et uinum quo libamus? itemque lac et uiscera uictimarum? Ipsum thus uile munusculum deo est.

Atque haec a me disputata sint aduersus ea argumenta, quae tu satis sapienter et probabiliter a publico et a diuino iure, nec non a testamentis sumpsisti. Iam et sponte mea paucis tecum agam. Quaecumque petere impudens auarum et cupidum est, haec eadem qui ab offerente accipiat, pariter impudens homo est et auarus et cupidus. Et impudentis quidem est magna postulare, longe tamen impudentioris accipere. Nihil autem interest, utrum ab *offerente an a* rogato *quis accipiat*: siquidem *eiusmodi dona* neque *postulare decet neque accipere*, ne scilicet *qui ea mittunt pauperiores relinquantur, et qui recipiunt ditiores euadant. Utraque enim haec labes magnis donis inest. Si igitur census nobis instituatur; illum qui dono misit haec duo mancipia, minores; me uero, si acceperim, ma-*

a Corr. τὸ N. *b* Cod. BRAXEΩN immixta littera *R* latina. *c* Pro ἢ ἀπὸ mauult αὐτὸς Iacobsius. *d* Supple uersum cum dimidio. *e* L. αἰτοίη οὐδὲ λαμβάνειν αὐτὰ δῶρα χρὴ ἃ τοὺς μὲν N. H. *f* Paucae litterae hanc et praecedentem lacunam explebunt.

τὴν ὀσίαν ἀποφανοῦμαι. Οὐ γάρ ἐστιν εὐκαταφρόνητος οὔτε ἐν ἀποτιμήσει χρημάτων οὔτε ἐν ἀντιδόσει 1 ὀσίας οὔτε ἐν ἀπογραφῇ τέλους οὔτε ἐν καταβολῇ φόρου ὁ τῶν δύο δούλων ἀριθμός.

Ὁ δὲ τὰ βαρύτερα δῶρα πέμπων οὐχ' ἧττον λυπεῖ τοῦ βαρεῖαν πέμποντος ἐπὶ τὸν συσφαιρίζοντα, ἢ μεγάλην a κύλην 2 προπίνοντος τῷ συμπότῃ· εἰς γὰρ μέθην, οὐκ εἰς ἡδονὴν προπίνειν ἔοικεν. Ὥσπερ δὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς σώφροσιν συμποσίοις ὁρῶμεν κιρνάμενον ἀκράτῳ μὲν πάνυ ὀλίγῳ, πλείστῳ δὲ τῷ ὕδατι· οὕτω δὴ καὶ τὰ δῶρα [μιγνύναι] προσῆκεν πολλῇ μὲν σωφροσύνῃ, ἐλαχίστῳ δὲ ἀναλώματι. Τίσι γὰρ ἂν φαίημεν ἁρμόττειν τὰ πολυτελῆ δῶρα; ἆρά γε τοῖς πένησιν; ἀλλὰ πέμπειν οὐ δύνανται· ἢ τοῖς πλουσίοις; ἀλλὰ λαμβάνειν οὐ δέονται. Τοῖς μὲν οὖν μεγάλοις δώροις τὸ συνεχὲς οὐ πρόσεστιν· ἢ ἐκπεσεῖν ἀνάγκη τῶν ὑπαρχόντων, εἴτις μεγάλα πέμποι καὶ πολλάκις· Τοῖς δὲ μικροῖς δώροις τό τε

iores opes habere constabit. Neque enim contemnendus est siue in aestimatione diuitiarum, siue in facultatum permutatione, siue in descriptione redditunm, siue in tributi solutione, duorum seruorum numerus.

Iam qui dona grauiora mittit, non minorem molestiam creat, quam qui grauem mittit ad collusorem in pilae ludo: aut qui ingens poculum compotori propinat; ad ebrietatem enim, non ad uoluptatem propinare uidetur. Sicuti autem potum in modestis conuiuiis pauco mero, aqua plurima, misceri uidemus; sic et dona cum multa moderatione, minimo cum dispendio, esse oporteret. Quosnam enim sumptuosa dona decere dicemus? An pauperes? at hi mittere nequeunt. An diuites? at hi accipere non indigent. Praeterea magna dona perpetuitas comitari non potest: aut eum, qui grandia et saepe mittat, euerti bonis necesse est. Paruis autem donis et perpetuitas comes est, et paeniten-

a Ita N. Ego legebam in cod. μετα την.

1 Respicit Fronto facultatum permutationem ex iure attico.

2 Κύλη profundum poculum. Athen. xi. 6.

συνεχὲς 1 πρόσεστιν καὶ τὸ ἀμετάγνωστόν τι . . . a τελέσαι μικρὰ πέμψαντι.

Ὁμολογήσαις δ' ἂν καὶ τοῦτο, ὡς εἴτις ἑαυτῷ μὲν ἔπαινον παρασκευάζοι, ἕτερον δὲ ἐπαίνου ἀποστεροίη, οὐ δίκαιός [ἐστι]. Σὺ δὲ μεγάλα δῶρα πέμπων, αὐτῷ μὲν ἔπαινον παρασκευάζεις, ὡς μεγαλοφρόνως χαριζόμενος· ἐμὲ δὲ ἐπαίνου ἀποστερεῖς προσίεσθαι βιαζόμενος. Δόξαιμι γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς μεγαλόφρων τὰ τηλικαῦτα μὴ προσέμενος. Ἐν δὲ τοῖς μικροῖς τῶν δώρων τόσος b ἔπαινος, τῷ μὲν πέμψαντι, ὅτι οὐκ ἠμέλησεν, τῷ δὲ λαβόντι ὅτι οὐχ ὑπερηφάνησεν. Ματεῦσαι c . . μὴ χρώμενος ... καὶ σταυρωτοῦ τὸ δῶρον ἐμοῦ πέμψαντος οὐκ ἂν ἔλαβες . . παρὰ . . πεμφθέντας παῖδας ἐδόμενος προσέμην d . . Γλαῦκος πάλαι e χρύσεα τῶν χαλκείων, καὶ τὰ ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων ἀμείβοντος. Πᾶσα μὲν γὰρ ἀνάγκη τὸν ἀμειβόμενον ἢ πολὺ πλέονος ἄξια ἀντιπέμπειν, καὶ Ὁμήρῳ 2 μάρτυρι τὰς φρένας δοκεῖν ὑπὸ τοῦ Διὸς βεβλάφθαι·

tia ab iisdem abest, et cura *eum remunerandi qui parua misit.*

Porro et hoc fateberis, siquis laudem ita sibi comparet ut alium eadem spoliet, non iuste id fieri. Atqui tu magna cum mittis, tibi quidem laudem comparas excelso animo donans; me autem laude orbas, si admittere cogas: nam et ego uiderer excelso animo praeditus, si haec non admitterem. Quod si parua sint dona, aequa laus est mittentis quod non neglexit, ac recipientis quod non superbe se gessit. An ego tibi *insanire* uideor, *quod* tuis donis *non utor?* siquidem *ne* tu *quidem carnificis donum a me missum recepturus esses*. Quod si *mancipia nihilominus a te missa lubens recepissem*, quibus anxietatibus me nunc uexari par esset? Qua ratione autem te remunerarer? dum tu quidem, ut olim *Glaucus* . . *aurea arma aeneis, pretiosa uilibus commutasses. Namque omnino necesse est remunerantem aut multo pretiosiora uicissim mittere, et, Homero teste, uideri diuinitus mente captum: aut deteriora rependere,*

a Supple uerbum. *b* Corr. ἴσος Iac. *c* Locum hiantem egregie persanat Iacobsius his uerbis, quae ad codicis lacunam fere quadrant: ἀλλὰ παυσαίμην ἂν σοὶ μάρτυρι χρώμενος· καὶ σὺ γὰρ τοσοῦτο δῶρον ἐμοῦ πέμψαντος etc. *d* Lacuna duorum uersuum. *e* Schedae posthinc habent lacunam uersuum septem.

1 Nepos in Thrasyb. cap. ult. 2 Iliad. ζ. 236.

ἢ μείω ἀντιπέμποντα μὴ δίκαια ποιεῖν. Τρίτον δὲ καὶ δικαιότατον εἰ πέμπεται τῷ αὐτῷ μικρὰ, καὶ τότε ἴσοις δώροις a ἀμείβεσθαι. Τοῦτο δὲ ὁ ποιῶν ὁμοιότατος ἂν [ἔσται] ἐμοὶ τῷ αὐτὰ δὴ πεμφθέντα ἀποπέμποντι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν φίλῳ πρὸς τὸν φίλτατον πεπαίχθω. b [Τροφεῖ] δὲ .. καὶ .. [λογιζομένῳ .. μείζονα τὸν καρπὸν] αὐτὰ παρέξει c.

et officio deesse. Tertium igitur reliquum est, idque iustissimum, ut parua dona mittantur, eademque paribus muneribus deinde compensentur. Hoc si tu facies, in eadem demum sententia uersari uideberis, in qua ego sum, qui ea quae ad me missa sunt, remittenda esse iudicaui. Sed haec hactenus amicus cum amicissimo luserit. (Educatori autem) et . . . Porro *haec quo* tu *diligentius perpendes, eo maiorem fructum inde percipies.*

III. FRONTO CL. SEUERO [1] SALUTEM.

COMMENDANDI mos initio dicitur beniuolentia ortus, cum suum quisque amicum ali c amico suo demonstratum conciliatumque uellet. Paulatim denique iste mos progressus est, ut etiam eos qui publico uel priuato iudicio disceptarent, non tamen inproba res uideretur iudicibus ipsis, aut iis, qui con-

a Pro μικρὰ καὶ τότε ἴσοις δώροις Iacobsius scribit μέτρῳ κατὰ τὸν Ἡσίοδον. *b* Breues admodum sunt lacunae sequentes. *d* Explicit pagina non sine aliquo spatio uacuo, in quo uidebar mihi (etsi dubitanter) legere *feliciter*: uti euidenter legebam in fine aeque prolixae graecae epistulae ad M. Caes. I. 11. Iam sequens epistula ad Seuerum incipit initio alterius paginae. *c* Ita cod. pro *alii*, ut saepe in codice Cic. de rep.

1 De Seueris pluribus, qui Frontonis aetate uixerunt, disputat ill. Niebuhrius in berol. ed. Claudius Seuerus peripateticus Marci fuit magister. Capitol. in M. III. De hoc loquitur etiam Galenus de praecogn. cap. II. X. Seuerum quendam fratris honorifico nomine indigitat ipse Marcus de reb. I. 14. Seuerus consularis Marcum in Graeciam comitatus est, teste Philostrato in Hadr. cap. IIII. Vide et Aristid. orat. IIII sacr. ed. lebb. t. I. p. 323; nec non Dionem Cassium LXXVIIII. 5, a quo postremo Seueri quoque adfinitatem cum Marco cognoscimus.

συνεχὲς 1 πρόσεστιν καὶ τὸ ἀμετάγνωστόν τι . . . a τελέσαι μικρὰ πέμψαντι .

Ὁμολογήσαις δ' ἂν καὶ τοῦτο, ὡς εἴτις ἑαυτῷ μὲν ἔπαινον παρασκευάζοι, ἕτερον δὲ ἐπαίνου ἀποστεροίη, οὐ δίκαιός [ἐστι]. Σὺ δὲ μεγάλα δῶρα πέμπων, αὐτῷ μὲν ἔπαινον παρασκευάζεις, ὡς μεγαλοφρόνως χαριζόμενος· ἐμὲ δὲ ἐπαίνου ἀποστερεῖς προσίεσθαι βιαζόμενος. Δόξαιμι γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς μεγαλόφρων τὰ τηλικαῦτα μὴ προσέμενος. Ἐν δὲ τοῖς μικροῖς τῶν δώρων τόσος b ἔπαινος, τῷ μὲν πέμψαντι, ὅτι οὐκ ἠμέλησεν, τῷ δὲ λαβόντι ὅτι οὐχ ὑπερηφάνησεν. Μανεῦσαι c . . μὴ χρώμενος ... καὶ σταυρωτοῦ τὸ δῶρον ἐμοῦ πέμψαντος οὐκ ἂν ἔλαβες . . παρὰ . . πεμφθέντας παῖδας ἐδόμενος προσέμην d .. Γλαῦκος πάλαι e χρύσεα τῶν χαλκείων, καὶ τὰ ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων ἀμείβοντος. Πᾶσα μὲν γὰρ ἀνάγκη τὸν ἀμειβόμενον ἢ πολὺ πλέονος ἄξια ἀντιπέμπειν, καὶ Ὁμήρῳ 2 μάρτυρι τὰς φρένας δοκεῖν ὑπὸ τοῦ Διὸς βεβλάφθαι·

tia ab iisdem abest, et cura *eum remunerandi qui parua misit.*

Porro et hoc fateberis, siquis laudem ita sibi comparet ut alium eadem spoliet, non iuste id fieri. Atqui tu magna cum mittis, tibi quidem laudem comparas excelso animo donans; me autem laude orbas, si admittere cogas: nam et ego uiderer excelso animo praeditus, si haec non admitterem. Quod si parua sint dona, aequa laus est mittentis quod non neglexit, ac recipientis quod non superbe se gessit. An ego tibi *insanire* uideor, *quod* tuis donis *non utor?* siquidem *ne* tu *quidem carnificis donum a me missum recepturus esses*. Quod si *mancipia nihilominus a te missa lubens recepissem*, quibus anxietatibus me nunc uexari par esset? Qua ratione autem te remunerarer? dum tu quidem, ut olim *Glaucus* . . *aurea arma aeneis, pretiosa uilibus commutasses. Namque omnino necesse est remunerantem aut multo pretiosiora uicissim mittere, et, Homero teste, uideri diuinitus mente captum: aut deteriora rependere,*

a Supple uerbum. *b* Corr. ἴσος Iac. *c* Locum hiantem egregie persanat Iacobsius his uerbis, quae ad codicis lacunam fere quadrant: ἀλλὰ παυσαίμην ἂν σοὶ μάρτυρι χρώμενος· καὶ σὺ γὰρ τοσοῦτο δῶρον ἐμοῦ πέμψαντος etc. *d* Lacuna duorum uersuum. *e* Schedae posthinc habent lacunam uersuum septem.

1 Nepos in Thrasyb. cap. ult. 2 Iliad. ζ. 236.

ἢ μείω ἀντιπέμποντα μὴ δίκαια ποιεῖν. Τρίτον δὲ καὶ δικαιότατον εἰ πέμπεται τῷ αὐτῷ μικρὰ, καὶ τότε ἴσοις δώροις a ἀμείβεσθαι. Τοῦτο δὲ ὁ ποιῶν ὁμοιότατος ἂν [ἔσται] ἐμοὶ τῷ αὐτὰ δὴ πεμφθέντα ἀποπέμποντι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν φίλῳ πρὸς τὸν φίλτατον πεπαίχθω. b [Τροφεῖ] δὲ .. καὶ .. [λογιζομένῳ .. μείζονα τὸν καρπὸν] αὐτὰ παρέξει c.

et officio deesse. Tertium igitur reliquum est, idque iustissimum, ut parua dona mittantur, eademque paribus muneribus deinde compensentur. Hoc si tu facies, in eadem demum sententia uersari uideberis, in qua ego sum, qui ea quae ad me missa sunt, remittenda esse iudicaui. Sed haec hactenus amicus cum amicissimo luserit. (Educatori autem) et . . . Porro *haec quo* tu *diligentius perpendes, eo maiorem fructum inde percipies.*

III. FRONTO CL. SEUERO [1] SALUTEM.

Commendandi mos initio dicitur beniuolentia ortus, cum suum quisque amicum ali [c] amico suo demonstratum conciliatumque uellet. Paulatim denique iste mos progressus est, ut etiam eos qui publico uel priuato iudicio disceptarent, non tamen inproba res uideretur iudicibus ipsis, aut iis, qui con-

a Pro μικρὰ καὶ τότε ἴσοις δώροις Iacobsius scribit μέτρῳ κατὰ τὸν Ἡσίοδον. *b* Breues admodum sunt lacunae sequentes. *d* Explicit pagina non sine aliquo spatio uacuo, in quo uidebar mihi (etsi dubitanter) legere *feliciter*: uti euidenter legebam in fine aeque prolixae graecae epistulae ad M. Caes. I. 11. Iam sequens epistula ad Seuerum incipit initio alterius paginae. *c* Ita cod. pro *alii*, ut saepe in codice Cic. de rep.

1 De Seueris pluribus, qui Frontonis aetate uixerunt, disputat ill. Niebuhrius in berol. ed. Claudius Seuerus peripateticus Marci fuit magister. Capitol. in M. III. De hoc loquitur etiam Galenus de praecogn. cap. II. X. Seuerum quendam fratris honorifico nomine indigitat ipse Marcus de reb. I. 14. Seuerus consularis Marcum in Graeciam comitatus est, teste Philostrato in Hadr. cap. IIII. Vide et Aristid. orat. IIII sacr. ed. Iebb. t. I. p. 323; nec non Dionem Cassium LXXVIIII. 5, a quo postremo Seueri quoque adfinitatem cum Marco cognoscimus.

silio adessent, commendare: non, opinor, ad iustitiam iudicis labefactandam, uel de uera sententia deducendam [a]; sed iste in ipsis iudiciis mos inueteratus erat, causa perorata, laudatores adhibere, qui id quod [b] de reo existimarent, pro sua opinione cum fide expromerent. Item istae commendantium litterae laudationis munere fungi uisae sunt. Quorsum hoc tam ex alto prohoemium? Ne me existimasses parum considerasse grauitatem auctoritatemque tuam commendando Corneliano [1] Sulpicio familiarissimo meo, qui propediem causam apud uos dicturus est. Sed, ut dixi, ueteris instituti exemplo necessarium meum laudare apud te ausus sum. Industrius uir est, strenuus, ingenio libero ac liberali, patriae amantissimus, innocentia fretus magis quam confidens, litterarum studio et bonarum artium elegantia mihi *acceptissimus* [c] . . . iusso * . .

. . . .

. . iam . . quicum mi[hi] . . [d] *in*tercedit. Neque forte aut temere necessitudine ista sumus copula-

* *M.* Iusso, non iussu, quia pluraliter his iussis facit.

a Schedae uidentur habere *deducendum*. b Schedae *quidquid ergo* pro *qui id quod de reo*. c Ita supplet H. Postica autem pagina legi nequit. Item subsequentis folii pagina prior tota prorsus oblitterata est. Igitur huius epistulae perierunt saltem paginae duae. d In his duabus lacunis sunt uersus tres.

1 Corneliano huic inscribit Phrynichus eclogen suam, eumque dilaudat in prohoemio; tum eundem scribendis impp. litteris et uniuersis Graecorum negotiis praepositum dicit uoc. *βασίλισσα* et uoc. *πρόσωπα*. Confer inferius ep. IIII, in qua Cornelianus a Frontone iisdem prope laudibus, quibus a Phrynicho, ornatur.

ti, nec ultro me amicitiam Korneliani [a] adpetisse fatèar [b]. Laus ad me de ingenio eius iam peruaserat, quam ueram ad aures meas accidisse usu didici multisque documentis expertus sum. Habitauimus una, studuimus una, iocum seriumque participauimus; fidei, consilii periculum fecimus; omnibus modis amicitia nostra et uoluptati nobis et usui fuit. Quamobrem quantum plurimum possum, tantum *te* quae[so] ut carissimo mihi homini in causa faueas ... [c] citarit ad accusationem nostri ordinis uirum. Sed lectis concilii commentaris [d] ta .. plane .. facit .. [e] [propul]sare conisus est. Sollicitudo [animi] mea .. [f] multis [g] eum uerbis commendare: sed fidum amorem nostri spondet .. [h] quid postulem, orationem uobis unum meum uerbum uisum iri.

IIII. ΦΡΟΝΤΩΝ ΑΠ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΙ [1].

ΚΟΡΝΗΛΙΑΝΟΝ Σουλπίκιον φιλεῖν ἠρξάμην ἡσθεὶς τῷ τε τρόπῳ τἀνδρὸς καὶ τοῖς λόγοις· πέφυκεν γὰρ πρὸς λόγους ἄριστα. Οὐκ ἂν δὲ ἔξαρνος εἴην τὰ πρῶτα παρ᾽

FRONTO AP. APOLLONIDI.

Cornelianum Sulpicium amare coepi illectus hominis moribus et oratione. Est enim ingenio ad eloquentiam mirifice idoneo. Neque ego inficias eo, quin amicitia eruditionis causa

a Ita cod.; at superius per *C.* *b* Ita cod. *c* Supple tres uersus. *d* Ita cod. *e* Supple duos fere uersus in his tribus lacunis. *f* Supple tres litteras. *g* Legebam *limitis* pro *multis*. *h* Supple tria fere uerba.

1 Apollonidem quendam chirurgum laudat Artemidorus, Frontonis nostri aequalis, de somn. IIII. 3.

ἐμοὶ a φέρεσθαι τὴν ἐκ παιδείας φιλίαν συσταθεῖσαν· παιδείαν δὲ ταύτην λέγω τὴν τῶν ῥητόρων· αὕτη γὰρ δοκεῖ μοι ἀνθρωπίνη τις εἶναι· b τῶν φιλοσόφων θεία τις ἔστω. Βοήθησον οὖν τὰ δυνατὰ Κορνηλιανῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ κἀμοὶ φίλῳ c καὶ οὐ φιλοσόφῳ.

suscepta primas apud me ferat. Eruditionem autem hanc dico rhetorum, quae mihi humana uidetur: illa uero philosophorum sit sane diuina. Tu ergo pro uiribus faue Corneliano uiro bono, amico meo et non philosopho.

V. FRONTO LOLLIANO AUITO [1] SALUTEM.

Montanum Licinium [2] *; ita te reducem complectar; quo iureiurando mea tuaque salus aeque continetur; sic diligo, ut non temere quemquam eorum, quiscum mihi hospitii iura sunt, Montano meo anteponam. Quotiescumque Romam uenit, in meo contubernio fuit, meis aedibus usus [d] est: una nobis mensa semper: postremo omnium paene rerum consiliorumque communicatio et societas fuit. Huic tantum honorem haberi a te uelim, quantum tuo *ipsius*

* *M.* De amicitia.

a Cod. εmοι immixta littera latina, ut p. 272. n. b. *b* Videtur addendum ἡ δὲ N. *c* Sic corr. N. Ego legebam in cod. δαμοφίλῳ. Praeterea breue uocabulum supplendum heic uidetur in schedis. *d* Cod. *us* pro *usus*.

1 Lollianus Auitus uir consularis apud Capitol. in Pertinace cap. I. Reuera fuit consul anno post Frontonem, Pii imperantis septimo. Hic Lollianus ex Apuleii (qui coram eo disseruit) apologia cognoscitur fuisse Africae proconsul. Laudes eius multae ibidem sunt. Ad Lollianum Auitum Bithyniae praesidem datur diuorum Fratrum rescriptum dig. L. 2. 3.

2 De Montano Atticino (num ita scriptum pro *Licinio*?) scelerato homine et antiquiore loquitur Plinius ep. VI. 22.

contubernali consiliari[oque] .. [a] tuo postulares ... [b] Bonarum artium sectator est *meus* Montanus, tum doctrina et facundia est eleganti. Etsi sentio me meo artificio nimium fauere, quod ipse nihil eloquentiae antetulerit [c] . . . Aput me antiquissimum locum laudis eloquentia possidet * . . . Ex summis benignitatis opibus tribuas. Nihil postulauit [d] pro sua uerecundia, nisi quod probum honestumque sit et tibi datu et sibi postulatu . . . Uenetus [e] uenalis est [1]. Scis hoc perpetuum Uenetis fatum esse, ut numquam uenierit, ueniat semper [f] . . das curare. Rescribit mihi litteras se nullas accepisse. Tu certum . . loquar [g] . . .

VI. FRONTO UICTORINO GENERO SALUTEM.

HAS saltem [h] ... Ita instituimus amicitiam, ut haec uulgata officia neglegeremus uero amore contenti . . . Cum amico omnia amara et dulcia communicata uelim . . . sauia . . nis. Eo peruenit, ut esset mihi non tantum carissimus sed paene solus . . .

* *M.* Laus eloquentiae.

a Supple unum uerbum. *b* Supple uersum cum dimidio. *c* In posteriore uniuersa pagina duae tantum legi queunt sententiae sequentes. *d* Ita cod. *u* pro *b*. *e* Haec una sententia legitur in alia pagina. *f* Ita pro *ueneat*. Sic apud Murat. inscr. MCCCXI. 2. *ueniet* pro *uenibit*. *g* Perierunt, praeter praecedentes lacunas, usque ad finem epistulae uersus XII. Neque tamen satis scio utrum praedictae lacunae omnes unam an plures epistulas adficiant. *h* Duo haec uerba post titulum lego in codice. Exin in hac pagina e uersibus XXXI non supersunt nisi sententiae sequentes.

1 Sermo est, ut arbitror, de factione circensi ueneta cui Verus quidem imp. ualde aduersabatur. Capitol. cap. VI.

Frugi [1], probus, philostorgus, cuius rei nomen aput Romanos nullum est [a] . . .

.. Facundissimo omnium, quae tua nobilitas est [b] . . aegre abstractum contubernio meo, quod pectoris ualetudine correptus le*uari isto* caelo posse *sibi magno*pere uideatur; quod ut fiat opto. Cum [c] eum inter paucissimos diligam, fac mihi cape . . [d] eum praesentem accipias, et propicia [e] . . iuxta . . salutem . . cupio . . ita generatus est . . [f]

VII. ACCR[ILIO PL]ARIANO [2] SALUTEM.

* Q. XXXII.

IULIUM Aquilinum [3], uirum, siquid mihi credis, doctis*simum, facundissimum, philosophiae disciplinis ad optimas artis, eloquentiae studiis ad egregiam facundiam, ex iure eruditum, commendo tibi quam possum studiosissime. Decet a te grauissimo et sapientissimo uiro tam doctum tamque elegantem uirum non modo protegi sed etiam prouehi et inlustrari. Est etiam, siquid mihi credes [g] Aquilinus eiusmodi uir, ut in tui ornamentis ae[que ac] nostri merito numerandus sit. Non dubitabis ita esse ut dico,

a Haec una sententia legi potest in alia oblitterata pagina. *b* Haec item sola uerba leguntur in uno laterculo. Sequentibus uero lacunis occupantur uersus XX, multis tamen uerbis incolumibus. *c* In codice pro *cum* uidebar mihi legere *exim*. *d* Supple paucas litteras. *e* Exin supersunt usque ad finem epistulae uersus VIIII, quorum nonnisi uerba sequentia leguntur. *f* Spatiis supputatis, perierunt huius epistulae paginae prope duae. *g* Ita cod. at supra *credis*.

1 Eadem dicuntur ad Ver. imp. ep. VII.

2 Videtur legendum *Plariano*. Nam *Plarius* et *Plaria* occurrunt in inscriptionibus. Sed tamen inscriptio pisaur. XXXIII fit cuidam *Arrio P. F. Arriano*.

3 Iulium quendam Aquilinum legimus in inscriptione reperta haud procul Aquileia. Grut. CXV. 7, Murat. DCCCLXXXVIII. 6.

si eum audire [dispu]tantem de platonicis disciplinis dignatus fueris. Perspicies pro tua prudentia intellegentiaque summa maiorem [a] fama, * luculentissimum uerborum apparatu, maxima frequentia sententiarum. Quom haec ita esse deprehenderis, scito amplius esse in hominis moribus: tanta probitate est et uerecundia! Maximi concursus ad audiendum eum Romae saepe facti sunt. Plurimi nostri ordinis uiri facundiam eius non modo probant, sed eius [b] etiam admirantur. Officio necessario inductus est, ut [hinc] proficisceretur ad consolandam consobrinam suam casu graui adflictam. Quantumcumque Aquilino meo honoris tribueris, id te mihi tribuere existimato.

VIII. FRONTO CL. IULIANO SALUTEM.

Cuperemus profecto, mi Naucelli [1] carissime, eo nos fato praeditos, ut si mihi liberi etiam uirilis sexus nati fuissent, eorumque aetas hoc potissimum tempore ad munia militiae fungenda adolesceret [c], quo tempore tu prouinciam cum exercitu administrares, uti sub te mei liberi stipendia mererent. Non longe aberit quin hoc, quod uterque cupere-

---

* *M.* Laus Aquilini.

---

a Cod. *minorem*. *b* Ita cod. *c* Tam in Frontonis codice quam in Cic. de rep. nomen *adulescens* per *u*, uerbum *adolesco* per *o* scribitur.

1 Cognomen hoc occurrit multo posterius in epistulis Symmachi. Item ad Naucellionem scribunt Alypius et Augustinus ep. LXX.

mus, euenerit. Nam Faustinianum [1] Sta[tirni] [a] mei filium non minus diligo, neque minus eum diligi cupio, quam si ex me genitus esset. Is nunc sub te merebit. Tu studium meliore bono an.. [b]. Quantum ex tua beniuolentia Faustinianus ornamenti adsequetur, tantum tu uoluptatis ex Faustiniani elegantia capies. Quam doctus sit, mihi crede; quam rei militaris peritus, praedicant omnes, sub quibus meruit. Sed tum demum doctrinae industriaeque suae fructum sese percepisse putabit, ubi se tibi probarit. Fac periculum * in militiae muneribus, fac periculum in consiliis iudiciariis [c], fac periculum in litteris [d], omni denique prudentiae et facilitatis usu uel serio uel remisso, semper et ubique eum parem sui inuenies. Patrem uero eius egregium uirum, nisi tute nosses, satis ego laudare non possem. Quin aliquanto minus dixerim, tametsi plurimum dixero. Prosus ego Sta[ti]rni mei filium qualemcumque diligerem tam hercule, quam Faustiniani mei patrem [e] qualemcumque carum haberem. Nunc uero uter utri plus apud me gratiae conciliet, ignoro; nisi quod utrumque impensius alterum alterius gratia diligo.

---

* *M.* Laus exercitationis.

---

a Num legendum *Statiani*? B. *b* Supple sex fere litteras. *c* Cod. *iudicaris*. *d* Hoc esse plagium ex Terentii Eunucho (III. 2. 23) nos admonet etiam Nonius uoc. *periculum*. *e* Cod. *filium patrem*.

1 Faustinianum Cerellium occidit cum Iuliano item Cerellio indicta causa Seuerus imp. Spart in huius uita cap. XIII.

VIIII. FRONTO AUIDIO CASSIO [1] SALUTEM.

Iunius Maximus [2] tribunus, qui laureatas Romam adtulit litteras [3], non publico tantum munere strenue, sed priuato etiam erga te officio amice functus est; ita de laboribus et consiliis tuis et industria et uigilantia praedicator ubique frequentissimus extitit. Ad me quidem minus ualentem cum in suburbanam uillam uenisset, numquam cessauit in uesperum usque fabulas [a] nectere itinerum tuorum et disciplinae ad priscum morem institutae ac retentae; tum in agmine ducendo et manu conserenda strenuissimi uigoris tui et consultissimae opportunitatis [4]. Prorsus [b] ut nullus miles plautinus de suis, quam [c] hic de tuis uirtutibus gloriatur, praedicaret: nisi quod Plautus de suo milite cum lepore, hic de te cum amore et cum summa fide. Dignus est quem diligas et suffragiis tuis ornes. Tuae propriae gloriae addideris, quantum dignitati praedicatoris tui adstruxeris [d].

X. FRONTO AUFIDIO UICTORINO SALUTEM.

Antonius Aquila [5] uir doctus est et facundus.

[a] Nempe *sermones*. Sic loquitur Spartianus in Pertinace cap. XII. [b] Ita cod. at supra *prosus*. [c] Ita cod. non praecedente *tam*; ut supra p. 237. [d] Schedae *adtruxeris*.

1 Ei scilicet qui postea tyrannidem arripuit.

2 Ad Iunium Maximum scribuntur duae libri huius litterae, quarum tamen neutra superest,

3 Scilicet de uictoria parthica. Confer ad Ver. ep. I. p. 179; et praeterea Lucianum quomod. hist. scrib. cap. XX.

4 De his Vulcatius in Cassii uita.

5 Aquila natione galata, di-

Quod [a] tu dicas, audistine eum declamantem? non medius fidius ipse audiui, sed credidi adfirmantibus id doctissimis et honestissimis et mihi carissimis uiris, quos et iudicare recte posse, et ex animi sententia testimonium perhibere, certo scio. Uelim, domine, ut adiuues eum, quo facilius in ciuitate aliqua istius prouinciae publice instituendis adulescentibus adsciscatur. Impense istud a te peto: fautum [b] enim Aquilae uolo honoris eorum causa, qui pro eo studiose laborant: nec ita ei studerent profecto, nisi [c] dignum tanto studio arbitrarentur; nec, nisi facundiam eius magnopere probarent, tibi eum commendare tantopere postularent, quom te grauissimum et prudentissimum iudicem [1] cum aliarum rerum, tum uel praecipue eloquentiae sciant. Ego uero etiam nomine hominis faueo *, ut sit ῥητόρων ἄριστος, quoniam quidem Aquila appellatur.

XI. FRONTO PASSIENO RUFO SALUTEM.

Aemilius Pius cum studiorum elegantia, tum morum eximia probitate mihi carus est. Commendo eum tibi, frater. Nec ignoro nullum aduc inter nos

---

* *M.* Faueo illa re.

---

a Ita cod. pro *quod si*. *b* Cod. uidebatur *factum*; sed tamen uocabuli in schedis dubii recipio emendationem H. *c* Cod. *studerent prostectionis dignum*.

scipulus Chresti, rhetor probatissimus apud Philostratum in Chresto. Aquilam oratorem citat Consentius ed. Putsch. p. 2026. Aquilae romani habemus libellum *de figuris* etc.

1 Recole ad M. Caes. IIII. 13.

mutuo scribitantem [a] usum fuisse; quamquam ego te optimum uirum bonarumque artium sectatorem communium amicorum fama cognossem, et tu fortasse aliquid de me secundi rumoris acceperis: sed nullum [b] pulchrius amicitiae copulandae reperire potui quam adulescentis optimi conciliandi tibi occasionem. Ama eum, oro te. Cum ipsius causa hoc peto, tum mea quoque. Nam me etiam magis amabis, si cum Pio [c] familiarius egeris. Nouit enim Pius nostra omnia, et in primis quam cupidissimus sim amicitiarum quom eiusmodi uiris, qualis tu es, copulandarum.

XII. FRONTO CAELIO [d] OPTATO SALUTEM.

Sardius Saturninus artissima mihi familiaritate coniunctus est per filios suos doctissimos iuuenes, quos in contubernio mecum adsiduos habeo. Magnopere eum tibi, frater, commendo, et peto, siquid negotii eum ad te eduxerit, carissimum mihi uirum omni honore dignum iudices, et ope tua protegas.

XIII. FRONTO PETRONIO MAMERTINO [1] SALUTEM.

Sardius Saturninus filium habet Sardium Lu-

a Ita cod. pro *scribtitandi*. *b* Ita cod. fortasse pro *nihil*. *c* Cod. *cum pio*. *d* Ita cod. At p. 21. *coe*: sed scripturam *cae* habent etiam membranae uetustissimae Ciceronis ambrosianae.

1 Pater hic fuit Petronii Mamertini, cui Marcus filiam collocauit in [illegible]rimonium. Nisi potius est ipse Marci gener. Confer Capitol. in Commodo cap. VII.

pum, doctum et facundum uirum, de mea domo meoque contubernio in forum deductum, ad omnis bonas [a] artis a me institutum, frequentissimum auditorem, tuum[que] maximum laudatorem . . [b] minus [augerem] habuit . . . [c] egregias .. grauissim[um] . . ta mihi . . cum Sardio Saturnino, qui aliq . . . . nostrae numeres ac diligas . [d]

XIIII. FRONTO UELIO RUFO [1] SENI SALUTEM.

Figurae orationis sunt quae maxime orationem ornant. Duplex autem genus est figurarum: aut enim uerborum [e] figurae sunt aut sententiarum. In figuris uerborum est tropos [f] metaphora. Hac figura usus sum cum figuram dixi de corpore, in quo neque sincerus, neque aqua pura, neque ullus .umor [g] liquidus, sed ita ut in palude corrupta omnia. Quod autem plerosque [fugit] te hominem uehementem, et cum doctrina tum multo magis natura ualidum [scirem artes] eius modicae. . [h] as aliter . . . .

XV. (AUFIDIO UICTORINO [i] GENERO SALUTEM).

Litteras [quas] domine . . .

a Cod. *bonis*. *b* Supple uerbum breue. *c* Exin ad finem epistulae sunt uersus XVII, quorum paucissima uerba exsculpsi. *d* Postrema haec uerba epistulam claudunt. *e* Cod. *uerbum*. *f* Cod. *topros*. *g* Ita cod. Confer ad Pium ep. V. Sane uidi *umor* etiam in peruetere codice auctorum fin. regundor. *h* Supple quatuor litteras. *i* Etsi haec epistula acephala est, eiusque inscriptio deperdita, tamen index cum foliorum ratione collatus diserte docet hanc epistulam et esse ad Victorinum, et coepisse *litteras* etc. et hac in sede collocari debere.

1 Hic est quem memorat Marcus de reb. XII. 27; uel is quem occidit Commodus. Capitol. cap. IIII.

. . . .

. . . *Di*, *si recte* meremur, et mihi filiam et tibi uxorem, ut recte proueniat, fauebunt, et familiam nostram liberis ac nepotibus augebunt, et eos qui ex te geniti sunt eruntque, tui similes praestabunt. Cum isto quidem siue Uictorino nostro siue Frontone [1] cotidianae mihi lites et iurgia intercedunt. Qum [a] tu nullam umquam mercedem ullius rei agendae dicendaeue a quoquam postularis [2], Fronto iste nullum uerbum prius neque frequentius congarrit, quam hoc DA: ego contra quod possum aut chartulas ei aut tabellas porrigo, quarum rerum petitorem eum esse cupio. Nonnulla tamen et auiti ingenii signa ostendit. Uuarum auidissimus est: primum denique hunc cibum degluttiuit, nec cessauit per totos paene dies aut lingua lambere [b] ubam aut labris sauiari aut gingiuis lacessere ac ludicrari. Auicularum etiam cupidissimus pullis gallinarum, columbarum, passerum oblectatur: quo studio me a prima infantia deuinctum fuisse saepe audiui ex his qui mihi eductores aut magistri fuerunt. Senex etiam quanto perdicum studio tenear [3], nemo est, qui me leuiter nouerit, qui nesciat. Nullum est enim factum meum dictumue, quod clam ceteris esse uelim: quin cui rei mihimet ipse conscius sim, ceteros quoque omnes iuxta mecum scire uelim . . . [c]

a Ita pro *cum* etiam in tertio Cic. de rep. *b* ita cod. etsi paulo ante *uuarum*. *c* Desiderantur ad finem epistulae uersus XXII.

1 Loquitur Fronto de Victorini filiolo, qui apud se educabatur, M. Aufidio Victorino Frontone; qui deinde pater fuit, ut arbitror, M. Aufidii Frontonis, de quo recole inscriptionem pisaurensem p. 216.

2 De Victorini abstinentia lege Dionem LXXII. 11.

3 Confer ad M. Caes. V. 37.

XVI. FRONTO UICTORINO [GENERO] SALUTEM.

Grauiter [a] oculos dolui .. [b] nullus dolor .. [c] aut .. interis [d] .. aut internati oriebantur inter natiuum, Graeci ieron oston, Suetonius [e] Tranquillus spinam sacram appellat. Ego me neque graecum neque latinum uocabulum ullius membri nosse mallem, dum istius doloris expers uitam degerem . . .

XVII. (FRONTO UICTORINO GENERO SALUTEM [f]).

Ad [maius] tempus . . . . .
. . . et Uarianis [1] [g] alumnis masculis feminisque sestertium deciens singulis reliquit [2] usurarium proprius [h] quam propri[um] : nam quinquagena annua [3] ab Augusta [4] singulis dari iussit. Plerique omnes, qui eam curauerant, frustra fuerunt. Ne librae [i] quidem sin-

a Olim coepi hanc epistulam *Am*; sed legendum fuisse puto *Gr* in oblitterata pagina. *b* Desunt aliquot, ut puto, uersus. *c* Supple unum uerbum. *d* Desunt aliquot fortasse litterae. *e* Cod. *Seetonius*. *f* Legi nequit hic titulus propter oblitteratam paginam. Rursus quantum desit epistulae, eandem ob causam ignoro. *g* Vel *Uananis*, nam dubia est lectio codicis. *h* Ita cod. *i* Cod. *ne libris quidem singulis ponderati sunt. Aut si tamen ponderati sunt nonnulli* etc.

1 Num filii Variae Hedonis, qui tutore utebantur Vario Hermete? Certe de Variae filio pupillo extat diuorum Fratrum rescriptum dig. XL. 12. 27. Praeterea Varus consul fuit anno Pii imperantis ultimo.

2 Sermo est de hereditate Matidiae, de qua recole ad .M. Anton. imp. II. fin.

3 Quae est usura quincunx sortis praedictae. Confer Scaeuolam dig. XLVI. 3. 102. ff. 3; atque inde intellige hunc fuisse sub Antoninis usurarum modum.

4 Faustina Marci.

gulis ponderatae sunt. Ausi tamen sunt nonnulli naui scilicet et strenui uiri codicillos, quos iampridem Matidia inciderat, obsignare, cum illa sine sensu ullo iaceret. Ausi [a] etiam sunt codicillos istos aput Dominum ·N·[1] ut probe ac recte factos tueri ac defendere [2]. Nec sine metu fui, nequid philosophia peruersi suaderet [3]. Quid ad eum de re scripserim, ut scires, exemplum litterarum [4] misi tibi.

In oratione bithyna, cuius partem legisse te scribis, multa sunt noua addita, ut arbitror, non [b] inornate: locus in primis de acta uita, quem tibi placiturum puto, si legeris quid in simili re ·M· Tullius pro ·L· [c] Sylla egregie scribtum reliquit: non ut par pari compares, sed ut aestimes nostrum mediocre ingenium quantum ab illo eximiae eloquentiae uiro abfuat [d].

XVIII. FRONTO PRAECILIO POMPEIANO [5] SALUTEM.

Uerum ex me, mi Pompeiane, uti res est audies; uelimque te mihi uerum dicenti fidem habere.

a Cod. *aut si*. *b* Cod. *non ut*. *c* Ita cod. mendose *L* pro *P*. Librarius nimirum hallucinatus est de L. Sylla dictatore cogitans. *d* Ita uidetur cod. Sane nouimus *fuat* pro *sit*.

1 Dominum nostrum, nempe Marcum imp.

2 De re eiusmodi citat Antonini rescriptum Caius II. 120.

3 Sic Cicero pro Murena XXXVI dicit peruersam sapientiam Tuberonis.

4 Harum scilicet habes mediocre fragmentum ad Ant. imp. II. sub finem.

5 De Pompeiano (sed *Saenio* non *Praecilio*) loquuntur epistulae ad ·M· Caes. V. 34. 35.

Orationem istam pro Bithynis [1] ante annum fere in manus sumpseram et corrigere institueram. Tibi etiam Romae tunc agenti nonnihil [a] de ista oratione promiseram. Et quidem, si recte memini, cum sermo inter nos de partitionibus orationum ortus esset, dixeram et prae me tuleram, satis me diligenter in ista oratione coniecturam [b], quae in crimine mandatae caedis uerteretur, diuisisse argumentis ac refutasse. Interea neruorum dolor solito uehementior me inuasit, et diutius ac molestius solito remoratus est. Nec possum ego membris cruciantibus operam ullam litteris scribendis legendisue impendere; nec umquam istuc a me postulare ausus sum. Philosophis etiam mirificis hominibus dicentibus, sapientem uirum etiam in Phalaridis tauro inclusum, beatum nihilominus fore [2], facilius crediderim beatum eum fore, quam posse tantisper amburenti in aheno prohoemium meditari, aut epigrammata [c] scribere. Reconciliata deinde mihi longo post tempore commoda ualetudine, alias egi res potius: aduersus istam orationem alienato animo fui; nec pudebit me fateri odium ac simultatem . . . [d] Redit igitur post repudium renuntiatum oratio domum meam, et mecum denuo mansitauit . . . anucella * . .

---

* *M.* Ab anu anucella e.

---

a Cod. *nonnihil agenti*. b Cod. *coiecturam*. c Num est mendum codicis pro *epichiremata*, quoniam de orationibus sermo est? N. Ceterum Frontonis cuiusdam epigrammata duo sunt in anthologia gr. (Lipsiae MDCCCXIIII) XII. 174. 233. d Sequens unica legitur sententia in alia pagina oblitterata. e Ita pro *anicula*; sicuti ad .M. Caes. IIII. 6 est uaria lectio *matercella* pro *matercula*.

1 Aliae sunt causae bithynae in quibus perorauisse Frontonem (sed nostro seniorem) ait Plinius ep. IIII. 9. VI. 13.

2 Confer Cic. in Pis. XVIII et alibi; Lactant. inst. III. 27.

XVIIII. FRONTO PRAECILIO POMPEIANO SALUTEM.

Lege carissime mihi . . . . . .

XX. CL. IULIANO.

Habuisti igitur domi [a] . . .

. . . [b] omnes prouinciales loqui. Multa etiam laboriosius facere, quam ipsa res postulat: acta cognitionum, epistulas omnis denique ad prouinciam adtinentes. Te iuuabunt tuisque . . con . . adsidue . . [c] munera obires [d] . . *cum ho*nore prouinciales tractare: ut uerum sit quod antiqui ueteres [e] dixerunt τοῦ αὐτοῦ εἶναι καὶ παίζειν καὶ σπουδάζειν. Ualerianum [1] .. bonus si .. bui .. studebam [f] . . conclusus: nec me Ualerianus noster uidere potuit. A Dominis nostris imperatoribus non propter aliud amari me opto, quam ut te quoque participem mei corporis et animi diligant: et cum bonitate eorum certus sum ita fore. Quom tibi scriberem, paulo commodius ualebam. Adhuc quidem eo tempore eram ex longissima mea ualetudine, quam contra curam [g] . . aeque [h] . . . male mulcauit recitaui in senatu satis [i] . . . repeterem postularetur. Fac, mi Naucelli, ualetudinis tuae curam agas, ut fortis ad nos uenias. Di praestabunt, ut

a Ex indice hoc initium sumo. *b* Sequentes reliquiae pertinent quidem ad epistulam scriptam Iuliano; uerum utrum sint partes huius, an potius sequentis, an utriusque, definire non audeo. *c* Oblitterati sunt uersus prope tres. *d* Supple unum uerbum. *e* Lege Frontonem in differentiis uocabulorum. Sed num legendum *attici* pro *antiqui*? B. *f* In his lacunis latent uersus octo. *g* Supple uersum. *h* Exin uersus x legi nequeunt. *i* Supple duos uersus.

1 Valerianum Pertinacis magistrum nouimus ex huius imperatoris uita cap. XII.

me quoque forticulum inuenias. Ualerianus ·N· magnas ad te plagas rettulit, quas ab omnibus [a] .. grauius eum tractaui quam Stratonabian [aut Pyrallum [1]]. Stragula mihi linea sculpta q[uae germani] [b] . . . . Munus hoc ab ineunte aetate infrequens habui et paene neglectum: nec quisquam est hominum Romae [c], qui rarius quam ego scripserit ad amicos aut rescripserit: nec quisquam de [d] . . quam . . noscitur . . .

XXI. FRONTO CL. IULIANO SALUTEM.

Nescio quo pacto fit . . . .

XXII. FULUIANO [2].

Ego [genus] hoc epistularum . . .
den . . ultro citroque .. tibi .. tas est .. te .. tamen .. amicis et comitibus . . hi . . possi . . quod . . non . . post . . quae [e]
neque duco neque umquam querar. Quid igitur? Non[ne] illud quoque euenire solet, ut is qui [diu]

a Supple iterum duos uersus. *b* Supple uersus decem. *c* Ante uocabulum *Romae* fortasse est aliqua littera. *d* Paginae uersus extremi sex legi nequeunt. Superiora autem fragmenta partim fortasse, ut dixi, ad sequentem epistulam pertinent. Num ab illa lacuna *munus hoc* etc? Quum tamen nullus titulus mihi in oblitteratis paginis occurrerit, uix mihi licere putaui materiam, quae unico folio contineretur, sine probabili causa separare. *e* Haec sola uerba exsculpebam ex oblitterata pagina.

1 Monstra uiderentur haec uocabula, praesertim quia paginae oblitteratione sunt obscurata, nisi *Paralius* esset inter occisos a Commodo Capitol. cap. IIII; tum uero *Pyrallis* et *Pyrallus* in inscriptionibus apud Grut. et Murat. Item *Pyralius* legitur apud Photium cod. CLXXXVII. p. 461. Sed in meo cod. dubitabam olim an legerem *Pyladem* pro *Pyrallum*.

2 Num ille est qui olim fuit Sallustius, et sub Vero imp. militauit? Ad Ver. imp. ep. III.

amauerit quem[piam] subita uel leuitate morum uel copia nouorum amicorum desinat amare *? Scis saepenumero hoc [a] multis usuuenisse, sed non nostrae mensurae hominibus .. hoc .. alias .. amicis .. [b] dilige[ntiae] .. [c] nostrae mediocritas retinet.

XXIII. FRONTO SARDIO SATURNINO SALUTEM.

Grauissimum casum tuum * recenti malo consolari nequiui, periculosa ualetudine ipse et [d] in hoc usque tempus comflictatus [e]; cum quidem mihi languore fesso plurium aegritudinum [uenit] nuntius amissi iuuenis nostri, quem tibi optimum filium fors iniqua abstulit, mihi iucundissimum contubernalem. Quam ob rem quamquam reciperata sit commoda ualetudo, tristitia tamen inhaeret animo meo, magisque in dies augetur maerore Lupi ·N· [1] fratrem optimum misere desiderantis. Quom praesentem ac loquentem uix consolarer, sentio quam difficile [f] te absentem per litteras consolari. Neque postulo ut maerere desinas; id enim frustra postulabo, sed ut moder*atius* . . . .

* *M.* Amicorum copia ueterem amicum desinat amare.

* *M.* Consolatoriae [2].

a Schedae post *hoc* addunt *saepe*, etsi praecessit *saepenumero*. *b* In his lacunis sunt uersus quinque. *c* Supple unum uerbum. *d* Malim *ipsemet*. *e* Ita cod. *f* Supple *sit*.

1 Recole ep. XIII.
2 Nempe aliae sequebantur olim in codice integro epistulae consolatoriae.

XXIIII. FRONTO IUNIO MAXIMO SALUTEM.

HUMANI casus homini . . . . .

XXV. FRONTO SARDIO SATURNINO SALUTEM.

HORTATUS sum con . . . . .

XXVI. FRONTO IUNIO MAXIMO SALUTEM.

PER Ulpium nos . . . . .

. . . *ho*nestatis grauitatisque tuae praedicatorem: quem cupio ad me celeriter remittas. Neque enim cum alio ullo tanta mihi familiaritas est, aut tantus usus studiorum bonarumque artium communicandi [a]. Multo etiam mihi iucundior erit, quom sermones de te mutuo recolemus ac recensebimus.

XXVII. FRONTO SQUILLAE GALLICANO [1] SALUTEM.

* TIBI, domine frater [2], commodius euenit, qui

---

* *M.* Mire scripta epistula.

---

a Nota gerundii constructionem non uulgarem. Et quidem ipse Cicero phil. V. 3: *Antonio facultas detur agrorum suis latronibus condonandi*.

1 Gallicanus cum Titiano consul anno Hadriani imperantis XI. Alius Gallicanus consul anno Pii imp. XIII. Postremi huius, ut puto, filium ad eloquentiam Fronto erudiuit.

2 Germanum quoque fratrem appellat dominum Fronto ad Ver. imp. ep. VII. Iam in hunc honorarium titulum festiuus ex-

pro filio nostro praesens trepidaueris, quam mihi qui trepidauerim absens. Nam tua trepidatio pro euentu actionis facile sedata est; ego, quoad mihi ab omnibus contubernalibus nuntiatum est quo successu noster orator egisset, trepidare non destiti. Et tu quidem ad singulos orationis successus, prout quaeque sententia laudem meruerit, gaudio fruebare; at ego domi sedens perpetua sollicitudine angebar, ut qui periculum actoris recordarer, laudibus actionis non interessem. Tum praeterea multiplicis tu fructus abstulisti: non enim audisti tantum, sed et uidisti agentem; nec eloquentia solum, sed etiam uultu eius et gestu laetatus es; ego tametsi quid dixerit scio, tamen ignoro quemadmodum dixerit. Postremo . . [a] [cui Callistus lacrimas] . . patrem . . adeptus es . . quia . . gaudeo . . et . . hodie . . esse si hodie . . mens . . . . In forum

a Exin lacuna est uersuum XXVI, quorum non nisi pauca uerba aucupatus sum.

tat Palladae lusus in graeca antholog. x.44.ed.Lips.MDCCCXIIII

Ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, ΔΟΜΙΝΕ ΦΡΑΤΕΡ εὐθὺς ἔγραψεν.
  ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ ΦΡΑΤΕΡ εἶπε μόνον.
ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
  οὐκ ἐθέλω ΔΟΜΙΝΕ· οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Huic siquid donas, mox FRATER DOMNE *uocaris:*
  Si nihil, is dicit tunc modo FRATER *aue.*
Venales tituli! Tu me uocitare caueto
  Domnum, nam donum porgere non habeo.

descendit natalibus nobilis, de foro rediit eloquentia quam genere nobilior.

Legi emendaui qui supra.

M. FRONTONIS

EPISTULARUM

AD AMICOS

LIB. I.

FRONTONIS

EPISTULARUM

LIB. II. [a]

a Ita cod. omisso, hoc secundo loco, titulo *ad amicos*, et auctoris praenomine. Recole autem dicta in calce libri II ad Antoninum imp. Iam titulus *ad amicos* rectius se habet quam ille apud Tullium *ad familiares*, quem haud ueterem esse, nedum tullianum, docti critici iamdiu docuerunt. Quare magnopere auctor sum, ut in futuris Tullii editionibus frontonianus hic adsumatur: quamquam receptae consuetudines aegre repudiantur.

EPISTULARUM AD AMICOS

LIBRI II

INDEX.

a Ita legebam in indice. Mox tamen in ordine euidenter *secretum seruabo*. b Hoc initium haud legere potui in codicis litura, sed extat in indice ad Pium.

1 Vix dubito quin haec fuerit illa epistula, quam dedi in libro ad Pium, quia illic et contenta fuit et eam retinere licuit propter argumenti sui naturam. Sane et tres alias huius secundi libri ad amicos in indice ad Pium memoratas mendose uidimus, quas tamen illinc merito amouimus non sine codicis ipsius easdem heic repetentis auctoritate.

* ARRIO ANTONINO.
Valerius Clitianus.
* IIIuiris et decurionibus.
Meae gloriae totius.
IIIuiris et decurionibus.
Quantae mihi curae.
. . . . . 1 . . . . .

1 Codicis spatium obscuratum, inter epistulae *quantae mihi curae* titulum initiumque libri, non plus capit quam quatuor aliarum epistularum titulos, si tamen id spatium totum scriptura occupatum fuit. Denique quum hunc indicem in schedis meis aliquantum differre a mediolanensi editione uiderem, schedis mihi adhaerendum putaui, quoniam nunc ad codicem ambrosianum non est aditus.

M. FRONTONIS EPISTULARUM AD AMICOS

LIBER II.

I. UOLUMNIO QUADRATO [1].

Secretum seruabo ita ut uis: legam libenter, itaque ut soleo corrigam, quantum manus, quae infirmissimae sunt, tolerare poterunt. Ex uoto studiorum cultum teneto; et, siquid uacui temporis detur, exercendo ingenio occupare.

II. UOLUMNIO QUADRATO [a].

Castricius noster [2] libellum tuum mihi heri reddidit de balneo egredienti, ut mane ad me ueniret ad rescriptum accipiendum. Per noctem ita uexatus sum tussi et uigiliis, ut necessario in quintam horam dormierim. Ita Castricium nostrum detinui.

a In foliis ad Pium tantummodo *Quadrato* tam heic quam in sequente epistula.

1 Num est ille iuuenis Quadratus, cui Marcus partem maternorum bonorum sibi obuenientem tradidit? (Capitol. in M. VII.) Hic etsi apud Capitol. dicitur *Mummius*, in quibusdam tamen codd. est *Muninius*, unde licet fortasse exsculpere *Volumnium* N.

2 Titum Castricium illustrem rhetorem sub Hadriano laudat Gellius I. 6. II. 27. XI. 13. XIII. 21.

Ciceronianos [1] emendatos et distinctos habebis; adnotatos [a] a me leges ipse; in uolgus enim eos exire quare nolim, scribam diligentius.

III. UOLUMNIO QUADRATO.

LEGAM, fili, libenter [b] orationem istam, quam misisti mihi, et [c] siquid uidebitur corrigendum, corrigam, sed librari manu: nam mihi manus dextera doloribus non mediocribus [d]. Cum i 'is tamen doloribus in circum delatus sum. Rusum [e] [enim] studio circensium teneor * [f]. . quantum . . tuoque . . orationis . . hic cupiat . . non . . hic libel . . colat. . . item composita sit rhetorico tota.

IIII. CORNELIO REPENTINO [2] FR. PR. [g] SALUTEM.

FECISTI [h], frater Contucci, pro tua perpetua

* *M.* Fronto studio circensium inpense tenebatur [i].

a Sic in antiquis saepe codicibus habentur emendantium subscriptiones: *finiui emendans*, *contuli*, *adnotaui*, *distinxi*. *b* *Libenter* abest a folio ad amicos; est tamen in folio ad Pium. *c* *Et* abest a folio ad amicos, sed est ad Pium. *d* Ita cod. sine uerbo. *e* Ita cod. pro *rursum*. Varro apud Augustinum de C. D. VII. 23 appellat deum quendam *Rusorem*, ita dictum, *quod rursus* (dic *rusus*) *cuncta eodem reuoluuntur*. *f* Exin usque ad finem epistulae sunt uersus XVII, quorum pauca uerba leguntur. In folio autem ad Pium ne uerbum quidem legitur propter oblitterationem. *g* Ita legebam euidenter in codice. *h* In folio ad Pium tota haec epistula oblitterata est. *i* Hoc lemma legitur etiam in folio ad Pium.

1 Subintellige libros, ut apud ipsum Cic. de N. D. I. 30.

2 Cornelius Repentinus (sed, ut puto, iunior) gener Didii Iuliani imp. et praefectus urbi. Spartian. in Iul. cap. III. Vide et Grut. inscr. LXV. 5. Apud Nerinium in historia sacrae aedis s. Alexii cap. XXII fistula plumbea aquaeductuum habet inscriptionem *Sex. Cornel. Repentin. PR. PR.*, quibus postremis siglis corrigenda uidetur pars illa scripturae codicis ambrosiani *FR.*

consuetudine et benignitate, quod Fabianum [1] spectatum in iudiciis ciuilibus, frequentem in forum [a], meum familiarem, ita tutatus es, ut ei existimationem incolumem conseruares. Meritis tibi parem gratiam referundam di immortales prospe [b] . . .

V. ARRIO ANTONINO [2].

Multum amicorum . . .

. . . eram. Demonstratus est mihi a [c] doctis et multum mihi familiaribus uiris, quorum apud me uoluntas ipsorum merito ualet plurimum. Igitur, si me amas, tantum Uolumnio [3] tribue honoris facultatisque amicitiae tuae complectendae: οἱ γὰρ φίλτατοι ἄνδρες [4] conciliauerunt eum mihi. Igitur tam comi amicitia accipias uelim, quam ille Me[noetiadi] uolebat [d] ζωρότερον δὲ κέραιρε quom imperabat.

a Ita cod. *b* Desideratur in codice folium, seu paginae duae, in quibus nimirum extitit finis huius epistulae, et multa pars etiam epistulae ad Cauium Maximum, quam exhibui in libro ad Pium propterea quod ibi quoque continebatur. *c* Cod. *ad doctis*. *d* Ita uidebatur codex pro *uolebat Menoetiadi*. Confer p. 290. n. a. Est autem quaedam anastrophe, ut apud Cic. de rep. I. 36.

1 Mustium Fabianum inter nobiles a Seuero imp. indicta causa occisos numerat Spartianus in S. cap. XIII.

2 Videtur intelligendus ille Arrius Antoninus, quem Pertinax dictus est adfectati imperii apud Commodum insimulauisse; Capitolin. in Pert. cap. III. quemque reapse Commodus occidit; Lamprid. in C. cap. VII. (Alius fortasse fuit Arrius Antoninus de quo decernit Seuerus imp. dig. XXXVI. 1. 37.) Is Antoninus Asiae cognoscitur fuisse proconsul e praedicto Lampridii loco, atque etiam e Tertulliano ad Scap. cap. IIII. Nunc uidemus eum fuisse Venetiae praesidem, in qua urbs Concordia; nisi quis mauult de Concordia Hispaniae cogitare aut Lusitaniae aut Nemetum.

3 Intellige Volumnium concordiensem, de quo scribitur sequens seu epistula seu causidicatio.

4 Iliad. ι. 204.

VI. ARRIO ANTONINO.

Haue mi domine fili carissime. Sicut eos, qui dicta factaque tua administranda prouincia maximis laudibus ferunt, laetus ac libens audio, ita siquis quid remurmurat aut deprecatur [a], multo scrupulosius autsculto [b], et quo quicque modo gesseris aut iudicaueris requiro, ut qui existimationi tuae famaeque iuxta quam meae consultum cupiam.

Uolumnius Serenus concordiensis, si nihil in iis, quae apud me commemorarunt [c], uerae rei * desit aut addidit, iure meritoque utetur me apud te uel patrono uel precatore [d]. Quod si ultra epistulae modum uidebor progressus, eo eueniet, quod ea res postulat, ut cum epistula coniuncta sit quaedam causidicatio [e]. Rem omnem ita ut mihi Uolumnius exposuit proponam: simul et unum quidque uerum ne sit rogabo [1]. Estne lege coloniae Concordiensium cautum, ne quis scribam faxit, nisi eum quem decurionem quoque recte facere possit? Fueruntne omnes et sunt ad hoc locorum [f] quibus umquam scriptus publicus Concordiae latus est, decuriones? Fa-

* *M.* Ueritati, uerae rei.

a Cod. *depraecatur*. *b* Ita cod. heic et in Arione. In exemplis elocutionum habes *absculto*. *c* Ita cod. nisi forte est mendum pro *commemorauit*. *d* Cod. *praecatore*. *e* *Causidicatio* repetitur in margine ut notabile uocabulum. *f* Cod. uidebatur habere *locarum*.

1 Est haec causidicatio carptim et *κατὰ κεφάλαια*, id est capitulatim scripta, quo genere ait Plinius ep. VI. 22 ueritatem statim ostendi.

ctusne est Uolumnius decreto ordinis scriba et decurio? Pensiones plurimas ad quartam usque ob decurionatum dependit [1]? Ususne est per quinque et quadraginta annos omnibus decurionum praemis [a] commodisque, cenis publicis? In curia, in spectaculis cenauitne, seditne, ut decurio censuitne? Si quo usus fuit publice legando, legatusne est Uolumnius saepenumero [2]? Est ne Uolumnio legato per uiaticum [b] publice decretum [3]? Item legationis de re [c] frumentaria [d] gratis a Uolumnio susceptae [4] estne in commentariis publicis scripta commemoratio? Si omnia ista, quae supra dixi, ita decreta, ita depensa, ita gesta sunt; quid [e] est cur dubites post quinque et quadraginta annos sitne decurio qui scriba fuerit, pecuniam ob decurionatum intulerit, commoda decurionatus usurpauerit, munia functus [f]? Et quid est, mi fili, quid est quod ista probari tibi plenius uelis? Quoniam quae [g] . . .

. . sed pro . . istum . . num . . debet . . defenderit [h] . . pro honore ratis non uideo qui possit asse[qui] non insitus. Quid quod imperatores nostri [5] in Isidori Ly-

a Ita cod. *b* H. corrigit *semper. uiaticum*. *c* Cod. *cerem* pro *de re*. *d* Cod. 1. manu *frumentarium*, 2. *frumentariam*. *e* Cod. *id*. *f* Ita cod. sine *fuerit* uel *sit*. *g* Desiderantur huius paginae oblitteratae uersus XXXVII. cum dimidio. Sunt autem in hac epistula maximae lacunae. Quippe e sex foliis ingentibus has reliquias eruimus; et alia praeterea folia forsitan amissa sunt. *h* Haec tantum uerba legebam in oblitterata pagina sequente.

1 De pensionibus pro introitu in curiam loquitur Plinius ep. X. 113.

2 Erant enim legationes munia decurionum. Dig. L. 7. 4. §. 5.

3 Sic Cicero pro Flacco VIII: *spe legationis et uiatico publico prolectat*. Confer dig. L. 7. 10.

4 De legatione gratis suscepta dig. L. 7. 11.

5 Ergo haec epistula scripta est sub imperio diuorum Fratrum.

siae causa ita constituerunt ?[a] . . aut . . . an legatio . . dis, pecuniam intulerit, munia fecerit. Post ista ultro citroque a me rogata atque responsa, nonne étiam praeiudicium[b] ... delatus est Uolumnius quasi in curiam inrumperet, cum ei ius[c] introeundae curiae non esset ut relegato[1], quod neque ante exilium pro decurionatu omnem pecuniam, neque ullam posterius intulisset. Quae cum longissimis temporibus forent perorata, Lollius Urbicus[2], causa inspecta, nihil aduersus Uolumnium statuit; sed loco . . tus . . simul per . . ignominia . . inuritur sempiterna. Non idem dedecus est homini solitario ignominia feriri, quantum dedecus est plena liberis ac nepotibus domo infamia notari, cuius infamiae aspergo * inquinat simul multos et dedecorat. Sicut non eadem clades est in proelio unum equitem obtruncari, et triremem frangi. Tur . . armato . . et . . remis uero . . . perierit . . . Leges pleraeque poena sanciunt, ne quis felicem arborem succidat[3]. Quaenam est arboris felicitas? rami fecundi et frugiferi, bacis et po-

---

* *M.* Haec aspergo numero singulari.

---

a Exin legi nequiuerunt uersus XVIII. *b* Rursus non legebam uersus prope quinque. *c* Schedae *eius* pro *ei ius*.

1 Hominibus ignominia censoria notatis adhuc ad honorem aditus et ad curiam reditus fuit, teste Cicerone pro Cluentio XLII. Tamen dig. L. 2. 5 ordine moti ex crimine, quod ignominiam importat, in perpetuum mouentur. Ergo Volumnius ob leuius crimen fuerat relegatus. Confer dig. loc. cit. itemque diuorum Fratrum rescriptum leg. 13.

2 Lollius Urbicus legati munere fungens Britannos uicit, Pio imperante. Capitol. in P. cap. V.

3 Dig. XLVII. 7. 2, Paulus V. 20.

mis onusti. Nemo cannam et harundinem, quamuis proceram, felicem dixerit. Aequiusne est arboribus honori adque tutelae poma et bacas esse, quam hominibus liberos nepotesque? [a] Globus equitum romanorum, pars curiae in uno homine dehonestatur. Raro umquam tot simul capita de caelo tacta sunt, quot tu condemnasti.. Ille qui esse quam uideri bonus maluit, fortunis parum prosperis usus est.. Uerum est, illum, qui opinionem uirtutis neglegat, ipsam quoque neglegere uirtutem [1]: neque quisquam bonas artes magno opere studet adipisci, quas adeptus necne sit, non studet scire.. * de sententia.. cumulare.. uerbum quod in sententia.. curia.. qur.. miror... principio.. sin repudium dare, et Gneus orbari possit, id dubito. Namque id, quod longum sit, posse interdum fieri longius, altum altius, numerosum numerosius: haec et eiusmodi uerba uideo admittere aliquod augendi laxamentum *: pleno autem plenius nihil fieri posse. Nam et poculum profecto si plenum sit, magis conpleri frustra postules, nisi ef-

* *M.* Donicum pro donec b.

* *M.* Sunt uerua c pleraque quae admittunt aliquod augendi laxamentum *etc. ut in textu*.

a Aliquod, ut puto, uerbum oblitteratum heic fuit, ut spatia schedarum innuunt. Sequentes autem et praecedentes sententiae pleraeque in margine seruatae sunt. Tamen inter se ferme cohaerent. *b* Hoc demonstrat in his lacunis fuisse uerbum *donicum*. *c* Ita cod.

1 Consonat fere Cassiodorius uar. VIII. 31.

fuderis [a]. Enimuero quom [b] omnibus negotiis [a]rtata sint tempora . . tempus alterum . . coniunctum alterum, reputes cum animo tuo an in ista causa tempus argumenti probandi careat [c]. Antequam decurio .. per . . creari debuit. creatus est. Ubi creatus est, usurpare honorem debuit; multifariam usurpauit. Postquam usurpauit, pensionibus inferre pecuniam debuit; quater intulit. Munia decurionatus . . . . et esset . . quidem . . labrum sum . . et tanta redentas parum ualent, quidquid huc additum fuerit, frustra abundauit. Nam ubi quae ad fidem sat esse oportet, satis iudici non sunt, nullus finis ambiguitatis. Ut rectam ingressis uiam certus itineris est finis ac modus; errantibus autem peragrare facilius est quam peruenire .. minores sis .. Nunc aut .. alter tentent .. quantum est, nisi quod sunt . . Lenissimum, mansuetissimum, doctissimum, piissimum, in causa non dicam bona, finge enim ambigua, tanto natu senem prohibuisse curia interim. Cui aetati omnium uacatio munerum data est [1] . . aetatem nulla lex, si sacramento adiguntur . . mei tua et aut igno . . Seni septuaginta annos egresso insignem maculam infligis, quando, oro te, abolendam? Quantulum enim uitae reliqum [d]

a Verbis *nisi effuderis* non uidetur fuisse locus in contextu; ea tamen sunt in margine, ubi sententia repetitur. Item in mediolanensi editione subiunxi uerba *potius . . post . . tam uoluit existimari. Cupio item . .* quibus non est locus in schedis, neque memini cur ea heic collocauerim: alioqui uidentur referri ad locum superiorem de uirtute quae negligit ostentationem sui. *b* Schedae *quem*. *c Carere* construitur interdum cum accusatiuo casu. *d* Ita cod., contradicente tamen Martiano Capella lib. III. cap. de mutis.

1 Maiores annis LV ad decurionatum inuiti uocari constitutionibus prohibebantur. Dig. L. 2. 2. ff 8.

est ad exuendam infamiam et pristinam dignitatem recuperandam? Hoc quod uocas interim, quanti sperabit [a]? Si tantisper [dedisset,] paulisper sperabit. Quis segeti torridae messem procrastinat? quis uindemiam maturam ac distillantem differt? quis tempus prorogat pomis mitibus, aut floribus marcentibus, aut facibus ardentibus? Etiam soli .. centi uerbum est interim occi .. confestim. Uellem sicut tu senem differs, ita aetas quoque differret .. Adulescentiae [b], iuuentuti prolixa uitae curricula data sunt, sicut diebus et noctibus interdum licet esse longis: senectus crepusculum est, quod longum esse non potest .. tes metienda sunt. Proculus [1] ... biennium illud ... est ... Homini seni quidquid interim fit, iuxta interim fit .... inrogatam .. praeuertit, et quinquennium in triennium artauit. Namque meum .. lata tum .. nium. facit .. clementer. Proculus homo ingenio ad cetera remisso et delicato, sed in sententiis dicundis [ad] puniendum [paulo duri]or et infestior. .. Plerique ad cetera [minime] serii, in iudicando tamen asperi fuere; scilicet ut pro seueritate, qua carebant, obtensui [c] saeuitiam subornarent. Biennium tunc de .. dem Uolumnio pro .. nunc .. biennium uita .. agi a te .. entia tua res .. detrahi ignominiam *iuss*eris nepotibus, genere adfinibus, quibus .. domi patrem fratre*sque* reliqueris. Subleua misericordia aetatem familiarem tibi et patritam .. et rescindas

a Nisi mauis legere *quantisper abit*. Sed obstat quod mox in schedia lego diserte *paulisper sperabit*, replicato *sper*. *b* Ita cod. sine copula *et*; ut supra p. 239. v. 1. *c* Ita cod. in textu et in margine.

1 Num ille Proculus ad quem rescripserunt diui Fratres dig. XXVI. 5. 24?

.. interim dis . . uel tutus eum si uita . . uel dolor .. decurio . . pec . . te . . meum . . in te . . neret qui . . omnem pro decurionatu pecuniam dependisset . Sibi . . ni .. num , fili .. ni . quae . . . quidem interdum facias . . [a]

VII. ARRIO ANTONINO .

Gratulor mihi plerosque . . . [b] *in hac opinione* esse , me a te non secus quam parentem obseruari . Eo fit , ut ad me decurrant plurimi qui tuam gratiam cupiunt . Quos ego non temere nec sine dilectu audio , sed probe petentibus suffragium meum impertio : iis uero , qui [ut]rum probe quid a te impetratum uelint , *ignoro* [c] , nego ut a me potius . . . [d] nec ulla me potius Baburiana [1] . . [e] caros mihi uiros et magno opere iis obsequi cupiam . Ita tamen in illa .. [f] potissima ut iustitiae tuae ratio [g] . . tuae humanitati congruens uidebatur , desiderium Babureanae [h] commendandum [tibi] recepi , et quam possum studiosissime commendo [i] .. ego per .. de opere extruenda .. extructum . Uidebatur .. dependi .. pronuntiasti quid ad .. quo uot[um] . . agas quod [fuit] tradendum superest

a Ad finem epistulae desideratur unum uerbum , quod legere nequiui. In huius autem paginae postremae lacunis latent uersus XXIII ; nam uersu quarto et uigesimo incipit alia epistula ad eundem Arrium Antoninum. Superiorum autem paginarum lacunas haud omnes lectori metitus sum, propter earum nimium uel spatium uel numerum. *b* Supple tres uersus cum dimidio. *c* Tantum fere spatii in schedis est. *d* Supple duos uersus. *e* Supple unum uerbum. *f* Vix aliqua littera desideratur. *g* Supple iterum duos uersus. *h* Ita cod. *i* Exin in cod. usque ad paginae finem reliqui sunt uersus XXXVI , quorum minimam partem legere licuit.

1 Baburiae Plotiae extat Tergeste inscriptio apud Murat. MCCCXII. 10. Arrius uero Antoninus uidetur uenetam regionem iuridicus rexisse.

quod a te . . in pauca conferam . Sententiae tuae Baburiana non aequo animo sed prompto etiam et paene . . Id igitur postulat , quod tibi non ambiti-[osum] concessu , Baburianae uero iucundum impetratu fuerit . . sententia tua usurarum . . penditur . . extruendo adiungatur . . hone . . quondam . . petita . Contulisse . . infamia [a] multata uidetur . Id populo [b] quoque . . .

VIII. ARRIO ANTONINO .

UALERIUS Clitianus . . . .

VIIII. IIIUIRIS ET DECURIONIBUS .

MEAE gloriae totius . . . .

X. IIIUIRIS ET DECURIONIBUS [1] .

Quantae mihi curae . . .
[2] multoque malim patriae nostrae tutelam auctam , quam meam gratiam [3] . Quare suadeo uobis patronos

a Schedae *infamiam* . Sic in antiquissimo codice concilii chalcedonensis lego *patisse* pro *pati se* . Contrarius autem error aeque in codd. frequens est . b An *postulo* ?

1 Videlicet urbis Cirtae . Cicero queque ad fam. XIII. 76 scribit IIIIuiris et decurionibus . Cirtensium res publica bis nominatur in rescripto Seueri imp. dig. XXII. 6. 9.

2 Quod heic scribo fragmentum sine dubio datur ad IIIuiros et decuriones ; uerum utrum idem ad priorem epistulam an ad hanc posteriorem pertineat , paulo incertius est . Ego posteriori attexere malui , propter illud initium *quantae mihi curae* , quia reapse Fronto in fragmento magnam curam se patriae suae gerere declarat .

3 Videntur Cirtae decuriones petiuisse a Frontone ut patriae tutelam susciperet ; hic ue-

creare et decreta in eam rem mittere ad eos qui nunc fori principem locum occupant, Aufidium Uictorinum, quem in numero municipum habetis[a] [1], si di consilia mea iuuerint: nam filiam meam despondi ei[2]: nec melius aut mihi posteritatem[b], aut meae filiae in omnem uitam consulere potui, quam cum talem mihi generum quom[c] illis moribus[3] tantaque eloquentia elegi. Seruilium quoque Silanum[4] optimum et facundissimum uirum iure municipis patronum habebitis, cum sit uicina et amica ciuitate Hippone regio. Postumium Festum[5] et morum et eloquentiae nomine recte patronum uobis feceritis, et ipsum nostrae prouinciae et ciuitatis non longinquae. Horum patronorum

a Emendat *habebitis* N. Sic reuera infra scribitur. b Emendat *in posteritatem* H. Certe Augustinus serm. LXXXVI. 9 saepe ait consulere *in posterum*. c Cod. I. manu *cum*, tum superadditum *quam*, mendum haud infrequens in hoc codice pro *quom*. Ceterum de *quom* pro *cum* erudite Scaurus apud Putschium p. 2261. sq.

ro suadere, ut alios potius patronos adsciscant aetate uegetiores et in foro romano frequentiores.

1 Quia uidelicet Victorinus, ducta unica filia Frontonis, in huius familiam transibat. Quare et nepos ac pronepos Frontonis dicuntur .M. Aufid. Front. in epp. ad am. I. 15, et de nep. am. p. 216. n. 1.

2 Hinc cognoscimus hanc epistulam scriptam esse haud postremis Frontonis annis.

3 Symmachus ep. VIIII. 7: *noui futuros generos moribus aestimari*.

4 Seruilium Silanum occidit Commodus (Lamprid. cap. VII.) Certe illi Silano, qui fuit consul anno Commodi imp. decimo, plerique auctores in fastorum Sigonii continuatione nomen faciunt *Seruilium*.

5 Festum Postumium cum Frontone nostro fabulantem facit Gellius XVIIII. 13. Lubet autem obseruare, Titianum illum oratorem, qui a Sidonio ep. I. 1 dicitur secta frontonianus, in inscriptione uetere (Sirmond. ibid. in not.) dici sectatorem Festi: *Postumio Titiano oratori pronepoti et sectatori .M. Postumii Festi oratoris*. Fuerunt igitur, nisi fallor, nomina Titiani *Iulius Postumius Titianus*: secta autem Festi eadem fere quae Frontonis.

non mediocrium [1] ... [a] familiares essent uicinia . . . [b] adesse aduersus rem . . [c] nolint . . . [d] dicam quoad aetas mihi et ualetudo integra fuit negotia . . sunt . . aetate ... [e] *coloniam* nostra*m* [2] [forensium] et iuniorum praesidiis esse fundatam . Nec .. [f] nere quantus . . nostra . . . uirum [g] popularem habeamus , et uirum consularem ius publicum respondentem . Ego quoque , ut spero , quoad aetatis uis uiguit , in officiis ciuilibus non obscure uersatus sum . Alii quoque plurimi sunt in senatu Cirtenses clarissimi uiri . Postremus est honor maximus , tres uestri ciues [h] . . . sed etiam suaue est [i] .. utor quo [k] .. sed uos melius est iam nunc interdum [l] . . quantum [m] . . .

a Supple ferme tres uersus . *b* Supple unum uersum cum dimidio . *c* Supple uerbum . *d* Supple uersum et paulo plus . *e* Perierunt in his lacunis ferme tres uersus . *f* Supple duas circiter litteras ; fortasse *genere* . *g* Lacuna uersuum ferme VIII. *h* Lacuna uersuum XIII. *i* Supple duo uerba . *k* Supple uerbum unum . *l* Supple uerbum unum . *m* Exin ad folii usque finem obscurati sunt uersus quatuor .

1 Merito Africa prae ceteris terris dicitur a Iuuenale VII. 148 *nutricula causidicorum* .

2 Cirta colonia fuit cognomine Sittianorum . Plin. hist. V. 2 ; Mela I. 6. N. Recole dicta in praef. cap. de uita Frontonis .

FRONTONIS [a]

PRINCIPIA HISTORIAE [1].

... Ut magnis rebus gestis historia non indiligenter scribta nonnihil studii et rumoris auctura sit; sicut ignem quantumuis magnum uel leuis aura si ad-

[a] Deest in schedis praenomen *Marci*. Sunt autem fragmenta huius opusculi lacunis maximis distracta et pessumdata. quare nonnisi coniecturis, et ualde quidem incertis, ea disponere licet. Id unum tuto et in hac et in uetere mea dispositione secutus sum, ne quod in singulis foliis est, id, inuita ueritate, cum aliorum foliorum materia commiscerem.

1 Ad belli parthici diuorum Fratrum auspiciis gesti conscribendam historiam multi certatim auctores eius temporis confluxerunt; quos ut ineptos et insania quadam scribendi correptos irridet Lucianus in opere *quomodo scribenda sit historia*: in his nominatim appellat milesium quendam ciuem, tum Creperium Calpurnianum pompeiopolitanum, Callimorphum medicum sextae contariorum, corinthium quendam, Antiochianum hieronicum Apollinis, et Demetrium sagalassensem: quorum omnium lucubrationes perierunt. Utrum Lucianus Frontonem quoque nostrum prae oculis habuerit, haud constat (immo is uidetur graecorum tantum auctorum curam gerere): namque illum Φρόντιν, quem graece pro *Frontone* ait Lucianus scriptum ab infceto quodam historico, censeo potius existimandum esse Frontonem illum M. Claudium, bello parthico clarum ducem, de quo in praefatione locutus sum. Illam certe Fronto noster Luciani cap. VII reprehensionem non effugit, quod non tam belli parthici historiam quam romani imperatoris laudationem uidetur scribere. Atqui maiorem in modum poposcerat ab eo Lucius (ad Ver. ep. III) ut se in historia inlustraret: multi enim mortales sunt, qui se cupiunt titulo etiam falsae laudis ornari; Fronto autem noster regiorum diuturnitate beneficiorum ad nimiam assentationem fuerat eruditus. Iam ad titulum *principia* quod adtinet, primum obseruo hanc uocem uideri studiose adscitam a Frontone propter eius latinam originem prae uoce *prohoemium*. (Certe et apud Graecos Demetrius phalereus scripsit προοίμιον ἱστορικόν, teste Laertio V. 81.) Tum haud scio an Frontoni quoque Lucianus illudat, cum ait quosdam huius belli historicos prohoemia splendida et tragica exornauisse, mox tamen pusillum historiae

tlauerit, adiuuerit. Ubi primum frater tuus [1] commentarium miserit, rem co[piose] scribere adgrediemur, si tamen hoc, quod gustui mittimus [a], non displicebit... Tantas res a te gestas, quantas et Achilles gessisse cuperet et Homerus scribsisse [2].. laborationibus ... his.. [rursus] uereor ne quando [taceo in solifundiis] ... *concentibus* et modis absonum quid modulatu et cantu cecinerim . . . . . .

Eorum profecto uberrima ingenia frustra fuissent, nisi magnificis se rebus scribendis occupassent: itemque nisi pro magnitudine rerum gestarum, scribtorum quoque ingenia congruerent... *

Herculi [b] erumnae [c] celebres si [non re] etiam,

---

* *M.* Homerum dicit. Xenophon hic sub Cyro stipendia fecit 3.

---

a Sic Seneca ep. CXIIII, ubi loquitur de quodam Sallustii putido imitatore, ait: *gustum tibi dare nolui*. *b* Ita pro *Herculis*, ut alibi ipse Fronto, et saepe eiusmodi nomina apud Cic. *c* De *erumna* sine diphth. in prima syllaba satis dicit Forcellinus.

corpus subiunxisse. Sed enim plane non constat, utrum Fronto historiam reapse postea scripserit, praesertim tam capulari et acheruntica aetate. Scripsit certe eam graece Asinius Quadratus sub Philippis clarus; quod opus, nunc deperditum, laudant Capitolinus in Vero VIII, Vulcatius in Cassio I, et non semel Stephanus byz. in urbibus.

1 Sic loquitur Fronto quia scribit ad Marcum Aurelium imp. Recole autem ad Ver. imp. III. VIIII.

2 Quamquam haec de Vero dici uidentur, nihilominus Fronto prorsus scribit ad Marcum. Nisi is forte in opere quidem adloquebatur Verum, in epistula autem praeuia Marcum. Romanum imp. graecus quoque belli parthici scriptor Achilli contenderat, se autem Homero apud Lucianum op. cit. cap. XIIII.

3 Lucianus op. cit. cap. XXIII meminit cuiusdam qui belli huius historiam exorsus erat imitando xenophonteum initium τῆς ἀναβάσεως.

disciplinae . . . Enimuero fandi agendique laudibus longe praestantissimus omnium Cato Porcius . . . . in nauium . . deus al . . tur tuendi eius ergo denominatus : ita Cato oppidatim statuis ornandus, qui primam latini nominis sobolem et italicarum originum pueritias inlustrauit . . .

. . . Imperium populi romani ad flumina hostilia porrectum [1] . . . principa . . cum pueri . . et mihi . . . .

Liberum amanti est inculpatum silentium. Namque ceteri mortales praesenti die mentiuntur; scribtorum mendacia tam culpam quam memoriam merent sempiternam . . . comminisci . . parem. Nam . . praesen*ti* die minuunt . . immo non est . . gens . . certum est . . . * fratre . .

. . . Macedonum spes [a] torrentis modo magna ui ortae breui die occiderunt: quorum unius humanae prolis aetate imperium extinctum est. Nam illa quae Alexandri comites familiaresque tenuerunt, praefecturae magis, quam imperia, appellandae . . .

Nemini usquam oppidum neque tectum diutinum [b] aut limen inueteratum: libertatem inopia sortiti, quia inopem subigendi sterilis fructus laboris capitur

---

* *M.* Ordo regnorum ante Romam 2.

---

a Ita cod. Sed bene emendat *opes* N. b Schedae *diutunum*.

1 Victoriae scilicet parthicae fructus fuit fuga Vologesi ultra Euphratem et Tigrim, obseruante Iamblicho apud Photium cod. XCIIII. fin.

2 Ergo in lacunis fiebat transitus ad Assyrios, ad Persas, et ad Macedones.

. . . Uagi, palantes, nullo itineris destinato fine, non ad locum sed ad uesperum contenditur[1] . . .[a]

. . . *direp*tionibus clades ediderunt, latronum potius quam hostium numero duco. Soli hominum Parthi aduersus populum romanum hostile nomen haud umquam contemnendum gesserunt[2]. Id satis demonstrat non Crassi modo clades et Antonii foeda fuga, sed etiam fortissimi imperatoris Traiani ductu legatus cum exercitu caesus[3], et principis ad triumphum decedentis haudquaquam secura nec incruenta regressio[4]. .

Bella igitur duo maxima[b] a duobus maximis[5] imperatoribus aduersum Parthos nostra memoria pari euentu bellata contendere inter sese pro copiis cuiusque ducis et temporibus pergam[6]: haud ignarus; fortissima facinora uiuentium grauatius, mortuorum gratius accipi: faueri praeteritis, inuideri praesenti-

a Praecedentes sententiae pleraeque erant in margine; nam paginae ipsae legi nequeunt. Id saepe usuuenit in hoc opusculo. *b* Burmannus ad Quintil. I. 7 obseruat, Traiani aeuo scribi solitum *maximus* pro *maxumus*. Confer Longum p. 2216, Scaurum p. 2259.

1 Sic fere Sallustius Iug. XVIII. Nam Fronto noster haud secius adhaeret Sallustio quam simius ille Arruntius apud Senecam ep. CXIIII, aut quam Thucydidi futiles illi Graeci apud Lucianum.

2 Sic Nazarius paneg. Const. cap. XXXVIII: *Persae ipsi potens natio et post romanam magnitudinem in terris secunda*. Porro ad ius triumphi romani obtinendum necesse erat ut deuicta gens digna esset quae hostis populi romani diceretur, duce scilicet illustri et nomine ac numero haud spernendo praedita; non uero quae latrociniis tantum aut excursionibus prouincias p. r. infestas redderet. Cicero de inuent. II.37.

3 Maximus. Recole de bello parth. p. 200. n. 2.

4 Lege Dionem LXVIII. 29.

5 Traianus et Verus dicuntur *maximi* in inscriptionibus et in nummis.

6 En propositum huius opusculi frontoniani

bus [1] [a]. Namque inuidia semper .. [b] persistere .. de.. in .. docebit ut. Dempta uisque [extra] posse [quo] bi .. an .. [ecce] ..

uisui .. Ubi primum magnum ducem res publica poposcit, omnibus arpinati paupertate, aut nursina duritia ducibus [2] bellicosior extitit .... Parthos romano sanguine inpiatos ... orbant .. tranquillus .. oratoribus * .. atque .. †

† Q. XXXV [3] olim aduersus Romanos intentum et infestum, et instructum [4]. Bellis exercitatum .. ab insidiis ad ... ratum .. ad omne facinus audendum praeceps agebatur, nullo iam scelere, quod atrocius auderet, reliquo. Tum praeterea .. no datum .. trato bellum .. randum .. Ad hoc .. in bellum profectus est cum cognitis militibus hostem parthum contemnentibus, sagittarum ictus post ingentia Dacorum falcibus inlata uolnera despicatui habentibus *. Multos mili-

* *M*. Panegyricus Uologesi c [5].
* *M*. Parthorum sagittas militibus nostris post in-

a Ita in ordine; at in margine *praesentibus inuideri*. *b* Hinc ad finem paginae sunt uersus XVI, quorum pauca uerba leguntur. *c* Ita heic cod. rectius sine diphth. At contra idem cod. p. 179. Est autem nota haec narietas et lis.

1 Innuit criminationes aduersus Verum in Syria luxuriantem iactatas, quas inferius etiam excusare nititur Fronto.

2 Intellige Marium et Vespasianum N. Marius dicitur *hirtus* a Paterculo II. 11. De arpinate seueritate Cic. de leg. I. 1.

3 Ita lego in schedis meis, Ceterum u. c. Petrus Mazzuchellus scribit ad me uideri sibi, etsi dubitanter, legere XXXVI.

4 Nempe bellum Vologesus paratum sub Pio, Marci et Veri tempore indixit. Capitol. in M. VIII.

5 Recte Fronto Vologesi uirtutem bellicam laudauit, ut inde gloriam uictoris exsculperet. Contra fecerat ineptus quidam historicus apud Lucianum cap. XIIII. Vologesum hunc uocat Perozem Samuel aniensis in chronico, deque eodem ad an. Ch. CLII notabile hoc scribit: *Pero-*

tum imperator suo quemque nomine proprio [1] atque castrensi cognomine [io]culari appellabat. Pigros.. uel corniculo uel [aureo] uel partim.. cuiusque... tores triumphus ..

..disset. Lucio milites aut dilectu nouo tirones sumendi fuerunt, aut... et molli militia corrupti. Namque post.. tratae. Hadriano * principe regundis et facunde appellandis exercitibus suis inpigro, sed a summ.. bellorum. Hadrianus [a] prouincias manu Traiani captas omittere maluit, quam exercitu retinere [2]. Eius itinerum monumenta uideas per plurimas Asiae atque Europae urbes, et regum.... exercitus.. suum... neminem umquam post uidit nem[ine] apstinendo [b] uni omnium romanorum principum Numae regi aequiperandus [3] *...

..pertum est da.. his *rem* publicam sibi administrandam.. sis a patria.. nec belli aduersus Parthos instaurandi [auc]tor [4].. [c] ta longa desuetudine bellandi miles romanus ad ignauiam redactus. Nam cum

---

gentia Dacorum falcibus inpacta uulnera contemnentibus.

* *M.* De Hadriano.

* *M.* Qualis Antoninus fuerit.

---

a Hadrianus est ex margine; nam in contextu locus huic uerbo non est. *b* Per *aps*, non per *abs*, diserte indicat scribendum esse hoc uerbum Curtius Valerianus grammaticus in Putsch. p. 2289. *c* Supple dimidium uersum.

ses Volagaesus, nempe uictor, idcirco uocitatus est, quia Romanos inuasit.

1 Confirmat de Traiano Plinius paneg. cap. xv.

2 Spartianus in eius uita cap. V; Augustinus de C. D. IIII. 29.

3 Frontonem imitatur Capitolinus in Pio cap. ult.

4 Lucius in hoc Traiano melior; quod Traianus gloriae cupiditate auctor fuit belli parthici instaurandi, contra Lucius inlatum retudit.

po exercere. Corruptissimi * uero omnium syriatici milites [1], seditiosi, contumaces, apud signa infrequentes . . praesidiis uagi . . . ac palantes de meridie . . [a] temulenti; ne armatu quidem sustinendo adsueti, sed inpatientia laboris armis singillatim omittendis in uelitum atque funditorum modum seminudi [2]. Praeter huiuscemodi dedecora malis proeliis ita perculsi fuerunt, ut ad primum Parthorum conspectum terga uerterent, tubas quasi fugae signum canentis [b] audirent. Tantam militaris disciplinae labem coercuit, industria sua ad militandum exemplo proposita [3]. Primus ipse in agmine haud saepius equo uehi, quam pedibus fatisci: tam solem torridum facile, quam diem serenum ferre: puluerem confertum pro nebulis pati: sudorem in armis, ut in ludicris, insuper habere: caput apertum [4] soli et imbribus et grandini et niuibus, omnibus artibus tum praecipue rei militari desidia noxia est. Per . . est . . experiri et . . milites in cam-

---

* *M* Uituperatio syriatici exercitus corrupti.

---

a In his lacunis pauca uerba perierunt. *b* In margine *canentes*.

1 Confer ad Ver. imp. ep. I. p. 183.

2 Confer Liuium xxiii. 18 de Poenis ad Capuam; Dionysium hal. in hist. fragm. xiiii. 12 de Gallis in agro albano.

3 Quae sequitur descriptio boni laboriosique ducis uidetur quidam communis locus in quo historici aeque ac rhetores pro suo libito exsultauerunt. Sic nimirum loquitur de Hannibale Liuius xxi. 4; de Traiano Plinius paneg. cap. xiii. sqq.; de Iuliano Mamertinus gratiar. act. cap. xi. sqq.; ne Africani apud Appianum, et Metelli apud Sallustium, descriptiones commemorem. (Confer etiam Frontonem ad Ver. ep. I. p 184) Igitur et Fronto hanc sibi boni ducis imaginem deesse noluit; quamquam, ut uerbis Lactantii utar, leonis laudibus murem non ornauit sed obruit et obtriuit. Sic apud Lucianum cap. xv Creperius belli parthici scriptor, non uerba solum a Thucydide sed res etiam mutuatus dicitur.

4 Praeceptum platonicum

neque [a] aduersus tela munitum praebere: spectandis in campo militibus operam dare, et aegros interuisere: non incuriose per militum contubernia transire; sed forte temere Syrorum munditias introspicere *et* [b] Pannoniorum inscitias: de cultu cuiusque ingenium arbitrari. Sero ipse post decisa negotia [1] laua*ri* [c]: mensa sobria, uictu in castris plebeio: uinum loci, aquam temporis bibere: primam uigiliam facile uigilare, postremam iamdudum expergitus opperiri [d]: labore magis, quam otio laetari; otio ad laborem abuti: uacua militaribus tempora ciuilibus negotiis occupare. In paenuria subita ramis nonnumquam et frondibus pro supellectile usus est, caespitem interdum ut torum incubans. Somnum cepit labore paratum, non silentio quaesitum. Grauiora [de]mum peruerse facta seuere animaduertit, leuiora sciens dissimulauit: locum paenitendi reliquit. Nam delicta sua plerique, dum ignorari putant, corrigunt; ubi manifesta sciunt, inpudentia obfirmantur [2] .... certaminis ... necessita[tis] ... uisset prouidere: per tot prouincias, tot opsidionum, proeliorum acrium [e], stationum, castellorum excidendorum aperta discrimina, curas et *animum* dispergere non .. ducem tametsi .... pore .. num consentirem .. * ..

* *M.* De legibus [amoris].

a Heic uidebar mihi legere interpositum *se*; quod si ita est, mutare oportet in praecedentibus interpunctionem. *b* Addo *et*. *c* Cod. uidebatur habere *lauat et*. *d* Cod. *operiri*, ut p. 260. *e* Ita cod. sed dic *arcium*, praeposita interpunctione.

hoc est, obseruante Hieronymo comm. in Matth. I. 10. 10.

1 Ex Horatio epist. I. 7. 59.

2 Sic ait Dio LII, 34.

gnarus . . . portare . . *lon*gior mora . . . . impe . * . . . quamobrem . . etiam tum iunioris decere . . [qu]ominus ad trium*phum* * . . . . habitus. Quantum a stipendiis ocii datum, in uenando occupatus . . .

* pauculis diebus in fascis tenentur, illi in pannis sunt omnem aetatem. Itaque bonus ille imperator . . . uenire captiuos iubebat . . . sint ingratiis quid ego, quippe cui . . sin . . . . num me. Piscibus in caudis est, auibus in pinnis, anguibus serpendi ui . . . quod quis . . . .

. . . spectes, Lucius consiliorum sollertia longe . . . . Sciret catafractos [a] similes esse beluis piscibus, eas eludere alto mari cernuantis . . . magn[as personare] . . . * . . . Equi lubrico instabiles, manus frigore inritae, arcus imbribus enerbes. . . . . litteras ultro dederat, bellum, si uellet, condicionibus poneret: dum oblatam pacem spernit barbarus, male mulcatus est [1]. Ea re dilucide patet, quanta Lucio

---

* *M.* Cuiusmodi sint hostes Parthi.
* *M.* Panegyricus Traiani imperatoris.
* *M.* De Parthorum belli more.
* *M.* Laus Traiani.

---

a Olim edidi *catafractos equos*; sed enim *equos* deest in schedis, nec non in textu Nazarii, qui etiam scribit *ph* pro *f*.

1 Nazarius paneg. Const. cap. xxiiii: *Antoninus* (nempe .L. Verus Antoninus) *imperator, in toga praestans et non iners nec futilis bello, cum aduersum Parthos armis experiretur, uisis cataphractis, adeo totus in metum uenit, ut ultro ad regem conciliatrices pacis litteras daret: quas cum rex immodicus animi respuisset, insolentia barbari debellata est*. Neque sane dubito quin Frontonem Nazarius legerit: rei certe huius nusquam alibi mentio esse uidetur.

cura insita sit militum salutis, qui gloriae suae dispendio redimere cupiuerit pacem incruentam. Traiano suam potiorem gloriam in sanguine militum futuram, de ceteris eius studiis multi coniectant [1]. Nam saepe Parthorum legatos pacem precanteis [a] dismisisse [b] inritos [2]. Iustitiae quoque et clementiae [3] fama apud barbaros sancta de Lucio: Traianus non omnibus aeque purgatus. Regnum fortunasque suas in fidem Luci contulisse neminem paenituit: Traiano caedes Parthamasiri regis suplicis [c] haud satis excusata. Tametsi ultro ille uim coeptans tumultu orto merito interfectus est, meliore tamen Romanorum fama impune supplex abisset, quam iure supplicium luisset [4]. Namque talium facinorum causa facti latet, factum spectatur: longeque praestat secundo gentium rumore iniuriam neglegere, quam aduerso uindicare. Bello parthico utroque consulares uiri duo oxercitum utrique ducentes obtruncati [5]: Seuerianus quidem Lucio ab urbe nec

a Ita cod. 1. manu; at 2. *praecantis*. *b* Ita cod. *c* Cod. heic et p. 189. v. 15. cum unica *p*; sed mox infra cum duabus.

1 Testes Dio LXVIII. 17, et Victor XLVIII. 10; contradicente nequicquam Plinio paneg. cap. XVI. XVII.

2 Dio loco citato.

3 L. Veri clementia diserte laudatur a Spartiano in Aelio Vero cap. ult.

4 Parthamasirem Armeniae regem a Traiano occisum tradit diserte cum Frontone Eutropius hist. VIII 2. Xiphilini quoque excerpta Dion. LXVIII. 18 Παρθαμάσιριν ἐτιμωρήσατο. Quamquam autem in excerptis ursinianis rex ille dicitur dimissus incolumis a Traiano, tamen Frontoni potior fides habenda est.

5 De Maximo quidem recole bell. parth. p. 200. n. 2. Ad Seuerianum quod adtinet, eum fuisse natione gallum docet nos Lucianus pseudomant. cap. XXVII: tum q. hist. cap. XXI et XXV ridiculas de mortis eius genere narrationes memorat ineptorum historicorum. Re autem uera Seuerianus sub initiis parthici belli cum integra legione, mala pugna pugnata, caesus est.

dum etiam tum profecto. Enimuero cum praesens Traianus Euphrati [a] et Tigridis portoria equorum et camelorum trib[uta onera] . . [b] cer [c] caesus est. Illud eti[am] [d] *commune utrique est uitio da*tum bello [incipiente] histriones ex urbe in Suriam accisse [1]. Sed profecto sicut arborum altissimas uehementius uentis quati uidemus, ita uirtutes maximas inuidia criminosius incessit. Ceterum bello an pace clarior Traianus imperator existimandus sit, in ambiguo quidem pono: nisi quod armis etiam Spartacus et Uiriathus aliquantum potuere [2]; pacis artibus uix quisquam Traiano ad populum, nisi qui adaeque, acceptior exstitit. Ipsa haec cum pri . . [e] ae nonne illis optrectationibus faces sunt? Ex summa ciuilis scientiae ratione sumpta uidentur, ne histrionum quidem ceterorumque scaenae aut circi aut harenae artificum indiligentem principem fuisse [3], ut qui sciret, populum romanum duabus praecipue rebus, annona et spectaculis, teneri [4]: imperium non minus ludicris quam seriis probari: maiore damno seria, grauiore inuidia ludicra neglegi: minus acribus

a Ita cod. ut supra pp. 106. 178. 313. *b* Supple paucas litteras. *c* Ita legebam in codice. Atqui hoc loco *Maximus* scribi debebat uir consularis qui periit bello Traiani parthico, ut dixi in notis ad ep. de bell. parth. *d* Exin suppleo in cod. uersum cum dimidio. Id autem supplementum mihi dant schedarum mearum liturae. *e* Supple paucas litteras.

1 De Traiani theatro in Syria lege Dionem LXVIII. 24; de L. Veri theatrali insania Capitolinum.

2 Sic Fronto etiam superius ep. de eloq. p. 235.

3 Theodoricus tamen rex apud Cassiodorium uar. I. 20 partem hanc dicit minimam regalium sollicitudinum.

4 Iuuenalis X. 78 de populo romano: *qui dabat olim imperium, fasces, legiones, omnia; nunc se continet, atque duas tantum res anxius optat panem et circenses.*

stimulis congiaria quam spectacula expeti: congiariis frumentariam modo plebem singillatim placari ac nominatim, spectaculis uniuersum . . . Quod . . . se oporteat . . Namque ut famem . . plane . Neptunum Martemque mole[stias] illas sibi . . est arceant non .. magis aut ..auis [uotum] .. quam ludeis [a] spectaculorumque caerimonieis placarei . Ei rei pompas et carpenta et tensas et exsuuias a maioribus dicatas, elephantos . . . populus romanus usus sit spectaculeis de[serti] . . . . constrepi aut linguis pluribus omina[ri] . Haec a me refutanda . . sunt . Ceterum . . . Lucius [b] . . in lo . . quid . . litteris diserte ad significandum . . compositis, ut qui facundiam inpenso studio . . .

. . . [c] *Com*parata siquis leget, seu proauus seu pronepos uirtute praestare uidebitur, comparationis quidem discrimen in familiae nomine permanebit.

legi emendaui qui supra.

FRONTONIS [d]

PRINCIPIA HISTORIAE.

.M. FRONTONIS

LAUDES FUMI ET PULUERIS

ITEM

LAUDES NEGLEGENTIAE.

a Ita 1. manus *ei* pro *i* hic et in seqq. At 2. fecit *i*. *b* Schedae *luctus*; sed puto scriptum in codice *Lucius*, praesertim quum incipiat maior periodus in codice, et fieri uideatur mentio litterarum Luci eloquenter scriptarum. *c* Pagina antica legi nequit. Haec autem clausula est in postica. *d* Deest in schedis praenomen *Marci*.

M· FRONTONIS
LAUDES FUMI ET PULUERIS [1]
ITEM
LAUDES NEGLEGENTIAE.

CAESARI SUO FRONTO.

Plerique legentium forsan rem de titulo contemnant, nihil serium potuisse fieri de fumo et puluere: tu pro tuo excellenti ingenio profecto existimauis [a] lusa sit opera an locata. Sed res poscere uidetur de ratione scribendi pauca praefari, quod nullum huiuscemodi scriptum romana lingua extat satis nobile, nisi quod poetae in comoediis uel atellanis ad-

a Ita cod. *u* pro *b*.

1 Haec nugalia, laudem fumi et pulueris, magno se studio et uigore uegetioribus annis scripsisse ait Fronto de fer. als. p. 211. Notissimum est, in his ludicris paradoxis multos ueteres ingenia libenter exercuisse. Namque egestatem laudauit Xenophon sympos. cap. IIII. 29. Febris quoque et podagra et caecitas et surditas laudatores nactae sunt, Fauorinum scilicet ac Platonem apud Gell. XVII. 12, et sophistam quendam apud Philostratum uit. Apollon. IIII. 30. Quid? Dio chrys. nonne culicem laudauit, Lucianus muscam, Synesius caluitium? Nonne diuus Augustinus de uera relig. ff. 77. ait: *cineris et stercoris laudem uerissime atque uberrime plerique dixerunt?* Quare et mediocre corpus scriptorum de ludicris habemus. Lusus huius frontoniani magnam quidem partem adhuc desideramus; sed tamen, praeter operis fragmenta, prohoemium prope integrum ambrosianus palimpsestus nobis suppeditat, in quo tradit auctor grauia et seria praecepta de hac leni et ludicra ratione scribendi. Iam neglegentiae quoque laudem ad idem fere tempus pertinere existimo. Certe utriusque opusculi tituli in codice coniunguntur.

tingerunt [a]. Qui se in eiusmodi rebus scribendis exercebit, crebras sententias conquiret, easque dense conlocabit[1], et subtiliter coniunget, neque uerba multa geminata superuacanea inferciet: tum omnem sententiam breuiter et scite concludet. Aliter in orationibus iudicariis, ubi sedulo curamus, ut pleraeque sententiae durius interdum et incautius finiantur [2]. Sed contra istic laborandum [ut] ne quid inconcinnum uel hiulcum relinquatur; quin omnia ut in tenui ueste oris detexta et reuimentis [b] sint cincta. Postremo ut nouissimos in epigrammatis uersus habere oportet aliquid luminis, sententia claui aliqua uel fibula terminanda est. In primis autem sectanda est suauitas. Namque hoc genus orationis non capitis defendendi, nec suadendae legis, nec exercitus adhortandi, nec inflammandae contionis scribitur, sed facetiarum et uoluptatis [c]. Ubique uero ut de re ampla et magnifica loquendum, paruaeque res magnis adsimulandae comparandaeque. Summa denique in hoc genere orationis uirtus est adseueratio [d]. Fabulae deum uel he-

a Ita cod. Sic in fragmentis orationis Cic. pro Tullio cap. VI *relinquisset*.
b *Reuimentum* est fimbria. Namque in glossario Philoxeni *reuimentum* explicatur παραστροφή. Tum in Cyrilli lexico παραστρέφω redditur *rebio*. Intellige autem *reuio*, ibidemque pro *redimentum* scribe *reuimentum*.
c Ita cod. omisso uocabulo *causa*, ut haud semel apud alios ueteres.
d Nempe seueritatis simulata species, ut obseruauit apud Tacitum annal. IIII. 19. cl. Eichstaedtius.

1 Sententiarum densitatem etiam in ludicris frontonianis de amore laudat .M. Aurelius ad .M. Caes. I. 10. p. 22.

2 Seneca ep. CXIIII de uariis compositionum generibus: *quidam asperam compositionem probant; disturbant de industria, siquid placidius effluxit: nolunt sine salebra esse iuncturam; uirilem putant et fortem, quae aurem inaequalitate percutiat.*

roum tempestiue inserendae, item uersus congruentes et prouerbia accommodata et non inficete conficta mendacia[1], dum id mendacium argumento aliquo lepido iuuetur *. Cum primis autem difficile est argumenta i! disponere, ut sit ordo eorum rite conexus [a]. Quod ille Plato Lusiam culpat in Phaedro, sententiarum ordinem ab eo ita temere permixtum, ut sine ullo detrimento prima in nouissimum locum trasferantur, et nouissima in primum [2]. Eam culpam ita deuitabimus, si diuisa generatim argumenta nectemus, non sparsa nec sine discrimine aggerata, ut [ea] quae per saturam feruntur, sed ut praecedens sententia in sequentem laciniam aliquam porrigat * et oram praetendat; ubi prior sit finita sententia, inde ut sequens ordiatur: ita enim transgredi potius uidebimur quam transilire [b]. Uerum hi non . . . . Uariatio uel cum detrimento aliquo gratior est in oratione, quam recta continuatio . . . ria austere formanda .. dicenda [c] . . . . . Modo dulce illud incorruptum sit et pudicum tusculanum et ionicum, id est Catonis et Herodoti . . . . In omni re facilius est rationem docendi nosse, quam uim agendi obtinere . . . est multus . . sic est qui . .

* *M.* Mendacium argumento aliquo lepido iuuandum.

* *M.* Praecedens sententia in sequentem debet aliquam particulam *porrigere*, quod amabitur si argumenta nectantur.

a Ita cod. *b* Sequentis laterculi, nempe uersuum de more XXIV, pauca uerba leguntur. *c* Sententia poscere uidetur (neque codicis spatia uetant) *iocularia austere formanda, austera dicenda ilocalariter*. E. B.

1 Sic ait et Cicero de orat. II. 59.

2 Plato in Phaedro ed. Steph. t. III. p. 264. Cf. Dionys. halic. rhet. X. ff. 6, et iudic. de Isocr. cap. XII.

sicuti bene uelle ac bene precari [a], quae res uoce animoque sine opibus [b] perpetrantur. Igitur ut quisque se benignissimum praestabit, ita is plurimos laudabit. Nec tantum eos, quos alii quoque laudibus ante decorauerint, uerum conquiret deos et [c] homines a ceterorum laudibus relictissimos, ibique signum benignitatis expromet. Ut agricola agrum intactum si conserat, laboriosus est; sacerdos si aput fanum desertum et auium sacrificet, religiosus est.

Laudabo igitur deos infrequentes quidem a laudibus, uerum in usu cultuque humano frequentissimos, fumum et puluerem, sine quis neque asae [d] neque foci nec uiae, quod uolgo aiunt, nec semitae usurpantur. Quod siquis hoc primum ambigit [e] habendusne [f] sit fumus in numero deorum, cogitet uentos quoque in deum numero haberi: quaeque sunt fumo simillimae, nebulas nubesque putari deas [1], et in caelo conspici; et, ut poetae ferunt amiciri deos nubibus [2], et Ioui Iunonique cubantibus nubem ab arbitris obstitisse [3]. Quod nunc [g] diuinae naturae proprium est, nec fumum manu prehendere nec solem queas, neque uincire neque uerberare neque detinere neque, uel minimum rimae si deposcat, excludere * . . . . * Q. XXXVIII. [4]

a Cod. *praecari*. b Ita in textu; at in margine, ubi repetitur sententia, scribitur *opere*. c *Et* deest in schedis. d *Asa* pro *ara* Gell. IIII. 3, Macrob. saturn. III. 2, Seruius ad aen. IIII. 219. e Cod. *abicit*. f Cod. *habendusque*. g Ita cod.

1 Ex. gr. apud Aristophanem in nubibus.
2 Horat. od. I. 2. 31.
3 Iliad. ξ. 350. 351.
4 Quum inter p. 316 et hanc 327 intercesserint quaterniones tres (seu duo; confer adn. p. 316) licet fere aestimare quanta materiae pars in lacunis perierit.

LAUDES NEGLEGENTIAE [a].

Agitaui laudes neglegentiae conscribere, quas [b] cur nondum [c] conscribserim, ut res est, id quoque neglegi [d]... Nam qui nimis anxie munia conficiunt, parum amicitiae confidunt... [e] temperantia coercetur. Uolgo etiam laudata indulgentia promptam peccatis hominum ueniam dare: nisi delicta facile neglegas [f], parum clementer indulgeas. Quod autem quis intutam et expositam periculis neglegentiam putet, mihi omne contra uidetur multo, multoque diligentiam magis periculis obnoxiam esse [g]. Namque neglegentiae haud quisquam magnopere insidias locat, existimans etiam sine insidiis semper et ubique et ubi libeat neglegentem hominem in procliui fore fallere: aduersus diligentis uero et circumspectos et exsultantis opibus fraudes et captiones et insidiae parantur. Ita ferme neglegentia contemtu tutatur, diligentia astu oppugnatur. Et erratis neglegentia uenia paratior datur, et bene factis [h] gratiis gratia habetur. Nam praeter opinionem gratum est, ceterarum rerum indiligentem bene facere in tempore haud neglexisse. Iam illud a poetis saeculum aureum memoratum, si cum animo reputes, intellegas neglegentiae saeculum fuisse *, cum ager neglectus fructus uberes ferret,

---

* *M.* Saeculum illud aureum, saeculum neglegentiae fuit.

---

a Hic titulus est in margine. *b* Cod. *quae*. *c* Cod. *nondum etiam id*. *d* Ita schedae *neglegi* pro *neglexi*. Cf. alia exempla apud Forcellinum. *e* Lacuna duarum saltem paginarum, quae legi nequeunt. *f* Cod. *intellegas*. *g* In codice repetuntur mendose duo uersus. *h* Cod. *befactis*. Sed recte infra.

omniaque utensilia [a] neglegentibus nullo negotio suppeditaret. Hisce argumentis neglegentia bono genere nata, dis accepta, sapientibus probata, uirtutum particeps, indulgentiae magistra, tuta ab insidiis, grataque bene factis, excusata ingratis [b], et ad postremum aurea declaratur [1]. [Multa certe] de Fauorini nostri [2] pigmentis fuci quisnam appingeret? [Uide]-licet ut quaeque mulier magis facie freta est, ita facilius cutem et capillum neglegere; plerisque autem ut sese magnopere exornent, diffidentia formae diligentiae inlecebras creari. Myrtum buxumque ceteraque tonsilia arbusta atque uirgulta, summa diligentia et studio radi, rigari, comi solita, humi reptare aut ibidem haud procul a solo cacumina erigere: at illas intonsas abietes neglectasque piceas caput aemulum nubibus abdere [3]. Non aeque diligentes ad quaerendum uictum et comparcendum cibum leones ut formicas esse: texendi uero araneas diligentiores esse quam Penelopem ullam uel Andromacham [4]. Et omnino tenuibus ingeniis et [c] . . . . .

hoc . . quas . . neue ob . . et uoluntaris [d] quod uel praecipuum uero . . tis amicitias . . diligentiam interdum . . nerent deos . . cui res . . non ex pro . . ex ser . . Quota, oro te, portio Lucullanae . . Caesum aureo . . [e]

a Cod. *utens ille*. *b* Corr. *erratis* B. *c* Pagina sequens legi nequit. *d* Ita cod. *i* pro *ii*. *e* Haec minutiora et sine sententia fragmenta e uariis, quantum memini, paginis misere oblitteratis collegi.

1 En capita huius opusculi.

2 Num Fauorinus Frontonis familiaris ἀδόξων scriptor, Gell. XXII. 12? An potius aliquis pigmentarius?

3 Similia dicit Fronto ad M. Caes. I. 2.

4 Iliad. ζ. 491, χ. 440. Virg. aen. III. 483.

NOTITIA FRAGMENTI FRONTONIANI

in palatino palimpsesto reperti.

Actum agerem, si de palatino rescripto codice XXIIII generatim loquerer, ad quem complures docti homines satis abundeque commentati sunt. Messe enim iam peracta, mihi postremo accidit ut spicum unum forte nanciscerer in duobus eius codicis foliis 46 et 53, in quibus ob grauissimam oblitterationis uim nihil adhuc lectum fuerat. Neque id mirum; nisi enim eiusmodi catillum, ut cum Horatio loquar, Euandri manibus tritum satis lente et curiose perlustrauissem, numquam quicquam in eo uidissem. Foliorum horum pagellae binis constant laterculis, quorum singula uersus habent 26, excepto, quod breuius est, ultimo laterculo. Quia tamen superior foliorum pars attonsa est, dubitare licet, num aliquot fortasse amissi sint uersiculi: quae res haud foret ambigua, si orationis filum per spatiosas lacunas retinere liceret. Scripturae formam pulcherrimam et a bobiensibus Frontonis palimpsestis ualde discrepantem in excuso specimine exhibui: titulus uero et auctor operis more sollemni ueterum codicum in calce scribuntur, nempe in altero paginae 46. b. laterculo. Res autem haec perpusilla nihilominus me delectauit, tum propter notitiam alius codicis frontoniani, forma atque aetate diuersi, qui olim Heidelbergam usque migrauerat, et deinde Romam cum ceteris palatinis redierat; tum quia Fronto noui atque inauditi operis titulo, cum eiusdem particula, augetur. Namque inuentis multis epistulis, oratio Frontonis nulla se adhuc obtulit, quo tamen praecipue genere noster auctor apud ueteres claruit et laudibus celebratus est. Re tamen uera fragmentum ita est exiguum (quia scilicet pars minima oblitteratorum foliorum legi potest) ut frontonianae eloquentiae specimen haberi uix queat. Iam ad argumentum quod adtinet, uix est dubitandum quin Fronto romano imperatori ob Carthaginis instaurationem gratias agat. Namque eius urbis forum magno incendio arsisse sub Pio, tradit in huius uita Capitolinus cap. VIIII; ab eodem autem Pio Carthaginis aedificiis fuisse subuentum, docet Pausanias VIII. 43. Rhodum quoque urbem motu terrae fuisse disiectam, atque a Pio refectam narrant praedictis locis Capitolinus et Pausanias: itaque et eius rei mentio aliquanta est in fragmento palatino. Porro quod Victor in Caesaribus carthaginiensis incendii damna a Marco reparata ait, ualde ego dubito falli Victorem, et pro Pio Marcum nobis obtrudere: quia scilicet ueteres ad quorum scripta Victor respexit, utrumque imperatorem Antonini nomine indigitant; quo fit ut utriusque res gestae interdum permisceantur (1). Itaque si recte coniecturam facio, Fron-

(1) *Confer u. gr. ad Ant. imp. I. 2. p. 147. n. 1. Praeterea Pium pro Marco inculcat non semel Themistius, nempe or.* XV. *p.* 191. XVIIII. *p.* 229, *et or. de praef. nuperius Mediolani edita cap.* VII.

to non apud Marcum hanc gratiarum actionem dixit sed apud Pium. Rem tamen in incerto pono. Quin adeo ex iis quae in fragmento dici uidentur de Faustinae, iam tum mortuae, pudicitia et honoribus, suspicio mihi nunc oriebatur hanc esse gratiarum actionem, quam Fronto ep. I. ad Pium ait se in senatu recitauisse. Certe Fronto illam aliam orationem pro consulatu appellat laudes ep. 2. lib. II. ad Ant. imp.; edicto autem se gratias eo tempore egisse ait ep. 4. lib. II. ad .M. Caes. Sed missa hac controuersia, certe Carthaginienses neminem aptiorem habuerunt, qui publico urbis eorum nomine uerba faceret, quam Frontonem, patria afrum, oratorem sui temporis principem, et apud Caesares summa gratia atque auctoritate florentem.

Ad paullulum augendam palatini palimpsesti illustrationem pauca uerba addam circa fragmentum Senecae *de amicitia*, quod inter alia detexit et publici iuris fecit uir de litteris immortaliter meritus ill. Niebuhrius. Nam praeter titulum *Annaei Senecae quemadmodum amicitia continenda sit*, quem in ora summae membranae uideo, memini me incidere in diui Hieronymi uerba quaedam (in Mich. lib. II. cap. VII. 7) quae fragmento annaeano bonum lumen, nisi fallor, affundunt. Sic ergo Hieronymus: *legi in cuiusdam controuersia; amicus diu quaeritur, uix inuenitur, difficile seruatur*. Valde uidetur mihi Hieronymus Senecae controuersiam aliquam et eiusdem dispositionem appellare, cuius tres fuerint partes, ut fere in reliquiis palatinis. Et quidem Hieronymus ut illam controuersiam nominet hac utitur occasione, quod uerba Ecclesiastici ante protulit; *si habes amicum, in tentatione posside eum*. Porro in margine membranae palatinae lemma est, *admonitio de probandis amicis*. Praeterea praedicto loco inquit Hieronymus: *rara fides, rara amicitia*; quae partim uerba sunt fragmenti palatini. Sed cur dixit Hieronymus *cuiusdam*, non *Senecae*, controuersiam? Fortasse quia Seneca e uariorum rhetorum scriptis concinnare solet controuersias suas. Suspicor igitur habere nos controuersiam quandam annaeanam: si minus, certe exhortationem: nam et liber Senecae exhortationum legebatur a Lactantio inst. I. 5. 6. 7. III. 15. VI. 24. Emendationem uero textus nullam adscribo, nisi quod ubi in editis typographus posuit *conscientia ea*, in codice legitur *conscientia mea*. Ante quam finem facio, aio, tres alias palimpsesti eiusdem membranas (p. 47-52) scriptura tabellionum mire euanida exaratas, suspicari me Senecae item controuersiam aliquam uel suasoriam continere. Sed hoc in ambiguo relinquo; atque ad frontonianum fragmentum scribendum uenio.

M· FRONTONIS

GRATIARUM ACTIONIS IN SENATU PRO CARTHAGINIENSIBUS

FRAGMENTUM.

P. 53. b

lat. 1.	*lat.* 2.
9 UIDEATUR . . QUAE . .	3 OB . . .
12 . . . NON . .	7 IN . .
13 . . . . ILLAE . .	8 HAC PROTINUS . .
14 QUID . .	17 SPATIO . .
18 QUE DIUISAE . .	19 ROMANA . .
19 NAMQUE . .	21 SEDITIONIBUS [2] ORBI . .
22 . . NA AUT ALIENA	22 MAGISTRATIBUS
23 MARIA CARTHAGINEM	23 OBSISTUNT MA . . .
24 AUT IMPERIUM [1] . .	26 DOMANT UENANT . .

P. 53. a

lat. 1.	*lat.* 2.
. . . .	14 . . ANTONIUS [a] . .

P. 46. b

lat. 1.	*lat.* 2.
4 DOMO INTERROGA . .	17 UITAM . .
13 HOC . . ET SINE PERICULO	18 HOC SINE MULTA . .
14 ILLO ET . .	22 DELUBRUM HOC [4] IPSO
23 . . AC PUDICE [3]	23 IN TEMPORE [4] ET IN . .

a Mallem *Antoninus*; praesertim quia in codicibus haud raro haec nomina permutantur.

1 Duo uetera Carthaginis decora, scilicet nauigationes, ut ait Augustinus in ps. XLVII. 6, et (Africae atque insularum) imperium.

2 Rebelliones, quae sub Pio eruperunt, memorat Capitolinus cap. V.

3 Num commemorat Fronto Faustinae iam mortuae pudicitiam? Confer ad Pium ep. II.

4 Intellige templum Faustinae seniori post fata delatum: quae quum anno Pii tertio obierit, annum tenere uidemur quo haec oratio recitata est.

P. 46. a

lat. 1.

*SIC*UT RHODUM
*COND*IDISTI . CETEROS
*OMN*IUM POPULORUM
*AT*QUE OMNIUM
*UR*BIUM DEOS PRAECOR
*QU*AESOQUE UT
*SAL*UTEM TUAM QUA
*IM*PERIUM POPULI R.
*N*OSTRAQUE SALUS ET
PROUINCIARUM ET
OMNIUM GENTIUM
*AC N*ATIONUM LIBERTAS
*DIG*NITAS SECURITAS
*NI*TITUR IN LONGA
*TEM*PORA PROTEGANT
*ET DI*UTURNIUS
TE SALUOM SISTANT
*AT*QUE URBES
. . AUT INCOLUMES
. . NT IU . . IMUM
. . RESTITUAS
. . ATQUE PRAECIPUAS
*UI*RTUTES CONSERUENT
. . LATINI NOMINIS
. . ORNAMENTUM
. . CAUSA TEM . .

lat. 2.

NOSTRARUM UARIARUM [a]
FORTUNARUM
SUBSIDIUM

M. FRONTONIS
GRATIAR. ACTIO
IN SENATU
PRO CARTHAGINIENSIB.

b

a Antequam codex accuratius elueretur legebam *ualidum*, quam lectionem specimen aere cusum retinet. Nunc uero euidenter lego *uariarum*.

b Heic, ut uides in specimine, notae quinque sunt tyronianae, quarum interpretationem Oedipo alicui permitto.

M. CORNELII FRONTONIS

FRAGMENTA MISCELLA.

Ex Charisio

In Putschio p. 111. 43. PARENTUM. Fronto pro Ptolomaeensibus. *Parentum tuorum*.

177. 34. COTIDIANO. Fronto ad Marcum Imp. *Mihi satis abundeque honorum est, quos mihi cotidiano tribuis*.

197. 31. USQUEQUAQUE. Fronto ad Marcum Imp. *Adest etiam usquequaque tibi natura situs lepos et uenustas*.

198. 6. Fronto ad Antoninum quinto [1]: *ad eum uespera in triduum mittant*.

Ex P. Consentio.

2031. 16. Fronto ait. *Et illae uestrae Athenae Dorocorthoro*. Apparet nominatiuo casu posuisse *Dorocorthoro*.

Ex Seruio.

Ad aen. I. 409. Sunt multae unius partis utrique sufficientes elocutiones, ut *tenemur amicitiis*: ridiculum enim

1 De libro ad Antoninum quinto dixi in praef. ubi de operiribus Frontonis deperditis.

est, si addas *mutuis*, cum *amicitiae* utrumque significent, sicut Fronto testatur.

HUNC INTER. Per hunc. Terentius. *Dum rus eo, coepi egomet mecum inter uias*. Est autem crebra Frontonis elocutio. Ad aen. VII. 30.

ARDEO IN ILLAM REM. Est specialis Cornelii elocutio [1]. 445.

FULUOSQUE LUPI DE PELLE GALEROS. *Galerus* genus est pilei, quod Fronto genere neutro dicit, *hoc galerum*. 688.

Ex Planciade Fulgentio uoc. iustitium.

Fronto oratione pro Nucerinis ait. *Denique iustitium plebi indicitur*.

Ex Isidoro.

CARCER est a quo prohibemur exire, et dictus *carcer* a *coercendo*. Hinc Fronto: *ut pergraecari potius amoenis locis, quam coerceri carcere uiderentur* [2]. Etym. XV. 2. 46.

1 Cornelium Frontonem rectissime heic intellexit Doruillius. Notandum etiam Seruii uocabulum *elocutio* bis iam usurpatum cum sermo de Frontone est. Porro in exemplis elocutionum Frontoni inscriptis occurrunt uerba *ardeo in illam rem*.

2 Num loquitur Fronto de christianorum martyrum gaudiis? Nisi uana mea suspicio est, particulam habemus ex eius oratione aduersus Christianos. Certe horum in cruciatibus et nece constantia atque alacritas praecipue urebat oculos ethnicorum. Confer Minucium cap. VIII, M. Aurelium de reb. XI. 3, ibique alia testimonia in adn. Gatakeri.

Ex Minucio Felice cap. VIIII.

Et de conuiuio notum est; passim omnes loquuntur. Id etiam Cirtensis nostri testatur oratio [1]. *Ad epulas sollemni die coeunt, cum omnibus liberis, sororibus, matribus, sexus omnis homines et omnis aetatis. Illic post multas epulas, ubi conuiuium caluit* [a], *et incestae libidinis ebrietatis* [b] *feruor exarsit, canis qui candelabro nexus est, iactu offulae ultra spatium lineae, qua uinctus est, ad impetum et saltum prouocatur: sic euerso et extincto conscio lumine, impudentibus tenebris nexus infandae cupiditatis inuoluunt per incertum sortis: et, si non omnes opera, conscientia tamen pariter incesti; quoniam uoto uniuersorum adpetitur, quidquid accidere potest in actu singulorum* [2].

a Ms. ap. Wower. *incaluit*. *b* Gelen. edidit *ebrietate*.

1 Quod sequitur fragmentum utrum ad uerbum Frontonis sit, an tantummodo eius sententia a Caecilio recitetur apud Minucium, ualde ambigo: sed tamen priorem sententiam prae se ferunt maurini scriptores historiae litterariae gallicanae tom. I. part. I. p. 286. Frontonis autem nostri aliorumque ethnicorum seu calumnia seu error (qui nempe Gnosticos cum ueris Christi asseclis permutauisse uidentur) satis refutatur ab eodem Minucio, aliisque ecclesiae Patribus, quorum locos congerit Natalis Alexander hist. eccl. saec. II. synops. cap. 3. ff. 3.

2 Hanc Frontonis aduersus Christianos caecam iniquitatem satis coarguit apud Minucium c. XXVIII de se ipso confitens Octauius: *quam iniquum sit, inquit, in incognitis et inexploratis iudicare, nobis ipsis paenitentibus credite*. Sed audiamus Tertullianum Frontoni apertius respondentem apol. c. VII. *dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidii et pabulo inde; et post conuiuium incesto, quod euersores luminum canes, lenones scilicet, tenebras tum et libidinum impiarum inuerecundiam procurent. Dicimur tamen semper, nec uos quod tamdiu dicimur, eruere curatis* etc. *Confer etiam cap.* XXIII.

M. CORNELII FRONTONIS

DISPUTATIONES GRAMMATICAE

APUD GELLIUM SUPERSTITES.

De generibus colorum uocabulisque eorum graecis et latinis.

Favorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consularem pedibus aegrum uisum iret (a), uoluit me quoque ad eum secum ire: ac deinde cum ibi aput Frontonem plerisque uiris doctis praesentibus, sermones de coloribus uocabulisque eorum (b) agitarentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertae et exiguae forent: plura sunt, inquit Fauorinus, in sensibus oculorum, quam in uerbis uocibusque colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti et rufi et uirides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quam in graeca: quippe qui rufus color, a rubore quidem appellatus est: sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocum, has singulas rufi uarietates latina oratio singulis proprisque uocabulis non demonstrat, omniaque ista significat una ruboris appellatione, quum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuetur; et igneum aliquid dicit, et flammeum, et sanguineum, et croceum, et ostrinum, et aureum. Russus enim color, et ruber nihil a colore rufi differunt, neque proprietates eius omnes declarant; ξανθὸς autem et ἐρυθρὸς, et πυῤῥὸς, et φοῖνιξ habere quasdam distantias coloris rufi uidentur uel augentes eum, uel remittentes, uel mixta quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Fauorinum; Non inficias, in- Gell. II. 26. (1)

a Ita cod. pal. At edd. *uiseret*. b Hactenus fragmentum codicis palatini.

1 Huius capitis partes aliquot contuli cum antiquissimo fragmento palatini palimpsesti litteris uncialibus scripti, eiusque uarietates adscribo. De palimpsesto illo, ad Gellii fragmenta quod adtinet, satis dixi ad Cic. de rep. III. 21.

quit, imus, quin lingua graeca, quam tu uidere legisse, prolixior fusiorque sit, quam nostra: sed in iis tamen coloribus, quibus modo dixisti, denominandis, non proinde inopes sumus, ut tibi uidemur. Non enim haec sunt sola uocabula rufum colorem demonstrantia, quae tu modo dixisti; *rufus* et *ruber*; sed alia quoque habemus plura, quam quae producta abs te graeca sunt. Fuluus enim, et flauus, et rubidus, et phoeniceus, et rutilus, et luteus, et spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum, quasi incendentes: aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes. Nam phoeniceus, quem tu graece φοινικοῦν dixisti, noster est, et rutilus, et spadix phoenicei συνώνυμος, qui factus graece noster est, exuberantiam, splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmae arboris, non admodum sole incocti, unde spadicis et phoenicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum e palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atque uiridi mixtus, in aliis plus uiridis, in aliis plus rufi habere: sicut poeta uerborum diligentissimus (1), *fuluam aquilam* dicit et *iaspidem*, *fuluos galeros*, *et fuluum aurum*, et *arenam fuluam*, et *fuluum leonem*. Sic .Q. Ennius in annalibus *aere fuluo* dixit. *Flauus* contra uidetur ex uiridi et rufo et albo concretus; sic *flauentes comae*, et quod mirari quosdam uideo, *frondes olearum* a Uirgilio dicuntur *flauae*. Sic multo ante Pacuuius *aquam flauam* dixit, et *flauum pulucrem*; cuius uersus, quoniam sunt iucundissimi, libens commemini:

Cedo tamen pe(a)*dem lymphis flauis: fuluum* (b) *ut puluerem*.
Manibus isdem, quibus Ulixi saepe permulsi, abluam;
Lassitudinemque minuam manuum mollitudine.

Rubidus autem est rufus atrior et nigrore multo inustus (c). *Luteus* contra rufus color est delutior; inde ei (d) nomen quoque esse

a Ab hac diuisione rursus incipit alind fragmentum codicis palatini. *b* Edd. *flauum*. *c* Edd. male *mixtus* pro *inustus*, quae praeclara emendatio est. *d* Cod. *ind ei*; edd. *unde*.

1 Virgilius. Et notemus Frontonis iudicium de Virgilii elocutione, quo minus miremur hunc ab illo fuisse dignum iudicatum cuius elocutiones ad exemplum sibi excerperet.

factum uidetur. Non igitur (a), inquit, mi Fauorine, species rufi coloris plures aput Graecos, quam aput nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quam (b) a nobis, uocabulis dicitur. Neque non potuit Uirgilius, colorem equi significare uiridem uolens, caeruleum magis dicere equum, quam glaucum: sed maluit uerbo uti notiore graeco, quam inusitato latino. Nostris autem Latinis ueteribus caesia dicta est, quae a Graecis γλαυκῶπις, ut Nigi(c)dius ait, de colore caeli, quasi caelia. Postquam haec Fronto dixit, tum Fauorinus scientiam rerum uberem, uerborumque eius elegantiam exosculatus: absque te, inquit, uno forsitan lingua profecto graeca longe anteisset: sed tu, mi Fronto, quod in uersu homerico est, id facis:

Καί νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας·

Sed cum omnia libens audiui, quae peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flaui coloris enarrasti, fecistique ut intelligerem uerba illa ex annali quartodecimo Ennii amoenissima, quae minime intelligebam:

Uerrunt extemplo placide mare marmore flauo,
Caeruleum spumat mare conferta rate pulsum.

non enim uidebatur caeruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita ut dixisti, flauus color uiridi et albo mixtus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris flauum marmor appellauit.

Quod (1) *Quadrigarius*, cum multis mortalibus *dixit*; *an* (d) *quid et quantum differret si dixisset*, cum multis hominibus.

VERBA sunt Claudi (f) Quadrigarii ex annalium eius XIII: *Contione dimissa, Metellus in Capitolium uenit cum mortali-* Gell. XIII. 28. (e)

a Edd. *ergo*. *b* In cod. pal. desunt uerba *ab illis quam*. *c* Heic desinit fragmentum palatinum. *d* Deest *an* in edd. *e* In codice uat. XV. 24. *f* Ita cod. pro *Claudii*.

1 Sequentia capita contuli cum peruetere codice uaticano, saeculi XI, acephalo, nempe incipiente a lib. VIIII. 13. Idem continet etiam capitum summaria: quae tamen nescio quo pacto desiderantur in cod. ad librum XVIIII, seu XXII ut ibi inscribitur. In inscriptionibus autem manifesto scribitur .*A*. *Gellius* non *Agellius*. Namque .A. littera singularis puncto utrimque concluditur.

*

bus: *multis inde domum proficiscitur*: *tota ciuitas eum reduxit*. Cum is liber, eaque uerba .M. Frontoni, nobis, ei, ac plerisque aliis adsidentibus legerentur; et cuidam haud sane uiro indocto uideretur, *multis mortalibus* pro *hominibus multis*, inepte frigideque in historia, nimisque id poetice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur, Ain (a), tu inquit, aliarum homo rerum iudicii eligantissimi *mortalibus multis* ineptum tibi uideri et frigidum? Nil autem arbitrare causae fuisse, quod uir modestus, atque puri ac prope cotidiani sermonis *mortalibus* maluit, quam *hominibus* dicere? eandemque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si *cum multis hominibus*, ac non, *cum multis mortalibus* diceret? Ego quidem, inquit, sic existimo, nisi si me scriptoris istius, omnisque antiquae orationis amor atque ueneratio caeco esse iudicio facit, longe atque longe esse amplius, prolixius, fortius, in significanda totius prope ciuitatis multitudine *mortales* quam *homines* dixisse. Namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest; *multi* autem *mortales*, nescio quo pacto et quodam sensu inenarrabili, omne fere genus, quod in ciuitate est, et ordinum, et aetatum, et sexus conprehendunt. Quod scilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiscuam (b) multitudinem uolens ostendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium uenisse* dixit ἐμφατικώτερον, quam si cum *multis hominibus* dixisset. Ea nos omnia, quae Fronto dixit, cum ita, ut par erat, non adprobantes tantum, sed admirantes quoque audiremus: uidete tamen, inquit (c), ne existimetis semper atque in omni loco *mortales multos*, pro *multis hominibus* dicendum (d), ne plane fiat graecum illud de Uarronis satura prouerbium, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis, etiam de (e) paruis minutisque uocabulis, non praetermittendum putaui, ne nos forte fugeret, lateretque subtilior (f) huiuscemodi uerborum consideratio.

a Cod. *an*. *b* Cod. *promiscam*. *c* Deest *inquit* in cod. *d* Edd. *esse dicendum*. *e* Deest *de* in cod. *f* In cod. utraque lectio est *sub* et *sup*, nimirum ex emendatione.

An harena, caelum, triticum *pluralia inueniantur? Item* quadrigae, inimicitiae, *nonnullaque praeterea alia uocabula, an singulari numero comperiantur?*

Adulescentulus Romae, priusquam Athenas concederem, quando erat a magistris auditionibusque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusque eius purissimis bonarumque doctrinarum plenis fruebar. Nec umquam factum est, quotiens eum uidimus, loquentemque audiuimus, quin rediremus fere cultiores doctioresque, ueluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed a latinae tamen linguae studio non abhorrens. Nam cum quispiam familiaris eius bene eruditus homo, et (b) tum poeta inlustris, liberatum esse se aquae intercutis morbo diceret, quod harenis calentibus esset usus: tum adludens (c) Fronto, Morbo quidem, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. Gaius enim Caesar ille perpetuus dictator .Gn. Pompei socer, a quo familia et appellatio Caesarum deinceps propagata est, uir ingenii praecellentis, sermonis praeter alios suae aetatis castissimi, in libris quos ad .M. Ciceronem de analogia conscripsit, *harenas* uitiose dici existimat (d), quod *harena* numquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque *caelum*, neque *triticum*. Contra autem *quadrigas*, etiam si currus unus equorum quattuor iunctorum agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut *arma*, et *moenia*, et *comitia*, et *inimicitias*, ni quid contra ea dicis, poetarum pulcherrime, quo (e) et te purges, et non esse id uitium demonstres. De *caelo*, inquit ille, et *tritico* non infitias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de *armis*, et *moeniis*, et *comitiis*, quin figura multitudinis perpetua censeantur; uidebimus autem post de *inimicitiis* et *quadrigis*. Ac fortassean de *quadrigis* ueterum auctoritati concessero; *inimicitiam* tamen, sicut *inscientiam* (f), et *inpotentiam*, et *iniuriam*, quae ratio est quam ob rem (g) .C. Caesar uel dictam

Gell. XVIIII. 8. (a)

a Cod. XXII. 8. Scilicet ibidem etiam liber XX. dicitur XXIII. *b* Deest *et* in edd. *c* Edd. *illudens*. *d* Edd. *existimabat*. *e* Cod. *quod*. *f* Edd. *inscitiam*. *g* Ita heic .*C*.; at supra *Gaius*.

esse a ueteribus, uel dicendam a nobis non putat? quando Plautus, linguae latinae decus, *deliciam* quoque ἑνικῶς dixerit, pro *deliciis*?

Mea, inquit, *uoluptas*, *mea delicia*.

Inimicitiam autem .Q. Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, *inquit*, *ingenio natus sum*: *amicitiam*
Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim *harenas* parum latine dici, quis, oro te, alius aut scripsit, aut dixit? ac propterea peto, ut si Gai Caesaris liber prae manibus est, promi iubeas: ut quam confidenter hoc dicat, aestimari (a) a te possit. Tunc prolato libro de analogia primo, uerba haec ex eo pauca memoriae mandaui. Nam cum supra dixisset (b), neque *caelum triticumue*, neque *harenam* multitudinis significationem pati: *Num tu*, inquit, *harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, et plures terras, et urbem et urbes, et imperium et imperia dicamus, neque quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque harenam in multitudinis appellationem conuertere possimus*? His deinde uerbis lectis sibi, Fronto ad illum poetam, Uidetur ne tibi, inquit, .G. Caesar de statu uerbi contra te satis (c) aperte, satisque constanter pronuntiasse? Tunc (d) permotus auctoritate libri poeta, Si a Caesare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Caesaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem sententiae suae reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitii putes, et in *quadriga* dicenda, et in *harena*. Tum Fronto ita respondit, *Quadrigae* semper, etsi multiiugae non sunt, multitudinis tamen numero tenentur, quoniam quattuor simul equi iuncti *quadrigae* quasi *quadriiugae* uocantur. Neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandemque ibi (e) rationem habendam, sed in specie dispari; nam cum *harena* singulari numero dicta, multitudinem tamen, et copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium; indocte et inscite *harenae* dici uidentur: tamquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitu-

a Edd. *existimari*. *b* Edd. *quum praedixisset*. *c* Edd. male *satisque*. *d* Edd. *tum*. *e* Deest *ibi* in cod.

do. Sed haec ego, inquit, dixi (a) non ut huius sententiae legisque fundus subscriptorque fierem, sed ut ne Caesaris, uiri docti, opinionem *ἀπαραμύθητον* destituerem. Nam cum *caelum* semper *ἑνικῶς* dicatur, *mare* et *terra* non semper, et *puluis*, et (b) *uentus* et *fumus* non semper: cur *inducias*, et *caerimonias* (c) scriptores ueteres nonnumquam singulari numero appellauerint (d)? *ferias*, et *nundinas*, et *inferias*, et *exsequias* numquam? Cur *mel* et *uinum*, atque id genus cetera, numerum multitudinis capiunt, *lac* non capiat? Quaeri, inquam, ista omnia et enucleari, et extudi (e) ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipsis, quae iam dixi, demoratus (f) uos esse uideo, alicui, opinor, negotio destinatos. Ite ergo nunc, et quando forte erit otium, quaerite an *quadrigam*, et *harenas* dixerit e cohorte illa dumtaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poetarum, id est, classicus, adsiduusque aliquis scriptor, non proletarius. Haec quidem Fronto requirere nos iussit uocabula: non ea re, opinor, quod scripta esse in nullis (g) ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi in quaerendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus *quadrigam* numero singulari dictam, in libro saturarum .M. Uarronis, qui inscriptus est *Exdemetricus*. *Harenas* autem *πληθυντικῶς* dictas minore studio quaerimus: quia praeter .C. Caesarem, quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

Uerba praeter propter, *in usu uulgi prodita, etiam Ennii fuisse.*

Gell. XVIIII 10.

MEMINI me quondam et Celsinum Iulianum numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauiter aegrum, ire et uisere: atque ibi, qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scinpodio graeciensi, circum undique sedentibus multis doctrina aut genere aut fortuna nobilibus uiris. Adsistebant fabri aedium complures balneis nouis moliendis adhibiti: ostende-

a Deest in edd. *dixi*, quod a codice egregie suppletur. *b* Deest et in cod. *c* Cod. *cerimonias*. *d* Cod. *appellauerunt*. *e* Edd. *excuti*. *f* Edd. *demoratos*. *g* Cod. *ullis*; absorpta fortasse *n* a praecedente.

bantque depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cum elegisset unam formam speciemque ueris: interrogauit, quantus esset pecuniae conspectus ad id totum (a) opus absoluendnm. Cumque architectus dixisset, necessaria uideri esse sestertia ferme trecenta: unus ex amicis Frontonis, et praeter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearnm sumptu institerat, aspiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta esse alia opus (b) praeter propter, (c)* quid hoc uerbi esset, *praeter propter* interrogauit.* Atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorum hominum, quos loquentis id audias. Quid autem id uerbum significet, non ex me, sed ex grammatico quaerundum est: ac simul digito demonstrat grammaticum haud incelebri nomine Romae docentem, sedentem. Tum grammaticus usitati peruulgatique uerbi obscuritate motus, Quaerimus, inquit, quod honore quaestionis minime dignum est: nam nescio quid hoc praenimis plebeium est, et in opificum sermonibus quam (d) *in hominum doctorum * notius. At enim Fronto, iam uoce atque uultu intentiore, Itane, inquit, magister, dehonestum tibi deculpatumque hoc uerbum uidetur, quo et .M. Cato, et .M. Uarro, et pleraque aetas superior ut necessario et latino usi sunt? Atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragoedia quoque Enni, quae Iphigenia inscripta est, idipsum de quo quaerebatur, scriptum esse, et a grammaticis contaminari magis solitum, quam enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam .Q. Enni iubet. In eius tragoediae choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,
Quam quum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est, in illo negotium (e),
Id agit: studet ibi, mentem atque animum delectat suum.
Otioso in otio (f) *animus nescit quid uelit.*
Hoc idem est: neque (g) *domi nunc nos, nec* (h) *militiae*
sumus,

a Edd. *ratum* pro *totum*. *b* Deest *opus* in cod. *c* Verba asteriscis inclusa absunt a cod. *d* Rursus uerba asteriscis inclusa absunt a cod. *e* Edd. *nullo negotio*. *f* Cod. *initio*. *g* Cod. *est em nequc*. *h* Cod. *de* pro *nec*.

Imus huc, hinc, illuc: cum illuc uentum est, ire illinc lubet (a):

Incerte errat animus: praeter propter uita (b) *uiuitur*.

Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad grammaticum iam labentem, Audistine, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse *praeter propter*, et cum sententia quidem tali, quali seuerissimae philosophorum esse obiurgationes solent? Petimus igitur dicas quoniam de enniano iam uerbo quaeritur, quid sit notus (c) huiusce uersus sensus?

Incerte errat animus: praeter propter uita uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exsurgit: et abiens, Tibi, inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quaestione uerbi, consurreximus.

Quos pumiliones *dicimus*, graece *νάνους* appellari.

STABANT forte una in uestibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius et Festus Postumius et Apollinaris Sulpicius: atque ego ibi adsistens, cum quibusdam aliis, sermones eorum, quos de litterarum disciplinis habebant, curiosius captabam. Tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magister, ut sim certus, an recte supersederim *nanos* dicere parua nimis statura homines, maluerimque eos *pumiliones* appellare? quoniam hoc scriptum esse in libris ueterum memineram: *nanos* autem sordidum esse uerbum, et barbarum credebam. Est quidem, inquit, hoc, Apollinaris (e), in consuetudine inperiti uulgi frequens, sed barbarum non est, censeturque linguae grecae origine: *νάνους* enim Graeci (f) uocauerunt breui atque humili corpore homines (g) paulum supra terram extantes: idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiae (1), cum sententia uocabuli competente, et si me-

Gell. XVIIII. 13. (d)

a Cod. *iubet*. *b* Cod. *uitam*. Ita et infra. *c* Cod. *motus*. *d* Cod. XXII. 13. *e* Ita cod. cum anastrophe pro *hoc, inquit Apollinaris*. *f* Cod. *graece*. *g* Cod. *hominis*.

1 Aristoteles de part. anim. IIII. 10: *νανῶδες ἐστὶν οὗ τὸ μὲν ἄνω μέγα, τὸ δὲ πεζεῦον μικρόν*.

moria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comoedia Aristophanis, cui nomen est Κωκαλός (a). Fuisset autem uerbum hoc a te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores, esseique adinpendio (b) probabilius; quam quae a Laberio ignobilia nimis, et sordentia in usum linguae latinae intromissa sunt. Tum Festus Postumius grammatico cuipiam latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris *nanos* uerbum graecum esse; tu nos doce in quo de mulis aut eculeis humilioribus uulgo dicitur, anne latinum sit? et apud quem scriptum reperiatur? Atque ille grammaticus, homo sane perquam in noscendis ueteribus scriptis exercitus, Si piaculum, inquit, non committitur, praesente Apollinare (c), quid de uoce ulla (d) graeca latinaue sentiam (e) dicere; audeo tibi, Feste, quaerenti respondere, esse hoc uerbum latinum, scriptumque inueniri in poematis Helui Cinnae (f) non ignobilis neque indocti poetae, uersusque eius ipsos dixit; quos, quoniam memoriae mihi forte aderant, adscripsi:

At nunc me geniana (g) *per salicta*
Bigis (h) *rheda* (i) *rapit citata nanis.*

a Ita codex consentiens cum gelliana Stephani editione. *b* Ita cod. Tum ibidem in margine scribitur rursus *adimpendio* (cum *m*) ut mox notabilis. Edd. *id impendio*. *c* Edd. *Apollinari*. *d* Edd. *illa*. *e* Cod. *sententiam*. Sed ita delendum esset *quid*. *f* Cod. *Ciinnae*. *g* Cod. 1. manu *genum una*; 2. *genum ana*. *h* Edd. *binis*. *i* Cod. *raeda*.

CORNELII FRONTONIS

DE DIFFERENTIIS UOCABULORUM (a).

Inter ultionem et uindictam. Ultio uindicat factum: uindicatio futura prohibet. Ideo Mars ultor, non uindex dicitur.

Praedam et rapinam. Praeda uictos spoliat: rapina subito uenit. Itaque illa uictoria gaudet, haec petulantia.

Cur et quare. Cur simpliciter percontatur: quare causam rationemque desiderat.

Delictum et peccatum. Qui deliquit, non fecit quod facere debuit: qui peccauit, hoc fecit, sed parum recte.

Remedium et medicamentum. Remedium ne periclitemur datur: medicamentum ad subita pericula aptatur. Atque ita remedium submouet imminentia: medicamentum sanat insana (b).

Flumen et fluuium. Flumen idem fluit et manet: fluuius temporibus siccatur.

Corinthium et corinthiacum. Corinthium ciuem dicemus (c): corinthiacum uas: corinthiensem fontem (d).

Roseum et rosaecum. Roseum per se: rosaceum mixtum.

Fuscum et nigrum. Fusco album opponitur: nigro candidum.

Pugnare, oppugnare et impugnare. Qui pugnat, resistit: qui oppugnat, obsessor est: qui impugnat, per omnia inimicus est. Itaque pugnat exercitus: oppugnantur uel castra uel urbes: impugnantur inimici.

Album et candidum. Album natura fit: candidum cura.

Decus et decorem. Decus honoris: decor formae: decorum actionis (e).

Pompei porticus, et pompeia et pompeiana. Pompei, si

a Huius libelli (qui in principe Parrhasii editione uicentina dicitur aureus) uarietates multas ex antiquis editionibus collegit sedulo u. cl. Ph. Buttmannus, nempe ex praedicta Parrhasii, ex parisiaca Badii Ascensii, ex Fabriciana atque ex Gotofrediana. Ne hoc utili labore Fronto meus careat, uarietates easdem adscribam, designans quamque editionem notis P. B. F. G. Nam meus quidem textus e Putschii exemplari expressus fuit. *b* F. G. *non sana*. *c* F. G. *dicimus*. *d* Postrema duo uerba desunt in P. B. et Putsch. Vide Plaut. Aul. III. 6. 23. *e* Duo haec uerba absunt a P. B. Putsch.

possidet: pompeia, si publicauit: pompeiana, si in alterius dominationem uenit.

Satiatum et saturatum. Satiatus uentris: saturatus animi.

Obiurgat eum, cuius habet potestatem. Monet, propter beniuolentiam. Admonet, ut confirmet memoriam. Submonet, ut possit ordinate pronuntiare. Igitur in obiurgante potestas: in monente beniuolentia: in admonente memoria: in submonente officium.

Antiquum et uetus. Antiquum est, quod excessit patrum memoriam: uetus annorum multorum sentit utilitatem. Uinum hoc melius est, quo fit uetustius (a).

Sartrix et sarcinatrix. Sartrix, quae sarcit: sarcinatrix, quae sarcinas seruat.

Uidere, et spectare, et intueri, et aspicere et cernere, et animaduertere. Uidemus natura: spectamus uoluntate: intuemur cura: adspicimus ex improuiso: animaduertimus animo: cernimus oculis (b).

Ostentum et portentum, et monstrum et prodigium. Ostentum, quod praeter consetudinem offertur, ut puta si uideatur terra ardere, uel caelum, uel mare: portentum quod porro et diutius manet, futurumque postmodum aliquid significat: monstrum est contra naturam, ut est Minotaurus: prodigium, quod mores faciunt, per quod detrimentum expectatur. Itaque qui prodigia faciunt prodigi uocantur: in ostento raritas admirationem facit: in monstro rectus ordo naturae uertitur (c): in portento differtur euentus: in prodigio detrimentum significatur.

Turbam et frequentiam. Angustus locus facit turbam (d); frequentiam multitudo.

Putant et suspicantur. Qui putant, omni genere errant: qui suspicantur, aliquo modo (e) praeuident.

Frater et germanus. Frater aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse; germanus ex iisdem parentibus sit necesse est.

Sermo et loquela. Sermo omnium gentium est: loquela cuiusque gentis propria dialectus (f).

a P. B. *uetustum*. *b* P. B. Putsch. *animaduertimus et cernimus animo*. *c* P. B. Puts. *uincitur*. *d* G. hoc ordine *T. a. l. f.* *e* P. B. Puts. *aliquid praeuident*. *f* F. G. *d. p.*

Comes, et assecla, et sodalis, et cliens. Comes iter facit: assecla sequitur potentiorem: sodalis adulescentiae nomen est: cliens implorat opem et fidem. Ita comes tutus, assecla officiosus, sodalis amicus, cliens summissus.

Causa et ratio. Causa docet factum: ratio soluit obscura.

Nomen et uocabulum. Nomen proprium indicat: uocabulum diffundit significationem.

Horret et trepidat. Horret corpus: trepidat motus animi.

Quaerere et inquirere et desiderare. Quaerimus disciplinam: inquirimus de quo dubitamus: desideramus, uel quod diligimus uel quod amisimus.

Temerarius et audax. Temerarius, qui sine respectu salutis obicit se periculis: audax sine ratione impetum facit. Ergo audax non prouidet, temerarius non timet.

Longum et longinquum. Longum praeuerbium (a) est. Itaque uerbum illi apponitur (b): longinquum itineris est.

Felix et fortunatus. Felix ita natus est: fortunatus cum opibus nomen accipit. Ita felix naturae bono fruitur, fortunatus commodo temporis.

Aestas et aestus. Aestas est pars anni: aestus calor temporis. Aestus a nimio calore nomen accepit (c): aestas nomen non amittet etiamsi temperata est.

Citius et celerius. Citius praeuerbium qualitatis praelatiuae simile cognominis pro maturum est (d) etiam significantiam habens, ut iam fessi ante tempus re facta (e), ut loquatur non ostendit qualitatis sed temporis, at celeritas sui temporis est perfecta.

Simul et una. Simul locum demonstrat, una congregationem.

Comminus et eminus de iaculis (f); quod illud a manibus non recedit; hoc e manibus emittitur;

Parsi et peperci. Parsi semel, peperci saepius.

Dicere et loqui et narrare. Dicimus quod uolumus: loquimur inuicem: narramus quod ignoratur.

Uultus et os. Uultus proprie hominis: os omnium: facies plurium (g).

a G. hic et alibi *prouerbium*. *b* F. G. *opponitur*. *c* F. G. *accipit*, et mox *amittit*. *d* F. G. *cognomini*. *Pro maturius est*. *e* Ita ed. uen. anni 1522. Aliae edd. mendosae. *f* Gladii (genere neutro) mentionem heic excidisse ait Butt. *g* F. G. addunt haec duo uerba.

Memoriose et memoriter. Memoriosus habet ad dicta factaque referenda memoriam: memor beneficii memoriam uel iniuriae refert. Ita memoriose qui facit, ostendit in omni re naturae bonum: memoriter, gratum uel fortem ex eo ostendit, quod uel retribuit beneficium grate, aut iniuriam uindicat fortiter.

Ordinare et disponere. Ordinatio simplex est: dispositio uaga.

Consideratius et considerantius. Consideratius praeuerbium ex cognomine: considerantius ex participio.

Dedicatum et consecratum. Dedicatur Deo: consecratur quasi sanctum constituitur, hoc est dedicatur Deo quod illi debetur (a): consecratur quod profanum sit.

Quatenus et quatinus. Quatenus, qua fini (b): quatinus, quoniam.

Uoluntatem et uoluptatem. Uoluntas facto gaudet: uoluptas fieri cupit.

Nouissimum et ultimum. Nouissimnm ordinis: ultimum orbis.

Furtim, et furaciter et furtiue. Furtim, cum incipit: furaciter, quasi artificiose a consuetudine inuolandi: furtiue, quod iam (c) ablatum. Ergo furtim, furaciter, furax, furtiue, locus facit.

Imum et infimum. Imum summo respondet: infimum, ut infra humum.

Commodare et adcommodare. Commodat mutuam pecuniam: adcommodat, aptat.

Splendorem et fulgorem. Fulget natura, ut ignis, sol: splendet artificio (d), ut aurum, argentum.

Mereri et merere. Meret pretium: meretur gratiam. Itaque illud uectigale, hoc honorarium (e) est.

Pedale et pedule. Pedale mensura est pedis: pedule uero sub pedibus praestat utilitatem.

Araneum et araneam. Araneum, quod textum est: aranea, quae texit.

Opinionem et rumorem et famam. Opinio hominem suspectum facit: fama uel commendat, uel destruit. Rumor indicat: opinio ostendit: fama iudicat: rumor tumultuatur.

a Q. l. d. ex F. G. *b* F. G. *fine*. *c* Corr. *quom iam*. Butr. *d Artificio* addunt F. G. *e* P. B. Put. *honoratum*.

Querimoniam et querelam. Querimonia certae rei est: querela superuacua est. Itaque prior grauitatis; posterior leuitatis est.

Transfugam et perfugam. Transfuga suos reliquit (a), et ad alios uenit: perfuga supplex est. Ergo transfuga ut adiuuetur (b).

Hunc et istum et illum et eum. Hunc et istum in proximo notant: illum ostendit quidem longe stantem, sed in conspectu: eum, absentem refert.

Glorium et gloriosum et gloriatorem. Glorius unius est gloriae: gloriator, non habet causam gloriandi, sed tamen gloriatur: gloriosus pluribus de causis esse cogitur (c).

Abrogantem et adrogantem. Adrogat aliquid sibi etiamsi non meruit: abrogat, qui alii aufert, uel qui legem tollit.

Continue et continuate. Continue, assidue (d): continuate sine intermissione.

Externum, et alienum, et extraneum, et extrarium. Externus est exterae gentis: alienus non loco, sed re differt (e): extraneus, qui extra eandem ianuam est: extrarius, qui extra eandem aream est.

Lucidum et luminosum. Lucidum est quod aperto caelo lumen accipit: luminosum, quod multis foraminibus illuminatur.

Expertum et experrectum. Expertus est aliquid, aut in bona parte aut in mala: experrectus de somno.

Delubrum, et sacellum, et templum, et lucum, et fanum, et bidental. Delubrum, in quo homines pericula sua deluunt (f); ponunt enim uel pilum (g), uel scutum, uel alia plura (h) suscepta uotis. Sacellum, paruulum aedificium diis consecratum: templum, in loco augurato: lucus, locus fulmine ictus, et arborum spissitate tectus: fanum Fauno consecratum; unde Fauni appellabantur prius et illi qui uagabantur fanatici: bidental, locus fulmine tactus et expiatus oue; bidentes enim oues appellantur.

Occidere, et interficere, et perimere, et iugulare, et necare. Interficere et perimere prisca sunt. Occidere ob easdem

a F. G. *relinquit*. *b* Butt. corr. *Transfuga uenit ut adiuuet, perfuga ut adiuuetur*. *c* Butt. corr. *extollitur* pro *esse cogitur*. *d* P. B. Puts. pro *assidue* habent *facimus*. *e* P. B. Puts. *nullo loco – differunt*. *f* F. G. *diluunt*. *g* F. G. *pileum*. *h* F. G. omittunt *plura*.

dictum est: iugulare, ob iugulum: necare, a nece: interficere, a facto: perimere, ab emptione, quasi iure tollere (a).

Uirtutem, et fortitudinem, et uigorem, et uelocitatem, et uehementiam. Uirtus hominis summum bonum est, quae et (b) in oratione et in cursu potest uideri: fortitudo, uis corporis ad sustinendos labores: uigor, animi habet elationem: uelocitas, corporalis celeritas, quasi uelox et cita (c): uehementia, a ui et (d) impetu mentis.

Facultatem et facilitatem. Facultas locupletis: facilitas artificis est. Itaque diues facultatem habet multa (e) uel emendi, uel redimendi: artifex opera perficiendi facilitatem.

Silere et tacere. Silet, cuius loquentis sermo comprimitur ab ipsa significatione literae S: tacet, qui ne (f) loqui quidem coepit.

Ignoscere et concedere. Ignoscit, qui dissimulat se nosse quod comperit, et ita silentio peccata impunita dimittit (g): concedit, qui omnia peccata condonat.

Habere et possidere. Habere potest etiam fur et (h) nequam: possidet nemo, nisi qui aut testamento (i) relictae, aut donatae rei (k) aut emptae dominus est. Ita in habente onus: in possidente ius est.

Munus et donum. Munus, quod amicus, uel cliens, uel libertus officii causa mittunt, uel munus gladiatorium: donum, quod diis datur; inde ubi dona ponuntur, donarium appellatur. Possunt et illa nihilominus dona dici, quae donant pauperibus diuites uel potentes. Illud quoque donum putandum est, quod militibus donatur in castris, ut uallaris corona (l).

Noxam et noxiam. Noxa poena est: noxia culpa.

Scientem et scitum. Sciens, qui scit: scitus, qui scitur uel festiuus.

Animantia et animalia. Animantia animus facit: animalia animam habent.

Uisum et uisitatum. Uisum semel: uisitatum saepius scito esse (m).

a Perimere - tollere addunt F. G. *b Et* addunt F. G. c P. B. Puts. *ueloxcita*. *d* Pro *et* habent *id est* F. G. *e* F. G. *multam*. *f* P. B. Puts. *nec*. *g* P. B. Puts. *fecerit* pro *dimittit*. *h Et* addunt F. G. *i* P. B. G. omittunt *testamento*. *k* F. G. inserunt *rei* statim post *qui*. *l* c. u. F. G. *m* c. s. F. G.

Abspulsum et repulsum. Abspulsus est ab aliquo (a) pulsus: repulsus, retropulsus.

Metum et timorem et formidinem et pauorem. Metus motus est animi: timor, quasi (b) tumor; formido, fert interdum rationem: pauor puerilis est.

Reperire et inuenire. Reperimus nostra: inuenimus aliena.

Uidete et uidetote. Uidete, imperat: uidetote, mandat (c).

Proprium et priuatum. Proprium, cuiusque suum (d): priuatum, non publicum.

Onus et sarcinam. Onus, uehiculorum et maius est: sarcina, hominum.

Sumere et accipere. Sumimus, quae posita sunt: accipimus, quae porriguntur.

Locupletem, et diuitem, et opulentum, et potentem, et beatum, et fortunatum, et pecuniosum. Locuples, a copia locorum: diues, quia diuidendi facultatem habet: opulentus, ab opibus: potens, qui quod uult potest: fortunatus, cui forte aliquid contingit: beatus (e) qui apud Graecos μακάριος est: pecuniosus, qui habet pecuniam uel pecora.

Grande (f) et magnum, et immane. Grande, incremento: magnum amplitudine (g): immane, praecipuae amplitudinis.

Poeticen, et poesin, et poema, et poeticum. Poetice est rei, ut historice: poesis, operum contextus: poema, certis pedibus et legitimis numeris (h) inclusa materia: poeticum in poeta utile est.

Homonymiam et synonymiam. Homonymia una uoce multa significat: synonymia multis uocibus idem testatur.

Clupeum et clypeum. Clupeum armorum: clypeum imaginis.

Paruum, et breue et exiguum, et pusillum. Paruum in tempore: breue, in spacio: exiguum, in corpore infantis: pusillum, in corpore pumilionis.

Inuolare et subripere. Inuolat, qui in die uenit: subripit, clam, id est furtiue.

a P. B. Puts. *a quo*. *b Quasi* addunt F. G. *c* F. G. *imperatiuum* — *mandatiuum*. *d* P. B. Puts. *proprium*. *e* P. B. Puts. inserunt *uero*. *f* Edd. *grandem*. *g* B. Puts. *in amplitudine*. *h Numeris* inserunt F. G.

Speciem et specialitatem et specietatem. Species diuisio est generis: specialitas ficta est ab Antonio grammatico (a): specietas, qualitatis.

Praeuerbium et aduerbium. Praeuerbium est euphemon (b): aduerbium et uitiosum et fictum est; tamen in usum (c) nunc est receptum.

Compendium et dispendium et damnum et detrimentum et iacturam. Compendium undique ad pondus pertinet: dispendium detexitur (d) in ponderibus: damnum dat omnibus: detrimentum usu tritum: iactura quod iacitur ex onere nauis.

Aegrum et aegrotum. Aeger animo: aegrotus corpore.

Alitudinem et alimentum et alimoniam. Alitudo (e) incrementum est corporis: alimentum incrementum infantis: alimonia deriuatiuum ab alendo, quasi particula animi.

Aequale et aequabile. Aequalis alterius staturae par: aequabile, quod aequari potest.

Inscium et nescium. Inscius aliquid nescit: nescius nil nouit: alter in parte errat; alter in toto.

Glaciem et niuem. Glacies est quae ex coitu aquae constagnat: nix uentorum ritu cadit.

Contrarium et aduersarium. Contrarium negotium: aduersarius homo.

Gallum et gallicum. Gallus natione: gallicus ex Gallia.

Acuere et exacuere, praepositione distinguuntur.

Incertum et dubium. Incertum nec tempus nec numerum recipit: dubium a duobus incipit.

Ambulare et inambulare. Ambulare incipiunt infantes: inambulant homines.

Modulari et moderari. Modulari est carminis modos facere (f): moderari est modum imponere.

Barbaram locutionem et barbarismon. Barbara locutio proprie peregrina est: barbarismos fit etiam in latini sermonis (g) locutione.

Cadere et decidere. Cadit etiam in plano: decidit ex alto.

a Intellige Antonium Gniphonem, de quo Sueton. ill. gram. cap. VII.
b P. *eufimion*. B. *euphemion*. F. G. *euphonon*. Mox prius *et* omiserunt F. G. *c* P. B. Puta. in *usu*. *d* F. *deteritur*. *e* P. *altitudo*. *f* P. B. Puta. *est carmen*. *g* s. l. F. G.

Subsidium et praesidium et auxilium. Subsidium quod subest deficientibus : praesidium imponitur : auxilium repentinum est. Ita subsidium ad secundos casus praeparatur : praesidium ad custodiam collocatur : auxilium ut proait ex insperato uenit.

Distrahere et deducere (a), et diuellere. Distrahere a trahendo, deducere a ducendo, diuellere a uellendo.

Corruptelam et corruptionem. Corruptela ipsa res est : corruptio corrumpentis administratio.

Caerulum et caeruleum. Caerulus naturae color est : caeruleus naturam fingit. Ita alterum est; alterum fit.

Properare et festinare. Qui properat, apparet non esse fessum (b) : qui festinat, uidetur esse defatigatus.

Polire et nouare. Polimus rudia : nouamus uetera.

Nobilem et generosum. Nobilis nobilitate rerum: generosus qui graece εὐγενὴς (c) appellatur. Ita alter ex re; alter ex cognatione (d) est.

Nationem et gentem. Natio solum patrium quaerit : gens seriem maiorum.

Praeparare et comparare. Praeparare prius : comparare, undique parare.

Guttam et stillam. Gutta manet (e) : stilla cadit.

Conuenire et coire. Conuenit in unum : coit in multos (f).

Causam, et patrocinium et orationem. Causa est de qua agitur : patrocinium quod adcommodatur : oratio quae loquitur.

Superbiam et adrogantiam. Superbia est a superhabendo : adrogantia etiam in pauperem cadit.

Scrutari et quaerere. Scrutatur in te ille qui intercipit aliqua secreta : quaerere duo significat, uel quod abest, uel quod ad patrimonium pertinet.

Annuere et innuere. Innuit uel capite, uel supercilio : annuit ad (g) quod dictum, uel factum est (h).

Gnatum et natum. Gnatus filius; natus pullus.

a Corr. *diducere* Butt. *b* Editiones, praeter Putschianam, *fessus*. P. B. *paret*. *c* Puts. F. G. γεννᾶιος. In B. lacuna est pro graeca uoce. *d* F. G. *generatione*. *e* F. G. *manat*. *f* Vox *multos* deest in P. B. Putsch. *g* F. G. inserunt *id*. *h* De uerbis *factum est* idem dictum puta quod supra de uoce *multos* Butt.

Insimulare et simulare. Qui insimulat, uel arguit uel fingit: qui simulat, probare uult quod non est.

Proelium et bellum. Bellum etiam sine proelio est, cum indicitur: proelium ipsa pugna.

Diligentiam et curam. Diligentia a diligendo (a) singula; huic neglegentia opponitur, nec recipit errorem. Cura animi est, quae anxium facit hominem; et tam honestae quam inhonestae rei est.

Regium et regale. Regium, quod regis: regale quod rege dignum est.

Erraticum et erratitium. Erraticus (b) et potest errare et solet: erratitius, animus est qui solet errare et desinit: erratio enim animi est repentina commotio.

Errorem et errationem. Error est rei uitium, ut amor, dolor: erratio, incertae uiae.

Erratrix et erratica. Erratrix per se rapta est, ut uenatrix: erratica, ut (c) hedera, uitis.

Notare et adnotare. Notat uel locum quis, uel personam, uel noxam: adnotat, qui notae quid adicit.

Salubre et salutare. Salubre ad locum refertur et ad cibum: salutare consilium est. Ita salubre non nocet: salutare prodest consilio.

Committere et credere. Committimus consilia: credimus pecuniam.

Sub et in sub nonnunquam pr[illegible] ponitur, ut [illegible] clam rapuit; aut fere notat aliqu[illegible]um.

In aut intus significat, aut [illegible] aut in[illegible]terdum pro non ponitur, ut ind[illegible]

Claritatem et claritudinem. Cl[illegible] spicuitatis: claritudo generis. Prio[illegible]rior nobilitatis est.

Uiciniam et uicinitatem. Uicini[illegible]nitas hominum c[illegible]io est.

Communio[illegible]unitatem. C[illegible]nicandi uoluntas [illegible]ndique mun[illegible]

a G. *deligendo*. (Ita [illegible] *delet*[illegible]
c *Ut* addunt F. G. *d* [illegible] e F. C.
ba *ut indoctus*.

Fultionem et fulturam. Fultio, dum fit: fultura, cum facta est.

Ieiunium et ieiunitatem. Ieiunium, dies est: ieiunitas, cibi abstinentia.

Elinguem et elinguatum. Elinguis habet linguam, sed usu eius caret: elinguatus amisit.

Suspicacem et suspiciosum. Suspicax arguit: suspiciosus recipit.

Restiarium et restionem. Restiarius qui facit: restio qui uendit.

Austerum et seuerum. Austerus graeca consuetudine: seuerus a saeuo.

Eloquentiam et eloquium. Eloquentia perfecta uis orationis: eloquium pars supposita commode eloquendi.

Seruitutem et seruitium. Seruitus est sub domino: serui patientia seruitium facit.

Uituperationem et culpationem. Uituperatio uitium parat (a): culpatio a culpa incipit.

Nominare et appellare. Nominatio nominat quem appellat. Appellatio appellantis uox est in ministerio; et appellat uel a potentiore propter iniuriam, ut inuocat auxilium magistratus, uel cum pecuniam reposcit.

Tris (b) et tres. Tris in accusatiuo casu: tres in nominati[illegible] et uocatiuo.

Necessitatem et necessitudinem. Necessitudo uel sanguinis [illegible]torum cum praeceptoribus, cum amicis. Necessitas im[illegible]es est, ut mori necessitatis est.

[illegible] sero. Serum ad negotium pertinet: sero ad [illegible]

[illegible]m. Decus est instrumentum cuiusque: glo[illegible]es.

[illegible] Honor dignitatis consummatio uel pri[illegible]unda existimatio recte factorum.

[illegible] Familiare ad dominum non refer[illegible]

[illegible] Ter. Andr. prol. 15 *uituperant* explic[illegible] [illegible]unctae *parit*. Butt. *b* Putsch. F. G.[illegible]

Insimulare et simulare. Qui insimulat, uel arguit uel fingit: qui simulat, probare uult quod non est.

Proelium et bellum. Bellum etiam sine proelio est, cum indicitur: proelium ipsa pugna.

Diligentiam et curam. Diligentia a diligendo (a) singula; huic neglegentia opponitur, nec recipit errorem. Cura animi est, quae anxium facit hominem; et tam honestae quam inhonestae rei est.

Regium et regale. Regium, quod regis: regale quod rege dignum est.

Erraticum et erratitium. Erraticus (b) et potest errare et solet: erratitius, animus est qui solet errare et desinit: erratio enim animi est repentina commotio.

Errorem et errationem. Error est rei uitium, ut amor, dolor: erratio, incertae uiae.

Erratrix et erratica. Erratrix per se rapta est, ut uenatrix: erratica, ut (c) hedera, uitis.

Notare et adnotare. Notat uel locum quis, uel personam, uel noxam: adnotat, qui notae quid adicit.

Salubre et salutare. Salubre ad locum refertur et ad cibum: salutare consilium est. Ita salubre non nocet: salutare prodest consilio.

Committere et credere. Committimus consilia: credimus pecuniam.

Sub et in sub nonnunquam pro clam ponitur, ut subripuit, clam rapuit; aut fere notat aliquid subditum.

In aut intus significat, aut nimis (d), aut ualde; et interdum pro non ponitur, ut indoctus (e).

Claritatem et claritudinem. Claritas tam luminis quam perspicuitatis: claritudo generis. Prior itaque splendoris: posterior nobilitatis est.

Uiciniam et uicinitatem. Uicinia uicorum coniunctio: uicinitas hominum conuersatio est.

Communionem et communitatem. Communitas est communicandi uoluntas: communio undique munitio.

a G. *deligendo*. (Ita legitur *dilectus* pro *delectus*.) b G. *erratiuus*. c *Ut* addunt F. G. d Puts. F. G. *minus*. e F. G. addunt haec uerba *ut indoctus*.

Fultionem et fulturam. Fultio, dum fit: fultura, cum facta est.

Ieiunium et ieiunitatem. Ieiunium, dies est: ieiunitas, cibi abstinentia.

Elinguem et elinguatum. Elinguis habet linguam, sed usu eius caret: elinguatus amisit.

Suspicacem et suspiciosum. Suspicax arguit: suspiciosus recipit.

Restiarium et restionem. Restiarius qui facit: restio qui uendit.

Austerum et seuerum. Austerus graeca consuetudine: seuerus a saeuo.

Eloquentiam et eloquium. Eloquentia perfecta uis orationis: eloquium pars supposita commode eloquendi.

Seruitutem et seruitium. Seruitus est sub domino: serui patientia seruitium facit.

Uituperationem et culpationem. Uituperatio uitium parat (a): culpatio a culpa incipit.

Nominare et appellare. Nominatio nominat quem appellat. Appellatio appellantis uox est in ministerio; et appellat uel a potentiore propter iniuriam, ut inuocat auxilium magistratus, uel cum pecuniam reposcit.

Tris (b) et tres. Tris in accusatiuo casu: tres in nominatiuo et uocatiuo.

Necessitatem et necessitudinem. Necessitudo uel sanguinis uel meritorum cum praeceptoribus, cum amicis. Necessitas immutabilis res est, ut mori necessitatis est.

Serum et sero. Serum ad negotium pertinet: sero ad tempus.

Decus et gloriam. Decus est instrumentum cuiusque: gloria quasi honoris merces.

Honorem et laudem. Honor dignitatis consummatio uel priuatim uel publice: laus secunda existimatio recte factorum.

Familiare et familiarium. Familiare ad dominum non refer-

a Ita P. optime. Nam Donatus ad Ter. Andr. prol. 15 *uituperant* explicat *uitium rei parant*. Aliae editiones cunctae *parit*. Butt. *b* Putsch. F. G. *treis* —

tur, cum amici familiares sint. Familiarium (a), quod seruo competit, ut sagum, gladium (b).

Offectorem et infectorem. Infector colorem mutat: offector officio obest.

Certum et uerum. Certum recipit praepositionem et fit incertum: certum (c) uel pondus uel rei pretium: uerum opponitur falso.

Figuram et formam. Figura artis est opus: forma naturae bonum, unde etiam formosus dicitur.

Ignominiam et infamiam. Ignominia imponitur ab eo, qui potest animaduersione notare. Infamia ex multorum sermone nascitur.

Nullum et neminem. Nullus est tam in re quam in persona: nemo in persona dicitur, id est (d) nemo homo.

Iratum et iracundum. Iratus ex offensa est: iracundus natura.

Periculum et perniciem. Periculum contra quamuis rem timetur: pernicies contra necem (e).

Omnes, et cunctos, et uniuersos. Omnes nullum excipit, ut omnes homines. Ita et res. Cuncti itaque (f) in personarum numero nominantur, prisco dicti uerbo. Uniuersi, in unam sententiam conuersi dicendi quid siue faciendi.

Feroces et feros. Feroces animo: feri leones, ceterique similes.

Auferre, et eripere, et adimere. Aufert qui dedit: adimit imperio coactus: eripit qui plus ualet. Itaque auferre possumus: adimere iubemur: eripere ualemus.

Studium et disciplinam. Studium animi est: disciplina artis.

Inchoare et incipere. Inchoat qui incertum facit: incipit cuius exitum sperat.

Bonum et commodum. Bonus opponitur malo quam aliis (g) usu: commodus aliis necessario utique prodest.

a Hinc in lexicis reponatur *familiarius* pro *familiaricus*, et sic corrigantur aliae auctoritates Butt. *b* F. G. *gladius*. Sed apparet Frontonem uti neutro genere, quia eodem usus est supra uoc. *comminus*, licet ibi exciderit ipsa uox *gladium*. *c* F. G. *certumque*. *d* F. G. pro *id est* habent *ut*. *e* Ita F. G. Sed P. B. Puts. cum lacuna *periculum contra necem timetur pernicies*. *f* F. G. sine *itaque*. *g* F. *qui aliis*. G. *qui alii*. Num *quamuis nullo sit alii usu*? Butt.

Decentem et formosum. Decens in gestu est et motu corporis: formosus ab excellenti specie dicitur.

Decorem et speciem. Decor communis est omnium: is (a) facit decentiam speciei: species propria est cuiusque. Itaque decor in habitu est: species in membris.

Litem et controuersiam. Lis nascitur: pertinacia efficit controuersiam: et litigant (b) homines: res in controuersiam deducitur. Ita controuersia partis (c): lis summae.

Rixam et pugnam. Rixa sine armis est, et habet defensionem: pugna legem habet, uel naturalem, uel moralem; aut enim palaestrans exhibet (d) uirtutem, uel armis per summa uitae pericula dimicat.

Occulte et clam. Occulte latent: clam celant. Alteri non prodere: alteri celare naturali habitu (e) inest.

Nauum et celerem. Nauus a praecipuo nauis cursu dicitur; uel alterius causa natus, qui (f) studet per officium suum, et recipit comparationem superlationemque, quia cognomen est. Ita nauus operam nauat alteri: celer ut suam rem, ita alterius quoque celeriter perficit.

Agilem, et strenuum, et fortem. Agilem actio facit: strenuum motus: fortem animus: robustum corpus (g).

Contumeliam et iniuriam. Contumeliam inferunt: iniuriam patiuntur (h).

Spectacula et spectamenta. Spectacula loca sunt, unde spectamus: spectamenta, quae spectantur.

Pascentia et pabulantia. Pascentia sunt, quae ex se pascuntur, ut prata; et pascentia mancipia quia pascuntur; ideo etiam pastores uocantur. Pabulantia uero quae iis utuntur, ut iumenta.

Uoluentia et uolubilia. Uoluentia quae uoluunt: uolubilia quae uoluuntur.

Animum et animam. Animus qualitas uiuentis: anima causa uitae.

a F. G. *et is*. *b* Puts. *ut litigent*. *c* G. inserit *esto*. *d* F. G. *palaestrans enim uel exhibet*. *e* F. G. *habitui*. *f* Corr. *cui* Butt. *g* P. B. Puts. pro postremis quatuor uerbis habent *fortem corpus*. *h* F. G. add. *homines*.

Materiam et materiem. Materies animi est: materia arboris. Et materies qualitas ingenii: materia fabris apta.

Hebescit et hebetescit. Hebescit, quod natura obstupescit: hebetescit, quod amittit aciem.

Da et cedo. Cedo sibi poscit et est immobile: dat, qui non finite (a) facit datum.

Fidelem et fidum. Fidelis fit: fidus nascitur (b).

Laudem et laudabilem. Laus facti instrumentum est: laudatio uero est rerum gestarum relatio.

Fere et aliquando et nonnunquam. Fere futurum significat: aliquando et nonnunquam, quod intermittere non patitur.

Aptum et utile et idoneum. Aptum loco uenit et tempore, quod habet suam materiam: utile fecit (c), uti prudentis litterae: idoneum, ut amicum per consilia dicimus, ut (d) seruum usu hominis.

Saxum et lapidem. Saxum naturale: lapis qui ex saxo caesus est.

Certationem et certamen. Certatio est administrantium: certamen operis.

Uictimam et hostiam. Uictima maior est: hostia minor.

a F. G. *finire*. b Ita F. G. Aliae edd. postrema duo uerba omittunt. c F. G. *utile usus fecit*. d F. G. *et ut*.

AD FRONTONIS EXEMPLA ELOCUTIONUM

EDITORIS MONITUM.

Grammaticum opusculum exempla elocutionum tribuitur Cornelio Frontoni in quinque codicibus a me obseruatis, in ambrosiano uidelicet uno et in quatuor uaticanis, quorum tamen unus nonnisi selecta quaedam habet, quae ab exemplari Basilii Zanchii manu scripto desumpta dicuntur. Manutius item (1), Sigonius (2) et Patricius (3) Corn. Frontonem huius opusculi auctorem aiunt. Sed tamen Nicolaus Heinsius nunciauit olim (4) se inuenisse Neapoli inter grammaticorum opuscula Uolusianum Messum quem alii, ut ait, Cornelium Frontonem uellent. Loquitur autem Heinsius de his ipsis exemplis elocutionum, quia testatur ibidem fuisse Ciceronis et Sallustii fragmenta inedita. Reuera Messum Uolusianum (siue Messum Arusianum) recentiores multi critici hunc grammaticum appellant. Ecce autem nunc ego incido in Cassiodorii (5) grauem locum, non antea mihi atque haud scio an aliis (quamquam rei notio ualde est credibilis) obseruatum, qui secundae sententiae prorsus fauet. Ait enim Cassiodorius: regulas elocutionum latinarum, id est quadrigam Messii, omnimodis non sequaris, ubi tamen priscorum codicum auctoritate conuinceris (6). Iam quonam pacto accidit ut operis duplex auctor perhibeatur? Num Messius ex ampliore Corn. Frontonis opere (in quo, ut autumo, exempla proferebantur ex antiquis pluribus auctoribus, ex Catone, puta, Graccho, Ennio, Plauto, tum ex Terentio, Sallustio, Cicerone ac Uirgilio) quadrigam suam, id est quatuor tantum auctorum auctoritates, consarcinauit? Equidem propter codicum auctoritatem, etsi editionis meae uolumini libenter pepercissem, nondum ausus sum hoc scriptum a frontoniano corpore segregare: quin id potius quinque codicum collatione pauló emendatius feci. Equidem hi omnes codices recentioris aeui sunt, et plerumque in apertissimis etiam mendis inter se conspirant: aliquoties tamen differunt, ita ut unus uaticanus ambrosianum sectetur; quare duae ueluti familiae codicum huius opusculi esse uidentur. Neque uero caret omni utilitate libellus, siue ob quaedam ueterum fragmenta, quae in editis eorum operibus non uidentur occurrere, siue ob lectionum uarietatem, siue denique ob grammaticalium praeceptorum auctoritatem.

(1) *Ad Sallust. fragm.* (2) *Ad fragm. Cic. de rep.* (3) *Ad fragm. orationum Cic.* (4) *Epist. uir. ill. t.* III. *ep. ad Gronu.* 144. *p.* 181. (5) *Inst. diuin. litt. cap.* XV. (6) *Loquitur Cassidorius de non uiolando, profanae elegantiae causa, diuinarum scripturarum stilo.*

CORNELII FRONTONIS

EXEMPLA ELOCUTIONUM.

A

Abundans illius rei. Uirg. E. II. 20. *Niuei quam lactis abundans*.
Abundans illa re. Cic. pro Cornelio 991 (1). *Quis tam abundans copiis*.
Abundat illa re. Idem pro Cluentio 65. *mulier abundat audacia*.
Abunde est huius rei. Uirg. Æ. VII. 552. *Terrorum et fraudis abunde est*.
Ardet illa re. Idem XI. 782. *Femineo praedae et spoliorum ardebat amore*.
Ardet illam rem. Idem. E. II. 1. *Formosum pastor Corydon ardebat Alexim*.
Ardet in illa re. Sal. Cat. 5. *Ardens in cupiditatibus*.
Ardet in illam rem. Uirg. Æ. VII. 623. *Ardet in excitam Ausoniam* (2).
Auertit hac re. Idem I. 38. *Nec posse Italia Teucrorum auertere regem*.
Auertit ab illa re. Cic. phil. V. 11. *Ab urbe M. Antonium* (3) *impetus in Galliam auertit*.
Auersus ab illo. Idem in Cat. III. 9. *Tum auersus a vero*.
Accingo me huic rei. Uirg. Æ. I. 210. *Illi se praedae accingunt dapibusque futuris*.
Accingo illi eam rem. Idem XI. 489. *Laterique accinxerat ensem*.
Accingor illam rem. Idem IIII. 493. *Magicas inuitam accingier artes*.
Accingor illa re. Idem VII. 640. *Fidoque accingitur ense*.
Appulit huic rei. Idem I. 377. *Forte sua libycis tempestas appulit oris*.
Appulit ad hoc. Ter. And. prolog. 1. *Poeta cum primum animum ad scribendum appulit*.
Auidus hoc facere. Uirg. Æ. XII. 290. *Auidus confundere foedus*.
Auidus illius rei. Idem VIIII. 661. *Ergo auidum pugnae dictis*. Sal. hist. IIII. 12. *Auidior modo properandi factus*.
Auidus ad hanc rem. Ter. Eun. 1. 2. 51. *Aliquantulum* (4) *ad rem est auidior*.
Abnuo fieri hoc. Uirg. Æ. X. 8. *Abnueram bello Italiam concurrere Teucris*.
Abnuo de illa re tibi. Sal. Iug. 86. *Neque illi senatus de ullo negotio abnueret* (5).
Abnuo tibi hoc. Idem hist. I. 20. *Nihil ob tantam mercedem sibi abnuituros*.

(1) *In operibus Ciceronis, quorum nonnisi fragmenta supersunt, laudo paginas tomi secundi editionis Verburgii Amstelaedami* 1724. *At in integris aut paene integris, capita laudari scias, uti semper in Sallustio, cuius editionem patauinam per Cominum an.* 1722 *ad conferendum adhibeo*. (2) *Editio lipsiensis Heynii an.* 1803, *qua semper utor, et aliae passim habent* inexcita Ausonia. (3) Edd. *Antonii*. (4) *Editio parisiaca Terentii an.* 1675, *cum qua semper codicem confero, habet* aliquantum. (5) *Ed.* abnuere. *Grammaticus enim paulo liberius locos auctorum citat, quod semel monuisse sufficiat*.

Amicus illi. Uirg. Æ. VIIII. 774. *Et amicum Crethea musis.*

Amicus illius. Ter. Phor. I. 1. 1. *Amicus summus mei* (1) *et popularis Geta.*

Adhibet illi. Uirg. Æ. V. 62. *Adhibere Penates et primos epulis* (2).

Adhibet in illum. Cic. de domo sua 23. *Crudelitatem expromo* (3) *quam in me ipsum ac meos adhibuistis.*

Adhibet in illo faciendo. Idem in siciliensi 77. *Adhibentur in scribendo* (4) *uiri primarii.*

Adiuro hoc. Uirg. Æ. XII. 816. *Adiuro stygii caput implacabile fontis.*

Adiuro per hoc tibi. Ter. And. 4. 2. 11. *Per omnes tibi adiuro deos.*

Æstimo hoc illa re. Cic. de suppliciis 9. *Haec vero quae uel vita redimi recte possunt, aestimare pecunia non queo.*

Æstimo hoc ex illa re. Sal. Cat. 10. *Amicitias inimicitiasque non ex re sed ex commodo aestimare.*

Abutor illa re. Cic. in Cat. I. 1. *Abutere Catilina patientia nostra.*

Abutor illam rem. Sal. Cat. 13. *Quibus mihi uidentur ludibrio fuisse diuitiae; quippe quas habere honeste licebat, abuti per turpitudinem properabant.* Ter. And. prol. 5. *Nam in prologis scribendis operam abutitur.*

Abdicat se illa re. Cic. in Cat. III. 6. *Lentulus cum se praetura abdicasset.*

Abdicat illa re. Sal. Cat. 48. *Senatus decernit uti abdicato magistratu Lentulus.*

Amplius illa re. Cic. in frumentaria 19. *Quid si duabus partibus doceo te amplius frumenti abstulisse, quam populo romano misisse?* Sal. Cat. 59. *Amplius duobus milibus.*

Amplius ad illam rem. Idem in eodem 62. *Amplius ad nos* (5) *triginta cum magna gloria fuerat.*

Aduersus illius. Sal. Iug. 47. *Acri uiro et quamquam aduerso populi* (6). Id est aduersus illi nobilitatis.

Aduersum te pro apud te. Ter. And. 1. 1. 15. *Et id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam.*

Ad et apud confuse ponuntur. Uirg. Æ. I. 24. *Prima quod ad Troiam pro caris gesserat Argis.* Idem XI. 288. *Quidquid apud durae cessatum* (7) *est moenia Troiae.* Ter. Adel. 3. 5. 2. *Ego Mitionem, si ad* (8) *forum est, conueniam.* Idem And. 2. 1. 3. *Apud forum modo e Dauo audiui.* Cic. pro Roscio 15. *Ac tantummodo aleretur ad uillam.* Ter. Adel. 4. 1. 1. *Apud uillam est.* Sal. Iug. 107. *Ibi latine, nam ad Numantiam loqui didicerat, exclamat.*

(1) *Edit.* meus. (2) *Ed.* adhibete Penates et patrios epulis. *Cum edd. autem conspirant duo codices. Et quidem in codicibus hic locus laudatur ex libro* VIIII. *quod sine dubio mendum est: cuius generis alia plura deprehendebam in his codd. in quibus librarii locos ueterum mire perturbauerunt.* (3) *Ita edd. et cod.* 1. *uat. Item alius uat. secunda manu; nam prima* exprimo: *uti reapse legitur in uno uat. et in mediol.* (4) *Ed.* in exscribendo. (5) *Ed.* amplius annos. (6) *Ed.* aduerso populi partibus. (7) *Codices duo* cassatum. (8) *Ed.* apud.

Ad quidam pro iuxta uel circa poni dicunt siciliensis 6 exemplo . *Statim Romae et ad urbem quaerere et agitare cum suis coepit*, id est *in urbe*. *et profectus iam iuxta urbem* . Sed graue his adfertur exemplum primae actionis in Uerr. 8. *Ex his quasi decem fiscos ad senatorem relictos*.

Adsuesco illis rebus. Uirg. Æ. VIII. 174. *Sociorum adsuescite mensis*.

Adsuesco illam rem. Idem VI. 833. *Ne tanta animis adsuescite bella*.

Adsuetus illi rei. Idem VII. 490. *Mensaeque adsuetus herili*.

Adsuetus facere. Idem VIIII. 511. *Adsueti longo muros defendere bello*.

Adsidet illi. Cic. in siciliensi 34. *Hearnius est hic* (1), *qui nobis adsidet, thermitanus*.

Adsidere illum. Cic. (2) *Neque adsidere Gabinium aut alloqui in curia quisquam audebat*.

Adsidere illum in illa parte. Sal. Iug. 11. *Dextra Adherbalem adsedit*.

Abhorrere illum. Cic. pro Cluentio 14. *Nemo illum conuiuio dignum iudicabat: omnes aspernabantur, omnes abhorrebant, omnes, ut aliquam immanem et perniciosam bestiam pestemque, fugiebant*.

Abhorrere ab illo. Ter. Hec. 4. 4. 92. *Abhorrere animum huic uideo a nuptiis*.

Adnare ad eam rem. Cic. de rep. II. 4. *Ut ad eam urbem, quam incolas, possit adnare* (3).

Adnare illi rei. Uirg. Æ. I. 538. *Huc pauci uestris* (4) *adnauimus oris*.

Adgredior illum. Idem IIII. 92. *Talibus adgreditur Uenerem Saturnia* (5) *dictis*.

Adgredior ad illud. Cic. pro Cluentio 3. *Adgredior ad crimen*.

Accommoda huic rei. Uirg. Æ. XI. 522. *Accommoda fraudi armorumque dolis*.

Accommoda ad hanc rem. Cic. pro Cluentio 13. *Arte quadam praeditus ad libidines adulescentulorum excitandas accommodata*.

Accommodo huic rei. Uirg. Æ. II. 393. *Laterique accommodat ensem*.

Accommodo ad hanc rem. Cic. de rep. I. 46. *Accommodabo ad ea, si potero* (6), *omnem* (7) *orationem*.

Æger illius. Sal. hist. IIII. 12. *Consilii aeger*.

Æger illo. Idem Cat. 62. *Pedibus aeger*.

Ægre inest. Ter. Hec. 2. 1. 30. *Nequid aegre esset mihi*.

Auulsum illi. Uirg. Æ. II. 558. *Auulsumque* (8) *humeris caput*.

Auulsum ab illo. Ter. Eun. 3. 3. 14. *Hunc sperat se a me auellere* (9).

Applicat huic rei Uirg. Æ. XII. 303. *Terrae applicat ipsum*.

(1) *Ed.* Sthenius est is. (2) *Locum in editis nondum inueni*. (3) *Huius loci uarietates edidi ad Cic. de rep.* II. 4. (4) *Duo codices mentione* nostris. (5) *Duo codices pro* Saturnia *habent* sanctissima. (6) *Edit.* ad eam si potuero. (7) *Ita ed. cum duobus codd. At alii duo codd. mendose* omnium. Sed uidesis hunc locum in mea editione Cic. de rep. (8) *Ita ed. et duo codd. At alii duo codd.* amissum illi - amissumque. (9) *Codices duo* euellere.

Applicat ad hanc rem. Cic. in siciliensi 1. *Se ad amicitiam p. r. fidemque applicauit*.

Ago illa re. Cic. pro Ligario 4. *Quam isto* (1) *modo ad te agi maluisset*.

Ago illam rem. Sal. hist. III. 9. *Amittendum* (2) *morem hunc quem agitis*.

Adit ad illum. Cic. ad Auxium lib. I. 999. *Ad M. Bibulum adierunt*. Ter. And. 4. 1. 15. *Ad eam* (3) *ne adeam?*

Adii illum. Cic. pro Scauro 995. *Adii causas oratorum*.

Adii in illum. Idem de signis 11. *Priusquam Romam atque in horum conuentum adiretis*.

Adsum illi. Cic. pro Cornelio 991. *Da enim mihi facultatem eos, qui tum adfuerunt Cornelio, nominandi*.

Adsum ad hoc. Idem pro eodem ibid. *Facite ut facitis qui ad causam adestis*.

Abduco ab illis. Idem pro Deiotaro 11. *Tu ab auo abduxisti*.

Abduco illis. Uirg. Æ. x. 79. *Et gremiis abducere pactas*.

Adiuta hoc illos. Cic. ad Auxium I. 999. *Si tu nos aliquid adiutare potes*.

Adiutat hoc illis. Ter. Hec. 3. 2. 24. *Tu pueris curre, Parmeno, obuiam, atque his onera adiuta*.

Admonuit ad hanc. Cic. de rep. II. 3. *Neque enim ad mare admouit, quod ei fuit facillimum*. Uirg. Æ. xii. 171. *Admouitque pecus flagrantibus aris*.

Ad illius, subaudiatur templum siue fanum. Cic. pro Quintio 4. *Non satis erat deberetur, nisi ad Catonis* (4) *quaesisses quantum solueretur*. Idem pro Cluentio 36. *Sicut in statuis inauratis, quas posuit ad Iuturnae*. Idem phil. I. 7. *Pecunia utinam ad Opis maneret!*

Absente me singulari numero. Idem in eadem 2. *Absente populo et inuito*.

Absente plurali numero. Ter. Eun. 4. 3. 7. *Nescio quid profecto absente nobis turbatum est domi*.

Alienum hac re. Cic. pro Quintio 31. *Nihil tam alienum uita superiore commisit*.

Alienum ab hac re. Ter. Adel. 5. 8. 21. *Alienum a uita mea*.

Anteeo illum hac re. Ter. Phor. 1. 5. 17. *Herum anteeo sapientia*.

Anteeo illi hac re. Cic. phil. viiii. 1. *Sed cum Seruius Sulpitius aetate illis anteiret, sapientia omnibus*.

Adfixa huic rei. Uirg. Æ. viii. 196. *Foribusque adfixa superbis ora uirum*.

Adfixa in hac re. Cic. phil. xi. 2. *Id adfixum gestari iussit in pilo*. Idem de suppliciis 53. *In animo sensuque meo penitus adfixa est*.

Accedo illam rem. Uirg. Æ. I. 201. *Penitusque sonantis accestis scopulos*.

Accedo ad illam. Ter. Phor. prol. 30. *Uoluntas uestra si ad poetam accesserit*. Cic. de suppliciis 3. *Qui ad Pelori aedem accedere* (5).

Author huius rei. Uirg. Æ. xii. 159. *Author ego audendi*.

(1) *Codex unus* iste. (2) *Ed.* omittendum. (3) *Ed.* ad eum. (4) *Ed.* ad Castoris. (5) *Ed.* quam ad Peloridem accedere; *quae uidetur uera lectio*.

Auctor (1) hanc. rem. Ter. Adel. 5. 8. 16. *Id ne estis auctores mihi?*

Æquipero illum. Uirg. E. v. 48. *Nec calamis solum aequiperas sed uoce magistrum.*

Æquo, id est paria facio. Idem Æ. v. 419. *Æquemus pugnas.*

Adsurgo illi. Idem E. vi. 66. *Atque uiro Phoebi chorus adsurrexerit omnis.* Sal. hist. v. *Syllam dictatorem uni sibi descendere aequo, adsurgere sella, caput aperire solitum.*

Ab integro. Uirg. E. IIII. 5. *Magnus ab integro.* Cic. pro Cluentio 9. *Ecce autem de integro funus iam sepulto filio facit* (2).

Ad prima uel adprime. Uirg. G. II. 134. *Flos ad prima tenax.* Ter. Hec. 2. 2. 5. *Phidippe* (3) *meis me omnibus scio esse adprime obsequentem.*

Ad pro adusque. Uirg. G. IIII. 428. *Ad limum radii* (4) *tepefacta coquebant.* Idem Æ. v. 687. *Si nondum exosus ad unum.*

Adfectat illam rem. Idem G. IIII. 562. *Uiamque adfectat olympo* (5). Ter. Heaut. 2. 3. 60. *Ad dominas qui adfectat* (6) *uiam.*

Ambobus pro utrisque. Uirg. Æ. I. 458. *Priamumque et saeuum ambobus Ulyssem* (7).

Amens animi. Idem IIII. 203. *Isque amens animi.*

Adferimur hunc locum. Idem VII. 217. *Urbem adferimur* (8).

Adsimulatus illi uultu. Idem XII. 224. *Formam adsimulata Camerti.*

Attonitus hac re. Idem XII. 610. *Coniugis attonitus fatis.*

Adnixus hac re. Idem in eodem 92. *Ingenti adnixa columna* (9).

Admonet illius rei. Sal. Cat. 22. *Admonebat* (10) *alium egestatis, alium cupiditatis suae.*

Admonet hoc fieri. Uirg. Æ. XI. 232. *Fatalem Æneam manifesto numine ferri admonet ira deum.*

Atrox huius rei. Sal. hist. II. 2. *Ipse animi atrox.*

Abest tot milia. Sal. Iug. 52. *A quo aberat mons ferme milia* (11) XX. Cicero pro Cornelio 991. *Sed ad urbem dierum tres fuerunt compluriam.* Idem pro Cluentio 9. (12) *In eo quod est ab Larino XVIII milia passuum.*

Animaduerti in eum. Sal. Cat. 50. *Ut prius uerberibus in eos animaduerteretur.*

Artifex huius rei. Sal. Iug. 39. *Per homines talis negocii artifices.*

(1) *Ita codd. hoc secundo loco.* (2) *In codd. laudatur hic locus ex Terentii Adelphis. Quippe librarii non solum uerba, sed ipsos auctores alium cum alio interdum perturbauerunt.* (3) *Codd.* adprime *hic et postea.* (4) *Codd.* radiis. (5) *Quoniam hic uersus pertinet ad clausulam libri* IIII *georgicorum, noster quidem grammaticus uindicat Uirgilio illos extremos uersus, quos eidem recentiores aliquot critici abiudicant. Uide Heynium ad eum Uirgilii locum. Sed, praeter quam quod antiqui interpretes Seruius et Philargyrius in* eos *commentati sunt, ego hoc moneo, codices uidelicet ambrosianos Uirgilii, quotquot consului, etiam satis uetustos illa clausula georgicorum non carere.* (6) *Ed.* adfectant. (7) *Ed.* Achillem, *quae est uera lectio.* (8) *Codd. heic mendose* deferimur. (9) *Ed.* columnae. (10) *Ed.* admonere. (11) *Codex unus* millia. *Sed* milia *uera lectio est. Lege Papirianum apud Putsch. p.* 2295. (12) *Codex unus* pro Cornelio.

Adflictus illam rem. Sal. hist. 1. 6. *Adflicti alueos undarum ui malleato* (1) *corpore interibant*: Idem II. 10. *Circumuenti dextra, unde ferrum erat, saxa aut quid tale, caput* (2) *adfligebant*.

Adflictus ea re. Cic. in Cat. II. 1. *Quanto tandem illum maerore esse afflictum et profligatum putatis?*

Altum pedes tot. Sal. hist. IIII. 13. *Alti* (3) *lateribus pedem*.

Anxius huius rei. Idem in eodem 1. *Anxius animi atque incertus*.

Accepit in illa re. Cic. de suppliciis 1. *De eo uulnere multa dixit, quod ille ab hostium duce in capite acceperat*.

Accepit illa re. Uirg. G. IIII. 362. *Accepitque sinu uasto misitque sub amnem.*

Adstringo tibi hoc. Ter. Eun. 1. 2. 22. *Tibi meam adstringo fidem*.

Adquiesco in hoc. Cic. pro Deiotaro 2. *In tuo ore uultuque adquiesco*.

Adiudico illud huic. Idem pro Cornelio 991. *Si uos huius fortunas paucorum odio adiudicaueritis*.

Admittit in se crimen. Ter. Phor. 1. 5. 40. *Culpam Antipho in se admiserit*.

Auersor illum. Sal. hist. v. *Regem auersabatur* (4).

Adludit ad hoc. Ter Eun. Eun. 3. 1. 34. *Habui* (5) *scortum; coepit ad id adludere*.

Anteuerto tibi. Idem. Eun. 4. 5. 12. *Miror huic anteuerterim*.

Attendo animum. Idem Phor. prol. 25. *Animum attendite*.

Absculto (6) illi. Idem Adel. 5. 7. 8. *Uis tu huic seni abscultare?*

Abstinet se illa re. Idem Hec. 1. 2. 64. *Plus potus, sese illa abstinere, ut potuerit.* Cic. de rep. I. 3. *Nec uero iam meo nomine abstinet*.

Adulant illum. Cic. in Pisonem 41. *Adulantem omnes*. Idem tusc. II. 10. *Nostrum adulat sanguinem*.

Affluit illa. Idem pro Cluentio 66. *Domumque illam scelere omni affluentem*.

Aspernor illam a me. Idem pro eodem 68. *A suis aris atque templis nefarias preces aspernatos deos esse confido*.

Aspernor illum. Idem pro eodem 14. *Nemo illum aditu, nemo conuiuio dignum iudicabat, omnes aspernabantur*.

Auocat ab illa re. Idem de rep. (7) *A qua isti auocant*.

Abalienat illam a te. Idem in siciliensi 64. *Maximum numerum abs te alienasti*.

Adrepsit. Idem in frumentaria 68. *Ad istius amicitiam adrepserat*.

Administrat prouinciam. Idem de signis 64. *Quod uigilanter prouinciam administrasset*.

(1) *Ita duo codd. At alii tres* maleato. *Ed.* mulcato. *Item a codd. abest* ui. *Unus codex habet* uadarum *pro* undarum. (2) *Ita cod. mediol. Tum et unus uat. 2. manu. At alii codd.* capit. *Ed.* capiti. (3) *Codd. tres* clausi, *unus* clausis. (4) *Codd.* aduersabatur. *In uno tamen deletur* d. (5) *Cod. unus* huiusmodi. *Duo codd.* hui; *sed in tertio superposita linea, ut sit* habui. (6) *Pro* ausculto, b *pro* u, *quod non raro in codicibus uidere est. Ceterum confer* abspulsum *p.* 353: *tum apud Frontonem ad am.* II. 6, *et in Arione* austculto. (7) *Confer editionem meam de rep. p.* 329. *n. a.*

Adspirat illi. Uirg. Æ. II. 385. *Adspirat primo fortuna labori.*

Adspirat ad illud. Cic. in diuin. contra Caecilium 5. *Qui ad alienam causam accedere aut adspirare audeat.*

Adolet aras. Uirg. Æ. I. 704. *Adolet Penates* (1).

Adolescunt arae. Idem G. IIII. 379. *Panchaeis adolescunt ignibus arae.*

Alligat ad hoc. Cic. de suppliciis 5. *Et ad palum alligantur.*

Auius ab illa re. Idem pro Sylla 30. *Et auius* (2) *a sanitate.*

Ante expectatum. Uirg. G. III. 348. *Ante expectatum* (3) *positis stat in agmine castris.*

Audet hoc. Cic. phil. II. 7. *Quid enim est quod tu non audeas?*

Audet hoc facere Uirg. Æ. U. 379. *Audet adire uirum.*

Audet in hoc. Idem II. 347. *Quos ubi consertos* (4) *audere in praelia uidi.*

Acer his rebus. Idem G. III. 7. *Humeroque Pelops insignis eburno, acer equis.*

B

Bibit illud. Idem Æ. I. 749. *Infelix Dido longumque bibebat amorem.*

Bibit illo poculo. Idem G. II. 506. *Gemma bibat.*

Bellum cum illo gerit. Cic. in Hortensio 1016. *Qui cum hodie bellum cum mortuo gerant.* Uirg. Æ. XI. 305. *Bellum importunum ciues cum gente deorum inuictisque uiris gerimus.*

Bellum contra illum gerit. Cic. phil. III. 1. *Cum bellum nefarium contra uitam fortunasque nostras non cogitari* (5) *sed geri iam uiderem.*

Bello bonus (6). Uirg. Æ. VIII. 480. *Gens bello praeclara.*

Belli pro in bello. Ter Heaut. 1. 1. 60. *Rem et gloriam armis belli repperi.* Sal. Iug. 45. *Paucorum arbitrio belli domique agitabantur.*

Beniuolus illi. Cic. pro. Flacco. *Quam beniuolum hunc populo romano, quam fidelem putatis* (7)?

C

Certo contra te. Sal. Cat. 62. *Contra latrones inermes pro patria certare.*

Certo tibi. Uirg. E. V. 8. *Solus tibi certet Amyntas.*

Certo cum his. Sal. Iug. 6. *Curru* (8) *cum aequalibus certare.*

Certamus inter nos. Idem Iug. 56. *Inter se duo imperatores summi ui certabant.*

(1) *Nimirum* Penates *dicit hoc loco Uirgilius pro* aras. (2) *Ed.* alienus. *Codd. tres* auia sanitati. (3) *Codd.* expectatus. (4) *Ed. et unus cod.* confertos. (5) *Ed.* comparari. (6) *Ita codd. libere* bonus *pro* praeclarus. (7) *Similis prorsus locus est apud eundem Ciceronem phil.* XI. 13. (8) *Edit.* cursu.

Contendo tecum. Sal. Cat. 57. *Cum magnis legionibus hostium contendisse.*

Contendo tibi. Uirg. G. II. 96. *Nec cellis adeo* (1) *contende falernis.*

Certamen illi cum illa est. Cic. pro Cornelio 991. *Quid enim mihi certamen est cum accusatore aut contentio?*

Certamen est cum illo. Uirg. E. VII. 16. *Et certamen erat, Corydon, cum Thyrside magnum.*

Cogo domum te. Sal. hist. I. 19. *Maturauerunt exercitum Dyrrachium* (2) *cogere.*

Cogo te domi. Uirg. E. VI. 85. *Cogere donec oues stabulis numerumque referre iussit.*

Concurrunt inter se. Idem Æ. X. 436. *Ipsos concurrere passus haud tamen inter se summi regnator olympi.*

Concurrit ille illi. Idem VIII. 692. *Aut montes concurrere montibus altos.* Idem I. 493. *Audetque uiris concurrere uirgo.*

Coruscus hac re. Idem II. 470. *Et luce coruscus aena* (3).

Coruscat hac re. Idem G. IIII. 98. *Elucent aliae et fulgore coruscant.*

Coruscant hanc rem. Idem Æ. X. 652. *Strictumque coruscat mucronem.*

Consulo illam rem. Idem XI. 343. *Rem nullam* (4) *obscuram nostrae nec uocis egentem consulis, o bone rex* (5). Et Sal. Cat. 50. *Quae* (6) *reges atque populi male consuluerunt.*

Consulo uel consulto (7) illi rei. Cic. in Pisonem 10. *Reip. consulendo.* Sal. Cat. 6. *Reip. consultabant.*

Consulit de hac re. Sal. Cat. 50. *Qui de rebus dubiis consulant.*

Consulit in illum. Ter. Heaut 3. 1. 28. *Quia pessime istac* (8) *in te atque illum consulis.*

Circundat hoc illi rei. Uirg. Æ. XII. 88. *Circundat loricam humeris.*

Circundata hac re illam rem. Sal. hist. I. 20. *Occupatusque collis editissimus, et cum multa opera circundata.*

Circundat haec res illam rem. Uirg. Æ. I. 593. *Argentum pariusue lapis circundatur auro.*

Corruptus ab illa re. Sal. Iug. 33. *Ab ignauia atque socordia corruptus.*

Corrumpis illo precio. Cic. pro Cluentio (9). *Sexcentis milibus* (10) *nummum se iudicium corrupturum esse dixerat.*

Celat illum quem occultat. Uirg. Æ. X. 417. *Syluis genitor celarat Alesum* (11).

Celatus qui fallitur et ignorat. Ter. Hec. 4. 4. 23. *Nosne hoc celatos tandiu?*

Celat te de hoc. Cic. de signis 12. *Dixit cupisse te celare de phaleris.*

(1) *Edit.* ideo. (2) *Cod. tres* brachium; *sed in uno corr.* Durrachium. (3) *Nota* aena *pro* ahena, *et confer Gellium* II. 3; *tum celeberrimos duos Virgilii codices mediceum et uaticanum, qui in eandem lectionem sine adspiratione conspirant.* (4) *Ed.* nulli. (5) *Codd. duo* rerum. (6) *Ed.* qui. (7) *Codices tantum* consulor illi rei, *mendose.* (8) *Edit.* istuc. (9) *Respice ad eius orationis caput* 32. (10) *Cod. unus* millibus. *Recole p.* 366. (11) *Ed.* Halesum.

Consueuit illa re. Ter. Adel. 4. 5. 32. *Consueuit prior illa muliere, quicum tot consueuisset annos* (1).

Consuetam habeo illam rem. Sal. Iug. 87. *Et pericula consueta haberem* (2).

Consueuit in illa. Ter. Phor. 5. 6. 34. *Cum eius consueuit olim matre in Lemno.*

Cernere erat hoc, idest hoc uidebatur. Uirg. Æ. VIII. 676. *Actia bella cernere erat.*

Cernitur nulli pro a nullo. Idem Æ. I. 440. *Neque cernitur ulli.*

Condono tibi hoc. Sal. Iug. 29. *Ut Iugurthae scelus condonaretur.*

Condonatur illam rem. Ter. Eun. prol. 17. *Habeo multa quae nunc condonabitur.* Idem Phor. 5. 7. 54. *Argentum quod habes condonamur* (3) *te.*

Conscius huic rei. Cic. de signis 56. *Temeritati meae et mendacio meo conscius.*

Conscius huius rei. Uirg. Æ. XI. 812. *Conscius audacis facti.*

Cultorem sui. Sal. hist. IIII. 9. *Collegam minorem et sui cultorem expectans.*

Cultor horum. Uirg. G. I. 14. *Et cultor nemorum.*

Colens huius rei. Cic. pro Plancio 33. *Qui religionum colentes.*

Congero ad illum. Idem pro Deiotaro 4. *Ad quem cum dii atque homines omnia ornamenta congessissent.*

Congero in illum. Idem phil. V. 4. *Pecunia congesta in illam domum.*

Congestum illuc. Uirg. Æ. III. 69. *Notaui ipse locum quo congessere* (4) *columbae.*

Custos illarum rerum. Idem G. I. 17. *Pan ouium custos.*

Custos illis. Cic. in Cat. II. 12. *Nullus est portis* (5) *custos.*

Criminor te illi. Ter. Eun. 5. 2. 16. *Metui ne me criminaretur uxori.*

Compos animi. Idem. Adel. 3. 2. 12. *Uix sum compos animi.*

Commeritus erga me. Idem Hec. 3. 5. 36. *Nunquam quicquam erga me commeritus* (6) *est, pater.*

Compertos scelere. Cic. phil. XII. 7. *Hos nunc omni scelere compertos* (7) *tolerabiles censes in ciuitate* (8) *fore?*

Credulus illis. Uirg. Æ. VIIII. 34. *Sed non ego credulus illis.*

Considere in illam rem. Idem Æ. VIIII. 145. *Et non uiderunt moenia Troiae Neptuni fabricata manu considere in ignes.*

Concedo gratiae. Cic. pro Cornelio 991. *Cur nunc redeant, si tunc gratiae concesserint?*

Concedo in gratia. Sal. hist. I. 3. *Quorum in gratia* (9) *plerique concesserant.*

Coniurati hoc facere. Uirg. G. I. 280. *Et coniuratos caelum rescindere fratres.*

(1) *Edit. tantum*, qui cum illa consueuit prius. (2) *Ed.* habeam. (3) *Ed.* condonamus. (4) *Ed.* concessere. (5) *Ed.* portae. (6) *Ed.* commeritu. (7) *Ed.* coopertos. (8) *Ed.* tolerabiles ciuitati. (9) *Dic potius* in gratiam, *uti citat Augustinus de Ciu. D.* III. 17.

Commoritur illis. Sal. hist. I. 18. *Obuiam ire et commori hostibus*.

Contiguus huic rei. Uirg. Æ. x. 457. *Hunc ubi contiguum missae credidit hastae*.

Confert hoc cum illo. Cic. in Pisonem 16. *Confer, si audes, absentiam tuam cum mea*.

Confert hoc illi. Uirg. Æ. XII. 678. *Stat conferre manum Aeneae*.

Conclusit cum illo. Cic. in siciliensi. *Tecum tuum conclusisset* (1).

Commune hoc est inter nos. Idem in eadem 36. *Ut diceres inter eos omnia esse communia*.

Commune est illis hoc. Idem pro Roscio 26. *Quid est enim tam commune quam spiritus uiuis, terra mortuis?*

Coniunctus cum illo. Idem in siciliensi. *Cum eo coniuncta est* (2).

Coniunctus illi. Uirg. Æ. VIII. 130. *Quodque a stirpe foret* (3). *geminis coniunctus Atridis*.

Conuersus ad te pro conuertendus. Cic. pro Plancio 20. *Non dubito quin omnis conuersura* (4) *fuerit multitudo*.

Conlocat in illo. Idem pro Roscio 35. *In curru collocat Autumedontem*.

Conlocat illi. Idem in Pisonem. *Homini leui et subito filiam* (dic *filiam*) *collocauit* (5).

Conuenit in illum. Idem pro Deiotaro 10. *Tamen id maledictum minime in illam aetatem conueniet*.

Congruunt illi inter se. Ter. Heaut. 3. 1. 91. *Ne nos inter nos congruere sentiant*.

Citius siue celerius hac re. Uirg. Æ. I. 142. *Et dicto citius tumida aequora placat*. Sal. hist. (lib. incert.) 1. *Illo tertio mense peruenere in Pontum multo celerius spe Mithridatis*.

D

Despectus mihi est. Uirg. E. II. 19. *Despectus tibi sum, nec qui sim*.

Despectus est a me. Cic. in Pis. 41. *Despecto a ceteris, a se ipso desperato* (6).

Diues illius rei. Uirg. II. 20. *Quam diues pecoris*.

Diues illa re. Idem Æ. IIII. 57. *Quos Aphrica terra triumphis alit*.

Donata mihi sunt. Idem E. III. 14. *Quae tu puero donata dolebas*.

Donatus his sum. Idem Æ. v. 268: *Donati omnes opibusque superbi*.

Donat haec illi. Idem v. 262. *Donat habere uiro decus*.

(1) *Quaerendus locus*. (2) *Ut supra*. (3) *Edit.* fores. (4) *Codd.* conuersi. *Legesis quae Garatonius praef. ad tom.* VII. *oration. Cic. disputat de sua emendatione huius loci, quem cum aliis tullianis curauit sibi describi ex Arusiani codice neapolitano*. (5) *Ita cod. Ceterum locus uidetur pertinere ad fragmentum principii orationis eius quartum ab Asconio seruatum*. (6) *Edit.* despectum a ceteris, a te ipso desperatum.

Donat illum hac re. Idem E. v. 85. *Hac te nos fragili donauimus* (1) *ante*. Cic. in Pis. 11. *Me inaurata statua donarunt*.

Decus tuis. Uirg. E. v. 34. *Tu decus omne tuis*.

Decus tuorum. Idem Æ. viiii. 405. *Astrorum decus et nemorum*.

Dignus hac re. Idem E. III. 109. *Et uitula tu dignus et hic* (2).

Dignus qui hoc faceret. Cic. de inu. I. 3. *Dignus qui remp. gereret* (3).

Dignus fieri. Uirg. E. v. 54. *Et puer ipse fuit cantari dignus*. Et in eadem 89. *Et erat tum dignus amari*.

Dignor me illa re. Idem Æ. I. 335. *Haud equidem tali me dignor honore*.

Dignatus illa re, id est dignus habitus. Idem III. 475. *Coniugio, Anchise* (4), *Ueneris dignate superbo*.

Desine facere. Idem IIII. 360. *Desine meque tuis incendere teque querelis*.

Desine hoc. Idem E. VIII. 61. *Desine maenalios iam desine tibia uersus*. Ter. Heaut. 2. 3. 64. *Mulier te iam desinit et deserit*.

Dormit hac re. Uirg. G. II. 506. *Et serano* (5) *dormiat ostro*.

Dormiet in illam. Ter. Heaut. 2. 3. 101. *In utramuis aurem ociose dormias*.

Dolet illa re. Uirg. Æ. I. 669. *Et nostro doluisti saepe dolore*.

Dolet illam rem. Sal. Cat. 41. *Et quasi dolens eius casum*.

Doleo uicem tuam, id est propter te doleo. Cic. de domo et rep. *Uitam* (6) *lugeo*.

Dolet illa pars mihi. Ter. Phor. 5. 8. 69. *Tuo uiro oculi doleant*.

Deiectus illa re. Uirg. Æ. III. 317. *Heu quis te casus deiectam coniuge tanto?*

Deiectus ab illa re. Idem v. 542. *Quamuis solus auem caelo deiecit ab alto*.

Deiectus ab illa re. Cic. pro Murena 37. *Deici de urbis praesidio et deturbari de custodia ciuitatis uolunt*.

Doctus illius rei. Uirg. Æ. x. 225. *Quarum quae fandi doctissima Cymodocea*.

Doctus illa re. Sal. Cat. 26. *Litteris graecis et latinis docta*.

Doctus illam rem. Idem in eodem 46. *Per legatos cuncta edoctus*. Et hist. I. 20. *Doctus militiam*.

Doctus ad illam rem. Ter. Hec. 2. 1. 6. *In eodemque omnes mihi uidentur ludo doctae ad militiam* (7).

Desiluit hoc. Uirg. Æ. x. 453. *Desiluit Turnus biiugis*.

Desiluit ab hoc. Idem xi. 500. *Portisque ab equo regina sub altis* (8) *desiluit*.

(1) *Edit.* donabimus. *Sed nimirum in codd. est* u *pro* b. (2) *Hunc grammaticus noster uersum confirmat, qui Heynio spurius uidetur*. (3) *Codd.* dignus qui rem pergeret. (4) *Edit.* Anchisa. *Cod. unus* Anchisae. (5) *Edit.* sarrano. (6) *Ita codd.* Ceterum cum cl. Oriolio malim dicere: Cic. de domo. *Et reip. uicem lugeo*, uel *doleo*. (7) *Ed.* malitiam. (8) *Edit.* sub ipsis.

Digredior illi loco. Sal. Iug. 54. *Numidas quietos neque colli* (1) *digredi animaduertit*.

Digredior illum locum. Sal. hist. IIII. 11. *Exercitum dimisit ut primum alpes digressus est*.

Decet te. Cic. phil. II. 8. *Quam id te, dii boni, non decebat!*

Decet tibi. Sal. hist. I. 21. *Locum editiorem, quam uictoribus decebat, capit*. Ter. Adel. 3. 4. 45. *Ita nobis* (2) *decet*.

Dimidio pluris idest duplo. Cic. in frumentaria (3) 32. de decumis Herbitensium per triennium (4), cum primo anno uenditas dicat tritici modiis XXXXIIII milibus. Secundo tritici modiis XXV milibus DCCC. Anno tertio supra iacente Aeschrione uenditas dicunt medimnis IIII milibus centum. Idem modiis XLVII milibus dictis dupla summa cum proxime (5) addicitur medimnis VIII milibus C fere pluris quam superiore anno. Idem pro Flacco 20. *Habebat enim rhetor iste discipulos quos dimidio redderet stultiores quam acceperat: neminem tamen adeo infatuare potuit, ut ei nummum concederet* (6).

Dedo illi rei. Idem pro Cotho (7) 992. *Hic si se istius uiae dedisset*. Uirg. G. IIII. 90. *Dede neci*.

Dedo in illam rem. Ter. And. 1. 2. 28. *Caesum te in pistrinum, Daue, dedam*.

Dedo ad hoc. Cic. pro Cornelio 991. *Ad miserrimum crudelissimumque dominatum dedi patiamini*. Idem pro Cluentio 69. *Sed plane ad supplicium dedidit* (8).

Dat illi. Uirg. Æ. VIIII. 83. *Da nate petenti*.

Dat in illud. Idem VIIII. 815. *Saltu sese omnibus armis in fluuium dedit*.

Dat ad illum. Ter. Phor. 4. 3. 48. *In seruitutem pauperem ad ditem dari*.

Deposuit his. Uirg. G. II. 24. *Deposuit sulcis*.

Deposuit in his. Cic. phil. XIII. 11. *Cum in gremiis mimarum mentum mentemque deponeret* (9).

Detraho tibi. Idem pro Cornelio 990. *Nihil senatui detraxisse Cornelium*.

Detraho de te. Idem pro Scauro fragm. mediol. *Nihil Sardos Appio gratius esse facturos, quam si de Scauri fama detraxerint*. Uoluit quidam distantiam esse, ut lacerare famam de illo detrahere sit, sed falso. Idem de suppliciis (10). *Quae tu de rep. detraxeris*, id est imminueris et abstuleris. Idem in Cat. II. 8. *Et dubitas de possessione detrahere?*

Deficit illam rem rem. Uirg. G. I. 290. *Noctes lentus non deficit humor*.

(1) *Edit.* colle. (2) *Edit.* ut uobis. (3) *Tres codd.* comment. *pro frumentaria*. (4) *Videndus hic locus in edit. Ciceronis: nam librarii multam obscuritatem inuexerunt*. (5) *Tres codd.* proximi. (6) *Edit.* crederet. *Veram lectionem puto* concrederet. (7) *Ita tres codd. Edit.* L. Othone. *quae uidetur uera lectio. Codex unus* Coelio. (8) *Edit.* dedit. (9) *Edit.* deponeres. (10) Quaerendus hic locus.

Deficit ab illa re. Cic. de praetura urbana 31. *Lampsacena ciuitas deficere ab imperio ac nomine nostro non ualebat* (1)?

Deficit ad illum. Sal. Iug. 65. *In his urbibus quae ad se* (2) *defecerunt* (3).

Deficit simpliciter pro deest. Uirg. Æ. VI. 143. *Auulso non deficit alter*.

Decedo de hac re. Cic. de rep. I. 43. *Ut his de uia decedendum sit*.

Decedo huic simpliciter. Uirg. E. VIII. 88. *Nec serae meminit decedere nocti*.

Delectat me haec res. Cic. de rep. I. 13. *Ipsa cognitio nos delectauit* (4).

Delectat illa re. Idem in Hortensio 1015. *Hic primum Catulus delectatus* (5) *ipso loco*.

Desiste hac re. Sal. hist. II. 4. *Ut actione desisteret*. Ter. in Phor. 4. 3. 29. *Ut herus his desistat litibus*.

Desiste hoc facere. Uirg. Æ. XII. 60. *Desiste manum committere Teucris*.

Diuertit domum. Cic. pro Deiotaro 6. *Et domum regis hospitis sui diuertisset* (6).

Diuertit in domum. Idem pro Milone 20. *Diuertit in uillam Pompeii*.

Defigit in illa re. Idem in Cat. I. 6. *Quod eam necesse putas etiam in consulis corpore defigere*.

Defigit illa re. Uirg. Æ. XII. 130. *Defigunt tellure hastas*.

Disco ex illo. Idem XII. 435. *Disce, puer, uirtutem ex me*.

Disco de illo. Ter. Eun. 2. 2. 31. *Ut sibi liceret discere id de me*.

Deflexit de proposito. Cic. philip. XVI (7). *Laterensis ne uestigium quidem deflexit*.

Disceptata lis est. Cic. philip. XVII. *Non est illa dissensio disceptata bello*.

Deporto domum. Idem de rep. I. 14. (8) *Cum aliud nihil domum suam deportauisset*.

Deportauit in illud. Idem de praetura urbana 20. *Haec non domum suam neque in suburbana amicorum, sed Romam in publicum deportauit* (9).

Discedit Roma. Idem in Uerr. act. I. 18. *Cum haec frequentia Roma discesserit*.

Defungitur his. Idem in frumentaria 16. *Tribus decumis pro una defungeretur*. Uirg. Æ. VI. 83. *O tandem magnis pelagi defuncte periclis*.

(1) *Edit.* ualebat *et sine negatione*. (2) *Edit.* ab se. (3) *Ed.* defecerant. (4) *Ed.* delectat. (5) *Edit.* delectatur. (6) *Edit.* diuertisses. (7) *Ita euidenter quatuor codices (nam quinti excerpta carent hoc loco) habent* Cic. phil. XVI; *et mox* Cic. phil. XVII: *essetque omnino nobilis hic locus, ex quo trium philippicarum Tullii, praeter cognitas huc usque* XIV, *notitiam hauriremus. Sed quoniam hi codices non carent erroribus, sedulo quaerendum est in tullianis operibus editis num hic et alter locus occurrant*. (8) *Codices quinque citant hunc locum e II de rep.; falso omnino, ut editio mea demonstrat. Siquis tamen codicum lectionem tueri aliquatenus uult, respiciat ad de rep. II. 9. ubi similis fere elocutio est*. (9) *Edit.* deportasses.

Desperat hanc rem Cic. de suppliciis 6. *Desperatis iam omnibus rebus*.

Dego illam rem. Uirg. Æ. IIII. 550. *Sine crimine uitam degere*. Cic. pro Roscio 52. *Inter feras satius est aetatem degere*.

Desuetus his. Uirg. Æ. VI. 815. *Et iam desueta triumphis agmina*.

Diffidit illi. Idem III. 51. *Cum iam diffideret armis*. Cic. pro Cluentio (1). *Diffidentem rebus suis*. Sal. Cat. 32. *Sibi patriaeque diffidere*.

Defende illam rem pro ab illa re. Uirg. Æ. X. 905. *Hunc, oro, defende furorem*.

Defende ab illa re. Idem E. VII. 6. *Dum teneras defendo a frigore myrtos*.

Discrucior huius. Ter. Adel. 4. 4. 1. *Discrucior animi*.

Dubius consilii. Sal. hist. III. 13.

Decidi de illa re. Ter. Heaut. 2. 3. 9. *Heu quanta de spe decidi!*

Deperit amicam. Idem in eadem 3. 2. 14. *Clinia hanc si deperit*.

De subito cum praepositione. Idem in eadem 4. 2. 6. *Bolum mihi tantum ereptum tam de subito* (2) *ex faucibus*.

De repente. Idem Hec. 4. 1. 3. *Proripuit* (3) *de repente tacitus sese ad filiam*.

Duxit se (4). Idem in eadem 4. 1. 7. *Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras*.

Diligens huius rei. Cic. pro Cornelio II. 991. *Quam diligentes libertatis uos oporteat esse*.

Dumtaxat tantummodo uel hoc solo. Idem pro eodem II. ibidem. *Qui commodis p. r. lingua dumtaxat ac uoluntate consuluit*.

Demo de hoc. Idem pro eodem I. ibidem. *Demi medius fidius de his tormentis aliquantum malim*.

Das hoc facere. Uirg. Æ. I. 79. *Das epulis accumbere diuum*. Et v. 689. *Da flammam euadere classi*. Et XII. 97. *Da sternere corpus semiuiri*.

De die sicut ex tempore. Ter. Adel. 5. 9. 8. *Apparare de die conuiuium*. Cic. phil. II. 34. *Non solum de die, sed etiam ad diem* (5) *uiuere*.

Detrecto hanc rem. Idem cum quaestor Lilybaeo decederet 989. *Quod non detrectare militiam sed defendere prouinciam iudicata* (6) *est*.

Damnatus caede et caedis utrunque. Idem phil. I. 9. *Ei qui maiestatis damnatus sit*.

E

Experior hoc facere. Uirg. E. VIII. 66. *Magicis sanos auertere sacris experior* (7) *sensus*.

Experior cum his. Cic. pro Cornelio 991. *Quid quod ne cum his quidem expertus es, quos duces operarum fuisse dixisti?*

(1) *Quaerendus locus*. (2) *Edit* subito *sine* de. (3) *Edit.* corripuit. (4) *Codd.* duxisse. (5) *Edit.* in diem. (6) *Ita ed. et cod. unus. Reliqui codd.* indicata. (7) *Edit.* experiar.

Experior illam rem. Uirg. G. III. 156. *Aestate laborem experiantur*. Ter. Eun. 4. 7. 19. *Omnia prius experiri uerbis* (1) *quam armis sapientem decet*.

Expertus illum. Uirg. Æ. XI. 396. *Haud ita me experti Bitias et Pandarus ingens*.

Expertus illius. Idem X. 173. *Expertos* (2) *belli iuuenes*.

Eget illius rei. Idem G. II. 28. *Nil radicis egent aliae*.

Eget illa re. Idem Æ. II. 521. *Non tali auxilio nec defensoribus istis tempus eget*.

Egens illius rei. Idem VIII. 299. *Non te rationis egentem*.

Egenus illius. Idem I. 599. *Omnibus exhaustos iam casibus omnium egenos*.

Euado his. Idem VIIII. 99. *Quaecumque euaserit undis*.

Euado hos. Idem in eodem 386. *Iamque imprudens euaserat hostes*.

Exulat illis locis. Idem G. III. 225. *Ignotis exulat oris*.

Exulat usque ad illa loca. Idem Æ. XI. 262. *Atrides Protei* (3) *Menelaus ad usque columnas exulat*.

Egredior illo loco. Idem II. 713. *Est urbe egressis tumulus*. Cic. pro Ligario 2. *Domo est egressus*.

Egressus illam rem. Sal. hist. I. 19. *Gens raro egressa fines suos*. Idem III. 12. *Postquam egressus angustias*.

Exit illa re. Idem de rep. I. 12. *Nuntiatum* (4) *est uenire Laelium domoque iam exisse*.

Exit e loco. Cic. de suppliciis (5). *Ut exeunt e Sicilia praedones*.

Exit illam rem. Uirg. Æ. V. 438. *Corpore tela modo atque oculis uigilantibus exit*.

Emit de me. Cic. pro Roscio 2. *Quae de uiro clarissimo et fortissimo se se dicit emisse Lucius Corn. Chrysogonus*.

Emit a me. Idem de suppliciis 22. *Quod a malo auctore emit* (6).

Expellit de loco. Idem pro Sestio 13. *Expellit ex patria* (7).

Expellit a loco. Idem pro Cornelio II. 991. *Expelleret a dispensantibus*.

Expers illius rei. Idem de rep. I. 2. *Negotii publici expers* (8).

Expers illa re. Sal. Cat. 34. *Fama atque fortunis expertes sumus*.

Egregius illa re. Uirg. Æ. VI. 862. *Egregium forma*.

Egregius illius rei. Idem Æ. XI. 417. *Egregiusque animi*.

Egregius haec. Sal. Iug. *Imperii prolatandi percupidus habebatur, cetera egregius*.

(1) Uerbis *abest a codd.* (2) *Codices duo* expertes, *quod non respondet* τῷ expertus. (3) *Codd.* Prothei. (4) *Edit.* puer nuntiauit. (5) *Quaerendus locus*. (6) *Edit.* emissent. (7) *Edit.* expellet a patria. *Ceterum in grammatico uel scribe prius* ex loco, *uel deinceps* de patria, *ut exemplum praecepto conueniat*. (8) *Ed.* expertes.

Exterritus animo. Uirg. Æ. VIII. 370. *At Uenus haud animo nequicquam exterrita mater*.

Exterritus illius rei. Sal. hist. IIII. II. *Tetrarchas regesque territos animi firmauit*.

Euenit in illo. Idem V. *Nam si in Pompeio* (1) *quid humani euenisset*.

Euenit illi. Cic. in Pisonem 14. *An quod tibi proficiscenti euenit*?

Euenit his mihi incommode. Ter. Hec. 5. 3. 40. *Incommode mihi nuptiis euenit*.

Expedio me hac re. Cic. pro Cornelio 991. *Eiusmodi mihi duos laqueos in causa esse praepositos* (2), *ut si me altero expedissem, tenerer altero*.

Expedio me ex hac re. Ter. Adel. 4. 4. 5. *Quo modo me expediam ex hac turba*?

Excessit hoc loco. Uirg. Æ. II. 351. *Excessere omnes adytis arisque relictis dii*.

Excessit ex hoc loco. Ter. Hec. 3. 2. 12. *Et cura ex corde excessit.*

Excruciare illa re. Cic. de praetura urbana 17. *Socium p. r. atque amicum fumo excruciatum semiuiuum reliquit*.

Elicit hoc uel huic. Uirg. G. I. 108. *Ecce supercilio cliuosi tramitis undam elicit*.

Elicit ab hoc. Cic. pro Deiotaro 1. *In qua quaestione dolor elicere ueram uocem possit etiam ab inuito*.

Exercet illam rem. Uirg. Æ. III. 281. *Exercent patrias oleo labente palaestras*,

Exercetur illa re. Cic. de signis 25. *Dum armis exercetur*.

Enixa filium. Uirg. Æ. VII. 320. *Ignes enixa iugales*.

Exsors huius. Idem VI. 428. *Quos dulcis uitae exsortes*.

Excudit huic. Idem I. 174. *Silici scintillam excudit Achates*.

Excussos hac re. Idem VII. 299. *Quin etiam patria excussos*.

Effeta huius rei. Idem VII. 440. *Uerique effeta senectus*.

Est cernere. Idem VI. 595. *Terrae omnipotentis* (3) *alumnum cernere erat*. Et G. IIII. 447. *Neque est te fallere quicquam*. Et E. X. 46. *Nec sit mihi credere tantum*.

Excipio illi rei. Idem Æ. VIIII. 271. *Excipiam sorti iam nunc tua praemia, Nise*.

Exuit hac re illam rem. Cic. pro Ligario 5 (4). *Non omnem humanitatem exuisses*?

Exosus illud. Uirg. Æ. XII. 517. *Exosum bella Menoetem*.

Extorris his. Idem IIII. 616. *Finibus extorris*. Sal. hist. II. 1. *Orbe terrarum extorres* (5).

(1) *Edit.* si Pompeio. (2) *Edit.* propositos. (3) *Edit.* omniparentis. (4) *Codd.* pro Deiotaro. (5) *Edit.* urbe patriaque extorres.

Edormit hoc. Ter. Adel. 5. 2. 11. *Edormiscam hoc uini* (1). Cic. phil. II. 12. *Edormi crapulam et exhala*.

Ex commodo. Sal. Iug. 84. *Melius esse ratus ex commodo pugnam facere*.

Escendo equum. Idem in eodem 102. *Pars equos escendere*.

Erumpit inde. Uirg. G. IIII. 368. *Inde* (2) *altus primum erumpit Enipeus*.

Emergit se. Sal. hist. IIII. 12. *Ubi se laniata nauigia* (3) *fundo emergunt*. Ter. And. 3. 3. 30. *Ex illis se* (4) *emersurum malis*.

Exorsus orationem. Sal. hist. IIII. 1. *Magnam exorsus orationem*.

Expostulo cum eo. Ter. And. 4. 1. 15. *Et cum eo iniuriam hanc expostulem?*

Euolue te hoc. Idem Eun. 4. 4. 56. *Hac re te* (5) *turba euolues*.

Elapsus hac muliere. Idem Hec. 1. 2. 94. *Paulatim elapsus est Bacchide, atque hunc* (6) *transtulit amorem*.

Elapsus de hac. Uirg. Æ. II. 526. *Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites*.

Emungo hac re illam. Ter. Phor. 4. 4. 1. *Emunxi argento senem* (7).

E loco euocat. Cic. pro Deiotaro 11. *E tenebris in lucem euocauit* (8).

Excidit hac re. Uirg. Æ. II. 658. *Tantumque nefas patrio* (9) *excidit ore*.

Emissus ex hoc loco. Cic. in Cat. I. 11. *Ut abs te non emissus ex urbe*.

Emissus hoc loco. Uirg. G. IIII. 58. *Emissum caueis ad sidera caeli nare per aestatem liquidam suspexeris agmen*.

F

Felix illa re. Idem Æ. VI. 785. *Felix prole uirum*.

Felix illius rei. Idem G. I. 277. *Ipsa dies alios* (10) *alio dedit ordine luna felices operum*.

Ferax illo. Idem G. II. 222. *Illa ferax oleo*. Sal. Iug. 20. *Arbore* (11) *infecundus, fertilis frugum ager*.

Fidens fugae. Uirg. Æ. XI. 351. *Fugae fidens, et caelum territat armis*.

Fidentem fuga. Idem G. III. 31. *Fidentemque fuga Parthum*.

Fidens illius. Idem Æ. XII. 659. *Regina tui fidissima*.

Fido huic rei. Idem VII. 290. *Iam fidere terrae*.

Fessus illius rei. Idem I. 178. *Fessi rerum*.

Fessus illa re. Idem II. 109. *Et longo fessi discedere bello*.

(1) *Edit.* uilli. (2) *Edit.* unde. (3) *Codd. duo uestigia. Sed tamen alter ex his emendatus* nauigia. (4) Se *abest ab Edit.* (5) *Codd.* te de turba: *sed* de *abest ab edit. et abhorret a praecepto grammatici*. (6) *Ed.* Bacchidi, atque huic. (7) *Edit.* senes. (8) *Similis locutio est in epistula diui Petri I.* 2. 9. (9) *Ita ed. et codex unus. Tres alii codd.* primo. (10) *Codd. pro* alios *habent* saltus. (11) *Edit.* arbori.

Fortunatus illius rei. Idem XI. 416. *Fortunatusque laborum*.

Fortunatus illa re. Sal. Cat. 26. *Liberis satis fortunata fuit*.

Furens illius. Uirg. Æ. V. 202. *Furens animi dum proram*.

Furens hoc. Idem VIII. 228. *Ecce furens animis aderat Tirynthius*.

Fruor illa re. Ter. Adel. 5. 8. 27. *Huic demus qui fruatur* pro quo fruatur.

Fruor illam rem. Idem Phor. 1. 3. 13. *Ut mihi liceat quod amo tandiu* (1) *frui*.

Fructui mihi est illud. Cic. de imperio Pompeii 6. *Putatis ne uos his rebus, frui posse, nisi eos qui fructui* (2) *uobis sunt conseruaueritis?*

Functus illa re. Ter. Adel. 4. 3. 12. *Et tuo* (3) *officio fueris functus*.

Functus illam rem. Idem eadem 3. 4. 18. *Neque liberalis functus officium uiri*.

Frater illius. Uirg. Æ. V. 495. *Tuus, o clarissime; frater, Pandare*.

Frater illi. Sal. hist. V. *Qui uxori eius frater erat*.

Fluit illa res. Uirg. VIII. Æ. 445. *Fluit aes riuis aurique metallum* (4).

Fluit illa re. Idem G. II. 166. *Atque auro plurima fluxit*.

Flet illud tempus. Idem IIII. 514. *At illa flet noctem*. Uolunt aliqui *flet noctem* quasi *usque ad noctem* intelligi, cum uideatur melius quam *noctem quoque totam*.

Flendo consumat. Ut idem in eodem. 507. *Septem illum totos perhibent ex ordine menses rupe sub aeria deserti ad Strymonis undam fleuisse*.

Furorem furit. Idem Æ. XII. 680. *Hunc, oro, sine me furere ante furorem*.

Futurum illi exitium est. Idem II. 190. *Tum magnum exitium Priami imperio Phrygibusque futurum*.

Futurus exitio ille illi. Idem VIIII. 315. *Multis tamen ante futuri exitio*. Cic. pro Ligario 5. *Saluti ciui calamitoso esse uellemus*.

Fretus hac re. Uirg. Æ. VIIII. 676. *Freti armis*. Sal. Iug. 23. *Et amicitia p. r. magis quam Numidis fretus*.

Festino illud. Uirg. Æ. IIII. 575. *Festinare fugam*. Sal. hist. I. *Profectionem festinantes*.

Fine illius. Idem III. 14. *Fine inguinum ingrediuntur mare*.

Fatigatus illius rei. Et etiam fugitans litium.

Fugitiuus ab illa re. Cic de signis 50. *Neque tam fugitiui illi a dominis, quam tu ab iure et a legibus*.

Firmatus illius rei. Sal. hist. III. 12. *Ad Cyzicum perrexit firmatus animi*.

Fartus hac re. Cic. de suppliciis 11. *Puluinus erat perlucidus melitensi rosa fartus*.

Falsus illius rei. Ter. Eun. 2. 2. 43. *Ut falsus animi est*.

(1) *Ed.* tam diu quod amo. (2) *Edit.* fructuosi. (3) *Edit.* et tu.
(4) *Codices tres* metallis. *Unus tamen ex his in litura*.

Fundit humi. Uirg. Æ. v. 77. *Mero libans carchesia Bacchi fundit humi*.

G

GAUDET illa re. Idem E. VI. 29. *Phoebo gaudet parnasia rupes*.

Gaudet illam rem. Ter. And. 5. 5. 8. *Hunc scio mea non solum* (1) *gauisurum gaudia*. Idem Phor. 5. 8. 68. *Uin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata?*

Gerens negotium. Cic. phil. II. 25. *Magister equitum negotium publicum gerens*.

Gerentes negotii. Cic. pro Sestio (2). *Negotii gerentes*.

Gesto in hac re. Ter. Adel. 4. 2. 24. *Quem ego tantillum puerum gestaui in manibus meis*.

Gero hac re. Uirg. Æ. XII. 944. *Atque humeris inimicum insigne gerebat*.

Gratum tibi est. Cic. in Hortensio 1015. *Lucullo quidem noster aduentus et gratus et iucundus fuisset* (3).

Gratum aduersum te pro tibi. Ter. And. 1. 1. 15. *Id gratum aduersum te fuisse*.

Genitus illi rei faciendae. Sal. hist. III. 15. *Perdendae pecuniae genitus*.

Genitus illo loco. Uirg. Æ. XII. 708. *Genitos diuersis partibus orbis*.

Genitus illo parente. Idem VI. 131. *Diis geniti potuere*.

Gratiam illi criminis facio. Sal. hist. III. 14. *Post reditum eorum, quibus senatus belli lepidiani gratiam fecerat*.

Gratificor illam rem tibi. Cic. de rep. I. 44. *Populo gratificans et aliena et sua*. Sal. Iug. 3. *Nisi forte quem inhonesta libido tenet, potentiae paucorum decus atque* (4) *libertatem suam gratificari* (5).

Gratiae facio crimen meum. Idem in eodem 112. *Bacchum optimum paenitet delicta gratiae facit* (6).

Gnarus illius. Idem hist. I. 22. *Et numeri* (7) *eorum Metellus per litteras gnarus*.

Gemit extrema. Uirg. Æ. XI. 865. *Atque extrema gementem*.

Grauis illo, id est ex illo. Idem I. 273. *Regina sacerdos Marte grauis*.

Grauis hac re. Idem VIIII. 246. *Hic armis grauis atque animi maturus Aletes*.

Genus italus pro genere. Idem V. 285. *Cressa genus*. Idem VIII. 114. *Qui genus?*

Geminum illis rebus pro simillimum. Cic. in Pisonem 7. *Illud uero geminum consiliis Catilinae et Lentuli, quod me domo mea expulistis*.

(1) *Edit.* mea solide solum. (2) *Simile exemplum vide pro Qui*[illegible] 19. (3) *Unus cod. uat.* fuisset, *alii cum ed.* fuisse. *Confer autem similem* [illegible]*cutionem apud Cic. de rep. I.* 12. (4) *Codices pro* decus atque *habent* recusatque. (5) *Cod. unus* gratificare. (6) *Edit.* Boccho, quoniam paenitet, delicti gratiam facit; *quae uidetur uera lectio*. (7) *Edit.* itineris.

H

HABITO illam rem. Uirg. E. II. 29. *Atque humiles habitare casas.*

Habito illa re. Idem Æ. III. 110. *Habitabant uallibus imis.*

Habito ibi. Idem VII. 151. *Hic fortes habitare Latinos.*

Habitantur illis illa loca. Idem III. 398. *Cuncta malis habitantur moenia Graiis.*

Habitant in hoc loco. Ter. And. 4. 6. 1. *In hac habitasse platea dictum est Chrysidem.*

Habitat ad haec loca. Uirg. Æ. III. 643. *Haec habitant ad litora uulgo infandi Cyclopes.*

Halat illa re. Idem G. IIII. 109. *Halantes floribus horti.*

Halat illam rem. Cic. phil. II. 12. *Edormi crapulam et exhala.* Uirg. Æ. VII. 84. *Seramque* (1) *exhalat opaca Mephitim.*

Hostis illis. Cic. de signis 50. *Neque tam illi hostes hominibus, quam tu diis immortalibus.*

Haesit his. Uirg. Æ. VIIII. 537. *Et postibus haesit aenis* (2).

Haesit in iisdem. Idem V. 204. *Infelix saxis in procurrentibus haesit.* Cic. pro Milone 21. *Haesit in poenis.*

Habet a me. Cic. in Pisonem 11. *A me habere uitam, fortunas, liberos.*

Habet de me. Ter. Phor. 2. 2. 17. *Agrum de nostro patre colendum habebat.*

Habere donat. Uirg. Æ. V. 262. *Loricam donat habere uiro.*

Habendo optat (3). Idem XII. 88. *Simul optat habendo ensemque clypeumque.*

Hortor illos facere. Idem II. 74. *Hortamur fari quo sanguine cretus.*

Hortor illos factum, hoc est factum (4) ire. Sal. hist. III. 10. *Neque uos ultum iniurias hortor.*

Humi nascuntur. Uirg. E. III. 92. *Humi nascentia fraga.*

Huc includo. Idem G. II. 77. *Huc alienum* (5) *ex arbore germen includunt.*

Huc asperge. Idem IIII. 62. *Huc tu iussos asparge* (6) *sapores.*

Huc calca. Idem II. 244. *Huc ager ille malus dulcisque a fontibus undae ad plenum calcentur.*

I

INHIANT illi rei. Idem Æ. IIII. 64. *Pecudumque reclusis pectoribus inhians et spirantia consulit exta.* Cic. in Cat. III. 8. *Quem inaura-*

(1) *Edit.* saeuamque. (2) *Edit.* adesis. (3) *Ed.* aptat *hic et in exemplo.* (4) *Codd.* facta. (5) *Edit.* aliena. (6) *Edit.* adsperge.

tum in Capitolio paruum atque lactantem (1) *uberibus lupinis inhiantem fuisse meministis*.

Inhio illam rem. Uirg. G. II. 463. *Ni* (2) *uarios inhiant uaria* (3) *testudine postes*.

Indulget illa re. Idem IIII. 198. *Ne* (4) *concubitu indulgent*. Ter. Adel. 1. 1. 38. *Vestitu nimio* (5) *indulges*.

Indulget illi rei. Uirg. Æ. II. 776. *Quid iuuat insano tantum indulgere labori* (6) ?

Implet illa re. Idem III. 434. *Animam si ueris implet Apollo*.

Implentur illius rei. Idem I. 215. *Implentur ueteris Bacchi pinguisque ferinae*.

Innare illum locum. Idem VI. 134. *Bis stygios innare lacus*. Idem G. II. 451. *Undam leuis innatat alnus*.

Innare illo loco. Idem Æ. VIII. 691. *Pelago credas innare reuulsas Cycladas*.

Incumbo illi rei. Idem E. VIII. 16. *Incumbens tereti Damon sic coepit oliuae*.

Incumbo illam rem. Sal. hist. III. 12. *Ut sustinere corpora plerique nequeuntes arma sua quisquis instans incumberet* (7).

Incumbo ad illam rem. Cic. de imperio Pompeii (8). *Incumbite ad id bellum, Quirites*. Idem pro Murena 26. *Praesertim tam incubui* (9) *ad uirum bonum*.

Inducite animum. Ter. Heaut. prol. 41. *Causam hanc iustam esse inducite animum*.

Inducite in animum. Cic. pro Cluentio (10). *Quotiescumque quicquam eiusmodi monstri poterat in animum inducere*.

Inductus illis rebus. Uirg. Æ. XI. 83. *Inductosque* (11) *iubet truncos hostilibus armis*. Idem XII. 947. *Tune etiam spoliis inducte* (12) *meorum*.

Indutus illas. Idem II. 275. *Exuuias indutus Achillis*.

Induitur illi rei. Idem VII. 668. *Indutus capiti sic regia tecta subibat*.

Incumbo in illam rem. Cic. pro Plancio 7. *Equidem qui in me ipsum incumbat* (13). Idem phil. IIII. 5. *Incumbite in causam, Quirites*.

Induit se in illam rem. Uirg. G. I. 187. *Cum se nux plurima syluis induit* (14) *in florem*.

Induitur illam rem corpore. Idem Æ. VII. (15) 640. *Induitur loricam humeris*.

(1) *Edit.* lactentem. (2) *Edit.* nec. (3) *Edit.* pulchra. (4) *Ita Codd. pro* nec *habent* ne. (5) *Edit.* nimium, (6) *Edit.* dolori. (7) *Edit.* quisque stantes incumberent. (8) *Respice ad caput 7 eius orationis*. (9) *Edit.* Praesertim cum incubuit. (10) *Quaerendus hic quoque locus*. (11) *Codd.* inductusque. *Ed.* indutosque. (12) *Edit. et duo codd.* induere. (13) *Edit.* incurrit. (14) *Edit.* induet. (15) *Codd. citant librum 3. aeneidos. Libro quuidem 7. u.* 640. *lego* loricam induitur; *sed* humeris *abest*.

Inducitur illa re corpus. Idem VIII. 457. *Tunicaque inducitur artus.*

Inludo illi rei. Idem IIII. 591. *Et nostris inluserit aduena regnis?*

Inludo illum. Idem VIIII. 634. *I* (1), *uerbis uirtutem inlude superbis.*

Inludo in illa re (et in illam rem). Ter. And. 4. 5. 18. *Adeon' uidemur uobis esse idonei, in quibus sic inludatis?* Idem Eun. 5. 4. 20. *Ne impune in nos inluserit* (2).

Inops illius rei. Uirg. Æ. IIII. 300. *Saeuit inops animi.* Sal. hist. I. 6. *Agitandi inops.*

Inops hac re. Cic. pro Scauro 994. *Copiis inops, gente fallax.*

Ignarus faciendi. Uirg. Æ. V. 618. *Haud ignara nocendi.*

Iuro per illam rem. Idem VIIII. 300. *Per caput hoc iuro.*

Iuro illam rem. Idem VI. 351. *Maria aspera iuro.*

Insido illis. Idem VI. 708. *Floribus insidunt uariis.*

Idem VIII. 480. *Iugis insedit etruscis.*

Insido illos. Idem X. 59. *Non satius cineres Troiae* (3) *insedisse supremos?* Sal. hist. I. 2. *Armata montem sacrum atque Auentinum insedit.*

Insonuit illa re. Uirg. Æ. V. 579. *Insonuitque flagello.*

Insonuit illam rem. Idem VII. 451. *Uerberaque insonuit.*

Indignus hac re. Sal. hist. I. 12. *Et indigni republica.*

Indignus huius rei. Uirg. Æ. XII. 649. *Magnorum indignus auorum.*

Ingens illius rei. Sal. hist. III. 13. *Ingens ipse uirium atque animi.*

Ingens hac re. Uirg. Æ. XI. 124. *O fama ingens, ingentior armis.*

Integer illius rei. Idem VIIII. 255. *Integer aeui Ascanius.*

Integer illa re. Sal. hist. II. 2. *Copiis integra.*

Impendet tibi illa res. Cic. in Cat. I. 6. *Praetermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus* (4) *senties* (5).

Impendet te illud. Ter. Phor. 1. 4. 2. *Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala.*

Interdicitur tibi illa re. Cic. phil. I. 9. *Iubent ei qui de ui, itemque ei qui maiestatis damnatus sit, aqua et igni interdici.*

Impertio te illa. Ter. Adel. 3. 2. 22. *Sed cesso heram hoc malo impertire?* Idem Eun. 2. 2. 39. *Plurima salute Parmenonem summum* (6) *impertit Gnatho.*

Impertio tibi illam rem. Cic. pro Roscio 4. *Talem te nobis et reip.* (7) *impertias.*

Instruitur hac re. Uirg. Æ. I. 637. *At domus interea* (8) *regali splendida luxu instruitur.*

Instruitur huic rei. Sal. hist. II. 2. *Antequam regressus Sertorius instruere* (9) *pugnas suos.*

(1) *Codd.* in. (2) *Edit.* inluseris. (3) *Edit.* patriae. (4) *Duo codd.* diebus. (5) *Codd.* sentiet. (6) *Edit.* summum suum. (7) *Edit.* populo romano. *Est autem metathesis notarum* p. r. *et* r. p. (8) *Edit.* interior. (9) *Ed.* instrueret.

Insisto illum locum. Uirg. Æ. VI. 563. *Nulli fas casto sceleratum insistere limen.*

Insisto in (1) illo loco. Sal. hist. III. 13. *Locum nullum, nisi in quo armati institissent.*

Insisto plantis. Uirg. Æ. XI. 573. *Plantis institerat,*

Inscriptum in illa re. Cic. in Cat. I. 13. *Insit* (2) *denique inscriptum in fronte uniuscuique quid de rep. sentiat.*

Inscriptus illam rem. Uirg. E. III. 106. *Inscripti nomina regum nascuntur* (3) *flores.*

Imperator illorum est. Sal. Iug. 35. *Imperatores omnium gentium.*

Imperator illis est. Idem in eodem 7. *Imperator Romanis erat.*

Imperat hac regione. Idem in eodem 81. *Carthaginienses pleraque Aphrica* (4) *imperitabant,*

Imperium in illos habet. Ter. Eun. 3. 1. 25. *Qui* (5) *habes imperium in beluas.*

It illis locis. Uirg. Æ. V. 451. *It clamor caelo.*

It illam rem. Idem VI. 122. *Itque reditque uiam totiens.* Cic. pro Murena 12. *Ite* (6) *uiam, redite uiam.*

Inter illud pro ad illud. Uirg. E. II. 3. *Tantum inter densas, umbrosa cacumina, fagos assidue ueniebat.*

Inter illud pro cum illud agitur. Cic. phil. II. 25. *Si inter coenam atque in ipsis tuis immanibus poculis hoc tibi accidisset.* Sal. Iug. 32. *Inter dubitationem.* Uirg. E. VIIII. 24. *Inter agendum occursare capro.*

Inter geminata praepositio. Cic. in Cat. III. 2. *Ut Tiberis inter eos et pons interesset.* Idem in Pisonem 7. *Quod autem maius indicium expectatis, nihil inter uos et Catilinam interfuisse?*

In uerbera pendent. Uirg. Æ. V. 147. *Proniique in uerbera pendent.* Idem X. 586. *Prono* (7) *pendens in uerba telo.*

In pedes pro in fugam. Ter. Eun. 5. 2. 5. *Ego in pedes quantum queo.*

In illum exempla facio. Idem in eadem 5. 5. 6. *Quid ais? in quem exempla fient?*

In illum pecco. Idem Phor. 5. 3. 20. *Uide in* (8) *cognatam pecces.*

In biduum. Idem Eun. 1. 2. 110. *In hoc biduum Thais uale.*

In os laudare, idem quod praesentem laudare. Idem Adel. 2. 4. 5. *Uereor in os te laudare amplius.*

In illo loco te diligo. Idem And. 1. 5. 58. *Si te in germani dilexi loco.*

In illum feci sumptus. Idem Hec. 4. 4. 63. *Sumptus quos fecisti in eam.*

In medium pro in commune. Uirg. G. I. 157. *In medium quaerebant.*

(1) *Addidi praepositionem tum hic tum in exemplo, quam amanuenses in superiorem elocutionem mendose transtulerant.* (2) *Edit.* sit. (3) *Edit.* nascantur. (4) *Edit.* pleraeque Africae. (5) *Edit.* quia. (6) *Edit.* inite. (7) *Edit.* pronus. (8) *Edit.* uide ne in.

Idem IIII. 157. *Et in medium quaesita reponunt*. Sal. hist. IIII. 9. *Dissidere inter se coepere, neque in medium consultare.*

Indiget illius rei. Uirg. E. II. 71. *Quorum indiget usus*. Ter. And. (1) 5. 3. 19. *Quasi tu huius indigeas patris*.

Instar illius rei. Uirg. Æ. II. 15. *Instar montis equum*. Cic. de suppliciis (2). 17. *Nauem maximam triremis instar*.

Instat illis locis. Uirg. Æ. XI. 529. *Siue instare iugis*.

Instat illi pro imminet. Idem X. 196. *Ille instat aquae*.

Instat illum pro festinat. Idem VIII. 433. *Currumque rotasque uolucres instabant*.

Instat illa re aliam. Idem XII. 748. *Trepidique pedem pede feruidus instat* (3).

Indignatus illam rem. Idem VIII. 728. *Et pontem indignatus Araxes*.

Ingressus loca. Cic. in Pisonem. (4) *Dedecus quemadmodum ingressus*.

Ingressus locis. Uirg. Æ. X. 148. *Castris ingressus etruscis*.

Imposuit illi. Idem G. III. 116. *Impositi dorso equitem docuere*. Idem Æ. II. 707 *Ergo age, care pater, ceruici imponere nostrae*.

Imposuit in illam rem. Sal. hist. II. 9. *Omnia sacrata corpora in ratem imposuisse*. Ter. And. I. 1. 102. *In ignem imposita* (5) *est*.

Inhorruit his. Uirg. Æ. V. 11. *Inhorruit unda tenebris*.

Inuigilo hac re pro huic. Idem G. IIII. 158. *Inuigilant uictu*. Idem Æ. VIIII. 605. *Uenatu inuigilant pueri*.

In noctem siletur. Idem G. IIII. 189. *Siletur in noctem*. Cic. de rep. VI. 10. *Sermonem in multam noctem produximus*.

Infelix huius rei (6). Uirg. Æ. IIII. 529. *Infelix animi Phoenissa*.

Immodicus animi. Sal. sic.

Implexus illo. Uirg. G. IIII. 482, *Caeruleosque implexae crinibus angues*.

Includunt huic rei. Idem Æ. II. 19. *Includunt caeco lateri*.

Includuntur in hanc. Cic. de suppliciis 45. *Includuntur in carcerem condamnati* (7).

In praepositio communis interdum aliud significans, interdum licenter posita, inuenitur. Uirg. G. IIII. 473. *Quam multa in foliis auium se milia condunt*. Idem Æ. II. 401. *Nota conduntur in aluo*. Idem XI. 187. *Conditur in tenebras altum caligine caelum*. Idem G. I. 438. *Et cum se condit in undas*. Idem in eodem. 442. *Conditus in nubem*. Idem Æ. VI. 339. *Exciderat puppi mediis effusus in undis*. Diligentiores quidam grammatici hoc ita diuidi uolunt: *Cum in mediis undis esset, puppi effusus excide-*

(1) *Codices laudant ex Eunucho, qui lapsus non grammatico sed librariis tribuendus est*. (2) *Codices laudant ex oratione de signis*. (3) *Edit.* urget. (4) *Quaerendus locus*. (5) *Edit.* posita. (6) *Codd.* hac re, *quod non congruebat exemplo*. (7) *Edit.* condemnati.

rat. Ut illud Tullii pro Roscio 32. *Qui tanquam si effusa* (1) *reip. sempiterna nox esset, ita ruebant in tenebris, omniaque miscebant*. Id est non *in tenebras de illustri aliquo loco ruebant, sed, ueluti in tenebris conuersarentur, ruebant*. In illa pro illi. Uirg. Æ. v. 344. *Gratior et pulchro ueniens in corpore uirtus adiuuat*.

Immunis illius rei. Idem xii. 559. *Immunem belli atque impune quietam*.

Irae est, sicut dolori. Idem x. 716. *Iustae quibus est Mezentius irae*.

Impatiens illius. Idem xi. 639. *Uulneris impatiens*.

Impedit ab illo. Sal. Iug. 32. *Potentia Scauri eos a uero bonoque impediebat*.

Irrito hominem. Uirg. Æ. x. 644. *Irritatque uirum telis*. Sal. hist. I. 11. *Maximo gaudio bellum irritare*.

In illam rem pro in illius rei formam. Uirg. Æ. vi. 42. *Excisum euboicae latus ingens rupis in antrum*.

Insueuit hoc facere. Sal. Cat. 11. *Insueuit exercitus amare, potare*.

Insolitus huius. Idem hist. I. 4. *Genus, armis ferox, et seruitii insolitum*. Idem Iug. 43. *Pars insolita rerum bellicarum*.

In illum seuerus. Cic. phil. II. 23. *Si seuerus, cur non in omnes?*

In te misericors. Idem in Cat. IIII. 6. *Sic nos in his hominibus, qui nos qui coniuges qui liberos nostros trucidare uoluerunt, si uehementissimi fuerimus, misericordes habebimur*.

In rem est pro utile est. Sal. Cat. 20. *In rem fore credens*. Ter. And. 2. 3. 14. *Si in rem est*.

In tempus, id est processu temporis. Sal. hist. III. 9. *Itaque cetera ex licentia aut odio aut auaritia in tempus arsere*.

In tempore, id est opportune. Idem I. 4. *In tempore bellaturi*.

Incidi in illo. Cic. in Pisonem 29. *In eo elogio quod, te consule, in sepulchro reip. incisum est*.

In dies pro quotidie. Idem in Cat. I. 2. *Crescit in dies singulos hostium numerus*. Sal. Iug. 48. *Panem in dies mercari*.

In diem, id est in futurum. Cic. pro Coelio 24. *O dii immortales: cur praesentis fraudis poenas in diem reseruatis?*

Incertus illus. Ter. Hec. 1. 2. 46. *Fecit, animi ut incertus foret*.

Inferior tibi. Sal. hist. II. 5. *Uir grauis et nulla arte cuiquam inferior*.

Intentus illa re. Idem Cat. 2. *Qui aliquo negotio intentus*.

In geminata. Ter. Eun. 1. 1. 14. *In amore haec omnia insunt uitia*. Cic. pro Scauro 995. *In illa bona inuadere nullo modo potuisset*.

K

KAUE illis. Idem phil. I. 2. *Ueterani, quibus hic ordo diligentissime caverat* (2).

(1) *Edit.* offusa. (2) *Ita codd.* c *pro* k *in exemplo*; *et sic deinceps*.

Kaue ab illis. Sal. Cat. 54. *Cauere ab illis magis*. Ter. Eun. (1) 5. 2. 44. *Tunc pol tibi ab isto Cherea* (2) *cauendum intelligo*.
Kaptus hoc. Sal. hist. III. 15. *Octauium mitem et captum pedibus*.
Kassus hoc. Uirg. Æ. II. 85. *Nunc* (3) *cassum lumine lugent*.
Klaudus hac re. Idem v. 278. *Pars uulnere clauda retentat*.
Klanculum illos. Ter. Adel. 1. 1. 27. *Alii clanculum patres faciunt*.

L

Ludo illam rem. Uirg. E. I. 10. *Ludere quae uellem*. Idem Æ. VIIII. 335. *Illa quae* (4) *plurima nocte luserat*. Ter. Eun. 3. 5. 38. *Consimilem luserat iam olim ille ludum*.
Ludo re. Uirg. G. II. 386. *Uersibus incomptis ludunt risuque soluto*.
Lacessunt in illa re. Idem Æ. VII. 165. *Cursuque ictuque lacessunt*.
Lacessunt illam. Idem v. 429. *Immiscentque manus manibus, pugnamque lacessunt*.
Litandum re. Idem II. 118. *Animaque litandum argolica*.
Laetus huius rei et hac. Idem XI. 73. *Quas illi laeta laborum*. Sal. hist. II. 4. *Frugum pabulique laetus ager* (5).
Liber illius rei. Uirg. Æ. X. 154. *Tum libera fati classem conscendit*.
Laboro ex hac re. Cic. pro Cluentio 71. *Satis multos annos ex inuidia laborauit*.
Libero te hac et de hac re. Idem in Cat. I. 5. *Magno me metu liberabis*. Ter. And. 2. 2. 15. *Quam primum de* (6) *hoc me libera miserum* (7) *metu*.
Largus opum. Uirg. Æ. XI. 338.
Ludificor illum. Sal. Iug. 40. *Pacis mora praecipem* (8) *ludificari*.
Locatus illi. Cic. in frumentaria. *Fundus erat colono locatus* (9).

M

Memini ueterum et ueteres. Uirg. Æ. XI. 280. *Nec ueterum memini laetorue malorum*. Idem E. VII. 19. *Alternos musae meminisse uolebant*.
Manet te hoc. Idem Æ. VII. 128. *Haec erat illa fames, haec nos suprema manebat*.
Manet tibi hoc. Idem VIIII. 302. *Haec eadem matrique tuae generique manebunt*. Cic. phil. II. 5. *Quando tibi domi manet* (10) *quod fuit illorum utrique fatale*.

(1) *Codices laudant hunc locum ex Andria*. (2) *Edit.* hera. (3) *Cod. unus* hunc. (4) *Edit.* qui. (5) *Deest exemplum* τοῦ laetus hac. (6) De *abest ab edit.* (7) *Codd.* miseram. (8) *Ita codices tres* praecipem *scriptura uetere pro* praecipitem; *unus* principem. *Edit.* consulem. (9) *Quaerendus locus*. (10) *Edit.* quoniam id domi tuae est.

Melior hac re. Uirg. Æ. v. 153. *Melior remis*. Et 430. *Ille pedum motu melior*.

Medicor illi. Idem G. II. 135. *Senibus medicantur anhelis*. Ter. And. 5. 1. 12. *Nato ut medicarer tuo*.

Medeor illis. Cic. pro Roscio 53. *Quibus rebus me* (1) *mederi conuenit*.

Multa pro multum. Uirg. Æ. III. 610. *Haud multa moratus*.

Maturus animi (2). Idem v. 73. *Aeui maturus Acestes*.

Maturus huic. Idem vii. 53. *Iam matura uiro, iam plenis nubilis annis*.

Maturo hanc rem. Cic. pro Cluentio 61. *Huic mortem maturabit* (3) *inimicus*. Sal. hist. I. 21. *Fugam maturabat*.

Ministrat illis rebus. Uirg. Æ. x. 218. *Ipse sedens clauumque regit uelisque ministrat*.

Metuens illius. Idem v. 716. *Metuensque pericli est*. (Metuens illud). Sal. Iug. 44. *Metuentes pericula*. Metuit illis. Uirg. Æ. x. 94. *Tum decuit metuisse tuis*.

Metuit ex illo. Sal. Cat. 55. *Periculum ex illis metuit*.

Metuit ab illo. Cic. pro Roscio 50. *Ab eo ne aliquid metuit* (4)?

Mando terra et terrae. Uirg. Æ. viiii. 214. *Mandet humo solita*. Et E. viii. 93. *Terra, tibi mando*.

Moliri tibi rem. Idem G. I. 271. *Insidias auibus moliri*.

Missus in illum. Idem Æ. vi. 813. *Missus in imperium magnum*.

Missus illi. Idem G. II. 452. *Leuis innatat alnus missa Pado*.

Medio illius pro illo medio. Sal. hist. I. 22. *Media diei*. Uirg. Æ. xi. 547. *Ecce fugae medio*.

Macta Deo. Idem viii. 544. *Mactat* (5) *lectas de more bidentes*.

Moderor illis. Sal. Cat. 50. *Cuius libido gentibus moderatur*.

Motus loco. Cic. in Cat. II. 1. *Loco ille motus*. Ab illo loco. Sal. hist. I. 1. *Neque me diuersa pars in ciuilibus armis mouit a uero*.

N

NOMEN illi Uirgilio est. Uirg. G. IIII. 271. *Cui nomen Amello*. Et Æ. viiii. 593. *Cui Remulo cognomen erat*.

Nomen illi Uirgilius est. Idem viii. 358. *Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen*.

Nescius hoc facere. Idem xii. 527. *Et nescia uinci pectora*. Idem G. II. 467. *At secura quies et nescia fallere uita*.

Nixus hac re. Idem Æ. x. 736. *Posito pede nixus et hasta*.

Nixus in hac. Cic pro Deiotaro 2. *Dico extra conuentum et eam frequentiam, in qua oratorum studia niti solent*.

(1) *Ed.* maxime *pro* me. (2) *Ita codd.* animi, *non* aeui. (3) *Edit.* maturabat. (4) *Edit.* metuis. (5) *Edit.* mactant.

Nixus in hanc rem. Uirg. Æ. XII. 398. *Ingentem nixus in hastam*.

Nitens h.ic. Idem II. 380. *Pressit humo nitens*. Et hanc rem. Idem XII. 386. *Alternos longa* (1) *nitentem cuspide gressus*.

Nimius hac re. Sal. hist. II. 2. *Post ubi fiducia nimius*.

Nimius illius. Idem IIII. 1. *Impotens et nimius animi est*.

Nudus rerum. Sal. Iug. 81. *Loca aequalia et nuda gigentium*.

O

OBLIUISCOR hanc rem et huius rei. Uirg. Æ. II. 148. *Obliuiscere Graios*. Cic. pro Coelio 20. *Obliuiscor iniurias tuas, Clodi* (2). Idem in Cat. I. 3. *Obliuiscere caedis atque incendiorum*.

Oblitus huius rei et illam rem. Uirg. G. III. 245. *Catulorum oblita leaena*. Idem II. 59. *Pomaque degenerant succos oblita priores*.

Oblitum mihi, id est memoria recessit. Idem E. VIIII. 53. *Tot oblita mihi sunt* (3) *carmina*.

Opus fuit. Ter. And. 4. 5. 1. *Quae opus fuere ad nuptias natae* (4) *paraui*.

Oro abs te. Uirg. Æ. XI. 358. *ueniamque oremus ab ipso*.

Oraui tecum (5) pro oraui te. Ter. Hec. 4. 4. 64. *Oraui tecum, uxorem duceres*.

Obnixus huic. Uirg. G. III. 233. *Arboris obnixus trunco*.

Optauit hoc illi. Idem Æ. III. 109. *Optauitque locum regno*. Cic. in Pisonem. *Maiorem sibi insuber* (6) *ille auus adoptavit*.

Obuerto nauem loco. Uirg. Æ. VI. 3. *Obuertunt pelago proras*.

Opportunus illi. Sal. Iug. 23. *Opportunus iniuriae*.

Orbus patre. Uirg. Æ. XI. 216. *Puerique parentibus orbi*. Et orbatus. Cic. in Pisonem 15. *Insuber* (7) *dicere ausus es orbatum patria*.

Opulentus rebus. Uirg. Æ. I. 447. *Donis opulentum*. Sal. Iug. 61. *Armis uirisque opulentum*.

Opus ciuitatis, id est labor instar ciuitatis. Uirg. Æ. V. 119. *Chimaeram urbis opus*.

Obiit mortem. Obire est etiam inire. Cic. in Cat. III. 7. *Nihil erat quod non ipse obiret*.

Ociosus ab illa. Ter. Phor. 2. 1. 26. *Ociosum ab animo*.

Ortus ex eodem loco. Idem Eun. 2. 2. 10. *Viden' me ex eodem ortum loco?*

Ortus hoc. Uirg. Æ. VII. 206. *His ortus ut agris Dardanus*.

(1) *Codices duo* longo. (2) *Edit.* Obliuiscor iam iniurias, Clodia. (3) *Edit.* nunc oblita mihi tot. (4) Codice *nate*. (5) *Cf. Frontonem ad Pium ep.* VII. (6) Codd. *insuper*. *Uide Asconium ad fragmentum quartum huius orationis in Pisonem*. (7) *Codd.* insuper.

P

Plenus hac re. Idem G. II. 4. Iouis (1) *omnia plena muneribus*. Idem Æ. v. 311. *Plenamque sagittis*.

Post interposita fit casus alterius. Idem VI. 409. *Longo post tempore uenit* (2). Sal. Cat. 38. *Multos post annos*. Ter. tamen in Hec. 3. 3. 33. ablatiuo iunxit. *Aiunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus*.

Pastus illa et illam rem. Uirg. G. III. 231. *Frondibus hirsutis et carice pastus acuta*. Idem Æ. II. 471. *Coluber mala gramina pastus*. Idem G. III. 219. *Pascitur in magna sylua formosa iuuenca*. Idem in eodem 314. *Pascuntur uero syluas et summa Lycei*.

Potens illorum. Idem Æ. I. 80. *Nimborumque facis tempestatumque potentem*.

Potitur hanc rem Sal. Iug. 41. *Cuncta potiendi* (3) Ter. Adel. 5. 4. 22. *Hic potitur gaudia*.

Paciscor ab illo hanc. Sal. Iug. 28. *Tantum ab eo uitam paciscatur*. Uirg. Æ. v. 230. *Uitamque uolunt pro laude pacisci*.

Peritus huius. Uirg. Æ. v. 320. *Militiae peritus*.

Proximus illi. Uirg. Æ. V. 320. *Proximus huic, longo sed proximus interuallo*.

Proximus illo. Sal. Iug. 21. *Proxima Carthagine* (4) *Numidia appellantur*. Idem in eodem 22. *Proximi Hispania* (5) *Mauri sunt*.

Proxime illum. Cic. pro Milone 22. *Proxime deos* (6) *accessit*.

Praesidet illi. Uirg. Æ. III. 35. *Geticis qui praesidet aruis*.

Praesidere in illo. Sal. Cat. 59. *In agro piceno praesidebat*.

Praestans illius et illo. Uirg. Æ. XII. 19. *O praestans animi iuuenis*. Sal. Cat. 38. *Probro atque petulantia maxime praestabant*.

Praefectus illi. Idem Iug. 56. *Quem elephantis et parti copiarum pedestrium praefectum supra diximus*.

Praefectus in illo. Cic. pro Sextio 18. *Inque eo exercitu inimici mei fratrem praefecerat*.

Praefinitur tibi illa res. Idem phil. I. (7) 8. *Census praefiniebatur equiti romano*.

Pluris hoc. Idem pro Sextio 68. *Quis Carthaginensium pluris Annibale*?

Praeter illi Sal. Cat. 37. *Ceterae multitudini diem* (8) *statuit, praeter rerum capitalium condemnatis*.

(1) *Ita codd. quasi ex E. III.* 60. *Ed.* tuis hic. (2) *Edit. pro* uenit *habet* uisum. (3) *Edit.* oppidi potiundi. (4) *Edit.* Carthaginem. (5) *Edit.* Proxume Hispaniam. (6) *Cod. ambr.* deas. *quae lectio probabilis est, quum in eo loco Tullii mentio fiat uiolatarum bonae deae caerimoniarum*. (7) *Codd.* phil. II. (8) *Codd.* idem.

Praestolor illi et illum. Cic. in Cat. I. 9. *Qui tibi ad forum aurelium praestolarentur armati.* Ter. Eun. 5. 6. 5. *Quem praestolare, Parmeno, hic?*

Praesto est. Cic. de praetura urbana 1. *Praesto est, respondet, defenditur.* Idem pro Murena 12. *Praesto aderat sapiens ille, qui inire uiam doceret.*

Plus hoc tempore. Idem phil. I. 3. *Plus una nocte cupiens me retinere non potuit.*

Plus hoc tempus. Uirg. G. IIII. 207. *Neque enim plus septima ducitur aetas* (1).

Par his. Cic. pro Cluentio. *Ingenio et uirtute par his quos ante memoraui* (2).

Par hac. Sal. hist. IIII. 9. *Scalas pares moenium altitudine.*

Par cum his. Idem Iug. 15. *Parem cum liberis tuis, regnique participem fecisti.*

Pudet hoc. Ter. Adel. 4. 7. 36. *Non te haec pudent?*

Pertaesum est huius. Uirg. Æ. IIII. 18. *Si non pertaesum thalami taedaeque fuisset.* Et idem v. 714. *Et quos pertaesum magni incoepti rerumque tuarum.* Sal. hist. III. 8. *Quam uos iniuriae pertaesum est.*

Patet tot pedes. Uirg. E. III. 105. *Tres patet caeli spacium non amplius ulnas.*

Patet tot pedibus. Sal. hist IIII. 13. *Ad Siciliam uergens faucibus, non amplius patet milibus* v. *et* xxx.

Pendet illa re. Uirg. Æ. VIII. 668. *Et te, Catilina, minaci pendentem populo* (3).

Pendet de illa. Idem E. I. 77. *Dumosa pendere procul de rupe uidebo.*

Pendet ab illa Idem Æ. IIII. 79. *Pendetque iterum narrantis ab ore.*

Pendet illius. Ter. Heaut. 4. 4. 5. *Pendebat* (4) *animi.*

Proiectus in hoc. Uirg. E. I. 76. *Uiridi proiectus in antro.*

Propinquat huic. Idem Æ. v. 159. *Iamque propinquabant scopulo.*

Propinquat illam rem. Sal. hist. IIII. 12. *Tum uero Bithyni propinquantes iam amnem Tartanium.*

Patior hoc futurum. Cic. de praetura urbana 1. *Patior, non moleste fero: iudices, me laboris mei, uos uirtutis uestrae fructum esse laturos.*

Patiens huius. Uirg. G. II. 223. *Et patientem uomeris unci.*

Praegnans hac re. Idem Æ. x. 704. *Et face praegnans cisseis regina.*

Propius illas. Sal. Cat. 11. *Quod tamen uitium propius uirtutem erat.*

Proprius his. Uirg. G. I. 355. *Propius stabulis armenta tenerent.* Idem IIII. 47. *Ne propius tectis taxum sine.*

Potest ab hac. Ter. Heaut. prol. 13. *Sed hic actor tantum poterit a facundia.*

(1) *Edit. et cod. unus* aestas. (2) *Quaerendus locus.* (3) *Edit.* scopulo, *quae uera lectio est.* (4) *Edit.* pendebit.

Potest ab hac re. Cic. rhet. (seu de inuent.) I. 2. *Cum uiribus plurimum posset*.

Pro hac, id est ante hanc Uirg. Æ. VIII. 653. *Stabat pro templo*.

Perosus illam. Idem VI. 435. *Lucemque perosi*. Et VIIII. 141. *Non genus omne perosos femineum*.

Poenas illius, quas ille intulit. Id. VI. 565. *Ipsa deum poenas docuit*. Sal. hist. I. 2. *Nam iniuriae ualidiorum*.

Propter te, iuxta te. Cic. in Pisonem 3. *Hic uir clarissimus, qui propter te sedet, Lucius Gellius*. Uirg. G. III. 13. *Et uiridi in campo templum de marmore ponam propter aquam*.

Praesagus illius. Idem Æ. X. 843. *Praesaga mali mens*.

Primus regno. Idem XI. 238. *Et primus sceptris haud laeta fronte Latinus*.

Post habeo meam rem tua. Idem E. VII. 17. *Post habui tamen illorum mea seria ludo*. Sal. Iug. 76. *Et sua necessaria post illius negotium* (1) *ducere*.

Perge iter. Ter. Hec. I. 2. 119. *Pergam quo occoepi* (2) *hoc iter*.

Prae illa re. Idem in eadem 3. 5. 33. *Cum te post putasse omnes res prae parente intelligo*.

Progredior loco. Uirg. Æ. III. 300. *Progredimur* (3) *portu*.

Progredior intra(4) haec. Idem XI. 608. *Iamque intra iactum teli progressi*.

Per (5) mutua pro inuicem. Idem VII. 66. *Et pedibus per mutua nexis*.

Pugno in illum. Sal. Cat. 56. *Contra imperium in hostem pugnauerat*.

Pollens illa re. Idem Iug. 6. *Pollens uiribus*.

Pauesco illa re. Idem in eodem 75. *Omni strepitu pauescere*.

Prudens rerum. Idem hist. I. 18. *Prudens omnium quae senatus censuerat*.

Praeminet. Idem II. 6. *Omnes, qui circum sunt, praeminent altitudinem millium passuum duorum*.

Pertinens in illum. Idem hist. (lib. incert.) 6. *Unde pons in oppidum pertinens explicatur*.

Promptus illius. Idem II. 4. *Neque uirgines nuptum a parentibus mittebantur, sed ipsae belli promptissimos diligebant* (6).

Per geminata. Cic. pro Scauro 995. *Hoc nomine audito, quod per omnes gentes peruagatum est*.

Profiteor in his. Ter. Eun. prol. 3. *In his poeta hic nomen profitetur suum*.

Post illa, id est postea. Idem Phor. 5. 8. 34. *Eam compressit, unde haec nata est: neque post illa* (7) *unquam attigit*.

Proruunt foras simul omnes. Idem Eun. 3. 5. 51.

(1) *Edit.* honorem. (2) *Ed.* coepi. (3) *Edit.* progredior. (4) *Cod. unus* inter. *Sed idem postea* intra. (5) *Duo codd.* pro. (6) *Ed.* delegebant. *Confer p.* 356. *n. a.* (7) Post illa *pro* postea *usurpauit Fronto in Arione bis, et in epistula octaua libri ad Pium*.

Per tempus, id est opportune. Idem And. 4. 5. 44. *O Chremes* (1), *per tempus aduenis*.

Pluit rebus. Uirg. G. IIII. 81. *Nec de concussa tantum pluit ilice glandis*.

Q

Queror tecum pro apud te. Cic. pro Oppio 990. *Questusque mecum est*.

Quietus ab illis. Sal. hist. I. 22. *Quietam a bellis ciuitatem*.

Quies rerum. Uirg. G. IIII. 184. *Omnibus una quies operum*.

Quicum pro cum quo. Cic. pro Quintio 6. *Quicum tibi societas, affinitas erat*.

Quid mulieris uxorem habes? Ter. Hec. 4. 4. 21.

Quadrat in illum. Cic. pro Coelio 29. *Nisi omnia, quae cum turpitudine aliqua dicerentur, in istam quadrare apte* (2) *uiderentur*.

Quisque suos patiamur amores (3). Uirg. Æ. VI. 743.

R

Relegat in illum locum. Sal. hist. I. 9. *Relegat* (4) *in paludes*.

Recordor de illo. Cic. pro Scauro 995. *De te recordor*. Et illum. Uirg. Æ. VIII. 156. *Et uocem Anchisae magni uultumque recordor*.

Resonat plangoribus aether. Idem IIII. 668.

Resonat hunc hac re. Idem VII. 11. *Inaccessos ubi solis filia lucos assiduo resonat cantu*.

Refugit ab hoc. idem III. 536. *Refugitque ab littore templum*.

Refugit illam. Idem VII. 618. *Auersusque refugit foeda ministeria*.

Recens a uulnere Dido. Idem VI. 450.

Recens loco. Cic. phil. I. 3. *Ex his quidam Roma recentes*.

Requiesco illud. Uirg. E. I. 80. *Hic tamen hanc mecum poteris* (5) *requiescere noctem*.

Requiesco cursum. Idem VIII. 4. *Et mutata suos requierunt flumina cursus*.

Recipit se ab illis. Idem G. IIII. 403. *Quo fessus ab undis se recipit*. Idem Æ. VI. 111. *Eripui his humeris medioque ex hoste recepi*.

Residet re. Idem I. 506. *Solioque alte subnixa resedit*. Idem V. 180. *Siccaque in rupe resedit*.

Reminiscor illam. Idem X. 732. *Et dulces moriens reminiscitur agros* (6).

Ritu illius. Idem XI. 611. *Crebra nivis ritu*.

(1) *Edit.* O Chreme. (2) *Codd.* apud te. (3) *Edit.* Quisque suos patimur manes. *Et quidem poetae locus satis est obscurus, uehementerque uexatus a criticis*. (4) *Edit.* relegati. (5) *Edit.* poteras. (6) *Edit.* Argos.

Refert illum facie. Idem IIII. 329. *Qui te tamen ore referret.*

Regnata (illi). Idem III. 14. *Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo.*

Recursat animo. Idem IIII. 3. *Multa uiri uirtus animo multusque recursat gentis honos.*

Reponis in illam. Idem I. 253. *Sic nos in sceptra reponis?*

Reposita in illa re. Cic. de signis 3. *Sacra quaedam more Atheniensium reposita in capitibus uirginum.*

Repone illi. Uirg. Æ. VII. 134. *Uina reponite mensis.*

Restituit in locum. Ter. Hec. prol. 21. *Ita poetam restitui in locum.*

S

Similis illius Uirg Æ. v. 594. *Delphinum similes.* Et illi. Idem VIII. 649. *Illum indignanti similem similemque minanti.* Sal. Cat. 14. *Similis ceteris efficiebatur.*

Subeo illam et illi: Uirg. Æ. IIII. 599. *Quem subiisse humeris confectum aetate parentem.* Et VII. 161: *Muroque subibant* Cic. diuin. in Caecilium 14. *Poteris eis oratione subire* (1)? Uirg. Æ. IIII. 10. *Nostris successit sedibus hospes.*

Successit illam. Sal. hist. III. 15. *Muros successerant.*

Seruatus periculis et ex periculis. Uirg. Æ. VIII. 188. *Hospes seruate periclis* (2). Idem XII. 768. *Seruati ex undis.*

(Servans illius.) Idem II. 427. *Et seruantissimus aequi.*

Studeo illam rem. Cic. pro Scauro 995. *Retineret* (3) *id quod praecipue semper studuit* (4). Ter. Heaut. 2. 4. 2. *Id cum studuisti.* Idem Hec. 2. 2. 20. *Studeo haec prius quam ille redeat* (5).

Super hac re, id est plus hac re. Uirg. Æn. VIIII. 61. *Nocte super media.*

Super hac re, id est de his. Idem I. 750. *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.* Idem Georg. IIII. 559. *Haec super aruorum cultu* (6).

Super illa pro in illa. Idem Æ. I. 81. *Fronde super uiridi.* Idem Æ. I. 700 *Stratoque super discumbitur ostro.* Idem in eodem 295. *Saeua sedens super arma.*

Sub hac pro ad hanc. Idem. V. 853. *Oculosque sub astra tenebat.* Idem III. 494. *Tu secreta pyram tecto interiore sub auras erige.*

(1) *Edit.* poterisne eius orationis subire inuidiam? *Sed fauet quodammodo grammatici lectioni Asconius qui legit* inuidiae *et explicat* quasi latine dixit, ut magno ponderi sub re. (2) *Edit.* hospes troiane, periclis seruati. (3) *Codd. duo* retinere, (4) *Sic Fronto de orationibus p.* 24[illegible] (5) *Edit.* ut redeat. (6) *Recole p.* 366. *n.* 5.

Sub hanc, prope hanc. Idem I. 662. *Et sub noctem cura recursat*. Cic. de domo sua 5. *Frumentum clausum continebant, ut sub nouum* (1) *mitterent*.

Sub hac, prope hanc. Uirg. G. IIII. 490. *Eurydicenque suam iam luce sub ipsa respexit*. Idem Æ. VII. 43. *Totamque sub arma coactam Hesperiam*.

Suppeditat rebus. Cic. in siciliensi 2. *Coriis, tunicis, frumentoque suppeditat* (2). Ter. Heaut. 5. 1. 57. *Nam si illi pergo suppeditare illis* (3) *sumptibus*.

Suppeditor his Cic. in Cat. II. 11. *Sed si, omissis his rebus, quibus nos suppeditamur* (4), *eget ille*.

Satur illius. Ter. Adel. 5. 1. 3. *Postquam intus sum omnium rerum satur*.

Saturatus illam. Uirg. Æ. V. 608. *Nec dum* (5) *antiquum saturata dolorem*.

Saturatus hac. Idem VII. 298. *Odiis aut exsaturata quieui*.

Scit his. Ter. Eun. 1. 2. 53. *Uidet honestam* (6) *uirginem et fidibus scire*.

Sciente te (7) faciam quidquid egero. Ter. Heaut. 4. 8. 33.

Suetus his. Sal. hist. II. 2. *Genus militum suetum a pueritia latrociniis*.

Siste huc. Uirg. Æ. IIII. 634. *Annam, cara mihi nutrix, huc siste sororem*.

Superuenio illis. Idem E. (8) VI. 20. *Timidisque superuenit Ægle*.

Subligat illi. Idem Æ. VIII. 459. *Tum lateri atque humeris tegeum* (9) *subligat ensem*.

Salio per illam. Idem G. II. 384. *Unctos saliere per utres*.

Securus huius. Idem Æ. VII. 304. *Securi pelagi*.

Siccus hac Idem VIII. 261. *Et siccum sanguine guttur*.

Sacer illi. Idem XII. 766. *Forte sacer Fauno foliis oleaster amaris* (10).

Sentio de te bona. Cic. in Cat. III. 2. *Qui omnia de rep. praeclara atque ergegia sentirent*.

Statuo in illam. Ter. Adel. 3. 2. 18. *Sublimem* (11) *medium abriperem et capite primum in terram statuerem*.

Sitens illius. Cic. pro Plancio (12) 5. *Sicientem me uirtutis tuae*.

Sub geminata. Idem de praetura urbana 21. *Sub imperium p. r. ditionemque subiunxit*.

Subsedit illam. Uirg. Æ. XI. 268. *Deuictam Asiam subsedit adulter*.

(1) *Edit.* ut subito nouum. (2) *Edit.* suppeditato. (3) Illis *abest ab edit.* (4) *Edit.* suppeditamus. *Sed etiam uetus Ciceronis scholiastes legit in eo loco* suppeditamur. *Tum idem Cicero ad Attic.* XIV. 18. *ait deponenti forma*: Quod mihi suppeditatus es. (5) *Duo codd.* nedum. (6) *Edit.* forma uidet honesta uirginem. (7) *Edit.* te scientem. (8) *Codd. quidem semper laudant Uirgilii bucolica, numquam eclogas; mihi vero citare eclogas commodius uisum est.* (9) *Edit* Tegeaeum. (10) *Duo codd.* amoris. (11) *Codices duo* sublimen. *Num pro* sub limen? (12) *Codices laudant hunc locum ex oratione pro Sylla*.

Subsedit in illo. Cic. pro Milone 19. *Subsidendum aliquo in loco* (1) *Miloni*.

T

Tenus hac re. Uirg. Æ. II. 553. *Capulo tenus*. Et III. 427. *Pube tenus*. Cic. pro Deiotaro 13. *Tauro tenus regnare iussus*.

Tenus huius. Uirg. G. III. 53. *Crurum tenus a mento palearia pendent*. Idem. Æ. x. 210. *Cui laterum tenus hispida nanti*.

Tenus hac, id est hacusque. Idem G. II. 1. *Hactenus aruorum cultus et sidera caeli*.

Temperare huius rei. Ter. Phor. 1. 5. 41. *Rei foret aut infamiae* (2) *temperans*. (Et ab hac re) Uirg. Æ. II. 8. *Temperat* (3) *a lacrymis*.

Triumphat de illo. Cic. de imperio Pompeii 3. *Triumphauit Lucius Murena de Mithridate*. Et illud. Ter. Eun. 3. 1. 3. *Id serio triumphat*.

Triumphatus de quo triumphatum est. Uirg. Æ. VI. 837. *Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho*.

Trepidus hac. Idem in eodem 290. *Hic subita trepidus formidine ferrum Æneas*.

Trepidus huius. Idem XII. 589. *Illae intus trepidae rerum*.

Trado te in illam. Ter. Phor. prol. 2. *Tradere* (4) *hominem in otium*. Cic. phil. II. 2. *Ac tu te* (5) *in disciplinam meam tradideras*.

Tremit illam. Uirg. G. III. 84. *Micat auribus et tremit artus*.

Tremit illud pro timeo. Idem Æ. III. 648. *Sonitumque pedum uocemque tremisco*.

Tremit illa. Idem VII. 514. *Tartaream intendit uocem. qua protinus omne intremuit* (6) *nemus*.

Tenax huius. Idem IIII. 188. *Tam ficti prauique tenax*:

Tibi factum pro a te. Idem VI. 509. *Nihil o tibi, amice, relictum est* (7).

Transformat in faciem: Idem VII. 416. *In cultus* (8) *sese transformat aniles*

Transmitto illa re. Sal. hist. II. 9. *Suos equites hortatus uado transmisit* (9)

Truncus huius. Uirg. G. IIII. 310. *Modis animalia miris trunca pedum*.

V

Utor illud. Ter. Adel. 5. 3. 29. *Mea quae praeter spem euenere, utantur* (10). Cic. in siciliensi 18. *Heracleo* (11) *omnia utenda ac possidenda tradiderat*.

(1) *Nota exemplum ob locum Ciceronis paulo incertum in edd.* (2) *Edit.* famae. (3) *Edit.* temperet. (4) *Edit.* Transdere. (5) *Edit.* at enim te. (6) *Edit.* contremuit. (7) Est *abest ab edit.* (8) *Ed.* uoltus. (9) *Ed.* transmittit; *et sic unus codex uat.* (10) *Ed.* utantur. (11) *Ed.* Heraclio.

Usque sub. Uirg. G. I. 211. *Usque sub extremum brumae intrectabilis* (1) *imbrem*.

Uictus illa. Idem Æ. XII. 29. *Cognati* (2) *sanguine uictus*.

Urbs et nomini plurali subiunctum. Idem X. 168. *Quique urbem liquere Cosas* (3): Cic. de signis 52. *Urbem Syracusas maximam esse Graecorum* (4) *.

(1) *Ed.* intractabilis. (2) *Ed.* cognato. (3) *Codd. tres* quibus urbem liquere eoas; *unus* eras. (4) *Ed.* graecarum urbium.

* In codicibus, qui hunc continent libellum, libri tantummodo auctorum, non capita aut versus, designantur: immo ne libri quidem interdum nominatim appellantur, aut certe falsi scribuntur tituli. Ego igitur hunc laborem olim pertuli capita aut versiculos notandi singulorum librorum. Exempla Ciceronis, quae nondum se mihi obtulerant, tria deinde notavit in ed. berol. cl. Boekhius: reliqua (de quibus in loco lectores admonui) vel certe adhuc quaerenda sunt, vel inedita videntur, quia videlicet, sive codicum corruptione sive amanuensium socordia, in Ciceronis exemplaribus interciderunt.

Subsequentes indices gravi quidem labore meo et mediocri temporis inpendio struxi; neque tamen ad unguem effectam lucubrationem esse video, quae maiore otio eget. In primis ob exponendam Frontonis latinitatem multo diutius meditandum erat; tum de vocabulis, quae a Frontone uel Marco ius sumere videntur, accuratius vestigandum: quam utramque sedulitatem secundis fortasse curis aliquando praestabo.

INDEX PERSONARUM

INDEX SCRIPTORUM

(1) *Hinc confirmatur titulus catoniani operis controversus seu varie scriptus.*

INDEX RERUM.

*

(*) *In his itemque in subsequentibus conficiendis indicibus capita Gellii sponte praetermisi: ad opuscula vero grammaticalia vix semel aut iterum respexi.*

INDEX VOCABULORUM

vel novorum vel certa auctoritate confirmatorum.

(1) *Hoc ipsum vocabulum occurrere in Spartiani (Hadr. cap.* XVI.) *vetustis excerptis atque in inspectis a Turnebo antiquis libris, pro corrupta vulgata lectione* catacrianos *aut* catacaimos, *commode observavit cl. Oriolius. De etymologia non disputo: et quidem adspiratio in frontoniano codice ter posita, vetare videtur quominus id vocabulum a* canna *derivemus*. (2) *Textus*: ut Laberius, dictabolaria, immo dicteria potius, eum continere. *A Laberio ignobilia et sordentia vocabula in usum latinae linguae fuisse intromissa, ait Fronto p.* 346. *Nota praeterea sunt Laberii dicteria ex Macrobio saturn.* II. 3. et 7. *Quare cl. Oriolio adsentiri nondum queo intelligenti heic* Dictabulariam *Laberii fabulam inauditam*.

(1) *De vocabulo* sume, *quod est etiam in tabulis eugubinis, legatur Lanzius L. E. in tertio indice locisque ibidem laudatis. Ceterum in codice* sume *superponitur a manu* τῷ samentum; *de quo postremo vocabulo nihil iudico, si certe* sume *hernicum nomen, non verbum latinum est*.

INDEX LATINITATIS

INDEX ORTHOGRAPHICUS.

Emendanda in textu.

19 v. 4 a fin. *archiis*. codex habet *arcieis*.

22 v. 6. *quiquam*. corr. *quicquam*.

26 v. 4. *aduolaut*. corr. *aduolant*.

28 v. 5. *suut* corr. *sunt*.

31 v. 7. ἀναχάκειν. Immo scribe ἀναχάζειν vel ἀνακωχεῖν vel ἀναλαβεῖν.

54 v. 9. *Coelius* corr. *Caelius*.

77 v. 7. *morareretur*. corr. *moraretur*

82 v. 3. *comoedias atellanas*. corr. *comoedias*, *atellanas*. Confer. p. 159. v. 8. et 9.

128 v. 12. *praecari*. Ita cod. sed corr. *precari*.

149 v. 5. *quoqne*. corr. *quoque*.

151 v. 5. f. *ex aduorsum*. corr. *exaduorsum*.

154 v. 8. *amas*. Ita cod. sed corr. *amasti*, et confer ep. praec.

v. ult. *assae*. Ita cod. nisi quis mavult scribere *asse*, et retrahere ad praecedentia.

170 v. 11. *ant*. corr. *aut*.

176 v. 13. post voc. *spolia* adde notam. *amisimus leterculi vaticani versiculos octo*.

185 v. 8. Adde in marg. *ex codice mediolanensi*.

187 v. 4. a fin. *iubes ut faciam*. corr. *ut iubes, faciam*.

202 v. 17. *potuere*: *praequam*. corr. *potuere*; *praequam*.

230 v. 16. *robignoso* corr. *robiginoso*.

240 v. 5. a fin. *cloacis* corr. *in cloacis*.

285 v. 1. *scribitantem* corr. *scribtitantem*.

306 v. 4. f. *data est*. Post haec verba ponatur asteriscus; exin lemma in margine *laus senectutis*.

318 v. 13. *pedibns*. corr. *pedibus*.

325 v. 6. *iudicariis*. corr. *iudiciariis*.

340 v. 1. *mortalibus*: *multis*. corr. *mortalibus multis*.

Emendanda vel addenda in praefatione notisque.

praef. p. XXVI. v. 16. *quam.* corr. *praeterquam.*
XXXII. v. 20. ἀρϑ. corr. ἀρϑ.
XXXV. not. v. 3. *Cepp.* corr. *Capp.*
text. p. 16 n. 1. v. 5. *tranferant.* corr. *transferant.*
36 n. 1. v. 6. *har cnem.* Corr. *hanc rem.*
39 n. 2. v. 3. pro 55. scribe 56.
59 n. a. *ungebat.* Coniectura fortasse fallax, quia certe Commodus faucibus ab alipta quasi arte exercitii validius pressis exanimatus est, teste Victore.
n. 1. v. 3. *ad eundem.* Immo *ad Pomponium Falconem:*
87 n. col. 2. v. 9. Minime est dubitandum de lectione *C. Aelius Gallus.* Cf dig. 50. 16. 77. Cogitandum vero potius de Caecilio Vindice, cuius grammaticis fragmentis utitur Cassiodorius apud Putsch. p. 2317.
89 n. 1. v. 2. corr. XII.
101. n. 1. Immo intellige regionem Aureliam, de qua Cl. Caesar in commentario de coloniis ed Rigalt. p. 345: *pars camporum silvae regionis Campaniae vel totius Aureliae.* Tum Capitolinus Pium ait educatum Lorii in Aurelia.
120 n. v. 3. *Huius filium Mummium.* Immo potius Mummii mater intelligenda videtur soror Calvillae, Marci matertera.
130 n. 3. v. 2. corr. 16.
146 n. c v. 10. *absurdum esse.* Dele *esse.*
147 n. a. *Ita cod.* Adde: *sed puto desse conclusionis, ut loquitur Fronto p.* 46.
170 n. a. v. 12. *rempore* corr. *tempore.*
n. f. v. 2. *diciiur* corr. *dicitur.*
187 n. 2. v. 2. corr. XXII.
198 n. 1. v. 4. *si* corr. *sin:*
209 n. c. v. 2. *sine* corr. *siue.*
253 n. 4. Adde: *immo potius quo sensu Lucianus q. hist. scrib cap.* 43 *dictionem* historicam iubet esse σαφῆν καὶ πολιτικήν.
283 n. 2. Dele verba *quarum tamen neutra superest.*
333 v. 5. sqq. adde notam: *Sic fere* ad. M. Caes. III. 9. p. 72.
v. 13. Adde notam: Fronto ad Pium ep. v: *imperii* (tui) *diem natalem salutis, dignitatis, securitatis meae existimo.*
399 M. *Cornelius* heic ponitur propter nomen *Cornelius* semel in cod. scriptum. Ceterum pertinet ad indicem scriptorum, uti etiam Servilius Silanus.

APPENDIX I.

Frontonis variae lectiones in codicibus neapolitanis.

Quum iam huic editioni coronidem imponerem, percommode perque humaniter mihi misit ill. Niebuhrius excelsi Regis Borussiae ad apostolicam Sedem legatus notitiam regiorum codicum neapolitanorum, quos

nunc prae manibus in ea metropoli habet, quosque utiles Frontoni merito putat. Ac primum in vetustissimo Charisii codice, quem olim ad bobiensem s. Columbani bibliothecam pertinuisse vetus inscriptio docet, locos Frontonis contulit, quos ego in miscellis p. 334 scripsi. Sic autem illi se habent.

Sub cottidiana: Fronto quoque ad Marcum inuicem IIII. (1). Satis abundeque honorum est quos mihi cottidiano tribus (*sic*).

Sub male: Ad Antoninum inuicem.

Sub uespera: At enim uesperi in triduum mittam.

Sub usquequaque: Ad Marcum inuicem.

Locus sub duum *vix legi potest. Constat tamen codicem habuisse* de feriis olliensibus (2).

In eodem Charisii codice inest eadem aetate scriptum Frontonis opusculum de differentiis *etc. insertum uidelicet in quintum praedicti Charisii librum cum varietatibus multis, quarum praecipua est, quod haec lucubratio non Frontoni sed Plinio Secundo tribuitur. En autem bobiensis, nunc neapolitani, codicis varietates.*

Ed. Putschii	*sive mea.*	*codex neapol.*
	Corn. Front. de differentiis uocabulorum.	*Incip. uc. Plinii Secundi differentiae uerborum et nominum.*
Inter ultionem		*omittit (sc. incipit a uerbis* et uindictam. *Totum autem hoc lemma ab initio omissum, deinde additum fuit. Scilicet librarius opusculum inceperat a sequenti.)*
praedam et	rapinam	*Inter* praed. et rap.
	rationemque	remque
	hoc	*deest*
flumen	idem	et
	manet	manat
pugnare	impugnare	inpugnare
	obsessor	. . per or (*ubi puncta posui exesa est membrana.*)
	impugnat – impug-	inp – inp –
album	arte	çura.
decus	decorem	decorum

(1) *Duplex utilitas huius lectionis est; confirmatur nempe (ut bis etiam in sequentibus) titulus ille* inuicem, *quem ego in vaticano quoque palimpsesto reperi. Praeterea cognoscimus hunc Frontonis locum e quarto ad Marcum esse petitum.* (2) *Ergo emendatur quidem ille prior error* de ferro *pro* de feriis, *alter autem* olliensibus *pro* alsiensibus *a mediolanensi palimpsesto simul cum priore sublatus fuit. Confer supra p. 209. n. b.*

	Ed. Putschii sive mea.	*codex neapol.*
satiatum et	saturatum	satietas et saturitas
	satiatus	satietas
	saturatus	saturitas
obiurgat	beneuol –	beniuol–
	memoriam	memoria
	submonet	summ–
	beneuol–	beniuol–
	submon–	summon –
antiquum	antiq –	antic–
	quo – uetustius	quod – uetustum
uidere	intueri asp–	int. et asp–
	improu–	inprou–
ostentum	coelum	caelum
	ut est	id est
	expect–	exspect–
	detrimentum significatur	detrimenta significantur.
putant	suspicantur – putant – errant, – suspicantur – praeuident	putant (*sic*) – suspicantur (*sic*) putat – errat – suspicatur – praeuidet
frater	iisdem	hisdem
sermo	loquela	loquella
	loquela – dialectus	loquella – dialectos
comes	assecla	adsecula
	assecla	adsecula
	sodalis	sodales
	adolescent–	adulescent–
	implorat opem et fidem	*desunt*
	assecla	adsecula
temerarius	qui	*deest*
	obiicit	obicit
longum	longinquum	lonquincum
	uerbum	prouerbium
	longinquum	lonquincum
	itineris	iteneris
aestas	a nimio calore	animi a calore
	accepit	accipit
citius	maturum	matura
	ut iam	uelut iam
	tempus re fata	tempus re facta.
comminus	et eminus a	*deest*
parsi	peperci	pepersi
	peperci	pepersi
memoriosus	dicta factaque	uetustatem
	referenda	referendum
dedicatum	profanum sit	pro faro fit (*sic.*).
quatenus	finis	fini
furtim	furac. et furt.	furac. furt.
	ablatum	ablatum est
imum	ut	uelut

	Ed. Putschii sive mea.	*codex neapol.*
commodum	adcommodare	accommodo
	adcom-	accomm-
mereri	pretium	praetium
pedale	uero	a
querimoniam et querellam		*deest*
	querimonia	quaerimonia
	querela	quaerella
transfuga	supplex	simplex
hunc	et istum	uero istum
	notant	notat
	de causis	ex causis
continue	facimus	statim
externum	sed re	sed e re
lucidus	coelo	caelo
	illum-	inlum-
expertum		
occidere	perimere	peremere
	interficere et perimere prisca sunt	int. et peremere et interimere pr. s.
uirtutem	uehementiam	uehim -
	hominis	hominum
	animi habet	am hucdone (*sic*)
	elationem	
	ueloxcita	uelo citus
	uehem-	uehim -
silere	s	*deest*
ignoscere	impunita	*deest*
habere	fur nequam	foumagnum (*sic*)
	testamento	*deest*
	ius est	usus est
manus	diis	dis
	inde ubi	inde locum ubi
	appellatur	(*sic*)
animantia	animus facit	animum faciunt
uisum	scito	scio
reperire	reperire inueniti	repperire et inuenire
onus	sarcinam	sarcina
	maius	(*fortasse* nauis *scriptum est*).
locupletem	fortunatum	furtunatum
	quia diuidendi fac.	qui adi fac.
	qui quod	quia quod
	fortun-	furtun-
	contingit	contigit
	beatus uero	beatus animo
grandem	immane	inmanem
	magnum in ampl.	magn. ampl.
	immane	inmanem
	poeticum in poeta	poeticum poetae
clupeum	clupeum	clypeum

	Ed. Putschii sive mea.	*codex neapol.*
	clypeum	clupeum
paruum	pusillum	pusillum
	pumilionis	humillionis
speciem	Antonio	Antonino
praeuerbium	euphemon	ea suma (*sic*)
compendium	comp-	conp-
	damnum	dampnum
	ex onere	ut leuetur onere
alitudinem	alitudinem	altitudinem
	alimoniam	(*uix legitur*)
	alitudo	altitudo
	alimonia	(*puto scriptum* alimonium)
	deriuatiuum	diriuatiuum
	alendo	alendi uia
aequale	quod aequari	(*haec uerba euanuerunt*)
glaciem	gl. est. quae	gl. quae
contrarium	contr. neg. adu. h.	*desunt*
gallum et gallicum		*Membrana misere discerpta uix lego haec*: gallum et gallicum (*fortasse est* gallicanum) homo . . et gallicum . . . gallus natione
acuere	distinguuntur	distinguntur.
modulari	mod. est carm.	mod. carm.
	moderari est mod.	mod. modum
distrahere	deducere	diducere.
corruptelam	ipsa res est	ipsa est
caeruleus	naturam fingit	natura fingitur
properare	apparet	paret
	fessum	fessus
nobilem	nobilem nobil.	nobilis nob.
	γενναῖος	ΕΥΓΕΝΕC (*sic*)
nationem	maiorum	maiorum explicat
conuenire	coit in	coit inuetat (aut inuctat)
	adcommod-	accomod-
superbiam	arrogantiam	adrog-
	a super	ab super
	arrog-	adrog-
seruari	scrutatur et secreta	(*Hic omnia ita euanuerunt ut pauca aegerrime legantur; tamen hoc certe apparet, ficta esse quae in impressis habentur.*)
annuere	uel	uel populus (*sic*)
gratum	natus pullus	n. est pullus

	Ed. Putschii sive mea.	*codex neapol.*
praelium	praelium	proelium
	praelio	proelio
	pr. ipsa	proelium in ipsa
diligentiam	neglig –	negleg–
	quae anxium	quae tam anxium
	et tam – rei est	quam hominem
		ista rei est (*sic*)
regium	regis	regis fuit
erratim	hedera uitis	haedera et uitis
notare	adiicit	adicit
salubre	consilio	*deest*
committere	consilia	consilio
sub et in	in aut	in autem
	minus	nimis
fultiorem	fultio dum	f. est dum
		Inserit codex. Marina et maritima. Maritima loca sunt uel (*scr.* ubi) prope mare introitus est: marina uel nauis uel belua.
seuerus	saeuo	seuero
eloquentiam	eloq. perf.	eloq. est. perf.
uituperationem	parit	parut (*ut uidetur*)
treis	treis	tris
	treis	tris
necessitatem	immutab –	inmutab –
serum	negotium	(*uix hoc esse puto*)
familiare	familiare	familiarem
	familiarium	familiaricum
	familiari	familiaricum
certum	incertum certum	incertum et certum
ignominiam	notare	innotare
feroces et feros	*ante*	omnes et cunctos
omnes	itaque	utique
auferre	eripit qui plus ualet. Itaque	eripute. Itaque
litem	ut litigent	et litigant
	partis, lis	partii est lis
occulte et clam	alteri non habita inest	*desunt. Scilicet male lecta ad seq. lemma pertinent.*
nauum	natus	nauus
	officium suum,	off. suum alteri
	et recipit	prodesse, celerem celere naturali habitu est, et recipit
	lemma contumeliam et iniuriam	*omittitur*
	inferunt iniuriam	inferunt et iniuriam
pascentia	iis	ita

	Ed. Putschii sive mea.	codex neapol.
da et cedo	cedo	deest
laudem	laudabilem	laudationem
	uero	autem
fere	fere	fore (*ita corr.*)
	fere	fore (*ita corr.*)
aptum	suam materiam	summetriam
	fecit	fertur
	ut ut	uel uel
sanum	naturale	naturale est

Denique libelli exemplorum eloc. *duo sunt in regia neapol. bibliotheca recentes codices, alter nempe Parrhasii manu, ut creditur, scriptus, alter item aetatis eiusdem. In utroque codice titulus est*: Arusiani Messii .uc. or. comitis primi ordinis exempla elocutionum ex Virg. Sall. Ter. Cic. digesta per litteras. *In prioris codicis margine manu Parrhasii haec sunt*: Arusiani. A quibusdam substitutum erat Cornelii Frontonis. Improbe. *In alio quoque codice supra Arusiani titulum scribitur litteris evanidis* Cornelii Frontonis. *Ergo hoc saltem constat, in codicibus quoque neap., secundum aliquorum sententiam, libellum hunc Frontoni tribui.*

APPENDIX II.

Libanii fragmentum.

Libanii desideratum in postrema altenburgensi editione Fragmentum ex oratione, quam auctor fingit ad Theodosium seniorem pro templis ethnicis, extat in quinque pontificiae bibliothecae codicibus, palatino videlicet uno, urbinatibus duobus et totidem vaticanis. Lacunae in libris editis ea causa fuit, quod e codice, ex quo primitus orationem protulit Gothofredus, folium unum exciderat: quam rem et sensit et nos docuit in praedicta Libanii editione Reiskius (t. II. p. 176. n. 8) qui tamen nullam dedisse operam videtur conquirendo integriori codici (quod haud erat difficile) in quo perfecta oratio contineretur. Sic olim Aldus primam Isaei orationem dimidiatam dedit, quia codice mutilo utebatur, qui defectus nobilissimi oratoris nuper expletus est ope integri codicis mediolanensis; et quidem ego Florentiae degens codicem quoque mediceum manu versavi, in quo illa rursus Isaei oratio nullis partibus carebat. Sic etiam isocrateae orationis supplementum ingens in mediceo codice inventum, mox in mediolanensi quoque codice et in vaticanis duobus apparuit. Summa autem libaniani Fragmenti haec est. — Non esse diruenda ethnicorum seu templa seu signa, quandoquidem apud haec nemo iam sacrificia faceret, quae sola principum legibus fuerant vetita. Reapse vero nulla fieri sacrificia inde probat Libanius, quod nemo ethnicus a Christianis in iudicium ob id crimen vocaretur. Quod si, inquit, Christiani reponent, neminem a se capitali iudicio solere obiici; subdit orator, prorsus capitalia Christianos adversum ethnicos patravisse, sive in seditionibus, sive quum ereptis alimoniis, nempe agris sacris, ingentem devexae aut puerilis aut infirmae aetatis turbam fame ad incitas redegerint. Hinc breviter Christianorum luxum calumniatur orator. Exin prolixius narrat de quodam aeneo Aesculapii, Alcibiadis specie, pulcherrimo signo et Phidiae operi-

bus pari, quod Christiani in urbe Beroea, etsi ei nemo sacrificaret, contritum populari impetu deiecerunt. Facinus id videtur Libanio iniquum, quia nullo iure permittente commissum: quod si, inquit, ius fuisset, signum quidem publica auctoritate fuerat diruendum. Damnat ergo homines qui accusatorum simul et iudicum et vindicum vicibus functi erant. Iam Christianis obtendentibus facti sui causam, quod, sublatis idolis, mortales facilius ad sua sacra transirent, rem negat orator; immo obstinatiores ob eam iniuriam fieri ethnicos dicit in pristinis ritibus retinendis. Porro si zelus Christianorum bono successu uti videretur, imperator in primis religiosissimus idola iamdiu evertenda curavisset: quod tamen contra erat, quum nihil adversum ea decrevisset. – Haec orator, cuius mendacia et calumniae in Christianos notissimae sunt, itemque ingratus animus adversus Flavianum episcopum ac pientissimos monachos, quibus intercedentibus Antiochia supremum excidium evasit. Nec vero quicquam apud ipsum Theodosium haec effecit oratio: quin protinus idolorum vastatio maxima subsecuta est, fractis Romae innumeris signis, Serapeo illo maximo Alexandriae diruto, totoque romano orbe, studiis et exemplis optimi principis, christianam religionem amplectente.

Ὅτι δὲ καὶ θύειν ἄξιον, οὐδεὶς οὔτ᾽ εἶπεν οὔτ᾽ ἤκουσεν, οὔτ᾽ ἐπείσθη· οὐδ᾽ ἂν εἴποι τις τῶν ἐκείνοις ἐχθρῶν, ὡς ἢ αὐτόπτης θυσίας γέγονεν, ἢ ὡς ἔχει τὸν μεμηνυκότα. Εἰ δ᾽ ἦν ταυτα ἢ τὸ ἕτερόν γε, τίς ἂν ἤνεγκε τούτους ἕλκοντας καὶ βοῶντας καὶ κατηγοροῦντας, οὐκ ἐν τῷ Φλαβιανοῦ δικαστηρίῳ, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ὡς ἀληθῶς δικαστηρίοις; οὕτω γὰρ μᾶλλον ᾤοντο ἂν ἀναιρήσειν τὸ θύειν, ἀνελόντες τῶν τεθυκότων τινάς. Ἀλλ᾽ οὐκ αὐτῶν ταῦτα εἶναι φήσουσι παραδιδόναι τοῖς ἀποκτενοῦσιν ἄνθρωπον, οὐδ᾽ ἂν τὰ δεινότατα εἰργασμένος ᾖ. Ἐγὼ δὲ ὅσους μὲν ἐν στάσεσιν ἀπεκτόνασιν, οὐδὲ τὴν τῆς προσηγορίας αἰσχυνόμενοι κοινωνίαν, παρίημι, μήτις εἰς τὸ ἀπερίσκεπτον τὰ τοιαῦτα ἀνενέγκῃ. Ἀλλ᾽ ἐν οἷς ἐξηλάσατε τοὺς ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις πενίᾳ βοηθοῦντας ἔν τε γραυσὶ καὶ πρεσβύταις οὔσῃ καὶ παιδίοις ὀρφανοῖς, καὶ τούτων τοῖς πλείοσι τὰ πολλὰ πεπηρωμένοις τοῦ σώματος· ταῦτα οὐ φόνος; ταῦτα οὐ θάνατος; ταῦτα οὐκ ἔστιν ἀποκτεῖναι; καὶ πικροτέρῳ γε θανάτῳ διὰ τοῦ λιμοῦ; τοῦ τρέφεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἀπολωλότος, τοῦτ᾽ ἐλείπετο δήπου. Εἶτ ἐκείνους μὲν ἀπολλύντες, οὐδὲν αἰτιαθέντας ἀπώλλυτε· τούτους δ᾽ ἂν παραβεβηκότας νόμον; οὕτω τὸ δικαστήρια φυγεῖν, τὸν τοῦ μὴ τεθυκέναι τοὺς ἀνθρώπους ἔλεγχον ἔχει. Οὕτως οὓς ἔκριναν οὐ κρίναντες, τὸ μηδ᾽ ἀφορμὴν εἰς τὸ κρίνειν εὐπορεῖν ὡμολογήκασιν. Εἰ δέ μοι γράμματα λέγουσιν ἀπὸ βίβλων αἷς φασιν ἐμμένειν, ἐγὼ

τὰ πράγματα ἀντιθήσω τὰ παρὰ φαύλων ἐκεῖνα πεποιημένα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο τοιοῦτον ἦν, οὐδ' ἂν ἐτρύφων· νῦν δ' ἴσμεν αὐτοὺς καὶ ὅπως χρῶνται μὲν ταῖς ἡμέραις, χρῶνται δὲ ταῖς νυξίν. Οὔκουν ἦν εἰκὸς τοὺς οὐκ ὀκνοῦντας ἐκεῖνα, ταῦτα φυλάξασθαι· ἀλλ' ἐξήρηται τοσαῦτα τοσούτων ἀγρῶν ἱερὰ, ὕβρει καὶ παρανοίᾳ, καὶ κέρδει, καὶ τῷ μὴ βούλεσθαι κατέχειν αὐτούς· Τεκμήριον δέ. Ἦν ἄγαλμα ἐν Βεροίᾳ τῇ πόλει χαλκοῦν, Ἀσκληπιὸς, ἐν εἴδει τοῦ Κλεινίου παιδὸς τοῦ καλοῦ, καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν ἐμιμεῖτο· τοσοῦτον δὲ ἦν τὸ τῆς ὥρας, ὥς τε καὶ οἷς ὑπῆρχεν αὐτὸν καθ' ἡμέραν ὁρᾷν, εἶναι τῆς θέας ὅμως ἐπιθυμίαν· Τούτῳ θύεσθαι θυσίας, οὐδεὶς οὕτως ἀναιδὴς ὡς εἰπεῖν ἂν τολμῆσαι· Τοῦτο τοίνυν ὦ βασιλεῦ τὸ τοιοῦτον πολλῷ μὲν ὡς εἰκὸς πόνῳ, λαμπρᾷ δὲ ἠκριβωμένον ψυχῇ, κατακέκοπται καὶ οἴχεται, καὶ τὰς Φειδίου χεῖρας πολλαὶ διενείμαντο· διὰ ποῖον αἷμα; διὰ ποίαν μάχαιραν; διὰ ποίαν ἔξω τῶν νόμων θεραπείαν; Ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα καί τοι θυσίαν οὐδεμίαν εἰπεῖν ἔχοντες, ὅμως πολλὰ μέρη τὸν Ἀλκιβιάδην, μᾶλλον δὲ τὸν Ἀσκληπιὸν, ἔτεμνον, ἀποκοσμοῦντες τὴν πόλιν τοῖς περὶ τὸ ἄγαλμα, οὕτως χρὴ νομίζειν αὐτοῖς καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀγροὺς ἐσχηκέναι. Τέθυκε μὲν ἱερεῖον οὐδεὶς· ἐν οἷς δὲ κάμνοντες αὐτοὺς ἀνέπαυον ἱεροῖς, ταῦτα ἀνῄρηται· μείζω τε ὁμοίως καὶ ἐλάττω. Καὶ νεναυαγηκόσιν οἱ ταῦτα παθόντες ἐοίκασιν ἀνθρώποις, ἐκπεσοῦσι τῶν νεῶν ἐφ' ὧν ἔπλεον. Πότεροι τοίνυν τῶν δίκην ὀφειλόντων εἰσίν; οἱ τετηρηκότες τοὺς νόμους, ἢ οἱ τὴν αὐτῶν βούλησιν ἀντ' ἐκείνων πεποιημένοι; Εἰ γὰρ δεινὸν μὲν ὦ βασιλεῦ τὸ τοῖς ὑπὸ σοῦ γραφεῖσιν ἀπειθεῖν, φαίνονται δὲ πεισθέντες μὲν οἱ μὴ τεθυκότες, ἐναντία δὲ πεποιηκότες οἱ διαφθείραντες ἃ μένειν τοῖς ἔχουσιν ἐδέδοκτό σοι, οἱ δίκην εἰληφότες, ἐν αὐτῷ τῷ λαβεῖν ὀφείλουσιν· ἣν γὰρ οὐ προσῆκεν ἔλαβον, ζῆν μὲν ἐάσαντες, οἷς ἐνεκάλουν· ἃ δ' οὐκ ἦν αἰτιάσασθαι τῶν γε ἀψύχων ὄντα κατεσκαφότες. Καὶ μὴν εἰ καὶ σφόδρα τοῦτο ἦν ἀδίκημα· τὸ μὲν ἀξίους δεῖξαι δίκης ἐκείνους, τούτων ἦν· τὸ δὲ ἐπιθεῖναι τὴν δίκην, τοῦ δικαστοῦ· δικαστοῦ δὲ οὐκ ἦν ἀπορῆσαι, τῶν ἐθνῶν ὑπ' αὐτοῖς ὄντων ἁπάντων. Οὕτω καὶ τοὺς φονέας οἱ τῶν ἀπεσφαγμένων οἰκεῖοι τιμωροῦνται, λόγοις μὲν τοῖς παρ' ἑαυτῶν, ψήφῳ δὲ τῇ τῶν δικαζόντων· οὐδεὶς δὲ ἁρπάσας ἐπὶ τὸν ἀνδροφόνον ξίφος προστίθησιν αὐτὸ τῷ 'κείνου, χρησάμενος ἀντὶ τοῦ δικαστηρίου τῇ χειρί.

Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τυμβωρύχον, οὐδὲ προδότην, οὐδὲ τῶν τὰ ἄλλα ἀδικούντων οὐδένα, οὔτε πρότερον οὔθ' ὕστερον· ἀλλ' ἀντὶ τῶν ξιφῶν, εἰσαγγελίαι, καὶ γραφαὶ, καὶ δίκαι, καὶ τὸ δι' ὧν ὁ νόμος βούλεται γενέσθαι τὴν τιμωρίαν, ἀρκοῦν οἶμαι τῷ δικάζοντι· ἀλλ' οὗτοι μόνοι τῶν ἁπάντων περὶ ὧν κατηγόρουν ἐδίκαζον· καὶ δικάσαντες, αὐτοὶ τὰ τῶν δημίων ἐποίουν. Τί δὴ ζητοῦντες; εἰργομένους ἐντεῦθεν τοὺς τὰ τῶν θεῶν τιμῶντας, ἐπὶ τἀκείνων ἐνεχθῆναι· τουτὶ δ' ἐστι πάντων εὐηθέστατον· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὡς αὐτοῖς οἷς ἔπαθεν μᾶλλον, ἢ πρὶν, ἐν οἷς ἦσαν ταῦτα τεθαυμάκασιν· ὥσπερ οἱ τῶν σωμάτων ἐρῶντες, ἐκ τοῦ κωλύεσθαι μὴ τοῦτο ποιεῖν, μᾶλλον τοῦτο ποιοῦσι, καὶ γίγνονται τῶν αὐτῶν ἐρασταὶ σφοδρότεροι. Εἰ δὲ ταῖς κατασκαφαῖς ἐγίγνοντο τῆς γνώμης αἱ περὶ ταῦτα μεταβολαὶ, πάλαι ἂν σῇ ψήφῳ τὰ ἱερὰ κατέσκαπτο· πάλαι γὰρ ἂν ἡδέως ταύτην εἶδες τὴν μεταβολήν· ἀλλ' ᾔδεις οὐ δυνησόμενος· διὰ τοῦτ' ἀπέσχου τῶν ἱερῶν τούτων· τούτους δ' εἰ καί τι τοιοῦτο προσεδόκων, μετὰ σοῦ προσῆκεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτό· καὶ μεταδοῦναι τῷ κρατοῦντι τῆς φιλοτιμίας. Ἦν δὲ οἶμαι μηδὲν ἁμαρτάνοντας κατορθοῦν ἅπερ ἔθελον κάλλιον, ἢ μετὰ τοῦ πλημμελεῖν. Εἰ δέ σοι φήσουσι τινὰς κ. τ. λ.

Cum privilegio Pontificis Maximi ad decennium: Aug. Imperatoris Austriae et omnium serenissimorum Italiae Principum ad quinquennium: serenissimi Regis utriusque Siciliae ad septennium.

IMPRIMATUR

si videbitur reverendissimo P. Magist. S. P. Apostolici.

J. della Porta Archiep. Damascen. Vicesg.

IMPRIMATUR

Fr. Philippus Anfossi Ord. Praed. sacri Palatii Apostolici Magister.